

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

на правах рукопису

БАГМЕТ КСЕНІЯ ВІКТОРІВНА

УДК [368.029:005.336](043.5)

**БАНКІВСЬКО-СТРАХОВА ІНТЕГРАЦІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
Козьменко Сергій Миколайович,
доктор економічних наук, професор

Суми – 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СТАН РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	12
1.1 Аналіз економічних передумов банківсько-страхової інтеграції в контексті сучасних тенденцій розвитку фінансового сектора економіки	12
1.2 Узагальнення теоретичного підґрунтя дослідження банківсько- страхової інтеграції	30
1.3 Моделі організації інтеграційної взаємодії банків і страхових компаній: порівняльний аналіз та узагальнення світового досвіду	47
Висновки до розділу 1	63
РОЗДІЛ 2. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКО- СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ	65
2.1 Роль та місце банківсько-страхової інтеграції в забезпеченні циклічного розвитку фінансового сектора економіки	65
2.2 Математична формалізація залежності страхових компаній від банків в Україні	83
2.3 Теоретико-методичні засади оцінки інтегрального синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції	98
Висновки до розділу 2	114
РОЗДІЛ 3. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РІВНЯ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНІ	116
3.1 Науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції	116
3.2 Оцінка рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні	133

3.3 Розвиток системи заходів щодо державного регулювання та нагляду за учасниками банківсько-страхової інтеграції в Україні	146
Висновки до розділу 3	161
ВИСНОВКИ	163
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	168
ДОДАТКИ	194

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна світова фінансова бізнес-архітектура характеризується поширенням та поглибленням інтеграційних взаємозв'язків між фінансовими посередниками. У цих процесах найбільш помітним макроекономічним явищем є банківсько-страхова інтеграція (БСІ), рівень якої певною мірою обумовлює характер розвитку фінансового сектора економіки залежно від фази циклу, на якому вона перебуває.

На підйомі ділової активності за високого рівня банківсько-страхової інтеграції фінансові посередники забезпечують собі більш швидкий та гнучкий доступ до внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, що сприяє прискореному розвитку фінансового сектора та економічному зростанню країни в цілому. З іншого боку, на фазі спаду ділової активності, наявність тісних інтеграційних взаємозв'язків між банками і страховими компаніями є загрозовою для їх діяльності, адже дифузія кризових імпульсів з банківського сегмента на страховий за таких умов розповсюджується більш швидкими темпами, що дестабілізує функціонування всього фінансового сектора. Регулювання вищезазначених процесів та попередження турбулентності фінансового сектора стають можливими при наявності інформації щодо характеру та рівня інтеграції. Така постановка питання обумовлює необхідність розробки науково-методичних засад оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції та визначення інструментів впливу на дані процеси в Україні.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад банківсько-страхової інтеграції було здійснено такими зарубіжними дослідниками, як А. Гарсія-Херреро (A. Garcia-Herrero), Дж. Каммінс (J. Cummins), С. Девіс (S. Davis), Х. Скіппер (H. Skipper), П. Вулрідж (P. Woolridge), Б. Баласса (B. Balassa), Дж. Бойд (J. Boyd), Т. Хесс (T. Hess); Р. Р. Арутюнян, І. Н. Кожевнікова, Р. В. Кокшаров та ін. Серед вітчизняних робіт, присвячених теоретичним та практичним аспектам спільної діяльності фінансових посеред-

ників, слід виділити публікації В. Д. Базилевича, Т. А. Васильєвої, Н. М. Внукової, О. Д. Вовчак, В. М. Загрібного, А. М. Єрмошенко, Н. Л. Іващук, Ю. М. Клапківа, О. В. Козьменко, С. М. Козьменка, В. М. Кремень, С. В. Леонова, Р. В. Сабодаш, С. В. Сокола, Н. В. Ткаченко, В. М. Фурмана, І. О. Школьник та ін.

Незважаючи на підвищення останнім часом наукового інтересу до проблем інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями, серед науковців переважає мікроекономічний підхід до висвітлення аспектів їх спільної діяльності. Саме тому потребують більш детального дослідження банківсько-страхова інтеграція, як макроекономічний процес, напрями впливу рівня БСІ на характер розвитку фінансового сектора на різних фазах економічних циклів, а також система нагляду, регулювання та контролю за учасниками БСІ. Об'єктивна потреба у вирішенні зазначених проблем обумовила вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання, а також підтверджує його актуальність та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота узгоджується з пріоритетними напрямами наукових досліджень ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Зокрема, у процесі виконання теми «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер держ. реєстрації 0103U006965) використано пропозиції автора щодо необхідності розмежування в теорії, законодавчо-нормативній базі та практичній діяльності банків і страхових компаній понять «банківське страхування» та «банківсько-страхова інтеграція»; теми «Формування страхового ринку України в контексті сталого розвитку» (номер держ. реєстрації 0107U0123113) – застосовано науково-методичний підхід автора до оцінки залежності страхових компаній від банків в Україні на основі побудови авторегресійних моделей.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретичного підґрунтя та методичного забезпечення банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економі-

ки та розробка науково-методичних рекомендацій щодо оцінки її рівня.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- систематизувати передумови розвитку банківсько-страхової інтеграції;
- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності, видів та форм банківсько-страхової інтеграції;
- здійснити порівняльний аналіз моделей організації інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями в регіонах світу;
- обґрунтувати напрями впливу рівня банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки;
- здійснити формалізацію залежності страхових компаній від банків в Україні;
- розвинути теоретико-методичний інструментарій оцінки синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції;
- розробити науково-методичний підхід та здійснити оцінку рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні;
- дослідити основні проблеми в розвитку інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями в Україні та запропонувати напрями їх вирішення;
- обґрунтувати шляхи подальшого розвитку системи державного регулювання та нагляду за учасниками банківсько-страхової інтеграції в Україні.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі інтеграції між банками та страховими компаніями.

Предметом дослідження є теоретичні засади банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та науково-методичний інструментарій здійснення оцінки її рівня.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження складають фундаментальні положення теорії фінансів, банківської справи, страхування, а також наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених щодо банківсько-страхової інтеграції.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження ди-

сертантом використано наступні методи наукового дослідження: аналіз, синтез, узагальнення – при уточненні сутності, ключових ознак, видів та форм, етапів розвитку банківсько-страхової інтеграції; комплексного порівняльного аналізу – при дослідженні специфіки моделей організації інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями; кореляційно-регресійний та авторегресійний види аналізу – при оцінці залежності страхових компаній від банків; економіко-математичне моделювання – при розробці науково-методичного підходу до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції.

Інформаційну та фактологічну основу дисертаційного дослідження склали: закони України, укази Президента України та нормативні акти Кабінету Міністрів України; постанови та офіційні дані Національного банку України (НБУ), Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг); аналітичні огляди та звітні дані Міністерства фінансів України, Швейцарської спілки перестраховиків «Swiss Re», Асоціації українських банків, Незалежної асоціації банків України, Ліги Страхових організацій України, рейтингових агентств.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у розвитку теоретичних і методичних засад банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та розробці науково-методичного забезпечення оцінки її рівня.

Найбільш вагомими результатами дослідження, які характеризуються науковою новизною, отримані автором особисто і виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

– запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції в країні шляхом розрахунку (з використанням інструментарію бінарних характеристик і матричного аналізу) інтегрального показника, який враховує наявність часткової (повної) інтеграції капіталів банків і страхових компаній та взаємозв'язки між банками і страховими компаніями у сферах страхування життя та ризикового страхування за відсутності їх взаємної

участі в капіталі (банкостраховання);

удосконалено:

– науково-методичний підхід до оцінки залежності страхових компаній від банків, який ґрунтується на побудові системи авторегресійних рівнянь залежності рядів оцінки активів (статутного капіталу) страхових компаній від активів (статутного капіталу) банків з використанням інструментарію кореляційно-регресійного аналізу, та дозволив визначити лаг між фазами коливань таких рядів оцінювання розвитку страхового та банківського сегментів фінансового сектора економіки;

– трактування сутності поняття «банківсько-страхова інтеграція» як процесу об'єднання капіталів (участі в капіталі) банків і страхових компаній, та (або) сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного (негативного) синергетичного ефекту (мікрорівень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки (макрорівень). На відміну від існуючих, запропонований підхід дозволяє врахувати ключові ознаки процесу інтеграції, різні види наслідків БСІ (мікро- та макрорівень), можливість отримання негативного синергетичного ефекту, наявність інтеграції капіталів між фінансовими посередниками;

– науково-методичний підхід до періодизації історії розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі та в Україні, що враховує узагальнені автором економічні передумови і мотиви інтеграції, ключові події і сучасні тенденції розвитку світового та вітчизняного фінансових ринків, а також, на відміну від існуючих підходів, дозволяє встановити наявність та визначити лаг між темпами інтеграційних процесів в Україні та світі;

набули подальшого розвитку:

– упорядкування видів банківсько-страхової взаємодії (інтеграція, консолідація, конвергенція, кооперація) у взаємозв'язку з формами її реалізації (фінансові групи, фінансові конгломерати, фінансові супермаркети, стратегічні альянси, спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти, агентські дого-

вори), що, на відміну від існуючих підходів, дозволило визначити сутність БСІ у вузькому і широкому розумінні та формалізувати комплекс показників оцінювання її фактичного рівня;

– теоретичне обґрунтування наявності впливу банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки залежно від рівня БСІ, рівня мультиплікативного прояву ризиків, що супроводжують діяльність банків та страхових компаній, а також фази циклу ділової активності, на якій перебуває економіка країни;

– науково-теоретичні засади оцінки синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції, що, на відміну від існуючих, передбачає застосування конкретного методу оцінки (інвестиційного, ринкового, системного аналізу, методу подвійного ефекту) залежно від визначеної групи факторів (мета інтеграції, суб'єкт-ініціатор інтеграції, модель фінансового ринку, у межах якого функціонують учасники БСІ тощо), та дозволяє підвищити обґрунтованість прийняття рішень стосовно доцільності подальшої інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні теоретичних, науково-методичних положень та практичних рекомендацій у стратегічній діяльності банків, страхових компаній, органів державного регулювання та нагляду за фінансовими посередниками, та у навчальному процесі у вищих навчальних закладах.

Науково-методичні положення дисертаційного дослідження щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення банківсько-страхової інтеграції в Україні та розвитку консолідованого нагляду за її учасниками використані у практичній діяльності Інспекційного департаменту Держфінпослуг у м. Харкові (довідка від 21.12.2010 № 178). Результати наукових розробок щодо оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції застосовані в діяльності Ліги страхових організацій при підготовці аналітичного звіту щодо сучасного стану та розвитку страхового ринку в Україні (довідка від 17.04.2012 № 157/III-6). Пропозиції щодо оцінки синергетичного ефекту, який може бути отриманий банком внаслідок

розширення діяльності за рахунок використання концепції банківського страхування або інтеграції зі страховою компанією, прийняті до впровадження в діяльності банку ПАТ «Столичний» (довідка від 15.02.2011 № 234). Запропонований автором науково-практичний підхід до оцінки залежності страхових компаній від банків та визначення лагу між фазами коливань рядів оцінювання розвитку страхового та банківського сегментів фінансового сектора економіки використаний у практичній діяльності НАСК «Оранта» при аналізі ефективності її взаємодії з банками на фазах підйому та спаду ділової активності (довідка від 17.09.2011 № 055/16).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін «Страхування», «Страхові послуги», «Діяльність банків на ринку фінансових послуг», «Банківська система» (акт від 20.02.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: V Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (27–28 травня 2010 р., м. Суми); Міжнародна конференція «Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України» (21–22 жовтня 2010 р., м. Одеса); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Розвиток економіки України в умовах глобалізації» (18 березня 2011 р., м. Харків); Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (28–29 жовтня 2010 р., 27–28 жовтня 2011 р., м. Суми); I Міжнародна науково-

практична конференція «Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки» (29–31 березня 2012 р., м. Донецьк); XIV Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми развития финансовой системы Украины в условиях глобализации» (21–23 березня 2012 г., м. Севастополь).

Публікації. Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 14 наукових працях загальним обсягом 7,52 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,86 друк. арк., у тому числі: 1 розділ у колективній монографії, 6 статей в журналах і збірниках наукових праць, що є фаховими з економіки, 7 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 258 сторінок, у тому числі на 102 сторінках розміщено 15 таблиць, 35 рисунків, 8 додатків та список літератури з 225 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Аналіз економічних передумов банківсько-страхової інтеграції в контексті сучасних тенденцій розвитку фінансового сектора економіки

Економічне зростання держави визначається розбудовою та ефективним функціонуванням фінансового сектора економіки, здатного забезпечувати реальний сектор необхідними фінансовими ресурсами, сприяти стабільному соціальному розвитку країни та її інтеграції у світовий фінансовий простір.

У вузькому розумінні фінансовий сектор трактується як частина економіки, пов'язана з діяльністю фінансових інститутів [119]. Більш широке розуміння сутності даної категорії передбачає розгляд її як однієї з найбільш важливих сфер національної економіки, де відбувається формування і розподіл фінансових ресурсів та послуг, і яка пов'язана з діяльністю фінансових установ [130]. Підтримуючи підхід Національного банку України до ідентифікації сутності зазначеного поняття, у дисертаційному дослідженні запропоновано розглядати «фінансовий сектор економіки» з точки зору всіх фінансових корпорацій, що виконують функцію фінансового посередництва або пов'язаною з нею допоміжну фінансову діяльність та у сукупності формують його інституційну структуру.

Фінансові корпорації представлені депозитними корпораціями (центральний банк країни і комерційні банки другого рівня) та іншими фінансовими корпораціями (страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, трастові фонди, команди з управління активами та пасивами, тощо), що у сукупності являють собою основні інститути фінансового сектора економіки [139].

Крім зазначених вище фінансових посередників, інституційна структура фінансового сектора охоплює підтримуючі інститути (саморегулівні організації, органи державного нагляду за ринком фінансових послуг) та інститути впливу (податкові органи, ЗМІ, рекламні агентства, рейтингові компанії, тощо) [52].

Варто відзначити, що сучасними тенденціями розвитку фінансового сектора світової економіки є зростання потужності та посилення ролі фінансових посередників, розширення та поглиблення інтеграційних взаємозв'язків між ними, універсалізація діяльності фінансових установ на світовому ринку фінансових послуг. Так, найбільш помітним явищем світового масштабу є банківсько-страхова інтеграція (БСІ), рівень якої певною мірою здійснює вплив на характер розвитку фінансового сектора в залежності від фази економічного циклу, на якій перебуває економіка країни.

Не викликає сумніву той факт, що конкурентоспроможність фінансового сектора будь-якої країни обумовлена ефективною діяльністю саме банків та страхових компаній як найбільш масштабних інвесторів в реальний сектор економіки. Шляхом кооперації основної діяльності, консолідації збутових мереж, інтеграції організаційних структур та відповідно капіталу, учасники фінансових (промислово-фінансових) груп забезпечують собі більш швидкий та гнучкий доступ до світових фінансових ресурсів, а також можливість належним чином конкурувати з міжнародними фінансовими агентами за внутрішні та зовнішні інвестиційні ресурси, на відміну від ситуації, коли вони функціонують незалежно один від одного. Це у свою чергу забезпечує ефективний розвиток фінансового сектора та сприяє економічному зростанню країни в цілому.

Концептуальна ідея інтеграції банківського та страхового бізнесу характеризується досить давньою історією, проте глобального характеру дане явище набуло лише починаючи з 90-х років ХХ ст. Основними тенденціями, що безпосередньо визначили подальший вектор розвитку фінансового сектора економіки в напрямі інтеграції банків і страхових компаній, були наступні:

- зростання обсягів операцій з лізингу, споживчого та іпотечного

кредитування з боку альтернативних традиційним банкам посередників;

- впровадження гнучкої цінової політики та механізму продажу транспортних засобів у розстрочку зі сторони автосалонів;

- зростання конкурентних переваг американських та західноєвропейських будівельних концернів та девелоперських компаній (property developer та real-estate developer) порівняно з банками у сфері надання кредитів на придбання житла;

- зміна характеру фінансово-економічних відносин між банківським та промисловим секторами у зв'язку з виникненням альтернативних послуг комерційному кредитуванню в ряді країн (фінансування за допомогою інструментів фондового ринку та ринку боргових зобов'язань);

- активний розвиток приватного пенсійного страхування, страхування життя в ряді країн Західної Європи, Північної Америки, Східноазійського регіону за рахунок дієвої державної підтримки (вигідний пільговий режим оподаткування, свобода вибору умов пенсійного забезпечення, масова пропаганда тощо);

- введення нових більш жорстких правил регулювання банківської діяльності, зокрема рекомендацій щодо визначення рівня достатності капіталу, призвело до посилення тиску на доходність банківського бізнесу [24, с. 4-10].

Вище зазначені тенденції свідчать про посилення рівня конкуренції не лише між банками, а й між банківськими та спеціалізованими кредитно-фінансовими інститутами (СКФІ). Банки припинили займати монопольну позицію у сфері надання фінансових послуг як приватним, так і корпоративним клієнтам. З універсального посередника вони перетворились у звичайного учасника фінансового ринку [219]. З іншого боку, дані тенденції не були досить критичними, а навпаки обумовили формування стимулів до зміни стратегічної поведінки банків на ринку фінансових ресурсів. Так, рух в напрямку створення фінансових конгломератів, як початкового етапу взаємодії банків та інших фінансових компаній, головним чином розпочався зі сторони банків [193].

Адекватне розуміння основних сучасних тенденцій розвитку фінансового

сектора економіки неможливе без дослідження сутнісного змісту передумов, що в комплексі сформували імпульс для подальшого розвитку банківсько-страхових інтеграційних процесів. Узагальнення рушійних сил БСІ дозволило виділити:

- макроекономічні передумови, пов’язані з впливом компонентів зовнішнього середовища, у якому функціонують банки та страхові компанії;
- мікроекономічні передумови, що стосуються змін у системі організації діяльності фінансових посередників (рис. 1.1).

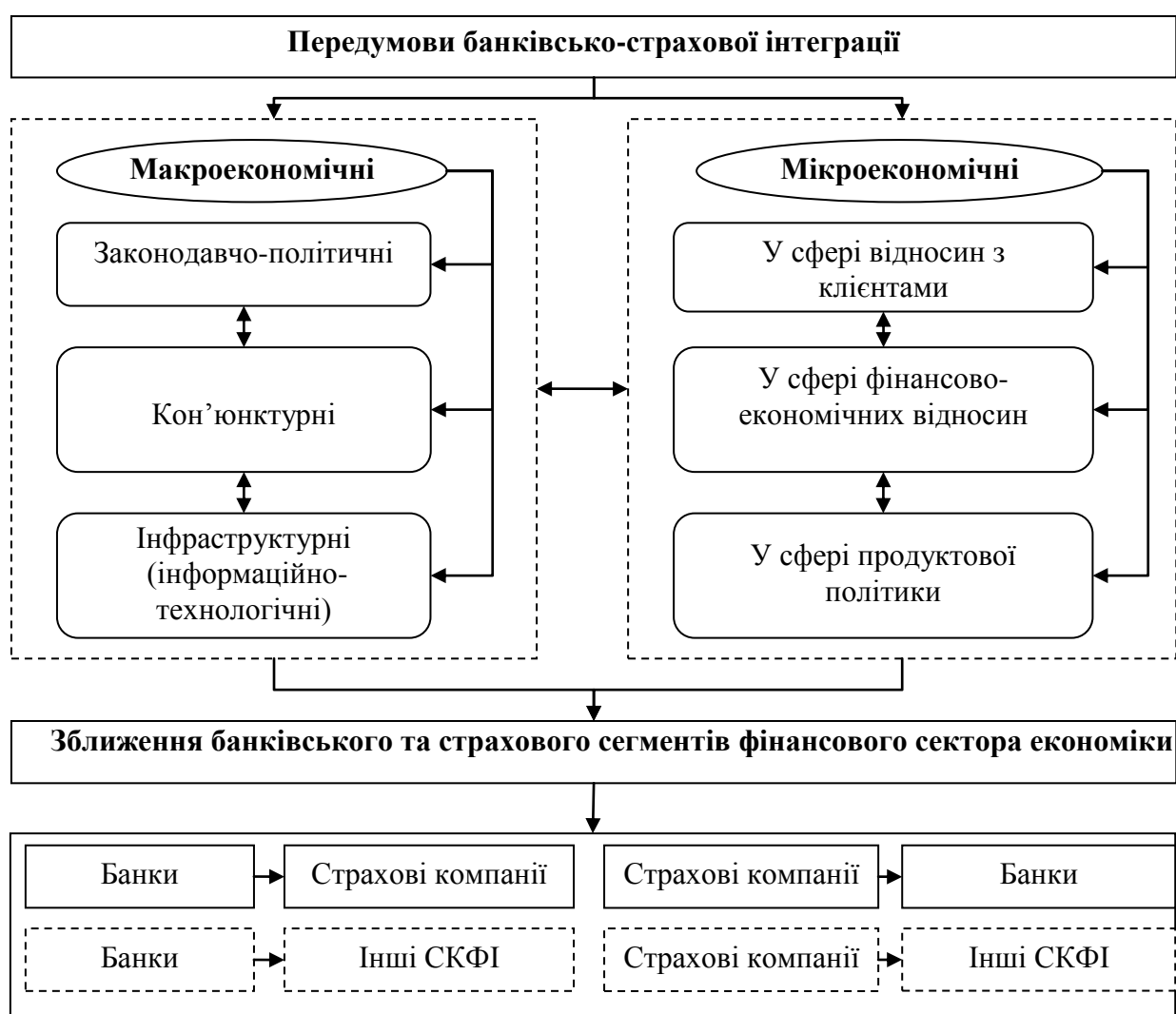

Рисунок 1.1 – Передумови банківсько-страхової інтеграції

Систематизація існуючих науково-теоретичних напрацювань [16; 24, с. 5-7; 150; 152, с. 10-13; 154; 173, с. 32-36; 186, с. 58-59; 184, 204] дозволяє розгля-

нути макроекономічні передумови БСІ в контексті трьох взаємопов'язаних груп: законодавчо-політичної, кон'юнктурної, інфраструктурної (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Макроекономічні передумови банківсько-страхової інтеграції

Зміна характеру політики регулювання та державного контролю за діяльністю учасників фінансового ринку, а отже лібералізація всієї фінансової системи були характерні для країн Європейського, Північноамериканського та Східноазійського регіонів. Наприкінці минулого століття з метою підвищення конкурентноздатності фінансового сектора економіки органи державного нагляду та регулювання сприяли банківсько-страховій інтеграції, поступово усуваючи юридичні перепони, що історично існували між ринками банківських та страхових послуг. А тому, одними з перших макроекономічних передумов для розвитку банківсько-страхової інтеграції були саме законодавчо-політичні, характеристика яких складена на основі [3; 121; 151; 152; 173; 186] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Характеристика основних законодавчих передумов банківсько-страхової інтеграції

Регіон	Характеристика	Наслідки
Північно-американський регіон	Практична відміна акту Гласса-Стігала (у 1999 році, США), що фактично довгий час розподіляв суто банківську та інвестиційну складову діяльності банків на фінансовому ринку.	Створився «глобальний фінансовий супермаркет». Вихід банків на фондовий ринок, розвиток деривативів.
Латино-американський регіон	Банки отримали дозвіл продавати страхові продукти; відбулась відміна державного контролю в фінансовому секторі. <i>Аргентина, Мексика</i> : отриманий дозвіл на функціонування іноземних фінансових посередників. Іноземні страхові компанії мають право створювати дочірні компанії в кооперації з місцевими банками, що мають розгалужену мережу філіалів та відділень.	<i>Бразилія</i> : банківські інститути активно працюють у сфері реалізації власних індивідуальних пенсійних програм. <i>Аргентина, Мексика</i> : банкострахування розвивається за рахунок інвестицій іноземних страхових компаній.
Європейський регіон	Лібералізація у 80-х рр. ХХ ст. принципів регулювання структури вартості поліса органами державного нагляду.	Диверсифікація діяльності банків за рахунок консолідації бізнесу з небанківськими інститутами.
Східноазійський регіон	<i>Таїланд</i> : лібералізація у 90-х рр. ХХ ст. державного контролю; відміна заборони страховим компаніям сплачувати банкам комісійну винагороду. <i>Японія</i> : лібералізація фінансової системи з 1999-го р. Починаючи з жовтня 2002 р. банки отримали право розповсюджувати річні поліси страхування ренти.	Активізація розповсюдження банками страхових продуктів через власну збутову мережу.

Конкурентні відносини між банками набули більш жорсткого характеру, що змусило даних фінансових посередників розпочати активний пошук шляхів розширення своєї діяльності за рахунок виходу на нові сегменти фінансового сектора економіки, у першу чергу – страховий.

Розвиток фінансового сектора економіки будь-якої країни неможливий без наявності адекватної потребам фінансових посередників інфраструктури. Саме розвиненість інституційної та інформаційно-технологічної підсистем інфраструктури світового фінансового ринку обумовила технологічну можливість банківсько-страхової інтеграції. Нові розробки в інформаційно-технологічній сфері наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. сприяли створенню та

впровадженню інноваційних фінансових продуктів, відносно перевагою яких є незначний рівень операційних витрат. Так, з кінця 90-х рр. бурхливий розвиток інтернет-технологій дозволив таким «піонерам» банкострахування, як Lloyds Bank, Deutsche Bank, BNP Paribas, Credit Agricole, Societe Generale розпочати роботу над створенням новітніх комплексних фінансових послуг, що в сучасних умовах перетворились у «фінансові супермаркети» [24, с. 7; 175, с. 57; 186, с. 59-62].

Розглянемо мікроекономічні передумови, що стосуються змін у системі організації діяльності фінансових посередників та систематизовані на основі [186, с. 58-59; 152, с. 10-13; 175, с. 7-10; 190, с. 5-7] . Так, організаційно-структурна побудова банку або страхової компанії, перш за все, включає клієнтський блок (управління клієнтськими відносинами), продуктовий блок (продуктова політика), та фінансово-економічний блок (управління витратами та ризиками). Тому, пропонуємо розглядати мікроекономічні передумови досліджуваних інтеграційних процесів в контексті зазначених напрямів (рис. 1.3).

Нові соціально-економічні умови к. XX – п. XXI ст. обумовили появу новітнього покоління споживачів фінансових послуг, пріоритетами якого є економія часу, зручність та багатофункціональність (клієнтський аспект). Так, наприклад, імпульсом для виникнення інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями у Франції протягом 70-х-80-х рр. минулого століття виявилась суттєва зміна потреб клієнтів і ситуації на ринку страхування життя [24]. З 1990 р. до 2008 р. страхові компанії, що використовували банківські канали збуту, збільшили свою долю на ринку страхування життя до 65 %, і з того часу концепція банкострахування у Франції продовжує підтверджувати свою ефективність [186, с. 58-59; 190, с. 5-7]. Крім цього, саме клієнти банків одночасно користуються послугами декількох фінансових посередників.

З часом розвиток фінансового ринку обумовив потребу банків розробляти нові стратегічні програми лояльності для своїх клієнтів. Дана мета могла реалізуватися лише за допомогою поєднання кадрових, фінансових, інформа-

ційно-технологічних ресурсів декількох фінансових установ, що надають послуги в різних сегментах фінансового сектора економіки країни. Зокрема, у відомому в науковому колі дослідженні Асоціації американських банкірів, М. Пеццуло наводить наступні дані щодо ймовірності утримання клієнта залежно від числа послуг, придбаних ним: при відкритті лише поточного рахунку – 50%; при розміщенні грошових коштів на депозитних рахунках – 66%; за наявності поточного та депозитного рахунку – 90%; поточного, депозитного та кредитного рахунків – 94%; поточного, депозитного і кредитного рахунків, та інших супутніх фінансових послуг (здебільшого, страхових) – 99% [24, с. 7].

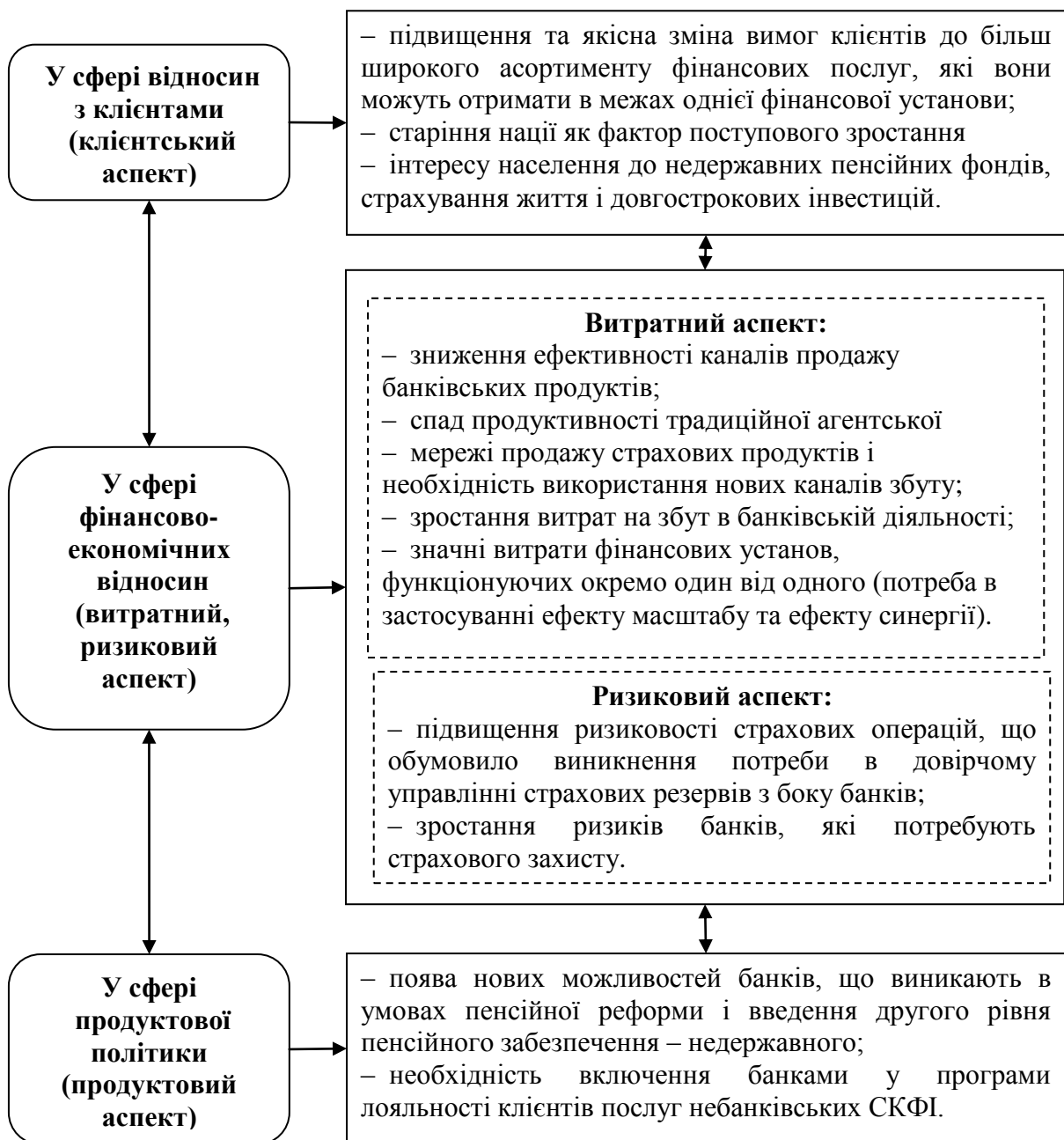

Рисунок 1.3 – Мікроекономічні передумови банківсько-страхової інтеграції

Інтенсивна конкуренція між банками у 80-90-х рр. ХХ ст. на фоні скорочення процентної маржі призвели до збільшення адміністративних і збутових витрат та обмежили розмір прибутків, отримуваних від традиційних банківських операцій (витратний аспект). Один із варіантів вирішення даної проблеми полягав у застосуванні банками принципу «ефекту масштабу». Концептуальні засади теорії мікроекономіки щодо організації перехресних продаж свідчать про те, що мета реалізації різнопланових комбінацій фінансових продуктів одному споживачу досягається з набагато меншими альтернативними витратами в межах одного фінансового конгломерату, аніж через перехресний збут компаній, між якими встановлені суто партнерські взаємовідносини [152, с. 10-13].

Підвищення ризиковості діяльності банків, особливо у сфері їх інвестиційно-кредитної діяльності, обумовило об'єктивну необхідність пошуку та використання альтернативних механізмів мінімізації фінансових ризиків (ризиковий аспект). Безперечно, ефективним економічним механізмом перерозподілу ризиків виявилось страхування, що й сприяло формуванню більш тісних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями. З іншого боку, страхові компанії потребували диверсифікації страхових портфелів, розширення клієнтської бази, ефективного довірчого управління страховими резервами, що могли забезпечити лише банки. У цілому, дані передумови створили додаткові можливості для зниження ризиків за рахунок диверсифікації як банківського, так і страхового бізнесу, та, таким чином, забезпечили багатовекторний розвиток фінансового сектора економіки.

У сфері продуктової політики основні передумови були пов'язані з появою нових можливостей для банків в контексті розвитку недержавного пенсійного забезпечення та зміни вектору потреб клієнтів в напрямі інвестиційних продуктів (продуктовий аспект). Так, досить чітко, принаймні в Європі та Північній Америці, проявилась тенденція до заміни депозитних продуктів на страховий асортиментний ряд та продуктовий ряд взаємних інвестиційних фондів, де норма прибутку на вкладений капітал зазвичай вище у порівнянні з депозит-

ними продуктами. Зазначені тенденції обумовили зміну обсягів та структури залучених ресурсів банку, що традиційно виступали основними джерелами надходжень та сприяли розвитку його активної інвестиційно-кредитної діяльності. Це досить легко пояснює обрання банком послуг страхування життя з метою збільшення стабільності та масштабності власної ресурсної бази [175, с. 8].

Варто відзначити, що сформовані у сукупності передумови банківсько-страхової інтеграції обумовили формування мотивів з боку банків та страхових компаній до спільної діяльності, вивчення та обґрунтування яких дозволить більш повно зрозуміти природу досліджуваних процесів та зробити припущення про їх прискорений розвиток в Україні.

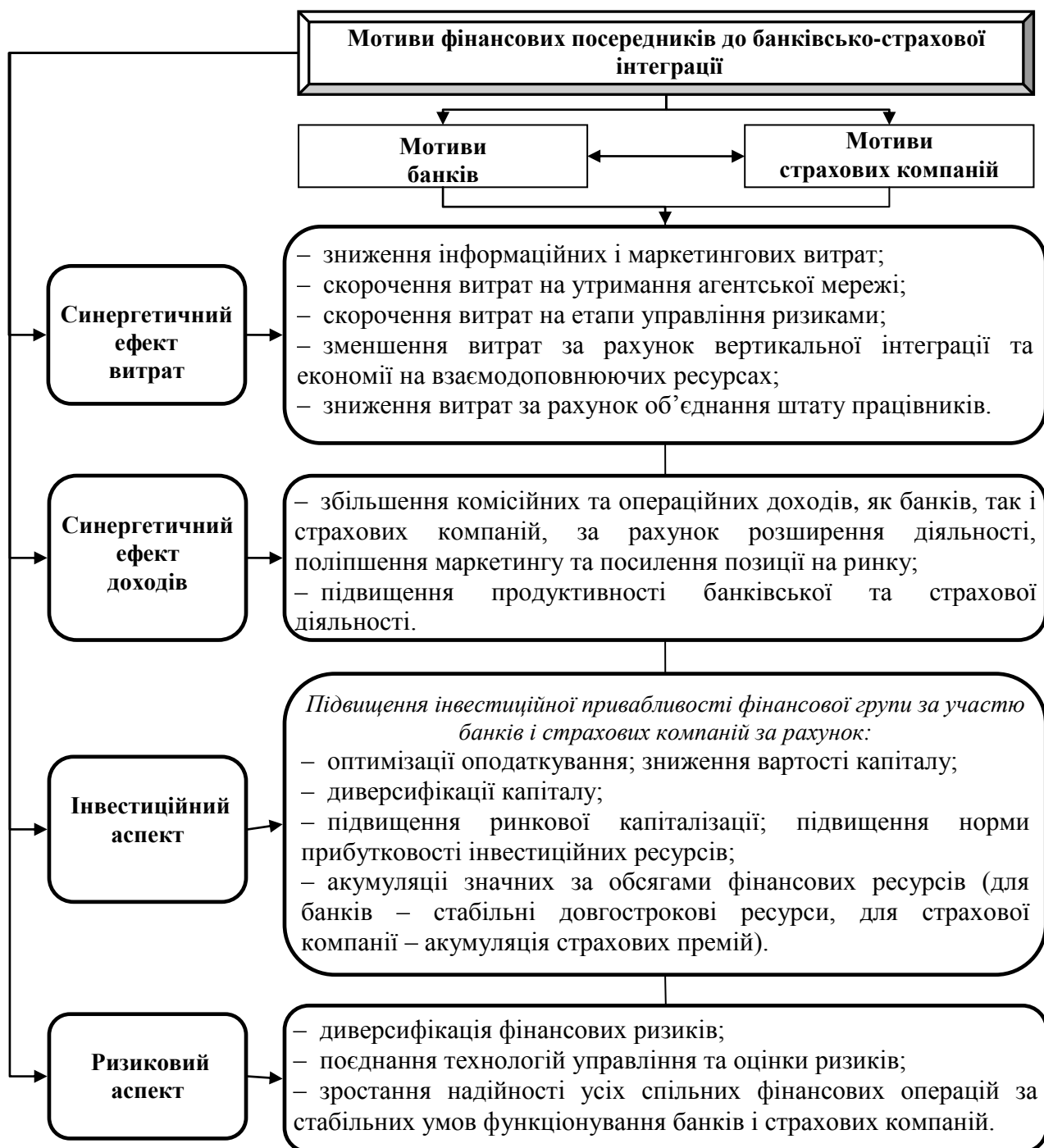
Узагальнення існуючих теоретичних та практичних робіт з досліджуваної проблематики [63; 69, с. 444; 71; 99; 100; 133; 140; 141; 167; 208; 209; 217; 221] дозволило систематизувати мотиви банківсько-страхової інтеграції у розрізі двох блоків, а саме фінансового та управлінського.

Фінансові мотиви до інтеграції запропоновано розглянути в межах чотирьох напрямків: синергетичний ефект витрат, синергетичний ефект доходів, інвестиційний та ризиковий аспекти.

Досвід функціонування сучасних банківсько-страхових груп свідчить про те, що основним стимулом з боку фінансових посередників до інтеграції є прагнення отримати синергетичний ефект – кумулятивний позитивний результат, абсолютне вираження якого перевищує суму результатів діяльності окремо функціонуючих банків та страхових компаній. При цьому, стимулюючим фактором до банківсько-страхової інтеграції є можливість досягнення учасниками синергетичного ефекту витрат та синергетичного ефекту доходів [69, с. 444].

Синергія витрат пов'язана з можливістю для банків та страхових компаній за рахунок інтеграції суттєво скоротити обсяги інформаційних і маркетингових витрат; трансакційних витрат по всьому циклу руху грошей від їх залучення до розміщення; витрат на утримання агентської мережі; витрат на етапи управління ризиками; кадрових витрат за рахунок об'єднання штату працівників (рис. 1.4). Так, у 2002-2003 роках компанія «Мілліман» («Milliman») –

всесвітньо відома компанія актуаріїв та консультантів, провела дослідження діяльності 100 банків та страхових компаній, які пов'язані між собою спільною участю в капіталі один одного та активно використовують принципи концепції «bancassurance». Отримані результати засвідчили, що БСІ дозволила скоротити їм витрати на збут фінансових продуктів – на 63%, а адміністративні витрати – відповідно на 71% [201, с. 9].

Рисунки 1.4 – Фінансові мотиви банків і страхових компаній до інтеграції

Можливість зниження витрат обумовлена більш ефективним розподілом ресурсів у межах інтегрованого об'єднання, а також спільним використанням клієнтської бази, існуючих технологій та каналів збуту банківсько-страхових продуктів.

Наслідком реалізації синергії витрат є отримання синергетичного ефекту доходів: відбувається зростання рівня доходності та продуктивності як банківської, так і страхової діяльності за рахунок розширення спеціалізації, підвищення ефективності маркетингу та посилення позиції на ринку.

Стимулом до інтеграції з боку банків та страхових компаній є і можливість досягнення внутрішніх та зовнішніх інвестиційних переваг. За рахунок зниження вартості об'єднаного банківського та страхового капіталу, підвищення ефективності розміщення вільних коштів та інвестування страхових резервів, підвищення норми прибутковості інвестиційних ресурсів та ринкової капіталізації зростає рівень інвестиційної привабливості об'єднання за участю банку і страхової компанії.

Окремою групою мотивів фінансових установ до інтеграції виступає можливість підвищення ефективності функціонування систем ризик-менеджменту як банків, так і страхових компаній. Так, за рахунок поєднання технологій управління та оцінки ризиків відбувається зниження як банківських, так і страхових ризиків, що сприяє підвищенню прибутковості діяльності інтеграційного об'єднання (за умов їх стабільного функціонування).

Окрім фінансових мотивів, стимулом до інтеграції є переваги, що можуть бути отримані у сфері управління як банками, так і страховими компаніями. У роботі запропоновано розглянути зазначені мотиви у розрізі управлінського, клієнтського, продуктового та ринкового аспектів.

З позиції першого аспекту, банківсько-страхова інтеграція сприяє підвищенню якості та ефективності управління ресурсами; створенню уніфікованої торгової марки; підвищенню іміджу та престижу учасників об'єднання; зростанню ефективності управління ліквідністю.

У сфері клієнтських відносин інтеграція дозволяє її учасникам значно

розширити клієнтську базу; підвищити рівень якості та задоволення потреб клієнтів за рахунок надання комплексних фінансових продуктів; стримувати відтік клієнтів до конкурентів через поєднання інформації про клієнтську базу банку і страхової компанії; сформувати довгострокові відносини з клієнтами (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 – Мотиви банків і страхових компаній до інтеграції у контексті управління

З позиції продуктового аспекту головними мотивами до інтеграції для фінансових посередників є розширення асортиментного ряду та обсягів реалізації комплексних фінансових продуктів; універсалізація послуг; зниження собівартості банківських та страхових продуктів; підвищення кінцевої вартості комплексних фінансових продуктів і прибутків; підвищення ефективності використання широкої регіональної мережі банків та більш повна загрузка каналів дистрибуції страхових продуктів. Крім вище перерахованих груп мотивів, стимулами до банківсько-страхової інтеграції виступають можливості щодо посилення конкурентної позиції на ринку та поживлення ринкової кон'юнктури.

Розуміння ключових передумов та мотивів банківсько-страхової інтеграції необхідне для подальшого обґрунтування генезису історії розвитку досліджуваного процесу у світі та в Україні.

Грунтовний аналіз науково-теоретичних робіт щодо періодизації розвитку інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями [46; 68; 104; 115; 121; 142; 145;] дозволяє виокремити чотири основні етапи. Варто відзначити, що часові межі виділених етапів розвитку БСІ у світі та в Україні суттєво відрізняються, враховуючи специфічні особливості функціонування фінансового сектора економіки країни. Враховуючи систематизовані вище макроекономічні та мікроекономічні передумови БСІ у країнах Західної Європи, США, Японії, а також результати проведеного ретроспективного аналізу розвитку фінансового ринку в Україні, у роботі запропонована наступна періодизація становлення банківсько-страхової інтеграції (рис. 1.6).

Першим етапом є започаткування інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями, що тривав протягом 1967-1985 рр. у країнах Західної Європи, та протягом 1991–1996 рр. – в Україні. Варто відзначити, що в той час, коли європейські банки та страхові компанії вже почали документально посвідчувати спільну діяльність через агентські договори та договори банкостраховання, взаємодія вітчизняних фінансових посередників обмежувалась здійсненням страхування кредитних ризиків банків.

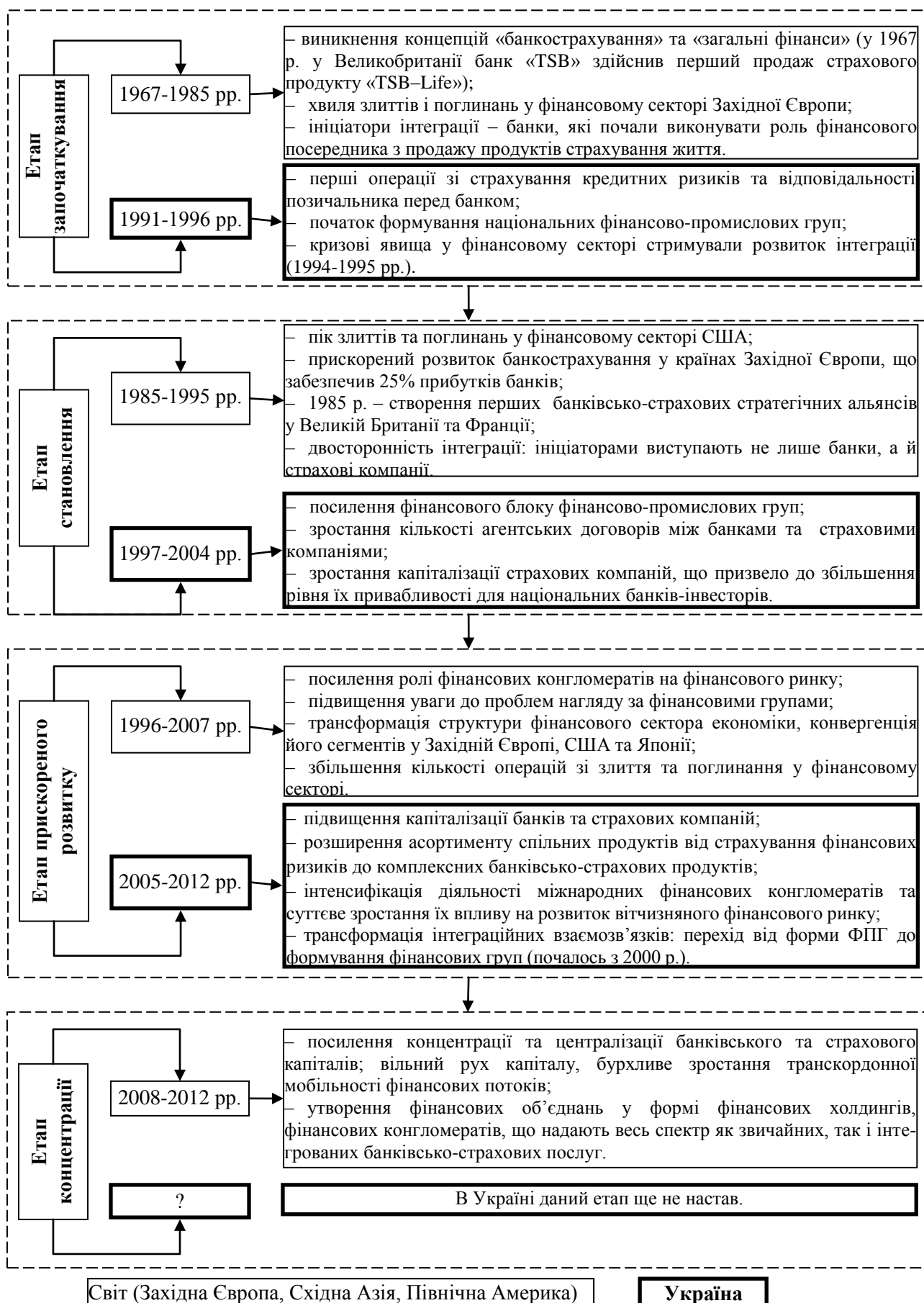

Рисунок 1.6 – Історичні етапи розвитку БСІ у світі та в Україні

Ключовими факторами відставання розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні на даному етапі є наступні:

- юридичне та адміністративно-територіальне оформлення України як держави лише у 1991 році;
- низький рівень розвитку інфраструктури фінансового сектора економіки України (практична відсутність реально та ефективно діючих страхових компаній);
- фінансова криза 1994-1995 рр., наслідком якої стало масове банкрутство та ліквідація банків, що зменшило рівень їх інвестиційної привабливості для страхових компаній як інвесторів;
- інтеграція банківського та страхового капіталів відбувається здебільшого навколо промислового капіталу в межах промислово-фінансових груп (ПФГ).

Етап становлення або зрілості в розвитку банківсько-страхової інтеграції тривав з 1985 по 1995 рр. – у світі, та з 1997 по 2004 рр. – в Україні. Це період безпосередньої інтеграції банків та страхових компаній, починаючи з якого дослідження консолідації банківського та страхового бізнесу стає глобальною, актуальною проблемою, притаманною як для розвитку світової економіки, так і економіки України зокрема.

Що стосується світової практики, то у 1985 році британськими та французькими страховими компаніями були сформовані перші стратегічні альянси з банками: британська страхова компанія «Standard Life» інвестувала в «Bank of Scotland», а французька «GAN» придбала «Credit Industriel et Commercial» [169, 176]. Крім цього, у 1980 році у Франції «Banque Nationale de Paris Paribas» створив власну страхову компанію «Natio Vie». Дана форма банківсько-страхової інтеграції виправдала себе, свідченням чого є ефективність діяльності групи «Paribas», яка до сьогодні займає домінуючі позиції у Франції [46]. Крім цього, на даному етапі відбувається прискорений розвиток банкострахування у країнах Західної Європи: протягом 1980-1989 рр. у Франції доходи банків від продажу продуктів зі страхування життя зросли в 7 разів, у середньому на 23%

щорічно [221]. Етап зрілості в розвитку БСІ характеризується і піком злиттів та поглинань у фінансовому секторі США: придбання банків у 1990-х рр. склало 60% загальної кількості злиттів з 1990-х по 2000-і рр. та 70% їхньої вартості [68]. З аналізованим періодом вчені пов'язують і перехід від моделей, базованих на безкапітальній основі (договорів про співпрацю, стратегічних альянсів) до більш інтегрованих моделей – фінансових конгломератів [46].

Етап прискореного розвитку банківсько-страхової інтеграції тривав протягом 1996-2007 рр. у країнах Західної Європи та протягом 2005-2012 рр. – в Україні. Протягом зазначеного періоду відбувається підвищення ролі фінансових конгломератів у світі як найвищої форми банківсько-страхової інтеграції. Це підтверджується зростанням науково-практичного інтересу міжнародних органів регулювання до проблеми нагляду за діяльністю консолідованих фінансових структур. Так, протягом 1993-1996 рр. Базельський комітет у співпраці з Міжнародною комісією з цінних паперів та Міжнародною асоціацією органів страхового нагляду провів дослідження щодо особливостей нагляду за фінансовими групами, у межах якого фінансовий конгломерат офіційно був визнаний як «група організацій під спільним контролем, основною або переважаючою діяльністю якої є надання значного обсягу послуг на двох із трьох секторів фінансового ринку – банківському, страховому та ринку цінних паперів» [67].

Третій етап розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні характеризується створенням та придбанням банків потужними іноземними фінансовими корпораціями, формуванням фінансових груп на основі об'єднання виключно фінансового капіталу (банківського та страхового). Тобто відбувається поступова трансформація інтеграційних взаємозв'язків: перехід від форми промислово-фінансових до фінансових груп. Це у свою чергу обумовило зміну функціональної ролі вітчизняних фінансових посередників.

Якщо на етапах виникнення та становлення БСІ основною спільною функцією банків та страхових компаній була функція управління кредитними ризиками, то на етапі прискореного розвитку було закладене підґрунтя для реалізації зазначеними установами інвестиційної функції та функції капіталізації [3;

67]. Крім цього, кінець 2008 року позначився повномасштабною кризою у фінансовому секторі України, наслідками якої стало як погіршення стану банківського сегмента, так і страхового сегмента фінансового сектора вітчизняної економіки, що є частковим доказом залежності страхових компаній від банків.

Останній етап в розвитку банківсько-страхової інтеграції характеризується підвищенням рівня концентрації та централізації банківського та страхового капіталів. Так, протягом 2002-2009 років вартість найбільших угод з придбання банків та страхових компаній в окремих країнах Західної Європи склала близько 30 млрд. дол. США (табл. А.1).

Слід звернути увагу на те, що вартість процесів злиттів та поглинань у фінансовій сфері в розрізі окремих регіонів світу суттєво відрізнялась. Так, в аналізований період обсяг угод у грошовому вираженні в межах економічно розвинених країн (Австралії, Канади, Японії, Нової Зеландії, США, країн Західної Європи) збільшився з 459,5 млрд. дол. США у 2000 році до 778,5 млрд. дол. США у 2006 році (табл. А.2). У той час, як в розрізі слабо розвинутих країн, даний показник збільшився з 42,5 млрд. дол. США у 2000 році до 124,1 млрд. дол. США у 2006 році. На етапі концентрації у межах банківсько-страхової інтеграції використання банками Західної Європи концепції банкострахування досягає свого піку. Так, наприклад, протягом 2006-2009 років найефективніше концепція «bancassurance» функціонувала на фінансовому ринку Франції, де частка продажів страхових продуктів через банківську мережу відділень та філіалів досягла значення у 67% [169].

Що стосується функціонування досліджуваного процесу в Україні, то, на нашу думку, банківсько-страхова інтеграція ще знаходиться на третьому етапі свого розвитку. Хоча, враховуючи існуючі тенденції світового фінансового ринку, можна припустити подальший прискорений розвиток інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями в Україні.

Проблеми та ризики, що перешкоджають переходу банківсько-страхової інтеграції в Україні на етап концентрації буде розглянуто в третьому розділі

дисертаційної роботи.

Отже, запропонована періодизація враховує макроекономічні та мікроекономічні передумови розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі та в Україні, ключові події в функціонуванні світового та вітчизняного фінансового секторів економіки, сучасні тенденції в розвитку діяльності банків та страхових компаній, та, на відміну від існуючих підходів, дозволяє визначити лаг між темпами розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні та світовими темпами подібних процесів, що в середньому дорівнює десяти рокам.

1.2 Узагальнення теоретичного підґрунтя дослідження банківсько-страхової інтеграції

З виникненням у 1970-х роках концепції «bancassurance», з подальшим прискореним зростанням кількості та обсягів спільних операцій між банками і страховими компаніями, з масштабною регіональною диверсифікацією діяльності міжнародних фінансових груп, зі стрімким розширенням асортименту комплексних фінансових продуктів зростає і інтерес науковців та практиків до проблем інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями. Проте, слід констатувати той факт, що навіть сьогодні немає ґрунтового дослідження стосовно визначення сутності банківсько-страхової інтеграції.

Результати пошуку різних підходів до розуміння економічного змісту поняття БСІ свідчать про їх незначну кількість та про наявність суперечностей у її трактуванні теоретиками і практиками. Таким чином виникає об'єктивна необхідність розвитку теорії банківсько-страхової інтеграції як відносно окремих корпоративних об'єднань, так і на рівні фінансового сектора в цілому.

Для ідентифікації сутності поняття «банківсько- страхова інтеграція», пропонується розглянути його з точки зору виокремлених підходів: організаційного, ресурсного, функціонального та результатного (рис. 1.7, табл. Б.1).

Рисунок 1.7 – Виокремлення підходів до розуміння сутності «банківсько-страхової інтеграції»

Каммінс Дж., Веїсс М., Ксіаойінг К. у межах організаційного підходу пропонують розглядати банківсько-страхову інтеграцію як комплексний процес добровільної взаємодії, зближення і переплетення банків та страхових компаній, що передбачає створення широкого об'єднання, яке функціонує згідно зі спеціально підписаними угодами і має певну організаційну структуру [173, с. 12].

На нашу думку, таке розуміння досліджуваного процесу є неповним та характеризується наявністю певних недоліків, а саме: БСІ розглядається як процес добровільної взаємодії, хоча на практиці найбільш поширеною формою реалізації даного процесу є злиття/поглинання, що здійснюються здебільшого не на паритетних засадах; незрозумілим є сутнісний зміст поняття «переплетення» банків та страхових компаній; БСІ характеризується виключно на мікрорівні та не враховує синергетичний ефект як головну мету інтеграції.

Іншої точки зору дотримуються автори Клапків Ю., Тринчук В., що розглядають інтеграцію банківського і страхового бізнесу як суттєву зміну бізнес архітектури фінансового ринку, а саме не лише зміну його структури, але і запровадження нових моделей співпраці поміж учасниками ринку та формування продуктів і каналів, що не мали поширення до цього [46]. Дане визначення характеризує банківсько-страхову інтеграцію на макрорівні, проте при цьому не зазначається сам механізм та наявність структурних взаємозв'язків між учасниками такого виду інтеграції.

Економічна сутність БСІ з позиції функціонального підходу розкривається через спільність виконуваних функцій, інтересів та взаємовигідність інтеграції відносин між банками та страховими компаніями. Зазначений підхід дозволяє визначити банківсько-страхову інтеграцію як стан або процес поєднання діяльності банків та страхових компаній на основі притаманних їм функцій та поглиблення їх взаємодії, що у свою чергу породжує причинну обумовленість та узгодженість дій [72; 151; 186]. Представники даного підходу виокремлюють однакові за змістом спільні функції, а саме: інвестиційну, ризикову (компенсаційну), а також функцію капіталізації. При цьому, наприклад, спільна функція

капіталізації для банків є традиційною функцією залучення грошових коштів, а для страхових компаній – це, відповідно, накопичувальна функція, що реалізується у рамках страхування життя.

Кучеренко В. інвестиційну функцію визначає для банків у контексті інтеграційного процесу як ефективне розміщення банками фінансових ресурсів страхових компаній, а для страхових компаній – як ефективне розміщення страхових резервів з метою забезпечення покриття майбутніх збитків та підвищення конкурентоспроможності страхового бізнесу [72].

Ризикова (компенсаційна) функція обумовлена об'єктивною необхідністю з боку банків розподіляти ризики своєї діяльності через страхування. З боку страхових компаній дана функція є визначальною, адже передача страхового ризику є основним призначенням страхування. Кучеренко В. під інтеграцією банків і страхових компаній пропонує розуміти відображення процесу поєднання та узгодження їх спільних відносин, пов'язаних із залученням і використанням грошових надходжень від населення, підприємств та установ, на що спрямовані функції цих суб'єктів фінансового ринку в їх інтересах, а також в інтересах суспільного відтворення (функціональний підхід) [72, с. 103].

Частина науковців підходить до з'ясування суті БСІ з позиції ресурсного підходу, трактуючи дане поняття як стан найбільш ефективного використання всіх видів ресурсів її учасників – фінансових установ. Іншими словами, найбільш ефективно використання наявних та потенційних ресурсів банків і страхових компаній можливе в межах саме інтеграційного об'єднання, що в результаті дозволяє отримати синергетичний ефект.

У межах даного напрямку фокусується увага на:

- джерелах залучення та напрямках розміщення фінансових ресурсів учасників інтеграційного процесу, тобто банків та страхових компаній, в контексті перетину та створення нових спільних фінансових потоків;

- спільних трудових, інформаційно-технологічних та управлінських ресурсах, що частково об'єднуються або повністю інтегруються з метою створення комплексних фінансових (банківсько-страхових) продуктів, а також з

метою консолідації каналів збуту.

Варто відзначити, що зазначений напрям є досить схожим з результатним підходом, адже розглядає банківсько-страхову інтеграцію з позиції об'єднання всіх можливих видів ресурсів банків та страхових компаній, що в результаті дозволяє отримати більший ефект у порівнянні з функціонуванням даних фінансових посередників окремо один від одного.

Головним недоліком такого підходу є неврахування динамічності розвитку БСІ, і тому більш точним є розуміння банківсько-страхової інтеграції як процесу, спрямованого на забезпечення найбільш ефективного використання фінансових ресурсів її учасників.

Найчастіше БСІ розглядається з позиції результатного підходу, що передбачає оцінку перспективних можливостей інтеграції у напрямі досягнення синергетичного ефекту. Так, на думку американських дослідників Бойда Дж. (Boyd J.), Грехема С. (Graham S.), Хьюїтта Р. (Hewitt R.) інтеграція банківських та небанківських установ є процесом взаємного зближення економічних суб'єктів через переплетення господарських зв'язків, їх глибоку взаємодію та об'єднання з метою отримання економічного ефекту [170, с. 47]. Арутюнян Р.Р. розглядає БСІ як процес поступового об'єднання діяльності банків та небанківських фінансових установ (від спільного продажу послуг до створення спеціалізованих фінансових установ), спрямованих на отримання економічного ефекту, що досягається в результаті взаємодії трудових, матеріальних та фінансових ресурсів [3].

Підтримуючи думку про те, що головною метою банківсько-страхової інтеграції є отримання її учасниками синергетичного ефекту, слід наголосити, що зазначений підхід не враховує фактор часу (досліджуване поняття розглядається з позиції отриманого результату, що найчастіше є величиною запасу та розраховується у конкретний момент часу).

Отже, узагальнення теоретичних поглядів дозволяє констатувати, що використання поняття «банківсько- страхова інтеграція» здійснюється з різних позицій. Враховуючи переваги та недоліки виокремлених підходів (рис. 1.7), у

межах дисертаційного дослідження пропонується трактування банківсько-страхової інтеграції як процесу об'єднання капіталів (участі в капіталі) банків і страхових компаній, та (або) сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного (негативного) синергетичного ефекту (мікрорівень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки (макрорівень).

На відміну від існуючих трактувань, у запропонованому підході здійснено спробу максимально врахувати всі основні аспекти та сучасні тенденції розвитку банківсько-страхової інтеграції, а саме:

- наявність інтеграції саме капіталів фінансових посередників;
 - можливість досягнення учасниками БСІ не лише позитивного, а й негативного синергетичного ефекту;
 - використання банками та страховими компаніями такої ключової форми БСІ як банкострахування;
 - дуалістичну природу наслідків БСІ (мікро- та макрорівні);
 - наявність взаємозв'язку між наслідками банківсько-страхової інтеграції та циклічними коливаннями в розвитку фінансового сектора економіки.
- Провідною гіпотезою при цьому є те, що під час кризових явищ в економіці БСІ може обумовлювати негативний вплив на функціонування фінансового сектора, а на фазах поживлення (підйому) – сприяє розвитку за рахунок об'єднання наявних ресурсів та розширення інвестування.

Варто відзначити, що в межах даного дослідження банківсько-страхова інтеграція розглядається не лише на рівні окремої фінансової групи (конгломерату тощо), а й як макроекономічний процес. Іншими словами, БСІ за своєю масштабністю та темпами розвитку у світі вже охоплює не лише інтеграційні взаємозв'язки між окремим банком та страховою компанією, а й стосується інтеграційної взаємодії між всіма банками та страховими компаніями, що є учасниками фінансового ринку конкретної країни.

З даної позиції банківсько-страхова інтеграція за своїм економічним зміс-

том є фінансовою інтеграцією, а отже характеризується подібними ключовими ознаками.

Структурно-декомпозиційний аналіз поняття банківсько-страхова інтеграція обумовлює виникнення об'єктивної необхідності у більш детальному аналізі економічного змісту більш ширшого поняття «фінансова інтеграція» («інтеграція фінансових посередників», «інтеграція у сфері фінансових відносин»).

Дослідження існуючих напрацювань відомих вчених та науковців дозволяє стверджувати, що поняття фінансова інтеграція в сучасній економічній теорії та теорії фінансів розглядається статично та динамічно відповідно до двох основних підходів. Так, представники першого підходу розглядають дане поняття як форму інтернаціоналізації діяльності учасників фінансового ринку. А прихильниками другого напряму фінансова інтеграція, перш за все, трактується з точки зору механізму та процесу її реалізації (табл. Б.2).

У рамках першого підходу Гарсія-Херреро А. (Garcia-Herrero A.), Вулдрідж Ф. (Woolridge Ph.) характеризують фінансову інтеграцію з дуалістичної точки зору: статично, як стан пов'язаності окремих диференційованих частин в ціле та процес, у результаті якого такий стан досягається, а також, як процес входження в систему окремого елемента. Розглядаючи фінансову інтеграцію як макроекономічне явище, зазначені автори обґрунтовують, що це процес розширення та поглиблення взаємозв'язків між секторами фінансового ринку, що, перш за все, передбачає відкриття національних фінансових ринків та інститутів для іноземних учасників, а також, у свою чергу, дозвіл локальним суб'єктам фінансових відносин здійснювати інвестиційну діяльність закордон [186]. Іншими словами, у даному визначенні фокусується увага на процесах лібералізації та глобалізації, що, на думку Гарсія-Херреро А. та Вулдрідж Ф., є визначальними передумовами та характерними властивостями фінансової інтеграції.

Досить схожим за сутнісним змістом є розуміння фінансової інтеграції як процесу послаблення та ліквідації бар'єрів між внутрішніми та міжнародними

фінансовими ринками та розвитку зв'язків між ними, або процес уніфікації та гармонізації основних понять, категорій та принципів організації фінансово-кредитної діяльності [138]. Акцентують увагу на лібералізаційних та глобалізаційних тенденціях і такі автори, як Джонстон Дж., Мадуро Дж. (Johnston J., Madura J.), що пропонують трактування даного поняття як процесу розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу сфер діяльності між фінансовими посередниками, а також як форму інтернаціоналізації діяльності учасників фінансового ринку, зближення та поглиблення їх взаємодії [196].

З точки зору організаційного підходу, Канхерт Ф. (Kanhert F.) визначає фінансову інтеграцію як узагальнюючий процес пошуку найбільш ефективної організаційно-функціональної та керуючої структури в умовах еволюції фінансових відносин в економіці [197].

Райзберг Б.А., Благодатін А.А., Лозовський Л.Ш. під інтеграцією розуміють процес розвитку, результатом якого є досягнення єдності та цілісності всередині системи, заснованої на взаємодії окремих спеціалізованих елементів [114]. Драгхі М. (Draghi M.) розглядає фінансову інтеграцію з точки зору зосередження, концентрації повноважень в руках вищих адміністративних або виконуючих робітників двох чи більше фінансових посередників з метою взаємної вигоди: зменшення конкуренції, зниження витрат, забезпечення більшої частки ринку [178].

Досить важливим у процесі дослідження теоретичних засад фінансової інтеграції є розуміння відмінності даного процесу від фінансової конвергенції. Так, якщо фінансова інтеграція являє собою процес, «заснований на дотриманні принципу «гомогенності», що відображає об'єднання однорідних суб'єктів фінансового ринку – банків, страхових компаній, інвестиційних та пенсійних фондів», то фінансова конвергенція є процесом, заснованим «на дотриманні принципу «гетерогенності», що передбачає об'єднання неоднорідних суб'єктів за однією чи кількома ознаками, тобто різнорідних посередників за стратегіями управління, котрі застосовуються фінансовими інститутами, за складом, якістю та обсягом послуг і фінансових продуктів» [70].

Не потребує доказів той факт, що фінансова інтеграція є поняттям, більш ширшим за своїм сутнісним змістом, аніж банківсько-страхова інтеграція, адже включає ще одну сферу функціонування фінансових посередників – інвестиційну. При цьому, інтеграція банків і страхових установ характеризується такими ж спільними ознаками, як і фінансова інтеграція, адже дані процеси є ідентичними за своїм сутнісним змістом. Ключові ознаки БСІ узагальнені на основі [18; 52, с. 99; 119; 193; 208] та представлені на рис. 1.8.

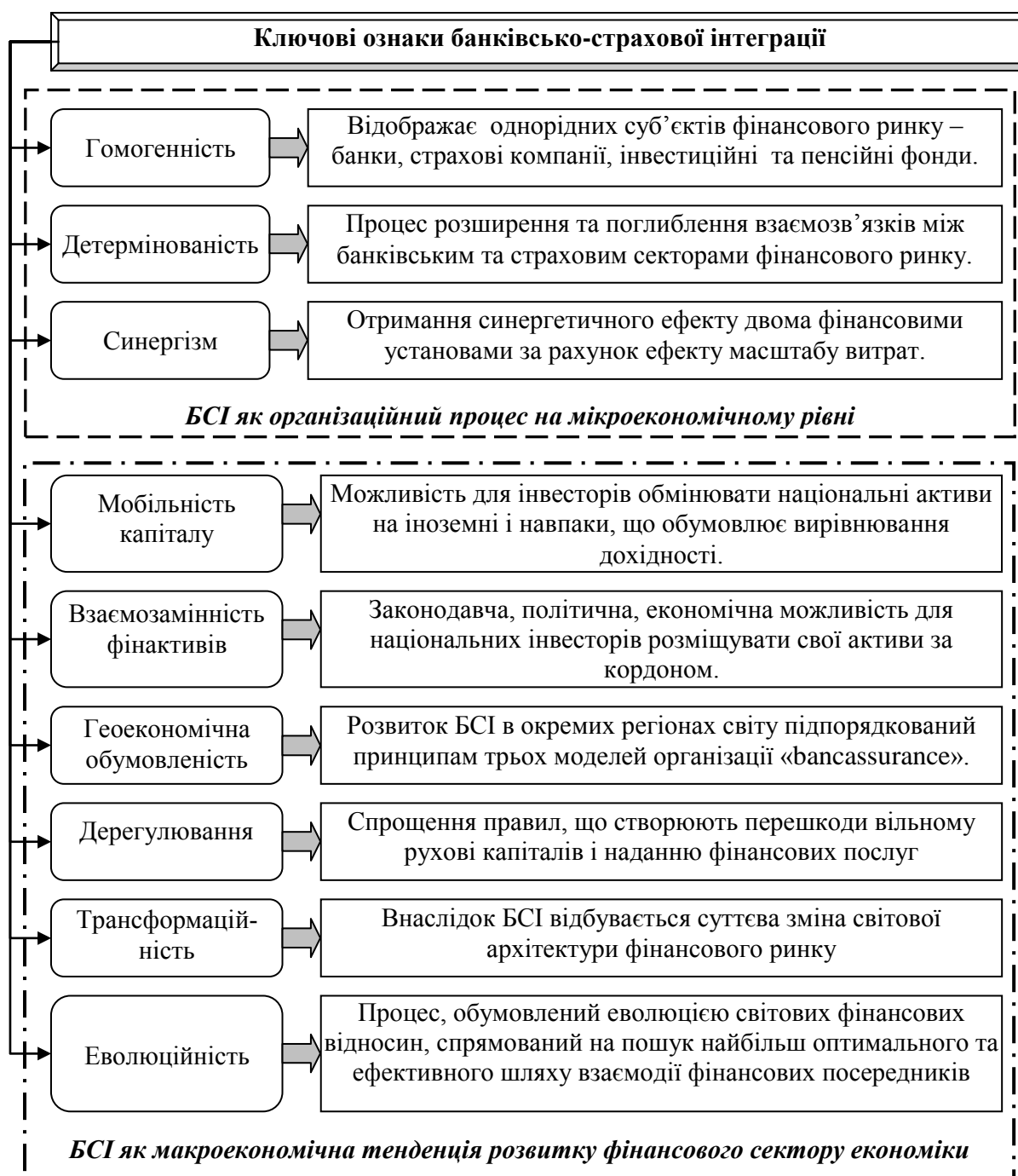

Рисунок 1.8 – Узагальнення ключових ознак банківсько-страхової інтеграції

Необхідно відзначити і відсутність єдиного погляду вчених щодо розмежування БСІ з банківсько-страховою взаємодією, конвергенцією, консолідацією і кооперацією банківського та страхового бізнесів. Даний факт свідчить про необхідність здійснення порівняльного аналізу сутності та взаємозв'язків зазначених понять.

У теоретичному контексті банківсько-страхова взаємодія є більш ширшим поняттям, ніж банківсько-страхова інтеграція і ним можна охарактеризувати будь-який вид та форму спільної діяльності фінансових посередників. Так, враховуючи загальноприйняте розуміння сутності поняття «взаємодія» в теорії пізнання, та узагальнюючи існуючі позиції науковців, пропонуємо розглядати банківсько-страхову взаємодію як взаємний вплив банків та страхових компаній один на одного у процесі формування системи організаційних, маркетингових, управлінських, технологічних, інформаційних, інноваційних та інших взаємозв'язків, з метою досягнення переваг більш ефективного розвитку з урахуванням інтересів власників, інвесторів та клієнтів.

Отже, такі усталені поняття, як банківсько-страхова інтеграція, консолідація банків та страхових компаній, конвергенція банківського та страхового бізнесу, кооперація банківської та страхової діяльності можуть бути визначені в межах більш широкого поняття – банківсько-страхова взаємодія.

Дослідження сутнісного змісту банківсько-страхової інтеграції дозволяє стверджувати про наявність концептуальних відмінностей між даним явищем та конвергенцією страхової та банківської справи (фінансовою конвергенцією). Так, вченими дані процеси розмежовуються на основі визначення принципу однорідності. Тобто, як було з'ясовано вище, банківсько-страхова інтеграція заснована на принципі «гомогенності», що означає об'єднання однорідних суб'єктів фінансового ринку – банків та страхових компаній.

Конвергенція банківської та страхової справи (від лат. «converg» — «зближую») є гетерогенним процесом, що передбачає об'єднання неоднорідних суб'єктів за однією чи кількома ознаками, тобто різнорідних посередників за стратегіями управління, що застосовуються фінансовими інститутами, за

складом, якістю та обсягом послуг і фінансових продуктів [70, 17].

Закордонні науковці Балтенспергер Є. (Baltensperger E.), Буомбергер П. (Buomberger P.), Луппа А. (Luppa A.), Вікі А. (Wicki A.), Келлер Б. (Keller) В. [152, с. 14] під конвергенцією страхової та банківської справи розуміють процес перетворення фінансового сектора, що направлений на утворення спільної сфери діяльності банків та страхових компаній на рівнях продуктів та самих інститутів, а також на зближення меж банківської та страхової справи з метою управління ризиками. Тобто, формами прояву конвергенції банківської та страхової справи є конвергенція каналів збуту банків та страхових компаній, а також конвергенція фінансових послуг. Так, Скіппер Х. (Skipper H.) під конвергенцією фінансових послуг розуміє процес, що передбачає створення та продаж установами одного з трьох секторів фінансового ринку (страховий, банківський, інвестиційний) фінансових продуктів, що складаються з елементів, властивих продуктам з інших двох секторів фінансового ринку [215].

Отже, на нашу думку, використання термінів «банківсько-страхова інтеграція» та «банківсько-страхова конвергенція» для позначення одних і тих же процесів є необґрунтованим.

БСІ безпосередньо пов'язана з такими процесами, як консолідація та кооперація. Так, консолідація (пізньолат. «consolidatio», «consolido» – «зміцнюю») є досить широким поняттям. У загальному розумінні являє собою об'єднання (злиття) певних об'єктів, зміцнення певних зв'язків; поєднання окремих організацій для посилення боротьби за спільні цілі [14]. При цьому, для банківсько-страхової інтеграції характерним є високий рівень щільності (тісноти) взаємозв'язків між фінансовими установами, та довгостроковий характер таких взаємозв'язків на відміну від процесу консолідації. Необхідно відмітити, що використання терміну «консолідація» є доцільним у першу чергу у випадку розгляду нагляду за діяльністю фінансових посередників або консолідації каналів збуту.

Що стосується кооперації (лат. «cooperatio» – «співпраця») банківської та страхової діяльності, то даний термін використовується здебільшого для позна-

чення форми організації спільної співпраці банків та страхових компаній за певним напрямом: у сфері фінансових відносин, у сфері формування спільної продуктової політики, у сфері управління, у сфері інформаційного обміну технологічними інноваціями тощо (рис. 1.9).

Рисунок 1.9 – Характеристика відмінностей між ключовими поняттями дослідження банківсько-страхової інтеграції

Охарактеризуємо обраний у дисертаційному дослідженні підхід до розмежування видів банківсько-страхової взаємодії та визначимо місце банківсько-страхової інтеграції серед них.

У роботі пропонується розглядати БСІ у вузькому та широкому розумінні. Так, у вузькому розумінні, банківсько-страхова інтеграція за своєю сутністю

є інтеграцією безпосередньо капіталів банків та страхових компаній, що у свою чергу є окремим видом банківсько-страхової взаємодії (рис. 1.10).

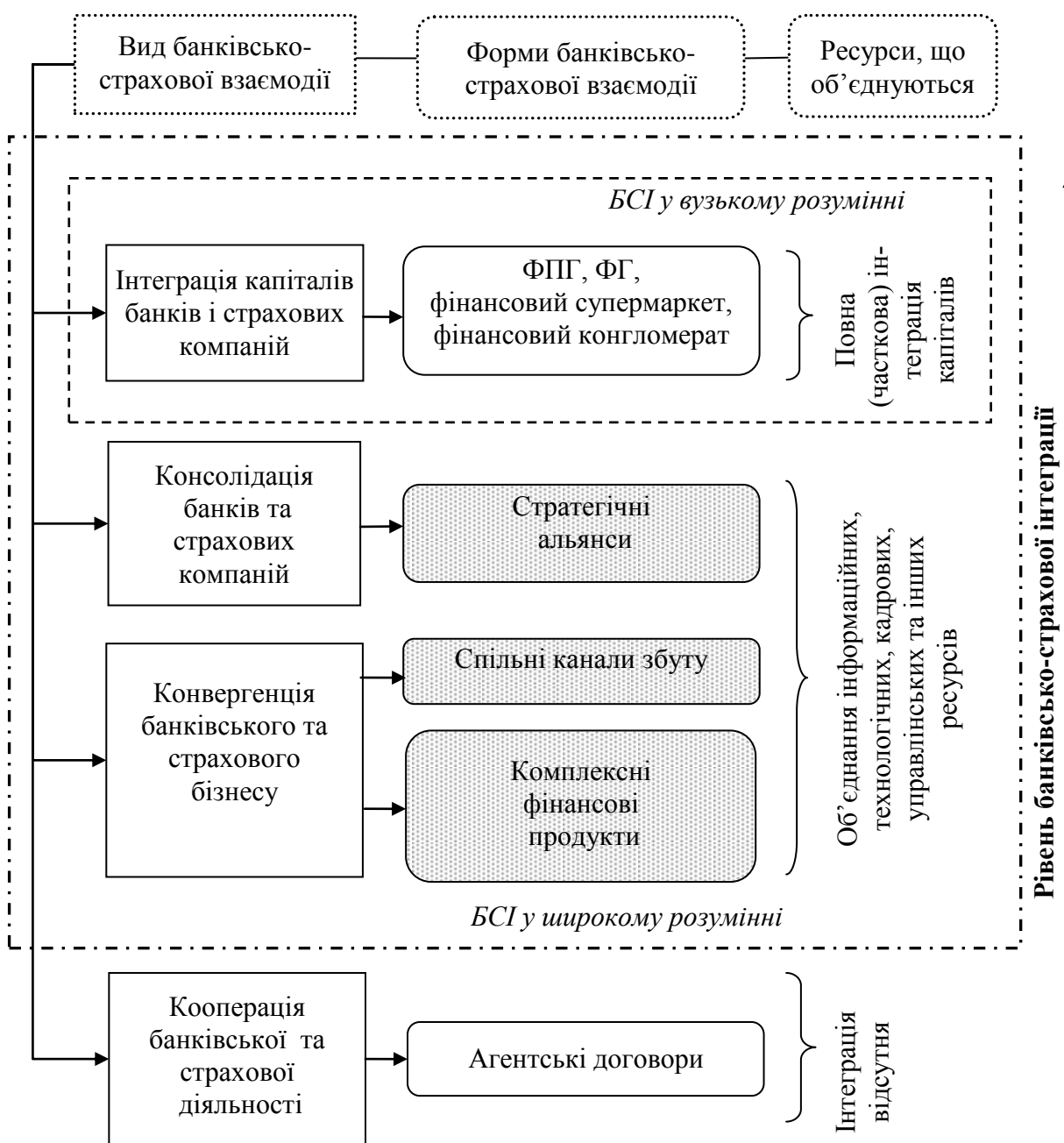

Рисунок 1.10 – Види та форми банківсько-страхової взаємодії

(банкострахування)

У широкому розумінні БСІ включає в себе як часткову або повну інтеграцією капіталів банків і страхових компаній, так і використання даними фінансовими посередниками концепції «bancassurance» (банкострахування), що у

свою чергу передбачає спільне використання інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів за відсутності прямої участі в капіталі.

Як видно з рис. 1.10, інтеграція капіталів, консолідація, конвергенція та кооперація у сфері банківсько-страхової взаємодії відрізняються один від одного і формами їх реалізації на практиці.

Аналіз теоретичного матеріалу дозволяє констатувати наявність ряду відмінностей та суперечностей у поглядах вчених щодо виокремлення форм та видів як банківсько-страхової взаємодії, так і БСІ (табл. Б.3). Як правило, розглянуті наукові роботи містять аналіз можливих форм, але не враховують головну ознаку банківсько-страхової інтеграції – наявність (відсутність) інтеграції капіталів банків і страхових компаній. Крім цього, авторами не пропонується універсальний перелік форм реалізації БСІ, що може бути використаний як в Україні, так і в країнах – осередках банківсько-страхової взаємодії.

Так, запропоноване упорядкування видів банківсько-страхової взаємодії у взаємозв'язку з формами її реалізації (фінансові групи, фінансові конгломерати, фінансові супермаркети, стратегічні альянси, спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти, агентські договори), на відміну від існуючих підходів, враховує: вітчизняні та світові законодавчі обмеження щодо можливих форм функціонування інтеграційних об'єднань за участю банків та страхових компаній; конкретизує відмінності БСІ від інших видів взаємодії між даними фінансовими посередниками (кооперація, консолідація, конвергенція); дозволяє визначити БСІ у вузькому та широкому розумінні залежно від наявності/відсутності інтеграції капіталів банків і страхових компаній та сформулювати комплекс показників для оцінювання рівня БСІ в Україні.

У контексті узагальнення форм реалізації банківсько-страхової інтеграції окремої уваги потребує дослідження поняття «банкостраховання», що досить часто вченими необґрунтовано ототожнюється або з «банківським страхуванням», або з об'єктом дисертаційного дослідження – БСІ. У рамках дисертаційної роботи дані поняття чітко розмежовуються. Так, класичний «bancassurance»

розглядається як «банкостраховання», а під банківським страхуванням запропоновано розуміти у даній роботі страхування будь-яких ризиків банку (фінансових, операційних тощо).

Крім цього, вважаємо за доцільне здійснити розмежування схожих за своєю сутністю понять: «bancassurance», «assurfinance», «allfinanz», «finanssurance» (рис. 1.11).

Рисунок 1.11 – Узагальнення дослідження поняття «банкостраховання»

Грунтовний аналіз існуючих поглядів на зміст поняття «банкостраховання» дозволяє виокремити три основні підходи до його розуміння: дистрибуційний, продуктовий, організаційний (табл. Б.4).

Дистрибуційний підхід пов'язаний з фактом поступового збільшення в структурі каналів збуту страхових продуктів питомої ваги банківських відділень та філіалів. Тому, на початковому етапі виникнення концепції «bancassurance», поряд зі страховими агентами, брокерами та офісним каналом

збуту страхових продуктів, банкострахування правомірно відносилось до виключно дистрибуційного каналу (рис. 1.12).

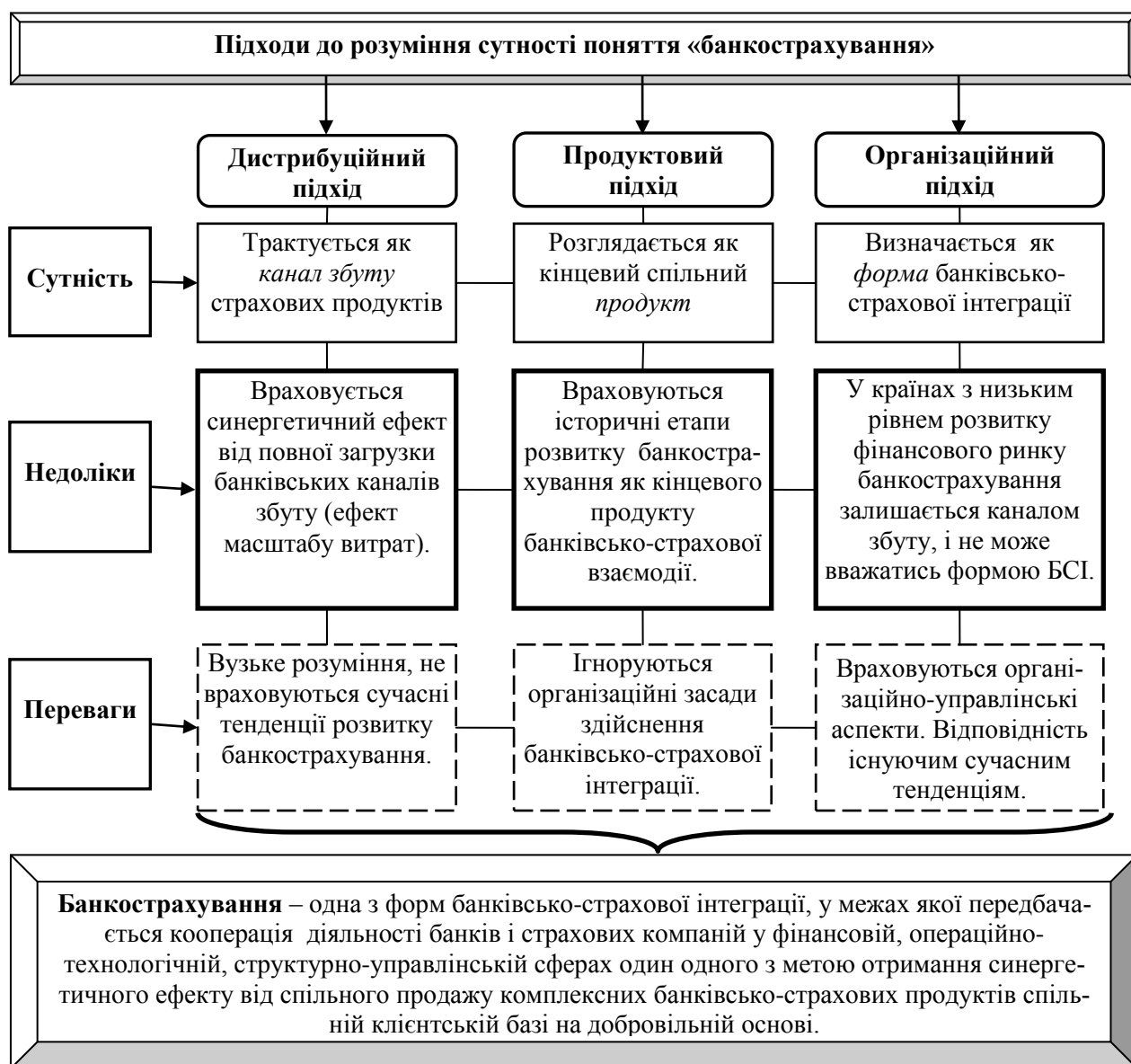

Рисунок 1.12 – Характеристика і визначення сутності поняття «банкострахування»

Прихильниками даного підходу банкострахування характеризується як система стимулювання та збуту страхових продуктів за рахунок використання сформованої розгалуженої мережі банківських відділень та філіалів [207, с. 159; 212], або як звичайна форма продажу страхових продуктів через банк [167; 168; 169, с. 1; 175, с. 5; 181; 190, с. 5; 193; 198; 215, с. 72].

У межах дистрибуційного підходу варто відзначити дослідження Клапкова Ю.М., який визначає продаж страхових продуктів через банківську мережу поняттям «банкостраховання», а безпосередньо «банківське страхування» – як комплексне банківське страхування (Bankers Blanket Bond) [49].

Варто відзначити, що при використанні дистрибуційного підходу основою взаємодії страховиків і банків у межах концепції «bancassurance» є досягнення максимального синергетичного ефекту від надання страхових послуг клієнтам банку [189]. Крім цього, у рамках даного напрямку банкостраховання розглядається як один із способів диверсифікації діяльності страхових компаній та банків. На нашу думку, визначення в межах зазначеного напрямку є досить вузькими і не враховують багатоаспектність досліджуваного поняття.

Інший економічний зміст вкладають у поняття «банкостраховання» представники продуктового підходу. Так, Кумар М. (Kumar M.) обґрунтовує, що банкостраховання є сферою, яка поєднує страхові та банківські продукти, що у свою чергу реалізуються шляхом залучення спільного каналу дистрибуції та/або визначеним групам клієнтів [200]. При цьому, виокремлюється активне банкостраховання (активне стимулювання та збут страхових продуктів клієнтам з боку працівників банку та страхової компанії) та пасивне (взаємодія між банками та страховими компаніями з метою захисту банківських активів від ризиків).

Враховуючи здобутки таких фахівців у сфері банківсько-страхової інтеграції, як Даніель Ж.-П. [174], Женете Н. і Моліно П. [188], в теорії банкостраховання, коли мова йде про кінцевий спільний продукт, традиційно виокремлюють три етапи його розвитку: 1) стимулювання та збут банками звичайних страхових продуктів (наприклад, депозитне страхування); 2) стрімке зростання обсягів продажів спільних продуктів зі страхування життя з пільговим режимом оподаткування; 3) остаточне становлення банкостраховання як концепції ведення бізнесу: диверсифікація спільних продуктів, формування основних видів кінцевих послуг зі страхування життя та ризикового страхування [31, 15].

На нашу думку, продуктовий підхід, як і дистрибуційний, є досить

спрощеним і не враховує організаційно-методичні засади здійснення банківсько-страхової взаємодії.

У межах дисертаційної роботи підтримується точка зору щодо розгляду банкострахування як однієї з форм банківсько-страхової інтеграції (див. рис. 1.12).

Дослідження сутнісного змісту поняття «bancassurance» у межах організаційного підходу дозволяє визначити ключові елементи даного поняття: спільний канал збуту; спільні комплексні фінансові (банківсько-страхові) продукти; єдина клієнтська база у просуванні продуктів; добровільність банківсько-страхової взаємодії; спільна мета – отримання синергетичного ефекту; спільне використання банками та страховими компаніями фінансових, управлінських, кадрових, інформаційно-технологічних та інших видів ресурсів.

Враховуючи переваги та недоліки виокремлених підходів, пропонуємо трактувати сутність поняття «банкострахування» як одну з форм банківсько-страхової інтеграції, у межах якої передбачається кооперація діяльності банків і страхових компаній у фінансовій, операційно-технологічній, структурно-управлінській сферах один одного з метою отримання синергетичного ефекту від спільного продажу комплексних банківсько-страхових продуктів спільній клієнтській базі на добровільній основі.

1.3 Моделі організації інтеграційної взаємодії банків і страхових компаній: порівняльний аналіз та узагальнення світового досвіду

Аналіз сучасних тенденцій та стану світового фінансового сектора економіки свідчить про трансформацію фінансових відносин під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів. Численні науково-практичні та теоретико-методологічні дослідження науковців доводять тезу про поступове формування нової моделі розвитку фінансового ринку. Так, банкоцентрична та фо-

нова моделі трансформуються у нову – «конвергентну» (табл. В.4). Це пов'язано з новими тенденціями на фінансовому ринку, головною ознакою розвитку якого стала універсалізація діяльності майже всіх фінансових посередників. Особливо посилюються інтеграційні процеси та поглиблюються взаємозв'язки між банками та страховими компаніями, що на даний момент часу є найбільш потужними суб'єктами фінансового ринку за масштабністю своєї діяльності.

Рівень розвитку банківсько-страхової інтеграції в окремих країнах та географічних регіонах обумовлений існуючими історичними традиціями організації фінансових відносин; національними законодавчими обмеженнями; новими умовами функціонування банків та страхових компаній у зовнішньому релевантному середовищі. Сучасними осередками інтеграційної взаємодії банків та страхових компаній є високо-розвинуті країни таких регіонів, як Західна Європа (Франція, Німеччина, Великобританія, Іспанія, Італія), окремих країн Азії (Японія, Сінгапур, Гонконг, Таїланд, Малайзія). Останнє десятиріччя ознаменувалось стрімким поширенням форм банківсько-страхової інтеграції в Південній Америці, Східній Азії, країнах Центральної та Східної Європи, Південній Африці.

Аналіз науково-методичних підходів щодо виокремлення моделей організації банківсько-страхової інтеграції дозволяє стверджувати, що загальновизаного та усталеного підходу до визначення їх кількості та надання єдиного сутнісного змісту кожній окремій моделі як у вітчизняній, так і у зарубіжній економічній літературі не існує. В аналітичних дослідженнях окремих вчених [197, 36] міститься розгляд латиноамериканської, південноафриканської, східноєвропейської, центральноевропейської моделей, модель країн постсоціалістичного простору, що, на нашу думку, є необґрунтованим. Можна припустити, що це нові регіональні (національні) ринки банкострахування, а не «моделі» у широкому розумінні даного терміну. Дана теза потребує детального обґрунтування.

Так, саме поняття «модель» можна трактувати як опис певного процесу

чи явища, що сформований за допомогою певної формалізованої мови з метою вивчення його властивостей [147]. Враховуючи існуючу науково-економічну термінологію, розглядати моделі організації банківсько-страхової інтеграції необхідно через призму теоретичних конструкцій, що відображають специфічні характеристики складних об'єктів – соціально-економічних систем, явищ, процесів та склалися в результаті дії довгострокових, суттєвих за впливом чинників [147]. На нашу думку, модель організації банківсько-страхової інтеграції є сукупністю однорідних характеристик організації банківсько-страхової взаємодії відповідно до певних критеріїв, що притаманна певній країні або географічному регіону.

Так, провідними моделями в гео економічному аспекті є європейська (континентальна), північноамериканська та азійсько-океанійська. А вже окремими країнами використовуються або європейська модель (поширюється у країнах СНД, Центральної та Східної Європи), або північноамериканська (застосовується країнами Північної та Латинської Америки, Австралії). У деяких країнах Південної Африки (особливо Південно-Африканській Республіці) починаючи з 2000 року впровадження концепції банкострахування як ключової форми БСІ супроводжувалось активним використанням основних параметрів як європейської, так і північноамериканської моделей [36].

Досліджуючи практичний досвід організації банківсько-страхової інтеграції, необхідно відмітити, що на сучасному етапі виокремлення аналізованих моделей є досить умовним. І чітко виділити головні ознаки моделі, на базі якої побудовані банківсько-страхові взаємовідносини, досить важко. Так, відбувається поступова трансформація однієї моделі в іншу, поєднання ознак декількох моделей в одній змішаній (рис. В.8). Даний процес здебільшого обумовлений існуючими глобалізаційними та інтеграційними явищами у світовій фінансовій системі, що створюють умови для конвергенції діяльності банків та страхових компаній майже у всіх географічних регіонах. Тому, на фоні поступового формування нової конвергентної моделі розвитку фінансового ринку паралельно

спостерігається процес перетворення моделей організації БСІ.

Дослідження характерних ознак трьох класичних моделей організації БСІ потребує детального розгляду основних параметрів їх виокремлення. Так, в аналітичному дослідженні провідного видання Sigma, розглядається 6 критеріїв, які лежать в основі формування європейської, північноамериканської та азійсько-океанійської моделей [190, с. 6]. До них належать: місце реалізації спільних фінансових продуктів; рівень інтегрованості та технологічної складності фінансових продуктів; ступінь відкритості інформації щодо клієнтської бази банку; постачальник фінансових продуктів; форма банківсько-страхової взаємодії (тип права власності; стратегія управління).

Даний перелік не є вичерпним і потребує уточнення та подальшого розширення. Систематизація існуючих науково-теоретичних та практичних підходів до формування критеріїв регіональних моделей організації банківсько-страхової взаємодії [174; 175; 186; 190; 192; 215] дозволяє удосконалити вже існуючий комплекс критеріїв, доповнивши його власними (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Систематизація критеріїв виокремлення моделей організації банківсько-страхової інтеграції

№ п/п	Критерій	Характеристика параметрів
1.	Тип державного регулювання БСІ	– жорсткий тип державного регулювання; – лібералізований тип державного регулювання.
2.	Тип ринку та потенціал банкострахування	– розвинений, зрілий (mature market) – вже не відбувається різка зміна тенденцій, ринок насичений; – ринок, що розвивається (developing market) – перспективний; – слабо розвинений (emerging market) – ринки, що лише формуються; – нерозвинений ринок банкострахування.
3.	Місце реалізації спільних фінансових продуктів (Point of sales)	– страхові агенти, розташовані у відділеннях банку; – банк, що діє як ліцензований (акредитований) брокер; – банківські працівники, що виступають у ролі професійних страхових агентів; – змішані канали.
4.	Рівень інтегрованості та технологічної складності фінансових продуктів	– прості, що продаються на авантюристичній основі (високо ризиковий продаж); – консультативні послуги, максимально наближені до потреб клієнтів (advice-intensive product tailored to customer needs); – високо інтегровані фінансові продукти, пристосовані до життєвих циклів/ключових подій клієнтів.

продовження табл. 1.2

5.	Відкритість клієнтської бази банку	– обмежене використання клієнтської бази банку з боку страховика; – спільне використання клієнтської бази банківської установи.
6.	Постачальник фінансових продуктів	– комплексні фінансові продукти розробляються спільною компанією («bancassurer»); – банк відповідає виключно за реалізацією продуктів.
7.	Стратегія управління	– здійснюється страховиком; – реалізується дочірніми страховими компаніями банку; – аутсорсинг.
8.	Тип права власності (форма взаємодії)	– спільне підприємство; – дочірні компанії; – незалежне існування (independent operation).
9.	Основні гравці (учасники)	– вітчизняні банківські та страхові установи; – іноземні фінансові компанії; – змішана участь.
10.	<i>Рівень розвитку ринку банкострахування</i>	– високий – частка банкострахування у загальному обсязі премій страхування життя в країні складає більше 60%; – середній – відповідно 40-60%; – низький – менше 40 %; – практично відсутній – менше 10%.
11.	<i>Інноваційний досвід та рішення</i>	– учасники банківсько-страхової інтеграції є генераторами ідей; – банки та страховики користуються існуючим досвідом.
12.	<i>Форма та вид БСІ в залежності від рівня БСІ</i>	– високий – БСІ представлена фінансовими конгломератами, холдинговими компаніями, ПФГ, спільними підприємствами, дочірніми компаніями; – середній – БСІ представлена стратегічними альянсами; – низький – найпоширенішими формами БСІ є банкострахування та агентські (дистриб'юторські) договори.

Так, вище наведений перелік був доповнений нами такими критеріями, як рівень розвитку та потенціал ринку банкострахування як найбільш поширеної форми БСІ, інноваційний досвід та рішення, форма та вид БСІ в залежності від рівня БСІ, що дозволяє більш повно врахувати специфічні особливості, властиві континентальній, північноамериканській та азійсько-океанійській моделям.

У залежності від комбінації параметрів певної групи критеріїв формалізується окрема модель організації інтеграційної взаємодії банків та страхових компаній: європейська, північноамериканська або азійсько-океанійська. Необхідно звернути увагу на те, що з плином часу відбувається як кількісна, так і якісна зміна вище зазначених критеріїв. Це, перш за все, пов'язано з динамічністю розвитку банківсько-страхових інтеграційних процесів. Тому, не викликає сумніву той факт, що в перспективі виокремлення моделей організації БСІ може базуватись на дещо інших критеріях та відповідних параметрах.

Порівняльний аналіз специфічних відмінностей виокремлених моделей за комплексом ключових параметрів, систематизованих нами в табл. В.3, дозволяє стверджувати, що існують виключення, коли організація банківсько-страхової інтеграції у різних країнах з одного географічного регіону може бути побудована на принципах абсолютно різних моделей. Або навпаки: органічно поєднувати ключові критерії всіх трьох моделей.

Так, наприклад, організація банкострахування як найпоширенішої форми БСІ у Великобританії, побудована в основному на принципах європейської моделі, хоча розвиток фінансового ринку в цілому відбувається відповідно до фондової, а не банкоцентричної моделі. Тому, не характерним є домінуючі канали збуту банківсько-страхових продуктів, представлених брокерами та незалежними фінансовими консультантами (Independent Financial Adviser – IFA). Це, з одного боку, обумовлене тим, що фінансовий ринок Великобританії з початку 90-х років ХХ століття характеризується найвищим рівнем розвитку інфраструктури фінансових посередників, складною організацією, високою конкурентноздатністю у порівнянні з іншими регіональними ринками фінансових послуг. З іншого боку, даний факт пов'язаний з існуванням до п. ХХІ ст. певних законодавчих обмежень, за яких більшість інвестиційних страхових продуктів могли реалізовуватись виключно спеціалізованими фінансовими консультантами, а тому частка використання банківських відділень залишається незначною. Характерною тенденцією 2006-2009 років є суттєве зниження рівня використання банківських установ у якості каналу збуту комплексних фінансових продуктів.

Ще одним виключенням є Канада. Канадський національний фінансовий ринок є єдиним розвиненим ринком, на якому банки не мають права офіційно здійснювати продаж страхових продуктів своїм клієнтам. Лише у 1992 році в країні вступили в силу нормативно-правові акти, що дозволяли банкам вкладати інвестиційні кошти у страхові компанії, що мають значні фінансові ресурси, сучасне інформаційно-технологічне забезпечення, розгалужену філіальну мережу у світі [175]. Проте з цього моменту банки стали досить серйозними кон-

курентами для страхових компаній, адже мали змогу обслуговувати споживачів не лише банківських, а й страхових продуктів. Даний факт обумовив появу об'єктивної необхідності в підвищенні контролю за діяльністю фінансових установ. А вже з 2006 року банкам заборонено в Канаді здійснювати будь-які операції щодо продажу продуктів страхування життя та не-лайфового страхування (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Частка банкострахування у загальному обсязі премій за видами страхування у 2006 та 2009 роках по країнах, %

Регіон	Країна	Тип ринку	Страхування життя		Ризикове страхування	
			2006	2009	2006	2009
Північна та Латинська Америка	США	нерозвинений	2,00	2,00	0,00	0,00
	Канада		1,00	0,05	0,05	0,05
	Мексика	слабо розвинений	10,00	12,00	10,00	10,00
	Чілі		13,00	13,00	18,80	18,50
	Бразилія	розвивається	55,0	53,60	13,30	13,70
Азійсько-океанійський регіон	Японія	нерозвинений	5,00	6,00	0,05	1,00
	Південна Корея		8,50	9,00	4,00	4,50
	Китай	слабо розвинений	16,30	18,00	0,03	0,05
	Тайвань	розвивається	33,00	34,20	0,00	0,03
	Малайзія		45,30	44,80	10,00	10,00
	Австралія		43,00	42,00	0,01	0,05
	Таїланд		22,00	35,00	9,35	10,96
Європейський регіон	Великобританія	слабо розвинений	20,3	0,05	10,00	10,00
	Німеччина		28,00	21,5	7,00	6,8
	Польща	розвивається	14,4	22,00	0,60	1,80
	Бельгія		48,00	42,00	6,10	6,00
	Італія	розвинений	59,00	61,20	1,70	2,60
	Португалія		88,30	86,70	10,00	10,00
	Туреччина		23,00	61,50	10,00	11,60
	Франція		62,00	62,00	9,00	9,00
	Іспанія		72,00	62,00	11,00	8,00

Провідною універсальною фінансовою установою з точки зору банкострахування є лише Royal Bank of Canada, що використовує для збуту комплексних фінансових продуктів 1700 незалежних брокерів та 650 чоловік, що займаються безпосередньо прямими продажами [175].

Крім цього банківським установам забороняється використання будь-якої інформації щодо своїх клієнтів з метою подальшого просування страхових про-

дуктів та надання послуг зі страхового захисту [213].

Розвиток банківсько-страхової взаємодії в рамках концепції «bancassurance» у країнах Центральної та Східної Європи звісно відбувається з урахуванням принципів європейської моделі. Проте з поступовим приходом на даний ринок іноземних банків та страхових компаній із США, Японії, Китаю, Австралії здійснюється трансформація базових умов організації інтеграційної взаємодії між фінансовими посередниками; все більше враховується північноамериканський та азійський досвід.

Розглядаючи Європейський ринок банкострахування, варто відзначити, що рівень його розвитку та тип відрізняються в окремих групах країн даного регіону. Розподіл країн за даним критерієм представлений схематично на рис. 1.13, що розроблений на основі [212].

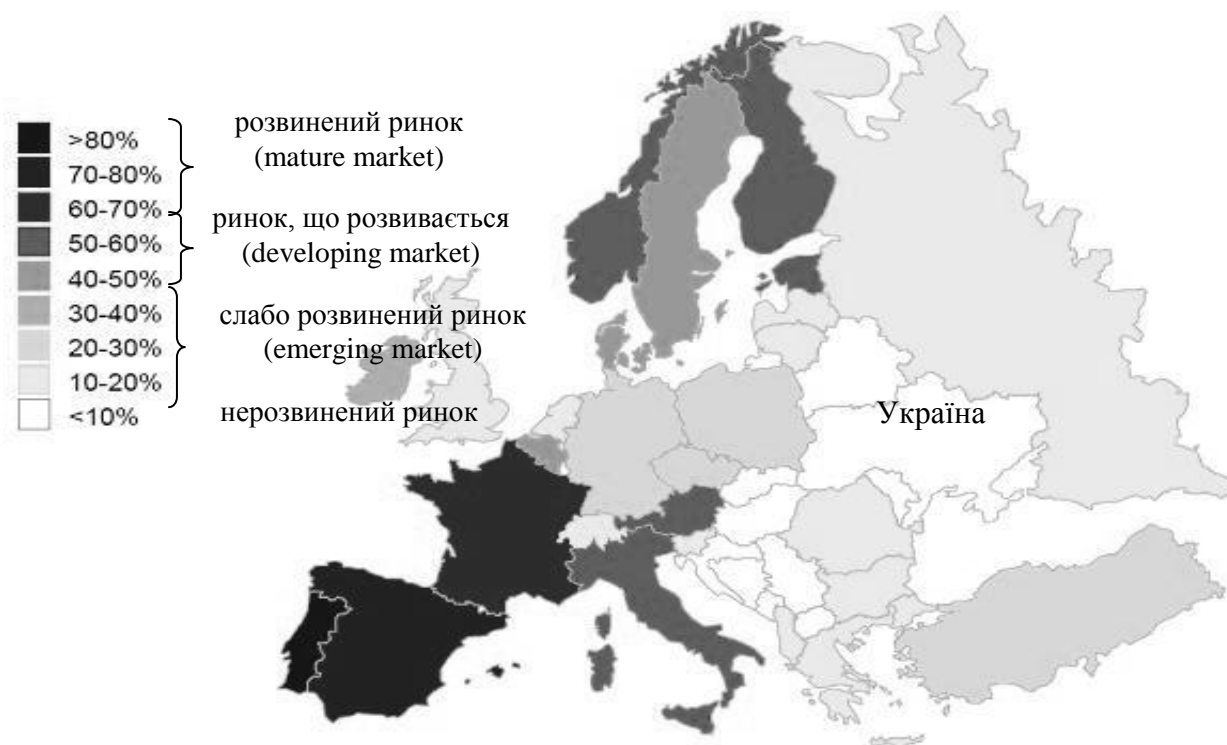

Рисунок 1.13 – Типи ринків банкострахування в Європейському регіоні

У більшості країн Західної та Північної Європи ринок банкострахування є слабо розвиненим або розвивається – частка банкострахування в загальному обсязі премій зі страхування життя коливається в межах 15-50 %. Лише у Франції аналізований показник протягом останніх чотирьох років перевищував

60%. У країнах Південної Європи ринок банкострахування є розвиненим.

Найбільший рівень використання банків в якості провідних каналів збуту продуктів зі страхування життя спостерігається в Португалії – в середньому 88% протягом 2006-2009 років; Іспанії – відповідно 70%; Італії – 60% (див. табл. 1.5).

Україна належить до групи країн з часткою банкострахування у структурі загальних премій зі страхування життя нижче 30%, тобто ринок є слабозвиненим. Крім цього, практично відсутніми є дані офіційних статистичних джерел щодо обсягів та видів банкострахування, що здійснюється в Україні, у відкритому доступі. Розглянемо більш детально динаміку обсягів банкострахування як найбільш поширеної форми БСІ в найбільш розвинених країнах Західної Європи. Варто відзначити, що аналіз здійснювався на основі даних за 2000-2008 рр. Враховуючи відсутність офіційних даних стосовно динаміки банкострахування в країнах Європи, у роботі проведено прогнозування частки банкострахування у валових страхових преміях на 2009-2011 рр. (рис. В.1-В.7, табл. В.1-В.3).

Розвиток ринку банкострахування в Італії характеризується наступними ознаками [167; 174; 177]:

- використання французького досвіду внаслідок наявності тісної кооперації діяльності італійських банків з французькими учасниками банкострахування;

- у 1990 році в Італії був прийнятий закон, що став підґрунтям для здійснення банківськими установами інвестицій в страхові компанії;

- ринок італійського банкострахування характеризується відсутністю великих фінансових груп з «bancassurance»;

- на відміну від Франції, де банки самостійно розробляють власні комплексні інвестиційні продукти разом зі страховими компаніями, в Італії наявна тенденція до зростання співпраці між небанківськими установами, що створюють спільні компанії з вітчизняними та іноземними страховиками. Це у свою чергу поступово змінює напрям вектору розвитку комплексних фінансових

продуктів у бік поширення пенсійних програм. При цьому, в останні роки (2008-2011 рр.) основними каналами збуту пенсійних продуктів поступово стають агенти, а не банківські мережі відділень;

– незважаючи на фрагментарну присутність відділень та філіалів вітчизняних та іноземних банків в регіонах Італії, домінуючим каналом збуту продуктів банкострахування з 2000 року по 2008 рік залишаються банки (рис. 1.14).

Рисунок 1.14 – Структура каналів збуту продуктів з банкострахування (страхування життя) в Італії з 2000 по 2008 рр., %

Розвиток ринку банкострахування у Франції характеризується наступними ознаками [77; 169; 174; 177; 194; 218]:

– найбільший ринок банкострахування в Європі, другий найбільш важливий сектор страхування життя в Європейському Союзі; серед 10 найкращих страховиків життя у структурі банкострахування є три банки – «Crédit Agricole», «BNP Paribas» and «Société Générale»;

– функціонує значна кількість великих фінансових груп з «bancassurance»: «CNP Assurances», «Credit Agricole», «AXA», «General

Finance», «BNP Paribas», «Societe Generale», «AGF», «ACM», «Groupama», «Aviva France»;

– обсяг страхових премій від банкострахування у галузі страхування життя збільшився з 39 % у 1990 р. до 62 % у 2007 р.

– домінуючий канал збуту продуктів банкострахування – банки (рис. 1.15).

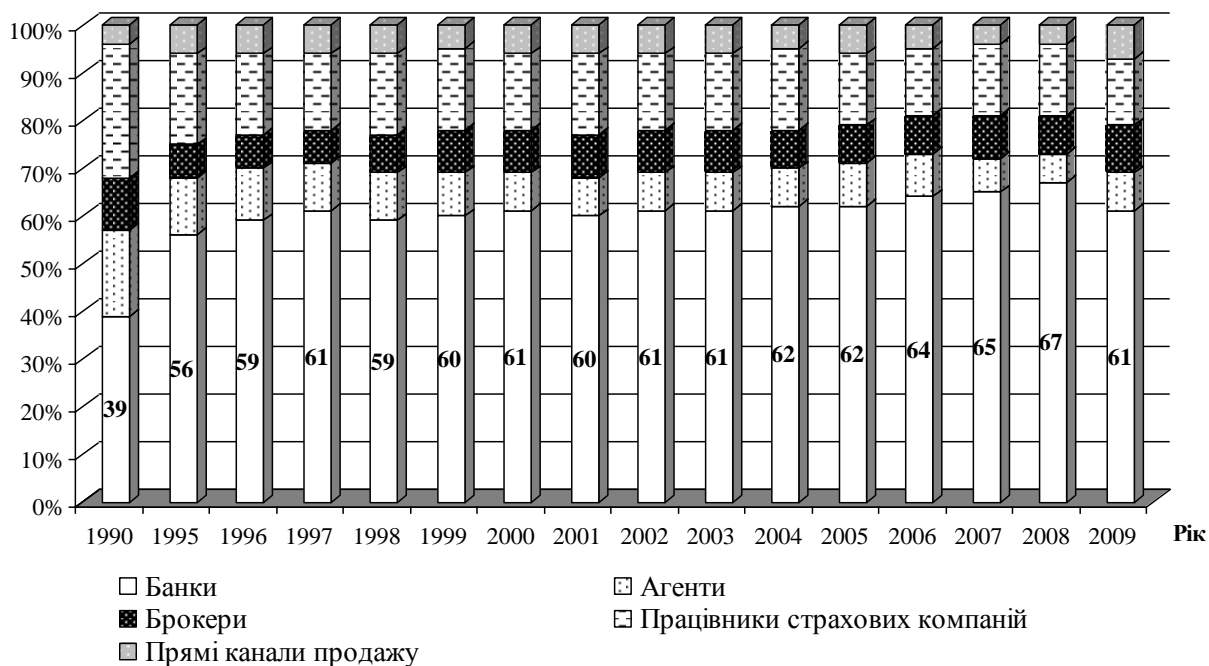

Рисунок 1.15 – Структура каналів збуту продуктів з банкострахування (страхування життя) у Франції з 1990 по 2009 рр., %

Розвиток ринку банкострахування в Великобританії характеризується наступними ознаками [31; 77; 139; 174; 175; 176; 186; 188; 193]:

– із топ-10 найкращих учасників ринку страхування життя лише дві компанії є банківсько-страховими групами – «NBOS», «Lloyds TSB». У той час як останні 8 є спільними компаніями або альянсами щодо збуту комплексних фінансових продуктів;

– продуктовий ряд є високо диференційованим, учасники банкострахування здебільшого є універсальними компаніями. Асортиментний ряд представлений: середньостроковими та довгостроковими депозитними рахунками у поєднанні зі страхуванням життя, а також продуктами, продаж та збут яких регу-

люється з боку наглядових органів – недержавне пенсійне страхування, комплексні фінансові продукти;

– враховуючи, що продаж продуктів зі страхування життя банками був обмежений на законодавчому рівні, оскільки більшість інвестиційних страхових продуктів могли реалізовуватись виключно спеціалізованими фінансовими консультантами, то частка використання даного каналу збуту є незначною у порівнянні з іншими країнами і в середньому за період з 1999 по 2008 рік складала 18 % (рис. 1.16);

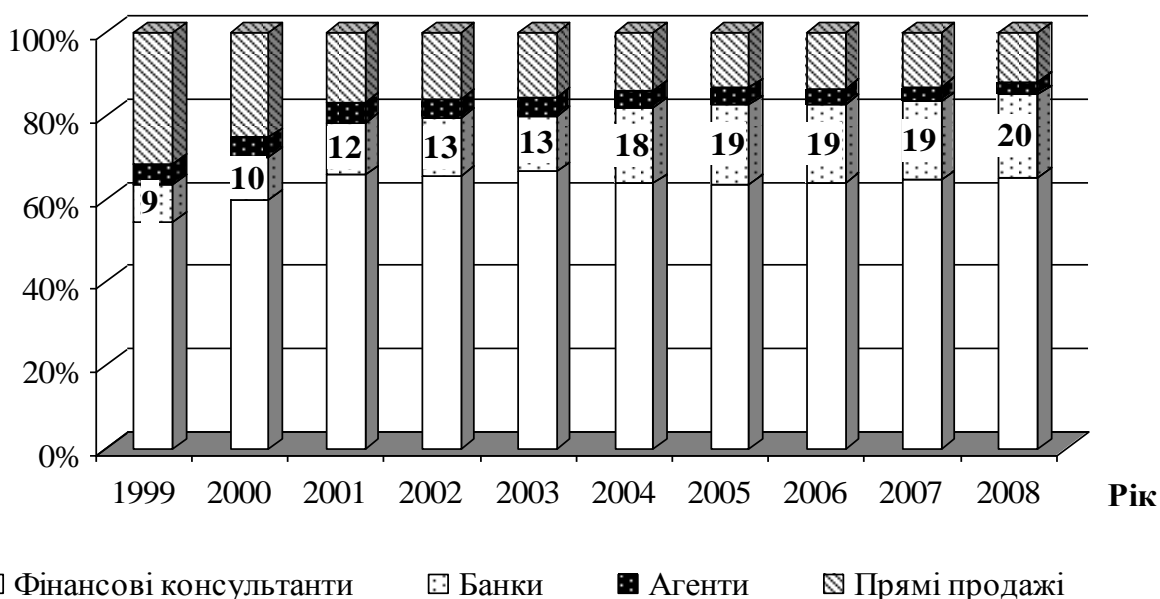

Рисунок 1.16 – Структура каналів збуту продуктів з банкострахування (страхування життя) в Великобританії з 2000 по 2008 рр., %

Розвиток ринку банкострахування в Німеччині характеризується наступними ознаками [31; 77; 139; 174; 175; 186; 188; 193]:

– основними продуктами є поліси страхування на дожиття і пенсійні накопичувальні продукти;

– найвпливовішим учасником є фінансова група «Citigroup», що здійснює свою діяльність в альянсі з вітчизняною страховою компанією «HDI». Активно приймають участь у впровадженні концепції банківського страхування такі

провідні банки, як «Deutsche Bank», «Hypo Vereinsbank», «Westdeutsche Landesbank», «Dresdner Bank»;

– домінуючі канали збуту продуктів банкострахування – агенти (34%) та брокери (32%). До 2008 року через банківську мережу здійснюється збут лише 23% фінансових продуктів зі страхування життя (рис. 1.17), та 7 % – з ризикового;

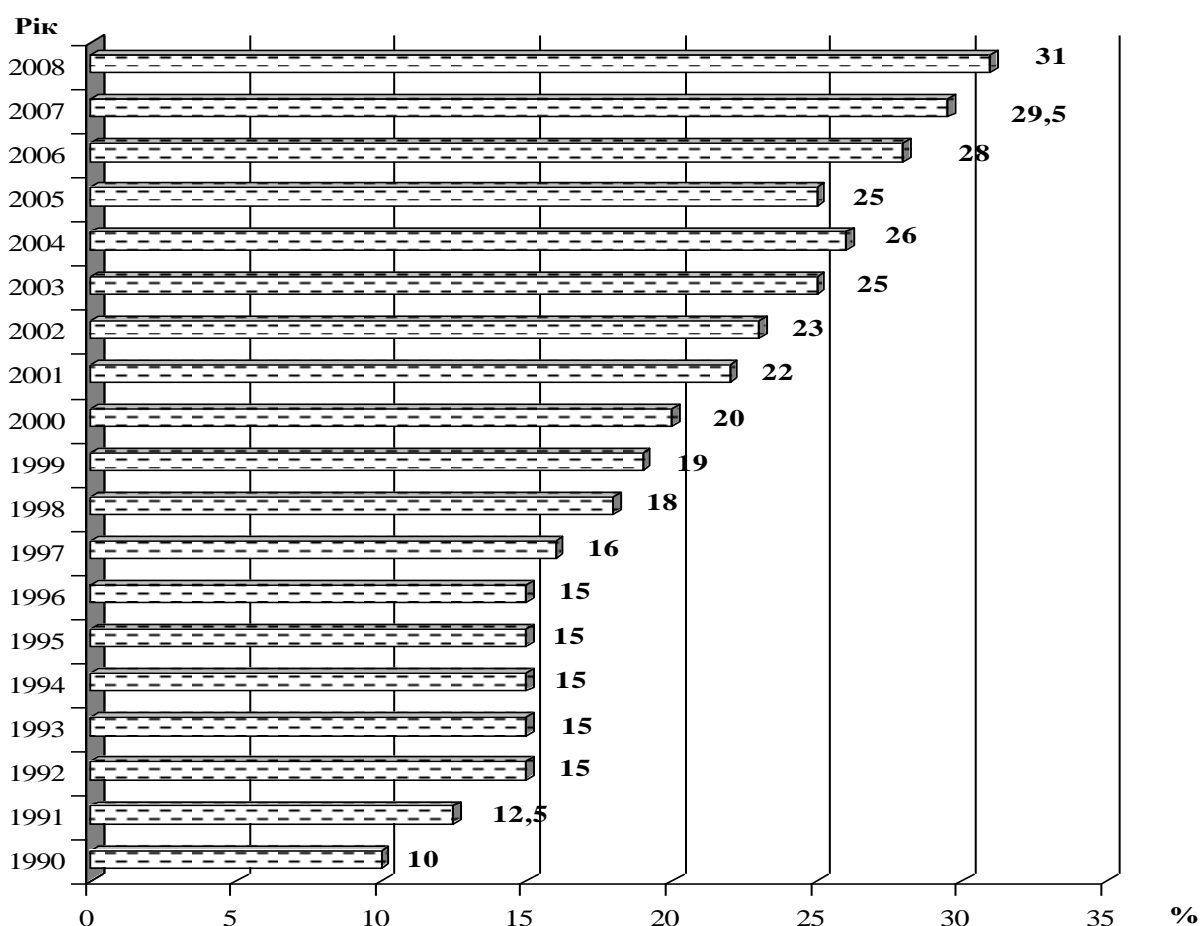

Рисунок 1.17 – Динаміка питомої ваги банківського каналу збуту продуктів зі страхування життя Німеччини з 1990 по 2008 рр., %

Розглядаючи Північноамериканський ринок банкострахування, варто відзначити, що рівень його розвитку та тип відрізняються в окремих групах країн даного регіону. Так, ринок банкострахування у США та Канаді є нерозвиненим та практично відсутній. Частка банкострахування в загальному обсязі премій зі страхування життя в Мексиці коливається в межах 10-12 % (див. табл. 1.3).

Банкостраховання в Латинській Америці характеризується більш високим рівнем розвитку у порівнянні з Північноамериканським регіоном [205]. Так протягом 2006-2009 років ринок Бразилії можна охарактеризувати як такий, що розвивається. При цьому, частка банкостраховання у загальному обсязі премій зі страхування життя в даній країні у 2009 році зменшилась у порівнянні з 2006 роком на 1,4% і становила 53,60% (див. табл. 1.3).

Ринок банкостраховання Аргентини та Чілі характеризується як слабо розвинений. Частка банкостраховання загальному обсязі премій зі страхування життя даних країн протягом 2006-2009 років не перевищувала 15%. Подальший розвиток банківсько-страхової взаємодії в даних країнах є перспективним, враховуючи те, що отриманий дозвіл на функціонування іноземних фінансових інститутів: іноземні страховики мають право створювати дочірні компанії в операції з місцевими банками, що володіють розвинутими філіальними мережами.

Ринок банкостраховання в Азійсько-океанійському регіоні можна охарактеризувати в середньому як слабо розвинений або нерозвинутий (див. табл. 1.3). При цьому, банкостраховання у таких країнах, як Бразилія, Китай, Тайвань, Малайзія, Австралія, Таїланд має значний потенціал до зростання, враховуючи існуючу законодавчу базу, адаптовану до потреб банківсько-страхової інтеграції, та прискорений розвиток фінансового ринку в цілому.

Ключовими характеристиками азійської моделі банкостраховання є [31; 53; 187; 188; 190; 198]:

- агентські мережі – є провідним каналом збуту в страхуванні життя та не-лайфовому страхуванні (96%). При цьому, сучасною тенденцією є збільшення використання банківських каналів збуту (20% нових премій на цьому ринку отримується через банківську мережу відділень), адже вони є більш дешевими та швидкими у використанні, ніж формування агентств;

- з проникненням на азійський ринок іноземні страхові компанії впроваджують новітні продукти та маркетингові технології; важливий внесок у розвиток альянсів з банкостраховання здійснюють банки та страхові компанії, що ви-

користовують прості традиційні комплексні фінансові продукти (поєднання депозитних продуктів зі страхуванням життя). З іншої точки зору, азійський ринок є слабо спеціалізованим, існують труднощі з наданням складних пакетних банківсько-страхових продуктів;

- відбувається поступова дерегуляція азійського ринку щодо спільної власності банків та страхових компаній, можливого продуктового ряду учасників інтеграції;

- невелика кількість придбань банками страхових компаній пов'язана з існуванням до недавнього часу обмеження з боку регуляторів щодо вступу іноземних банків на азійський ринок. Таким чином, останнім часом саме страхові компанії є ініціаторами створення альянсів банкострахування;

- найбільш розвинуті ринки банкострахування в азійсько-океанійському регіоні знаходяться в Австралії, Гон Конгу та Сінгапурі (майже 25% від загального ринку фінансових послуг). Зростаючими темпами розвиваються ринки банкострахування в Японії, Китаї, Індії, Малайзії, де ефективна діяльність іноземних страхових компаній обумовила подальший прискорений розвиток та розширення збуту нових фінансових (банківсько-страхових) продуктів.

Розвиток концепції банкострахування в Японії характеризується наступними тенденціями [26; 31; 187; 190; 219]:

- домінуючий страховий ринок в азійсько-океанійському регіоні та найбільший у світі: концентрація 30% фінансових активів домогосподарств, близько 16 млрд. дол. США складає дохід від премій;

- активне проникнення американських страхових компаній та банків з метою здійснення спільної діяльності щодо банкострахування;

- використання банків як основного каналу збуту швидко поширюється. Так, у структурі різних видів каналів продажу банківсько-страхових продуктів частка банків збільшилась з 1% у 2000 році до 25% у 2007 році. Американські страхові компанії «AFLAC» та «AIG» зайняли майже 15% ринку страхування життя. При цьому частка страхових премій компанії «AIG», отриманих через банки Японії складає практично 95%, а компанії «AFLAC» – відповідно 75%.

Розвиток концепції банкострахування в Китаї характеризується наступними тенденціями [190; 198; 219]:

– у 2009 році загальний обсяг валових премій, зібраних банками у сфері страхування життя топ-7 страхових компаній склав 313 млрд. китайських юанів, або в еквіваленті – 47,7 млрд. дол. США (за середньозваженим курсом 2008 року);

– іноземні банки та страхові компанії з метою проникнення на китайський ринок банкострахування створюють спільні компанії або альянси з китайськими фінансовими установами. При цьому здебільшого банківсько-страхові об'єднання утворюються навколо промислових підприємств з інноваційними технологіями;

– збут продуктів страхування життя через банківські канали є досить перспективним, враховуючи зростання кількості середнього класу потенційних клієнтів з середнім щорічним доходом в 7,500 дол. США. З 50 млн. чоловік у 2006 році до 600 млн. чоловік у 2010 році;

– 25-33% сучасних премій зі страхування життя отримуються через банківські відділення.

У світлі останніх тенденції розвитку банкострахування викликає особливий інтерес поступовий розвиток інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями у країнах Південної Африки, особливо в Кенії та ПАР. Про започаткування інтеграційних процесів у Кенії свідчить створення спільного бізнесу двома фінансовими компаніями: страховою компанією «Safrikan Insurance Company» (100% належить Thebe Investment Corporation) та державним південноафриканським банком «Postbank» [36]. Основною перешкодою для подальшого прискореного розвитку концепції банкострахування у Південній Африці є норми існуючого законодавства. Хоча, формально існуючий закон «Про банки» не забороняє місцевим банкам надавати страхові послуги, проте фактично має великий ряд суперечностей. З іншого боку, кенійський закон «Про страхову справу» визначає чіткі межі в діяльності між банківським та страховим сегментами фінансового сектора економіки та обмежує проникнення

страхових компаній в банківську галузь [206]. З 2009 року першочерговим завданням регуляторних органів було оголошено усунення юридичних та організаційних перешкод на шляху банківсько-страхової інтеграції, що у перспективі може стати суттєвим імпульсом для розвитку операцій з банкострахування.

Підводячи підсумок, слід відзначити, що основними моделями організації банківсько-страхової інтеграції є європейська (континентальна), північноамериканська та азійсько-океанійська. Прискореними темпами концепція банкострахування реалізується у країнах європейського та азійсько-океанійського регіонів.

Висновки до розділу 1

1. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що об'єктивними передумовами виникнення та розвитку банківсько-страхової інтеграції є макроекономічні, пов'язані з впливом компонентів зовнішнього середовища, у якому функціонують банки та страхові компанії, і мікроекономічні, що стосуються змін у системі організації діяльності фінансових установ.

2. Банківсько-страхова інтеграція є процесом об'єднання капіталів (участі в капіталі) банків і страхових компаній, та (або) сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного (негативного) синергетичного ефекту (мікрорівень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки (макрорівень). Банкострахування є однією з форм банківсько-страхової інтеграції, у межах якої передбачається кооперація діяльності банків і страхових компаній у фінансовій, операційно-технологічній, структурно-управлінській сферах один одного з метою отримання синергетичного ефекту від спільного продажу комплексних банківсько-страхових продуктів спільній клієнтській базі на добровільній основі.

3. На основі критерію наявності (відсутності) об'єднання ресурсів банків і страхових компаній упорядковано види банківсько-страхової взаємодії (інтеграція капіталів, консолідація, конвергенція, кооперація) у взаємозв'язку з формами її реалізації (фінансові групи, фінансові конгломерати, фінансові супермаркети, стратегічні альянси, спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти, агентські договори) та рівнями банківсько-страхової інтеграції.

4. У роботі удосконалено підхід до періодизації історичного розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі (в Україні). Виділено наступні етапи: зачаткування – 1967–1985 рр. (в Україні – 1991–1996 рр.); становлення – 1985–1995 рр. (в Україні – 1997–2004 рр.); прискороного розвитку – 1995–2007 рр. (в Україні – 2005–2012 рр.); концентрації – 2008–2012 рр. (в Україні даний етап ще не настав). Обґрунтовано наявність лагу між темпами розвитку БСІ в Україні та світовими темпами, що у середньому дорівнює десяти рокам.

5. Аналіз стану та перспектив розвитку БСІ у світі здійснено на основі комплексу критеріїв формування регіональних моделей організації банківсько-страхової інтеграції. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що найбільш розвинутим у даному аспекті є європейський регіон, зокрема Франція, Іспанія, Італія, Португалія, Туреччина. Слабо розвиненими є ринки банкострахування у Азійсько-океанійському та Американському регіонах. Новими осередками БСІ поступово стають Тайвань, Малайзія, Австралія, Таїланд, Бразилія. Україна є безпосереднім учасником глобалізаційних та інтеграційних процесів світової економічної системи. А тому, поступова інтеграція банків та страхових компаній майже у всіх географічних регіонах неминуче вплине і на функціонування вітчизняних фінансових посередників. Врахування досвіду взаємодії ключових учасників світового фінансового ринку, перспектив розвитку банкострахування в європейському регіоні дозволить забезпечити побудову раціональних та адекватних ринковим умовам взаємовідносин між банками та страховими компаніями в Україні.

Основні положення даного розділу опубліковано автором у роботах [4; 6; 9; 12; 13; 57; 58; 131].

РОЗДІЛ 2

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

2.1 Роль та місце банківсько-страхової інтеграції в забезпеченні циклічного розвитку фінансового сектора економіки

Розвиток ринкової економіки відповідно до теорії «макроекономічної рівноваги» характеризується нестабільністю та циклічністю. Періодичне чергування підйомів та спадів ділової активності учасників ринкових відносин обумовлює хвилеподібно зростаючий характер розвитку будь-якої національної економічної системи.

Економічні цикли (хвилі) є постійними, періодично повторюваними у часі, підйомами та спадами економічної активності, що відрізняються один від одного тривалістю і рівнем інтенсивності, та відбуваються відносно довгострокового тренда – умовної лінії, яка характеризує загальну спрямованість змін економічних показників [61].

Системоутворючими секторами економіки є реальний та фінансовий, взаємодія яких безпосередньо здійснює вплив на формування відповідних фаз циклів ділової активності: дно (рецесія, криза); підйом (пожвавлення, розігрів); пік (піднесення); спад (депресія).

Кожний окремий економічний цикл характеризується власною амплітудою коливань «вгору»-«вниз». При цьому, фінансовий сектор економіки теоретично може бути або «амортизатором» таких коливань, або навпаки, «підсилувачем». Як свідчить досвід протікання останніх криз світової фінансової системи, найчастіше, фінансовий сектор спрацьовує на посилення дії таких фаз економічного циклу, як підйом та спад. Здебільшого це стосується країн з банко-

центричною моделлю фінансового ринку, де банки виконують функції головних інвесторів та кредиторів реального сектора економіки.

Досліджуючи циклічність економічного розвитку, М.І. Туган-Барановський зазначав, що саме завдяки наявності грошей та кредиту всі коливання в економіці отримують значно більший розмах [135]. Тобто фактори грошового ринку (основними та найбільш впливовими учасниками якого є банки та страхові компанії) посилюють амплітуду коливання циклів.

Відомий економіст, представник кейнсіанської школи Х. Мінські (Hyman Minsky) [203] стверджував, що фінансова система здійснює першочерговий вплив на прискорення зміни фаз економічного циклу. Так, відповідно до розробленої ним теорії фінансової нестабільності (*financial instability hypothesis*), перехід однієї фази циклу ділової активності до іншої відбувається внаслідок зростання проблем суб'єктів реального та фінансового сектора економіки, пов'язаних з кредитуванням та необхідністю розраховуватись за власними боргами. Досліджуючи причинно-наслідкові зв'язки між окремими фазами ділового циклу, Х.Мінські обґрунтував роль фінансового сектора як основного підсилювача амплітуди коливань ділової активності в економіці внаслідок використання фінансовими посередниками різних видів фінансування реального сектора.

Абсолютно підтримуючи точки зору вище зазначених науковців, вважаємо, що саме в діяльності фінансових посередників закладені першоджерела циклічності, а отже нестабільності, в економіці. Крім цього, поглиблення інтеграційних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями, як найбільш потужними інвесторами реального сектора, на нашу думку, лише збільшує роль фінансового сектора у якості «підсилювача» амплітуди коливань економічного розвитку. Це у свою чергу здійснює зворотній негативний вплив на функціонування основних його суб'єктів – банків, та залежних від них страхових компаній (особливо в країнах з банкоцентричною моделлю фінансового ринку). Так, на кожній фазі економічного циклу, змінюються ефективність та специфіка діяльності даних фінансових посередників. А за умов інтеграції банків та страхо-

вих компаній на фазах «спаду» та «кризи» дестабілізація фінансового сектора відбувається більш швидкими темпами.

Використовуючи основні постулати теорії фінансової нестабільності Х. Мінські, ключові положення теорії криз фінансового сектора М.І. Туган-Барановського, охарактеризуємо розвиток інтеграційного процесу між банками та страховими компаніями на кожній окремій фазі економічного циклу та визначимо місце банківсько-страхової інтеграції (БСІ) в забезпеченні циклічного розвитку фінансового сектора економіки.

Розпочнемо аналіз з фази зростання ділової активності. Відповідно до теорії Х. Мінські, дана фаза економічного циклу є фазою поживлення, або станом спокійного зростання (*state of tranquility*) [203, 120]. Рациональні очікування основних суб'єктів економіки (фінансових посередників, суб'єктів підприємницької діяльності, домогосподарств) щодо підвищення майбутніх доходів від використання капітальних активів у «посткризовий період» призводять до розгортання інвестиційного процесу. Однак, у післякризовий період, як правило ризики кредиторів та позичальників є досить високими. А тому, більша частина інвестицій фінансується на даній фазі економічного циклу за рахунок внутрішніх джерел фірм. Що стосується банків, то на початку фази підйому, вони здійснюють досить обережну політику кредитування реального сектора. На даній фазі відповідно до Х. Мінські реалізується забезпечене фінансування (*hedge finance*), сутність якого полягає в наступному: притік грошових коштів (за вирахуванням змінних витрат), що забезпечуються реальними активами підприємницького сектору, є достатніми для здійснення розрахунків за поточними фінансовими зобов'язаннями (для сплати відсотків та амортизації боргу банкам) [120]. Саме на фазі спокійного зростання фінансова система є міцною (*robust*). Даний період в економіці є «ідеальним», адже характеризується поживленням економіки: підвищуються рівні платоспроможного попиту та виробництва; збільшується попит на працю; помірні інфляція – ціни відносно стабільні, незначне зростання; фінансовою базою зростання ВВП стає банківське кредитування реального сектора економіки.

Усе це відбувається як правило за рахунок впливу держави через застосування інструментів грошово-кредитної, фіскальної та податкової політики. Як наслідок, на грошовому ринку збільшується пропозиція позикового капіталу та знижується його ринкова ціна. Відбувається розширення кредитування реального сектора економіки, підвищується рівень інвестиційної активності як банків, так і страхових компаній.

Основною причиною розширення кредиту на фазі розігріву економіки є спрощення банками умов кредитування та зниження рівня процентних ставок. Це у свою чергу призводить до збільшення обсягів випуску та реалізації продукції промислового та непромислового значення, а отже обумовлює одночасне зростання як доходів, так і витрат споживачів. У результаті ринковий попит суттєво збільшується і встановлюється кумулятивне розширення економічної діяльності за рахунок втручання суб'єктів банківського сегмента фінансового сектора економіки [82].

Для того, щоб фаза пожвавлення тривала досить довго, необхідно, по-перше, щоб банки поступово посилювали вимоги до кредитоспроможності своїх позичальників, а, по-друге, поступово збільшували процентні ставки. Проте, на практиці дані заходи як правило не реалізуються, адже банки намагаються отримати максимальні прибутки за рахунок збільшення обсягів кредитування.

Варто відзначити, що чим більше економічна система знаходиться у стані спокійного зростання, тим більш оптимістичними стають раціональні очікування як фінансових посередників, так і їх клієнтів, щодо реалізації кредитних ризиків. Враховуючи підвищення ділової активності, суб'єктам промисловості та домогосподарствам вже не вистачає власних коштів, а тому вони вдаються до все більшого кредитування своєї діяльності. Банки реагують на це, не лише збільшуючи кількість грошей в обороті, а й пропонуючи нові продукти, здатні задовольнити зростаючі потреби клієнтів (наприклад, банківсько-страхові).

Що стосується банківсько-страхової інтеграції, то на фазі підйому економіки фінансові посередники намагаються об'єднати свої капітали та/або фінан-

сові, інформаційні, технологічні та кадрові ресурси з метою більш повного задоволення платоспроможного попиту з боку споживачів фінансових продуктів. Саме на цій фазі економічного циклу відбувається зростання кількості агентських угод та стратегічних альянсів, поступово підвищується рівень концентрації капіталів банків та страхових компаній, зростає рівень інтеграції між фінансовими посередниками.

II фаза економічного циклу – пік (піднесення). Виникнення даної фази відповідно до теорії Х. Мінські пов'язане з переходом до спекулятивного (*speculative finance*) та Понци фінансування (*Ponzi finance*). Так, у першому випадку, приток грошових коштів позичальників виявляється з часом достатній лише для сплати відсотків за боргом. Для погашення основної частини заборгованості позичальники вдаються до нових кредитів, потрапляючи до фінансової пастки. Понци фінансування являє собою так звану «фінансову піраміду», тобто ситуацію, коли боржники не можуть розрахуватись навіть за відсотками, а тому ще більше намагаються збільшити свою заборгованість за рахунок отримання нових кредитів. Банки у свою чергу намагаються задовольнити швидко зростаючий попит на кредитні ресурси, збільшуючи кредитні портфелі без адекватної оцінки ризиків, що як правило призводить до виникнення кредитних бумів.

Отже, ключовими особливостями функціонування банків на фазі піднесення (буму) економічного циклу є наступні:

1. Розгортання кредитного буму. Відбувається активне спрямування кредитних ресурсів не в реальний сектор економіки, а на задоволення споживчих потреб населення, як правило, на закупівлю імпортованих товарів, що інтенсивно починають заповнювати вітчизняний ринок. При цьому суттєво зростає частка кредитів, наданих в іноземній валюті, що несе в собі великі валютні ризики не лише для позичальників, а й для банків.

Штучне розкручування банками кредитного буму, найчастіше, призводить до: стимулювання споживання у борг замість розвитку виробництва за допомогою кредиту; орієнтації людей на споживання імпортованих товарів, що обу-

мовлює руйнування основ розвитку вітчизняного виробництва; загрозової ситуації в платіжному балансі країни і дестабілізації золотовалютних резервів Національного банку України; закредитованості населення, підприємств, банків і бюджету [137]. Таким чином, на фазі буму, структура кредитних портфелів банків стає уразливою та втрачає свою функціональність. Відбувається перегрів економіки, у той час як банки починають не належно виконувати функції кредитування реального сектора економіки, а отже теж поступово стають нефункціональним сегментом національного ринку капіталу.

2. Збільшення обсягів іноземного інвестування в банківський сектор. На фазі піднесення, як правило, відбувається активізація діяльності вітчизняних банків щодо залучення кредитних ресурсів на зовнішніх ринках капіталу. Дані ресурси також використовуються для приросту обсягів портфеля споживчих та іпотечних кредитів фізичним особам. На фазі буму банківська система повністю розкривається для міжнародного капіталу та стає суб'єктом активного поглинання [137]. Зростає кількість придбань та злиттів в банківському сегменті: власники національних банків намагаються продати бізнес за найвищою під час буму ринковою вартістю.

3. Унаслідок інтеграції національної банківської системи із міжнародними ринками капіталу суттєво зростає зовнішня заборгованість банківських установ. На фазі економічного розквіту структура банківського сегмента спотворюється. Банки все менше виконують функцію фінансового забезпечення національного розвитку, а все більше перетворюються на інструмент забезпечення інтересів міжнародних фінансових груп. Таке захоплення внутрішнього споживчого ринку створює передумови для структурної деформації внутрішнього виробництва. А отже фінансовий сектор підсилює амплітуду коливань економічного циклу в цілому.

4. Банками реалізується практика надання довгострокових інвестицій за рахунок короткострокових зобов'язань, що у кінцевому випадку призводить також до виникнення Понци фінансування. Крім цього, внаслідок агресивної кредитної політики банків, відбувається перелив капіталу від найбільш успішних

до найменш успішних фірм та банків. Це у свою чергу призводить до зростання фінансування неефективних компаній, а отже відволікає банківські ресурси від більш ефективного розміщення коштів.

Ключові особливості функціонування страхових компаній на фазі економічного буму:

1. Внаслідок розгортання буму споживчих та іпотечних кредитів прискореними темпами зростають обсяги страхових премій та комісійних винагород страхових компаній. Значно розширюється клієнтська база та збільшується кількість підписаних договорів страхування.

2. Обсяги інвестування з боку вітчизняних страхових компаній у реальний сектор економіки країни досягають пікового значення.

3. Відбувається приплив іноземного капіталу до страхового сегмента. Здійснюється укрупнення капіталів страхових компаній за рахунок приходу на вітчизняний ринок міжнародних фінансових груп та світових лідерів зі страхування.

На фазі економічного буму відбувається прискорення темпів розвитку інтеграційних процесів між фінансовими посередниками. З одного боку, відбувається зростання рівня концентрації капіталів у межах виключно страхового сегмента: вітчизняні та іноземні страхові компанії об'єднують власний бізнес з метою підвищення рівня конкурентоспроможності на «розігрітому» ринку. З іншого боку, активізуються процеси вертикальної інтеграції – найчастіше між банками та страховими компаніями. Такі інтегровані об'єднання у більшій мірі здатні задовольнити потреби споживачів фінансових послуг, попит на які є найвищим на фазі піднесення.

З вище викладеного зрозумілим є те, що саме агресивна та фінансово необґрунтована кредитна політика банків закладає передумови для поступового або навпаки різкого переходу економічного циклу з фази буму в фазу спаду. Так, на стадії кредитного буму, виникає «точка», за якою банки змушені припиняти подальше нарощення кредитних портфелів. Дана ситуація обумовлена суттєвим відставанням темпів зростання обсягів власного капіталу та ресурсів

банківських установ від темпів зростання кредитних вкладень, що в кінцевому випадку може призвести до зниження нормативних рівнів достатності капіталу та ліквідності [91]. Отримана таким чином кредитна рестрикція призводить до стагнації економіки в цілому.

Результати аналітичних досліджень провідних науковців та практиків у сфері циклічного розвитку економіки свідчать про те, що через три-п'ять років після кредитного буму у країнах з банкоцентричною фінансовою системою відбувається спад, що закінчується кризою [91, 179, 101, 183, 214]. Так, закордонні експерти ще в 2005 році вказували на високу ймовірність впливу кредитних бумів 2003-2004 років в Україні і в Російській Федерації (РФ) на стабільність фінансового сектора та макроекономічної кон'юнктури даних країн.

Одним з головних негативних наслідків фінансової кризи 1998 року в Російській Федерації було суттєве зниження показника рентабельності активів банківського сегмента, який сягнув свого мінімального значення у (-3,4%) станом на 01.06.1999 року [91] (рис. 2.1).

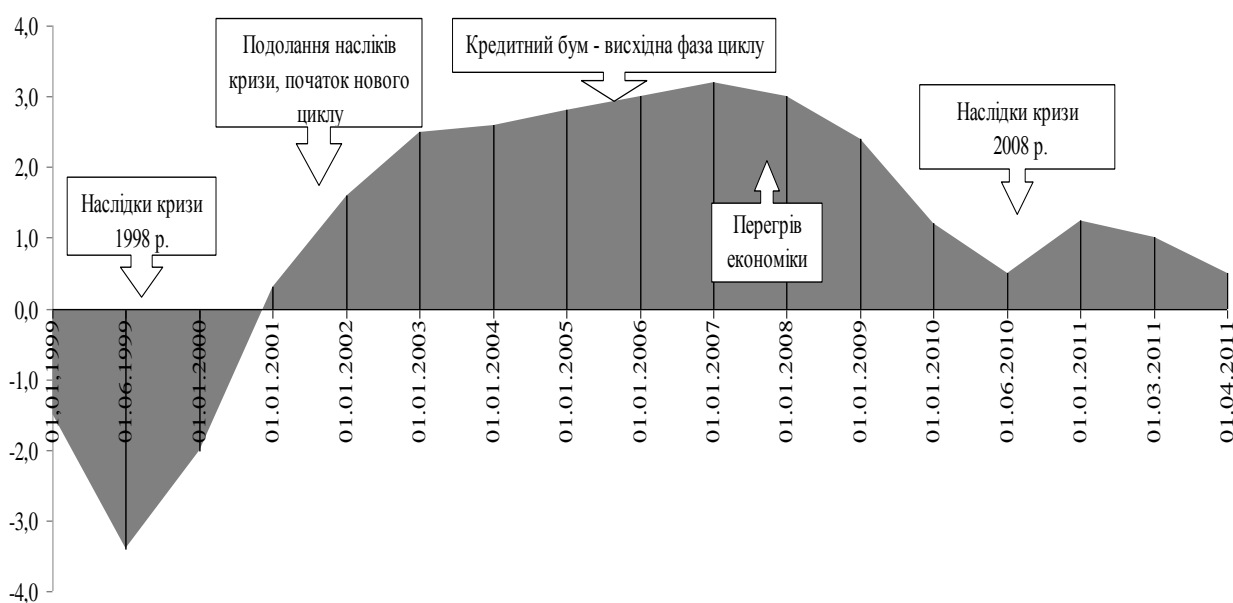

Рисунок 2.1 – Динаміка рентабельності активів банківського сектора Російської Федерації за період 1998-2011 рр., %

Варто відзначити, що з 2001 року в банківському сегменті фінансового сектора економіки РФ розпочалась фаза зростання в новому середньостроковому економічному циклі. Поступове збільшення обсягів кредитування економіки призвело до виникнення кредитного буму – висхідної фази циклу протягом 2004 року. Нарощення кредитного портфелю прискореними темпами дозволило банкам збільшити рівень рентабельності власних активів до 3,1% станом на 01.01.2007 рік. Проте, вже з 2008 року наслідком перегріву економіки РФ стало зниження ефективності діяльності банківської системи, пов'язане з низькою якістю наданих на попередній фазі циклу кредитів.

Аналогічно динаміка рентабельності активів банківського сегмента фінансового сектора економіки України з 1998 по 2011 роки ілюструє поступовий перехід фаз економічного циклу з буму до спаду (рис. 2.2).

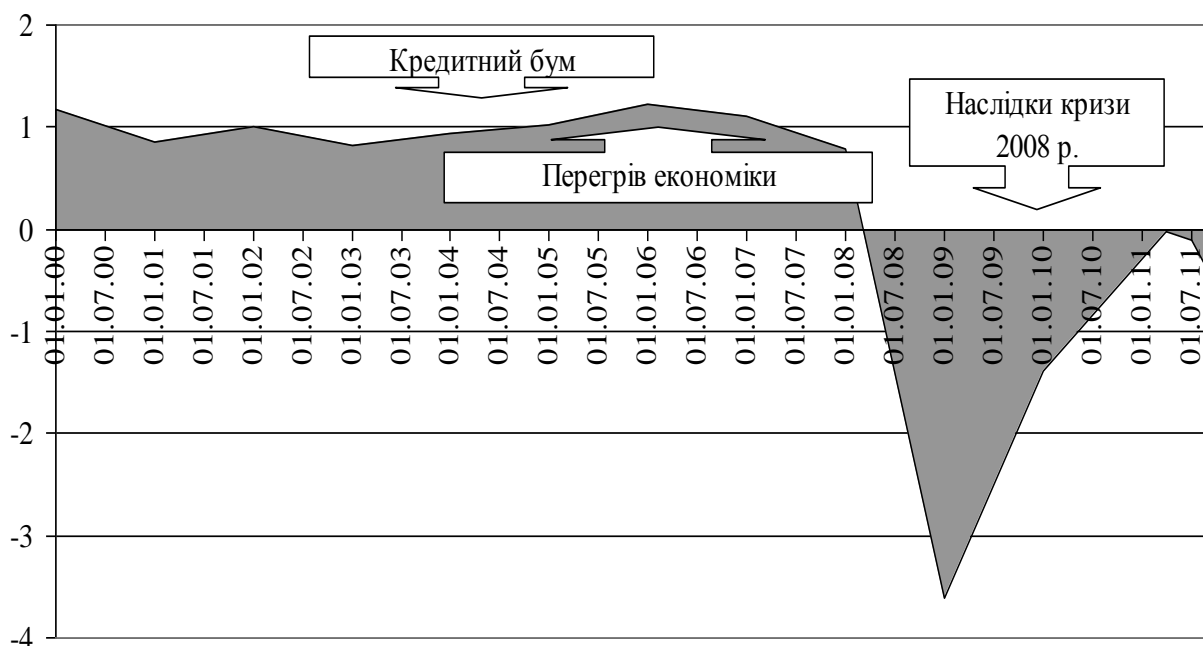

Рисунок 2.2 – Динаміка рентабельності активів банківського сектора України за період 1998-2011 рр., %

Унаслідок фінансової кризи 2008 року діяльність банків України, починаючи з 01.07.2008 року і по 01.10.2011 рік характеризується від'ємною рентабельністю активів.

Аналіз динаміки обсягів кредитів, виданих банками Російської Федерації, дозволяє частково підтвердити тезу науковців про часовий проміжок між фазами кредитного буму та спаду. Так, найбільший приріст кредитних портфелів російських банків відбувався у 2003 році та станом на 01.01.2004 р. досяг 50% (рис. 2.3).

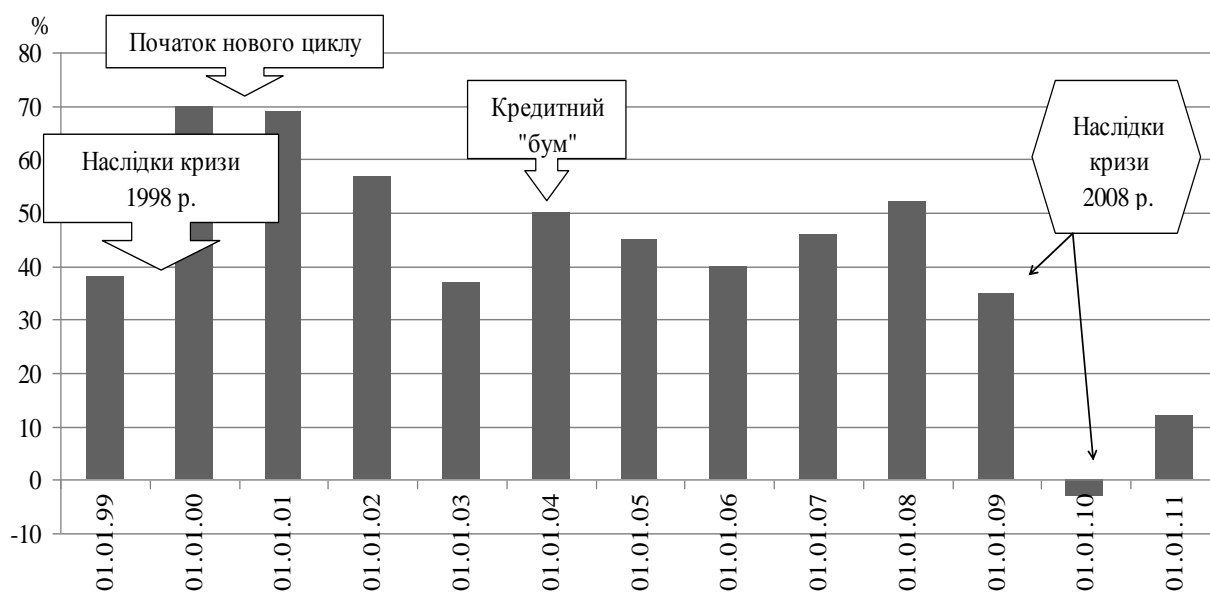

Рисунок 2.3 – Динаміка зростання кредитів, виданих банками Російської Федерації протягом 1998-2010 рр., %

Практично через п'ять років відбувся різкий спад в банківському кредитуванні та в економіці в цілому: станом на 01.01.2009 року темп приросту аналізованого показника склав вже 35%, а фактично за 2009 рік банки суттєво знизили обсяг наданих кредитів, і станом на 01.01.2010 рік їх приріст склав (-4%).

Що стосується України, то вітчизняні банки протягом 2004-2007 років швидше нарощували кредитний портфель у порівнянні з російськими фінансовими установами, про що свідчить динаміка річних темпів приросту. Так, протягом 2005-2007 років кредитний портфель банків щорічно збільшувався в середньому на 70%. Та внаслідок перегріву економіки вже за 2009 рік приріст обсягів кредитування вітчизняної економіки склав (-2%). При цьому, враховуючи

досвід протікання кризи 2008 року, банківські установи навіть протягом трьох кварталів 2011 року суттєво знизили темпи нарощення активних операцій: щоквартальні темпи приросту обсягів наданих кредитів склали в середньому 2,5% (рис. 2.4).

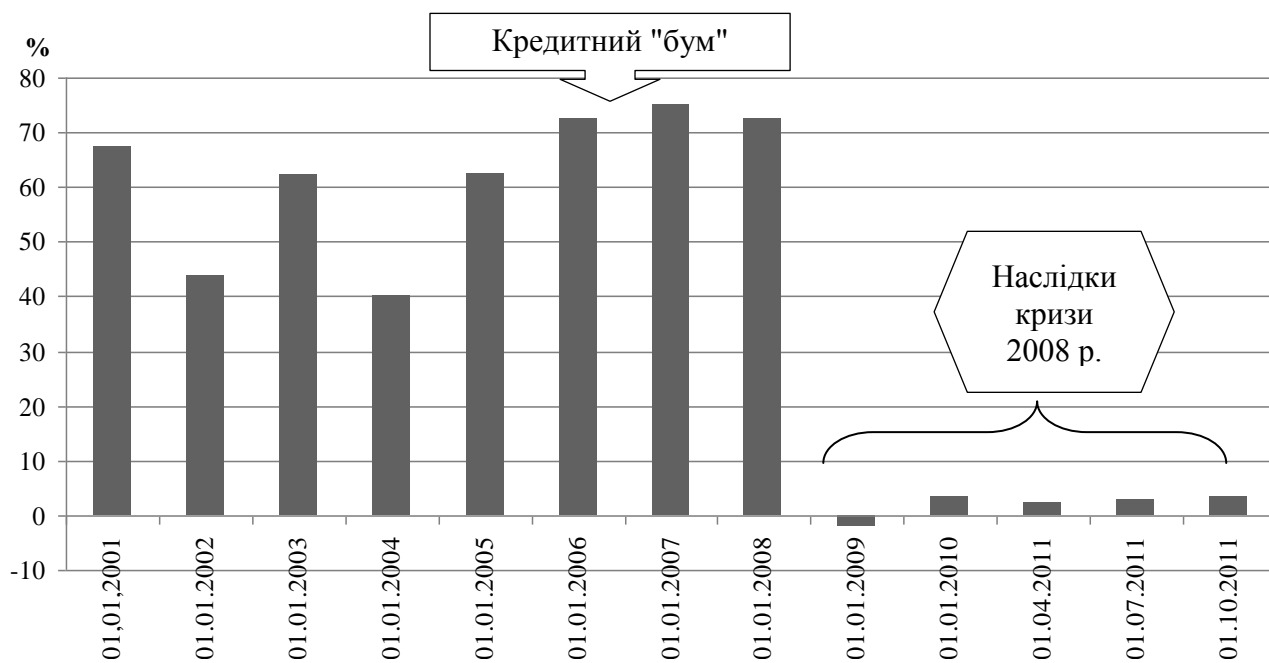

Рисунок 2.4 – Динаміка зростання кредитів, виданих банками України протягом 1998-2010 рр., %

Отже, перехід економічного розвитку до III фази циклу – спаду є закономірним явищем, що спричинений, перш за все, кредитними бумами.

На даній фазі найбільш уразливими до удару фінансової кризи виявляються банки з національним капіталом, які проводили на попередній фазі цілеспрямовану агресивну політику щодо максимального розширення своєї діяльності. Збільшуючи кредитний портфель без адекватної та обґрунтованої оцінки ризиків, дані банки як правило безпідставно розширяли власну мережу, не приділяли належної уваги доцільності видачі і реальності повернення кредитів. Під натиском кризових явищ в реальному секторі економіки кредитний портфель цих банків виявляється у значній частині неліквідним, що призводить до втрати платоспроможності. Наприклад, в Україні у 2008 році такими банками були

ПАТ «Укрпромбанк», ПАТ банк «Надра», ПАТ «Укргазбанк», ПАТ «Родовід банк», ПАТ банк «Київ» та інші. Це у свою чергу дестабілізує функціонування всього фінансового сектора та прискорює економічний спад.

Крім цього, на фазі спаду звужується попит на кредитні ресурси, знижуються процентні ставки. Різке падіння норми чистого прибутку обумовлює скорочення обсягів інвестування з боку банків та страхових компаній у реальний сектор економіки.

Процес скорочення ділової активності є не менш кумулятивним, ніж процес розширення. Усі фактори, що сприяли підйому, тепер діють у зворотному напрямі, знижуючи ділову активність. При цьому, за умови спаду в економіці, фінансовий сектор (здебільшого за рахунок діяльності банківських установ) підсилює виникнення кризи. Досягнення фази дна стимулюється внаслідок миттєвого зростання процентних ставок та різкого скорочення кредитування та інвестування реального сектора економіки. А це у свою чергу суттєво погіршує ефективність функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Отже, якщо фаза підйому забезпечувалась за рахунок накопичення боргів, то фаза спаду обумовлюється неспроможністю боржників виконати свої боргові зобов'язання перед кредиторами (банками).

IV фаза економічного циклу – криза (дно). Ключовими особливостями функціонування банків у період кризи є наступні:

1. Збільшення у структурі кредитних портфелів банків «неякісних» кредитів (прострочених, сумнівних, безнадійних), наданих у національній валюті у зв'язку зі зниженням реальної платоспроможності позичальників або попередньою неадекватною оцінкою ризиків на фазі «піку», як правило кредитного буму.

2. Збільшення у структурі кредитних портфелів банків «неякісних» кредитів (прострочених, сумнівних, безнадійних), наданих в іноземній валюті. Як свідчить досвід останніх кризових явищ в економіці України, на фазі «криза» відбувається девальвація національної валюти по відношенню до іноземної, що обумовлює здороження позикових коштів для клієнтів. А у взаємозв'язку з ін-

фляційними процесами, що мають місце на зазначеній фазі, це підвищує ймовірність неповернення позичальниками коштів.

3. Звуження ресурсної бази внаслідок збільшення випадків дострокового розірвання договорів щодо відкритих депозитних рахунків. На фазі «дно» даний процес обумовлений: по-перше, зростанням недовіри до банків з боку клієнтів внаслідок негативних раціональних очікувань; по-друге, зниженням реальної платоспроможності населення, що призводить до трансформації заощаджень у кошти, спрямовані на споживання; по-третє, намаганням клієнтів вкласти вільні кошти в реальні активи (дорогоцінні метали, нерухоме та рухоме майно, тощо).

4. Скорочення обсягів довгострокового та середньострокового кредитування підприємств реального сектора економіки.

5. Підвищення процентних ставок за кредитами як для фізичних, так і юридичних осіб внаслідок суттєвого розширення ринкового попиту на гроші.

6. Посилення проблем з ліквідністю банків унаслідок миттєвого подорожчання ресурсів на міжбанківському ринку, а також звуження обсягів їх зовнішнього кредитування та інвестування з боку іноземних фінансових установ.

7. З метою оптимізації витрат відбувається скорочення чисельності працівників банків та звуження філіальної мережі.

8. На фазі «дно» для банків установ характерним є найбільше зменшення обсягів резервів, сформованих під активні операції; значне скорочення обсягів регулятивного капіталу; отримання суттєвих за обсягом збитків.

Ключовими особливостями функціонування страхових компаній на фазі «криза» є наступні:

1. Скорочення обсягів отриманих страхових премій внаслідок: зниження обсягів кредитування банками; обсягу платоспроможного попиту з боку населення щодо страхових продуктів; зниження реальних доходів фактичних та потенційних страхувальників.

2. Збільшення обсягів страхових виплат, пов'язаних зі страхуванням фінансових ризиків внаслідок негативних явищ, що спостерігаються на банківсь-

кому сегменті фінансового сектора економіки.

3. Скорочення обсягів інвестування у реальний сектор економіки, що пов'язано зі зниженням рівня платоспроможності промислових підприємств. Крім цього, висока норма відсотку за низької норми прибутковості обумовлює зниження інвестиційної активності.

4. Скорочення обсягів резервів, сформованих для виконання страховими компаніями прийнятих на себе зобов'язань щодо виплат страхових відшкодувань.

5. Зниження обсягів прибутків.

Розглянемо ключові особливості інтеграційної взаємодії між банками та страховими компаніями на кризовій фазі економічного циклу.

1. Якщо банк і страхова компанія функціонують у межах одного інтегрованого об'єднання – фінансової групи, фінансово-промислової групи (високий рівень БСІ), то можливою є реалізація двох, протилежних за сутнісним змістом, ситуацій.

У першому випадку реалізується «ефект зараження»: погіршення фінансового стану материнської компанії (банку/страхової установи) негативно впливає на стабільну діяльність дочірніх компаній (страхових компаній/банків). Як наслідок, порушується стійкість всієї фінансової групи, що здійснює негативний вплив на функціонування всього фінансового сектора економіки.

В ситуації, коли під час кризи материнська компанія – банк або страхова компанія (найчастіше іноземна), не відчувають негативних впливів, відбувається перелив капіталу до дочірніх компаній з метою відновлення їх платоспроможності. Як свідчить досвід функціонування міжнародних банківсько-страхових груп, дана операція є невиправданою та необґрунтованою, і здійснюється найчастіше на суб'єктивній основі, без урахування реальних ризиків. Це також може призвести у подальшому до дестабілізації функціонування всієї фінансової групи.

2. Якщо рівень інтеграції є низьким або середнім (тобто використовується виключно концепція банкострахування), то спільне функціонування бан-

ків та страхових компаній на фазі «криза» практично не зазнає суттєвих загроз. Найчастіше відбувається:

- скорочення обсягів страхових премій, отриманих внаслідок реалізації концепції банківського страхування;
- зниження продажів комплексних фінансових (банківсько-страхових продуктів).

3. На будь-якому рівні інтеграції на кризовій фазі економічного циклу негативні явища у функціонуванні як страхових компаній, так і банків, підсилюються за рахунок неадекватного державного регулювання. Так, найчастіше, нагляд з боку державних органів характеризується прийняттям нескоординованих рішень щодо використання інструментів антикризового регулювання окремо банківського та страхового сегментів фінансового сектора економіки. Наприклад, застосування у 2008 році такого адміністративного важелю впливу, як Мораторій на дострокове зняття депозитів, з одного боку, захистило банки від втрати ліквідності, а з іншого – фактично погіршило ліквідність страхових компаній, резерви яких опинились практично «замороженими».

Отже, виходячи з вище проведеного теоретичного обґрунтування ролі БСІ в забезпеченні циклічного розвитку фінансового сектора економіки, можна зробити наступні узагальнюючі висновки:

1. Розвиток фінансового сектора економіки є циклічним у будь-якому випадку. Настання кризової фази є закономірним явищем. Крім того, на кожній з фаз економічного циклу змінюється роль інтеграційних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями у забезпеченні функціонування фінансового сектора економіки.

2. Найбільш суттєвий вплив банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки здебільшого властивий для країн з банкоцентричною моделлю фінансового ринку. Так, неадекватна та необґрунтована політика банків (найпотужніших інвесторів та кредиторів реального сектора) щодо нарощення кредитних портфелів спричиняє формування кредитних бумів в економіці таких країн, що закономірно змінюються фазою спаду, або

одразу кризи. Тобто першочергово саме банки є носіями кризових імпульсів, що з певним лагом поширюються на діяльність найбільш залежних від їх ефективного функціонування фінансових посередників – страхових компаній. Це у свою чергу дестабілізує функціонування всього фінансового сектора економіки.

3. Значимість наслідків впливу банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки визначається ще й фактичним рівнем БСІ у країні. Так, за умов високого рівня БСІ відбувається прискорений перехід з фази підйому ділової активності до фази піку, а на фазі спаду здійснюється прискорення темпів досягнення нижньої точки рецесії.

Даний факт обумовлений, по-перше, більшими за обсягами фінансовими втратами як банків, так і страхових компаній, що є учасниками інтеграції капіталів, аніж за умови, коли вони функціонують окремо один від одного. По-друге, у межах фінансових груп лаг між дифузією кризових явищ з банківського сегмента на страховий скорочується, адже за наявності тісних інтеграційних взаємозв'язків порушення стабільності функціонування залежних від банків страхових компаній відбувається набагато швидше (рис. 2.5).

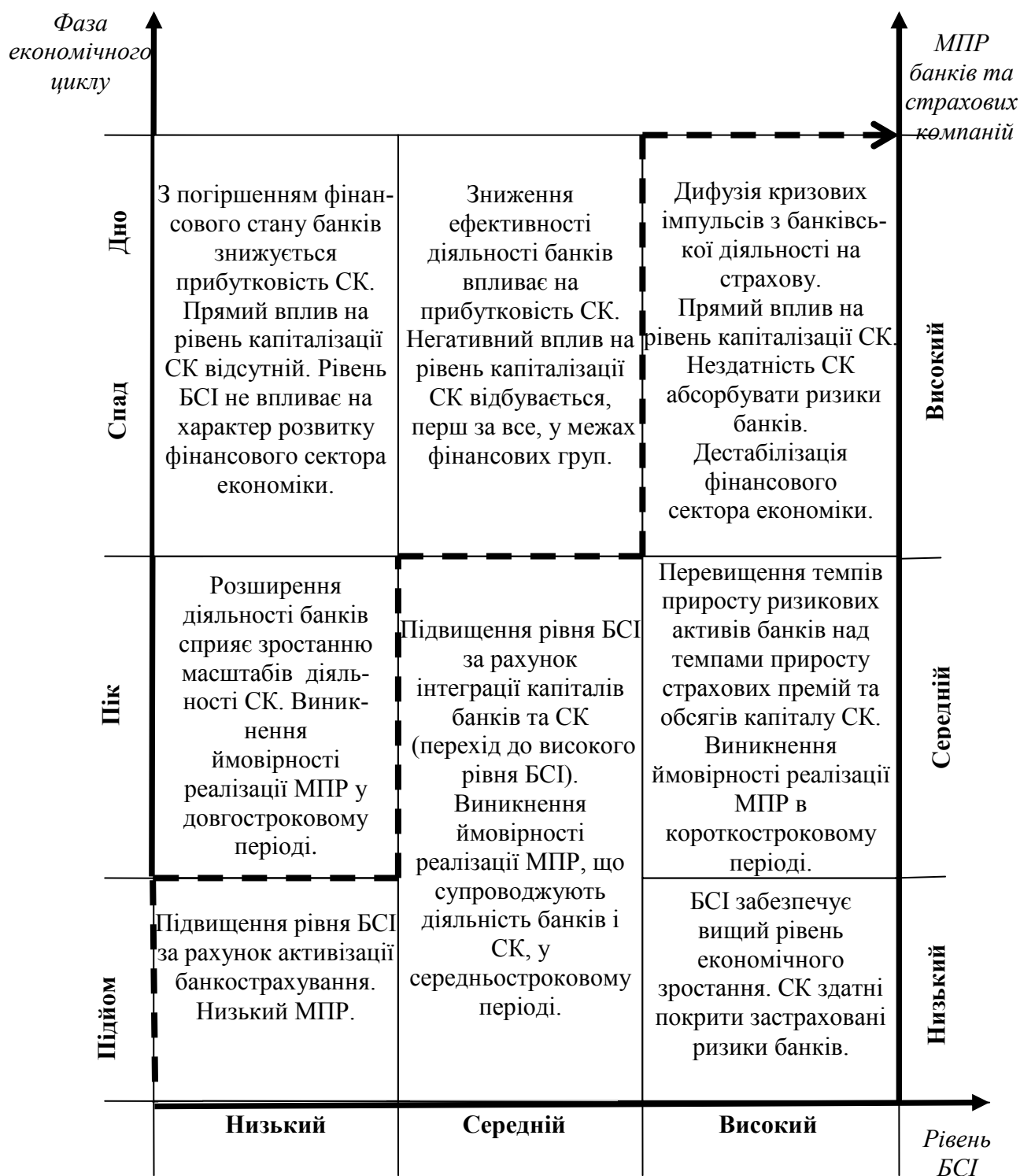
У роботі зазначено, що головним фактором окресленого впливу БСІ на циклічний розвиток фінансового сектора економіки є мультиплікативний прояв ризиків (МПР), що супроводжують діяльність банків та страхових компаній (СК) (див. рис. 2.1).

МПР виникає внаслідок:

- наявності інтеграції саме капіталів банків та страхових компаній;
- певної залежності страхових компаній від банків.

Указана залежність полягає в тому, що поступовий перехід з попередньої на наступну фазу розвитку страхового сегмента фінансового сектора економіки певною мірою обумовлений зміною фази розвитку його банківського сегмента.

Проблемним у даному контексті залишається питання щодо здійснення оцінки фактичного рівня БСІ в країні, інформація про значення якого є необхідною для регулювання вищезазначених процесів та попередження турбулентності фінансового сектора економіки.

— — — — — ► Характеристика динаміки МПР у залежності від фази циклу та рівня БСІ

Рисунок 2.5 – Вплив рівня банківсько-страхової інтеграції на циклічний розвиток фінансового сектора економіки

Отже, циклічність розвитку економіки в цілому, та фінансового сектора зокрема, обумовлена перш за все наявністю фаз підйому та піку (а саме кредитного буму в банкоцентричних фінансових системах), що закономірно змінюються фазою спаду. Варто відзначити, що в останні двадцять років досить суттєво змінюється тривалість та амплітуда коливань економічних циклів. Так, вченими доведено, що найчастіше фаза буму досить миттєво змінюється фазою дна (кризи). При цьому, фаза поступового спаду або відсутня взагалі, або є недосить тривалою в часі. Тому, функціонування банків та страхових компаній на фазі спаду характеризується практично однаковими ознаками, як і на фазі кризи.

Єдиним засобом згладжування циклічності у фінансовому секторі економіки є втручання держави шляхом проведення контрциклічної політики органами регулювання та нагляду за діяльністю фінансових посередників та застосування ними інструментарію макропруденційного регулювання. Світовий досвід свідчить, що реалізація таких інструментів дозволяє: змінювати частоту та глибину криз, тривалість фаз економічних циклів та часове співвідношення між ними, пом'якшити циклічні коливання в цілому. При цьому, дискусійними залишаються питання:

– по-перше, щодо необхідності інтеграції фінансових посередників та універсалізації їх діяльності. Можливо інтеграційні взаємозв'язки між банками та страховими компаніями здебільшого негативно впливають на функціонування економіки в цілому, фінансового сектора зокрема, і доцільним є повернення до спеціалізації діяльності фінансових посередників. Так, досить ефективне рішення щодо виходу з фінансової кризи 1929-1933 рр. було прийняте американським президентом Ф.Рузвельтом, який запропонував чітке розмежування видів діяльності учасників фінансового ринку (закон Гласса-Стігала);

– по-друге, щодо місця та ролі фінансового сектора в економіці, який за своєю сутністю повинен сприяти ефективному розподілу фінансових ресурсів, а не підсиленню амплітуди коливань ділової активності.

2.2 Математична формалізація залежності страхових компаній від банків в Україні

Теоретичне обґрунтування впливу банківсько-страхової інтеграції на характер розвитку фінансового сектора економіки в залежності від рівня БСІ та фази економічного циклу, на якій перебуває економіка країни, дозволило встановити, що основним фактором такого впливу є мультиплікативний прояв ризиків, які супроводжують діяльність банків і страхових компаній.

Як було з'ясовано вище, МПР, по-перше, виникає внаслідок наявності взаємозв'язків між капіталами фінансових посередників, а, по-друге, пов'язаний з існуванням певної залежності страхових компаній від банків.

Така залежність, з одного боку, викликана значною фінансовою потужністю банківського сегмента фінансового сектора економіки в Україні у порівнянні зі страховим, а, з іншого, обумовлена вирішальною роллю банків у процесі прийняття управлінських рішень щодо організаційних та фінансових аспектів співпраці зі страховими компаніями.

Дослідження передумов та мотивів банківсько-страхової інтеграції дозволило виявити більшу зацікавленість страхових компаній в інтеграції з банками, що у свою чергу обумовлено існуванням можливостей використовувати значну клієнтську базу банків та суттєво наростити обсяги отримуваних страхових премій. При цьому, саме банками диктуються умови інтеграційної взаємодії зі страховими компаніями, які не завжди є об'єктивними та прозорими.

Варто відзначити, що практично всі вчені у своїх наукових працях приходять до висновку про наявність суттєвої залежності між ефективністю функціонування досліджуваних фінансових посередників та про існування певного часового проміжку між поширенням негативних імпульсів з діяльності банків на діяльність страхових компаній [38; 64; 86; 132]. Проте, в кожному з існуючих

досліджень не розглядається, по-перше, математична формалізація такої залежності, а, по-друге, відсутнім є будь-який науково-методичний підхід до оцінки вказаного вище лагу.

Метою дослідження у рамках даного підрозділу дисертаційної роботи є здійснення математичної формалізації залежності страхових компаній від банків в Україні. Така залежність полягає в тому, що поступовий перехід з попередньої на наступну фазу розвитку страхового сегмента фінансового сектора економіки певною мірою обумовлений зміною фази розвитку його банківського сегмента. Іншими словами, повторюваність кожної окремої фази коливань в розвитку страхового сегмента з певним лагом після настання відповідної фази коливань в функціонуванні банківського сегмента характеризує вказану залежність.

Інформаційною базою дослідження виступили: інформація з офіційних сайтів Національного банку України [94], Асоціації українських банків [128], Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [116], аналітичні звіти електронного журналу «Страхова справа» [129].

Необхідно зауважити, що в даному дослідженні буде здійснюватись не виокремлення короткострокових циклів, а оцінка саме коливань розвитку банківського та страхового сегментів фінансового сектора економіки у їх взаємозалежності. Не дивлячись на спільні для всіх циклів фази, окремі економічні цикли істотно відрізняються один від одного по тривалості та інтенсивності. Тому, вважаємо за доцільне у рамках оцінки залежності між функціонуванням страхових компаній та банків, говорити про економічні коливання, а не про цикли, тому що цикли, на відміну від коливань, припускають регулярність.

Провідна гіпотеза дослідження полягає в наступному: між фазами коливань в розвитку банків та страхових компаній в Україні є лаг, що свідчить про наявність залежності функціонування страхового сегмента фінансового сектора економіки від банківського. Аналіз здійснено на основі даних за дев'ять років з поквартальною розбивкою (з IV кварталу 2002 року по IV квартал 2011 року).

Варто відзначити, що в цілях математичної формалізації було обрано лише два показники, а саме обсяги активів та статутного капіталу банків і страхових компаній (табл. Д.1). Це обумовлено:

1. По-перше, відсутністю фактичних даних у відкритому доступі щодо обсягів власного капіталу всіх страхових компаній, що функціонують на території України. Хоча даний показник є більш змістовним у порівнянні зі статутним капіталом, мінімальне значення якого регламентується законодавством України.

2. По-друге, неможливістю підбору адекватної функції, що описувала б динаміку обсягів прибутків (збитків) банків та страхових компаній у зв'язку з наявністю значної кількості аномальних значень такого показника протягом 2002-2011 рр., зокрема в різних кварталах 2008–2011 рр., що обумовлено кризовими явищами в фінансовому секторі економіки України (табл. Д.2, рис. Д.5, рис. Д.6).

3. Відсутністю будь-яких інших абсолютних показників, що є спільними як для характеристики функціонування банків, так і для функціонування страхових компаній. А здійснення аналізу досліджуваної залежності фінансових посередників на основі конкретних відносних показників ефективності, рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності є досить складним у методичному плані, враховуючи фактичну кількість банків (більше 150 од.) та страхових компаній (більше 400 од.), що функціонують на території України протягом останніх десяти років.

Банківський та страховий сегменти вважаються основними системоутворюючими компонентами фінансового сектора економіки. Безумовно банківський сегмент є досить потужним та масштабним у порівнянні зі страховим, про що свідчать співвідношення обсягів активів і статутного капіталу банків і страхових компаній.

Так, за період з IV кварталу 2004 року по IV квартал 2011 року обсяг активів банків збільшився з 134 347,88 млн. грн. до 1 054 272,30 млн. грн. (у 7,6 разів), а обсяг активів страхових компаній з 20 012,80 млн. грн. до

47 381,30 млн. грн. (у 2,1 рази) відповідно. Таким чином темпи нарощення активів банків майже у три рази перевищують відповідні темпи страхових компаній за аналізований період (рис. 2.6).

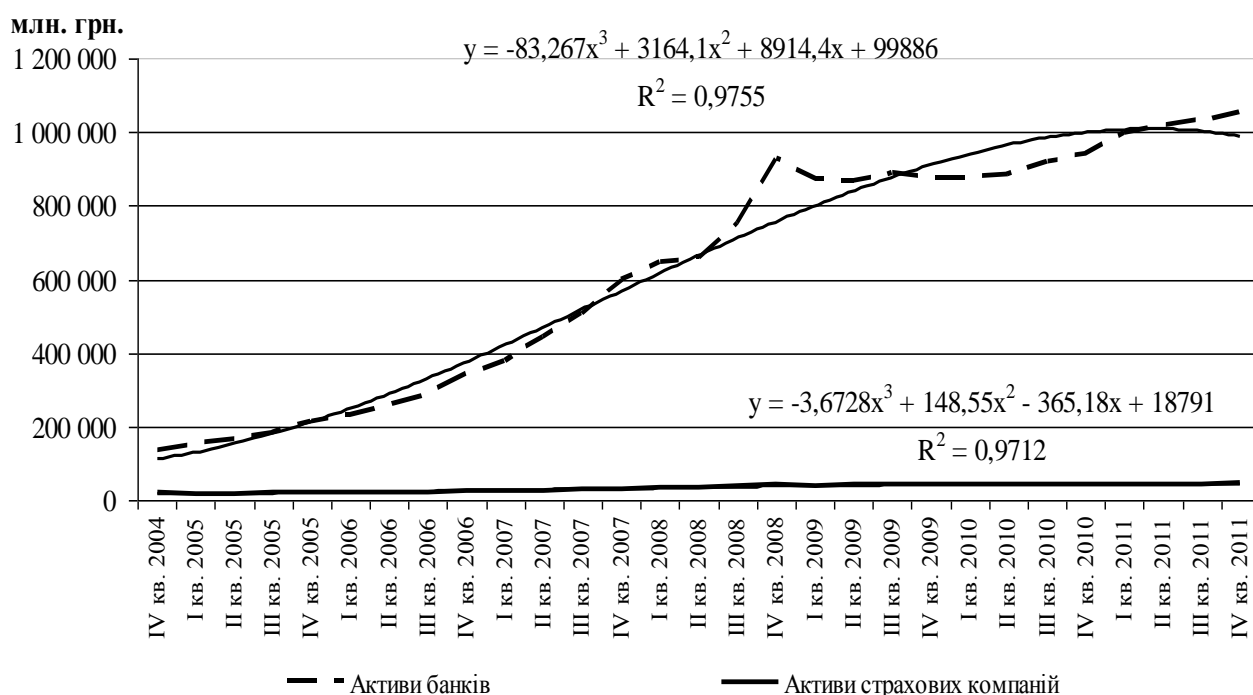

Рисунок 2.6 – Динаміка активів банків і страхових компаній в Україні за період з IV кварталу 2004 року по IV квартал 2011 року, млн. грн.

Враховуючи те, що показник обсягу активів банків за аналізований період у середньому в 16 разів перевищував обсяг активів страхових компаній, досить складно здійснити виокремлення коливань в розвитку зазначених сегментів фінансового сектора економіки. Математична формалізація досліджуваної залежності потребує здійснення нормалізації даних з метою приведення їх до співставного вигляду. Нормалізація здійснена за формулою (2.1).

$$x_n = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}; \quad (2.1)$$

де x_n – нормалізоване значення;

x_i – значення теоретичного ряду даних;

x_{\min} – мінімальне значення теоретичного ряду даних;

x_{max} – максимальне значення теоретичного ряду даних.

Результати нормалізації емпіричних даних щодо обсягів активів банків та страхових компаній представлені в табл. Д.1 та на рис. 2.7.

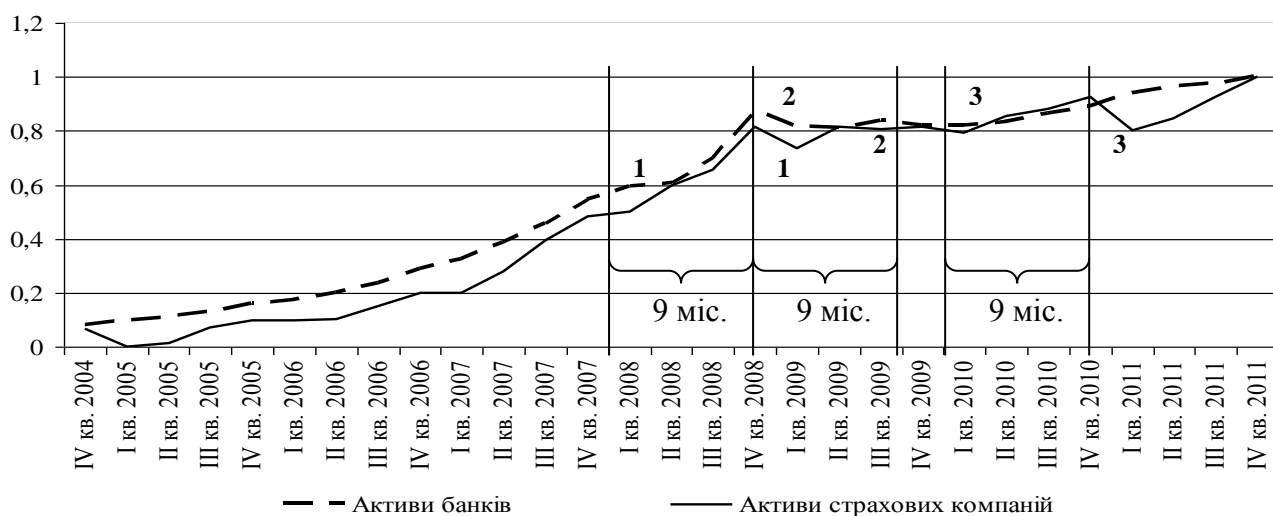

Рисунок 2.7 – Нормалізовані значення активів банків і страхових компаній в Україні за період з IV кв. 2004 р. по IV кв. 2011 р.

Підтвердженням наявності залежності між фазами коливань у розвитку банківського та страхового сегментів фінансового сектора економіки в Україні є збіг тенденцій їх розвитку, але з певним лагом, про що свідчать дані рис. 2.7.

При цьому, на основі розрахунку середніх темпів приросту нормалізованих значень активів у роботі пропонується виокремлення чотирьох періодів, у межах яких тенденції щодо зростання обсягу активів були схожими.

У першому періоді, що тривав з IV кварталу 2004 року до початку IV кварталу 2006 року, темпи нарощення активів банками та страховими компаніями у середньому були однакові. Другий період, з середини IV кварталу 2006 року по IV квартал 2008 року, характеризується стрімким зростанням активів як банків, так і страхових компаній. Привертає увагу співпадіння піку в діяльності банків та піку у функціонування страхових компаній, що припав на IV квартал 2008 року. Цей факт підтверджує залежність страхового сегменту від банківського. Активне нарощення кредитних портфелів банків супроводжувалось зростанням активної інвестиційної діяльності страхових компаній. Даний факт по-

яснюється наступним чином: процес розширення кредитної діяльності банків супроводжується збільшенням обсягів страхування фінансових ризиків банків та їх клієнтів. Це у свою чергу обумовлює зростання обсягів отриманих страхових премій, за рахунок яких здійснюється інвестування страховими компаніями в реальний сектор економіки.

Третій період, з IV кварталу 2008 року по I квартал 2010 року, характеризувався різким спадом як активів банків, так і відповідно страхових компаній. Це є прямим віддзеркаленням фінансової кризи, що розпочалась восени 2008 року в Україні. Четвертий виокремлений період розпочався з I кварталу 2010 року та свідчить про поступове нарощення активів як банків, так і страхових компаній.

Підтвердженням потужності банківського сегменту у порівнянні зі страховим є і суттєва відмінність у рівнях їх капіталізації. Динаміка абсолютних показників статутного капіталу свідчить про те, що за період з III кварталу 2002 року по IV квартал 2011 року банки збільшили його обсяг з 5 321,98 млн. грн. до 171 864,70 млн. грн. (майже у 32 рази), а страхові компанії – з 1 394,00 млн. грн. до 13 954,70 млн. грн. відповідно (практично у 10 разів) (рис. 2.8).

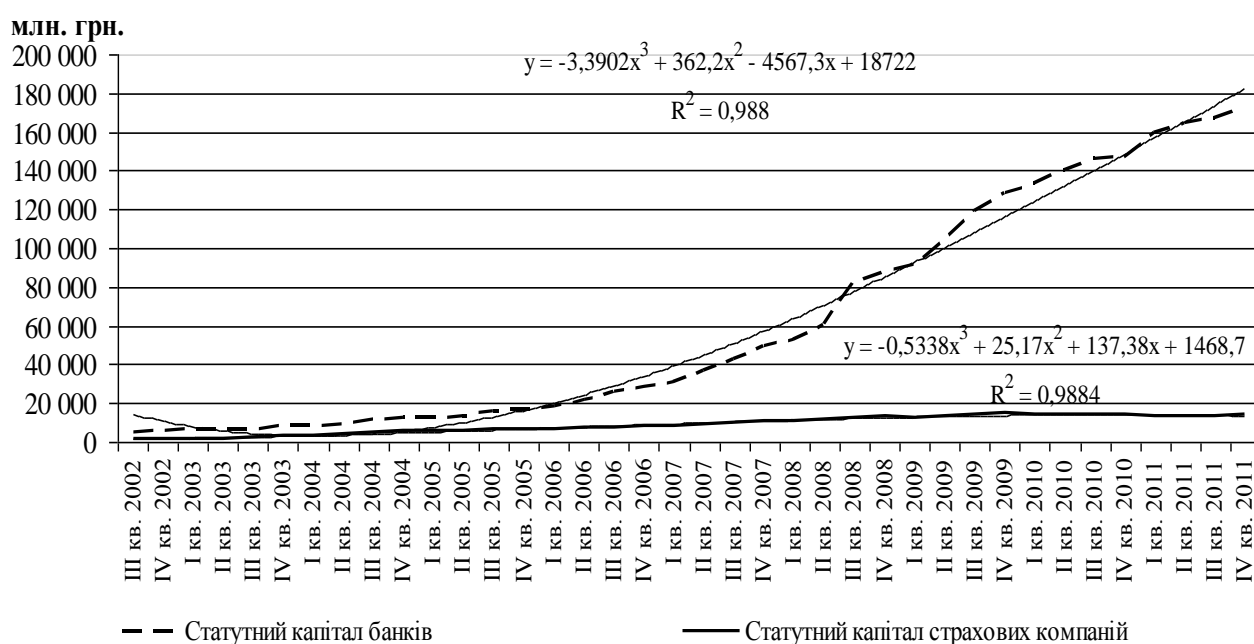

Рисунок 2.8 – Динаміка статутного капіталу банків і страхових компаній в Україні за період з III кварталу 2002 року по IV квартал 2011 року, млн. грн.

Враховуючи те, що показник обсягу статутного капіталів банків за аналізований період у середньому в 9 разів перевищував обсяг капіталів страхових компаній, досить складно виокремити та дослідити фази в коливаннях рядів оцінки такого показника.

Оцінка взаємозалежності коливань у функціонуванні банків та страхових компаній потребує здійснення нормалізації даних з метою приведення їх у співставний вигляд (рис. 2.9).

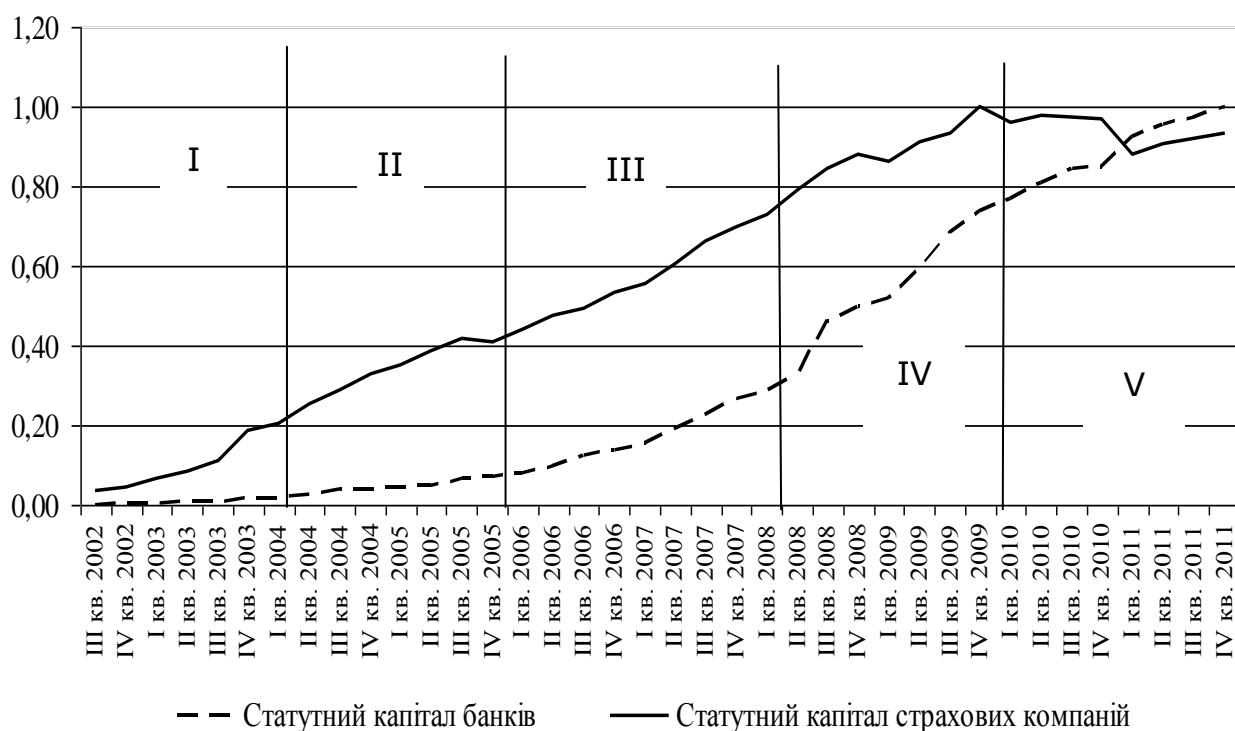

Рисунок 2.9 – Нормалізовані значення статутного капіталу банків і страхових компаній в Україні за період з III кварталу 2002 року по IV квартал 2011 року

Визначення лагу між фазами коливань рядів оцінки активів/статутного капіталу банків та страхових компаній, що здійснюють свою діяльність на території України, здійснено на основі кореляційно-регресійного та авторегресійного аналізу.

Математична формалізація залежності між функціонуванням страхових компаній та банків представлена системою авторегресійних рівнянь (2.2).

$$\begin{cases} \tilde{AIC}_t = -0,07 + 1,5\tilde{AB}_{t-3} + 0,8\tilde{AB}^2_{t-3} - 1,4\tilde{AB}^3_{t-3} \\ \tilde{KIC}_t = 0,2 + 3,9\tilde{KB}_{t-3} - 6,5\tilde{KB}^2_{t-3} + 3,5\tilde{KB}^3_{t-3} \end{cases} \quad (2.2)$$

$$\text{де } \tilde{AB}_{t-3} = \frac{AB_{t-3} - \min_i \{AB_{i(t-3)}\}}{\max_i \{AB_{i(t-3)}\} - \min_i \{AB_{i(t-3)}\}} \quad (2.3)$$

$$\tilde{AIC}_t = \frac{AIC_t - \min_i \{AIC_{it}\}}{\max_i \{AIC_{it}\} - \min_i \{AIC_{it}\}} \quad (2.4)$$

$$\tilde{KB}_{t-3} = \frac{KB_{t-3} - \min_i \{KB_{i(t-3)}\}}{\max_i \{KB_{i(t-3)}\} - \min_i \{KB_{i(t-3)}\}} \quad (2.5)$$

$$\tilde{KIC}_t = \frac{KIC_t - \min_i \{KIC_{it}\}}{\max_i \{KIC_{it}\} - \min_i \{KIC_{it}\}} \quad (2.6)$$

\tilde{AIC}_t – нормалізоване значення активів страхових компаній у момент часу t ;

\tilde{AB}_{t-3} – нормалізоване значення активів банків у момент часу $t-3$;

\tilde{KIC}_t – нормалізоване значення статутного капіталу страхових компаній у момент часу t ;

\tilde{KB}_{t-3} – нормалізоване значення статутного капіталу банків у момент часу $t-3$.

$t-3$ – момент часу, зміщений на три квартали від моменту часу t .

Підтвердженням адекватності побудованих стандартизованих авторегресійних моделей є:

– високі значення коефіцієнтів детермінації, які свідчать про те, що варіація факторних ознак – активів/статутного капіталу банків в Україні, включених до моделі, у середньому на 99% пояснює зміну результативних ознак – активів/статутного капіталу страхових компаній за умови, що лаг дорівнює в середньому трьом кварталам або дев'яти місяцям (табл. 2.1);

– результати проведеного авторегресійного аналізу, що дозволив також виявити часовий проміжок між фазами коливань в рядах оцінки фактичних абсолютних значень показників обсягів активів та статутного капіталу банків і страхових компаній;

– відповідність значень t-статистики Стьюдента та критерія F – Фішера критичним значенням (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Статистична значимість авторегресійних рівнянь

Лаг (квартал)	R2 (>0,8)	t-статистика Стьюдента (>2,06)	F – Фішера (> 4,24)
<i>Y – активи страхових компаній X – активи банків</i>			
Лаг = 0	0,779	3,652	672,045
Лаг = 1	0,784	2,167	450,560
Лаг = 2	0,798	1,232	8,1E-19
Лаг = 3	0,989	2,934	497,884
Лаг = 4	0,547	2,091	157,943
<i>Y – статутний капітал страхових компаній X – статутний капітал банків</i>			
Лаг = 0	0,721	8,0721	348,762
Лаг = 1	0,732	9,208	336,208
Лаг = 2	0,848	10,751	338,912
Лаг = 3	0,985	13,395	371,730
Лаг = 4	0,823	11,431	309,752

Так, найвищі значення статистичних характеристик стандартизованих авторегресійних рівнянь характерні для лагу, що дорівнює трьом кварталам. Цей факт підтверджує наявність залежності між страховим та банківським сегментами в Україні, а також те, що в умовах інтеграції на фазах спаду та дна (кризи) страхові компанії в будь-якому випадку зазнають негативного впливу з боку нестабільно функціонуючих банків. При цьому за умов середнього та високого рівня інтеграції лаг між такими коливаннями може скоротитись. Адже за наявності участі в капіталі більш швидкими темпами реалізується ефект зараження між материнською та дочірньою компаніями.

Підтвердження наявності лагу між фазами коливань рядів оцінки активів/статутного капіталу банків та страхових компаній в Україні є і отримані результати авторегресійного аналізу. Проведення даного аналізу дозволяє визначити наявність в часовому ряді загальної тенденції та циклічних коливань.

При наявності у часовому ряді тенденції та циклічних коливань значення кожного наступного рівня ряду залежить від попереднього. Кореляційну залежність між послідовними рівнями часового ряду називають автокореляцією рівнів ряду. Кількісно її можна виміряти за допомогою лінійного коефіцієнту кореляції між рівнями вихідного ряду та рівнями цього ряду, але зміщеними на декілька кроків у часі.

Послідовність коефіцієнтів автокореляції рівнів першого, другого та т.д. порядків називають автокореляційною функцією часового ряду. Графік залежності її значень від величини лагу (порядку коефіцієнта автокореляції) називається корелограмою.

Аналіз автокореляційної функції та корелограми дозволяє визначити лаг, при якому автокореляція характеризується найбільш високим значенням, а отже і відповідно лаг, при якому зв'язок між фактичним (поточним) та попереднім рівнями ряду найбільш сильний. Тобто за допомогою аналізу автокореляційної функції та корелограми можна виявити структуру ряду.

Результати проведеного авторегресійного аналізу свідчать про те, що найбільш високим є коефіцієнт автокореляції третього порядку, а отже ряди оцінки активів та статутного капіталу банків і страхових компаній містять циклічні коливання, що повторюються з періодичністю через три лаги – в середньому три квартали або дев'ять місяців.

Побудовані корелограми для активів банків та страхових компаній свідчать про те, що ряди даних мають лінійний тренд та сезонну складову. Це пов'язано з тим, що корелограми вказують на лінійну залежність зміни коефіцієнтів автокореляції від часового лагу і містять велику кількість значущих максимальних і мінімальних значень коефіцієнтів автокореляцій, а перехід до перших різниць виключає лінійний тренд, але статистична значущість певних кое-

фіцієнтів автокореляцій залишається.

Так, якщо перехід від однієї фази в коливаннях ряду оцінювання активів банківського сегмента фінансового сектора економіки до наступної фази за аналізований період відбувся на десятому лазі (рис. 2.10), то такий же перехід фаз, характерних для коливань у розвитку страхового сегмента, мав місце на тринадцятому лазі (рис. Д.2).

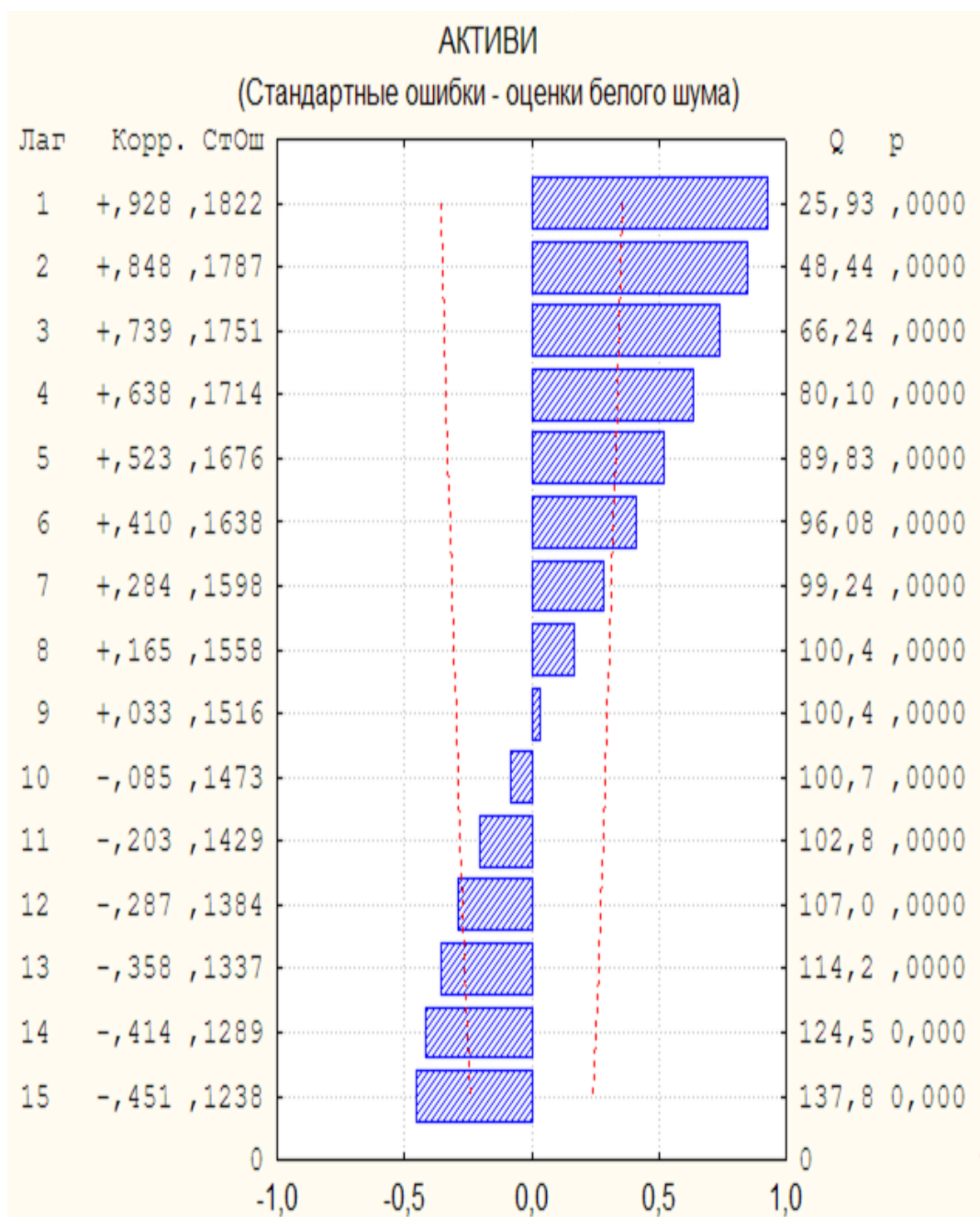

Рисунок 2.10 – Графічне представлення автокореляційної функції активів банків України за період з IV кв. 2004 р. по IV кв. 2011 р.

Аналогічна ситуація характерна і для рядів оцінки статутного капіталу банків і страхових компаній (рис. Д.3, Д.4).

Варто відзначити, що головним недоліком розробленого науково-методичного підходу до оцінки залежності страхових компаній від банків є відсутність можливості побудови авторегресійного рівняння, яке б характеризувало залежність між фінансовим результатом (прибутком/збитком) страхових компаній та банків. Це пов'язано з відсутністю можливості здійснення математичної формалізації функції, яка б адекватно описувала тенденції щодо динаміки такого показника (табл. Д.2, рис. Д.5, Д.6). У свою чергу даний факт обумовлений наявністю аномальних значень обсягів збитків, характерних як для діяльності банків, так і страхових компаній протягом 2008-2011 рр. При цьому у відкритому доступі відсутня інформація щодо узагальненого обсягу фінансових результатів всіх страхових компаній протягом 2002-2008 рр. (у розрізі кварталів).

Розглянемо практичні аспекти залежності страхових компаній від банків в Україні. Так, наприклад, зниження надходжень премій від банків у різному ступені відчули майже всі учасники ринку як у 2009, так і у 2011 роках. Паралельно зі зниженням обсягів автокредитування та іпотечного кредитування суттєво скоротились обсяги страхових премій, що надходять до страхових компаній через банківські канали збуту. У СК «Провідна» протягом 2009-2011 рр. скорочення частки банкострахування склало майже 25% [38].

Крім цього, відмовлятися від роботи з банками страхові компанії спонукає постійне посилення умов співпраці. Так, наприклад, однією з вимог, дотримання яких необхідне для отримання права обслуговувати клієнтів банку (проходження акредитації), є розміщення страховою компанією депозиту в розмірі 20-30 млн. грн. [64]. Банки зацікавлені в такому співробітництві, коли страхові компанії не тільки покривають частину ризиків при кредитуванні, а й розміщують вільні грошові кошти на розрахункових рахунках та депозитах.

Іноді страхові компанії користуються послугами банків при придбанні акцій, облігацій тощо. Але із-за низької ліквідності цінних паперів та нестабі-

льності розвитку фондового ринку, страхові компанії змушені використовувати банки як інструменти збереження своїх грошових ресурсів.

Незважаючи на те, що обсяг страхового ринку України із року в рік зростає, залучені грошові ресурси українських страхових компаній мають накопичувальний характер і осідають, в основному, на банківських рахунках [125].

Друга обов'язкова умова – виплата комісійних за виконання функцій агентів, розмір яких досить часто перевищує 35%. Даний факт у свою чергу обумовлює появу проблем у страхових компаній щодо проходження аудиту [126].

Суттєвий вплив на дестабілізацію функціонування страхових компаній (учасників банківсько-страхової інтеграції) протягом 2009-2010 рр. здійснювали системні банки. У даному випадку мова йде про учасників фінансових груп, що передбачає не використання фінансовими посередниками звичайної форми БСІ – банкострахування, а інтеграцію безпосередньо капіталів.

Так, наприклад, такий вид інтеграції є характерним для СК «АХА Страхування», СК «Кардіф» і ПАТ «УкрСиббанк», СК «Уніка» і ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», СК «Брокбізнес» і ПАТ «Брокбізнесбанк», СК «Альфа Страхування» і ПАТ «Альфа-банк». Зазначеним страховим компаніям в кризових умовах 2009-2010 рр. доводилось пристосовуватися до зміни ситуації на фінансовому ринку та переорієнтовувати власні збутові мережі в напрямі застосування мультиканального підходу до реалізації страхових продуктів.

З метою запобігання скорочення премій від страхування застави, страхові компанії мають активізувати власні продажі за іншими, ніж виключно банківськими, напрямками. Так, наприклад, керівництвом СК «Наста», враховуючи тенденції 2009-2011 рр., здійснено прогнозування зниження частки банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя та ризикового страхування з 32% у 2011 році до 10-15% відповідно у 2012, 2013 та 2014 рр. [132]. У таких умовах дана страхова компанія вирішила використати диверсифікацію каналів збуту страхових продуктів, здебільшого за рахунок подальшого розвитку агентської мережі, прямих продаж, у тому числі через мережу Інтернет, і більш активно працювати з корпоративним сектором.

На думку багатьох практиків зі страхової справи, наслідки кризи 2008 року засвідчили, що офісний канал є стрижневим для надходження страхових платежів. Офісні працівники вважаються все одно найбільш кваліфікованою складовою у збуті страхових продуктів, порівняно, наприклад, з працівниками банків. Показовим є приклад побудови збутової політики СК «ІНГО Україна», у якій частка продажів за допомогою банків в останні роки не змінювалася і становить 30-40%. Керівництво даної страхової компанії приділяє однакову увагу розвитку всіх основних каналів продажів і намагається не допускати збільшення частки банківського каналу збуту. Результатом такої роботи страхової компанії є стабільна база клієнтів, яка забезпечує незалежність і стійкість при будь-якому варіанті розвитку кожного з каналів продажів.

Найбільші гравці ринку класичного страхування, враховуючи наслідки кризи 2008 року, вже зрозуміли, що скороченням премій від банківського каналу продажів – страхування нерухомого та рухомого майна – є закономірним та неминучим явищем, особливо на фазі спаду ділової активності. Це у свою чергу обумовило вихід страхових компаній на суміжні сегменти. У 2012 році лідери ринку мають намір зробити акцент на корпоративному страхуванні та страхуванні ризиків фізичних осіб, залучаючи для цього агентів, брокерів і власних співробітників [86]. Повністю уникнути банківського каналу продажів компанії поки не можуть, тому будуть пропонувати клієнтам кредитних установ нові продукти.

Високий рівень залежності страхових компаній підтверджує і той факт, що на банківський сегмент фінансового сектора економіки припадає 31,8% активів страхових компаній і 59% доходу страхових компаній від фінансових операцій. Крім цього, у 2011 році страхові компанії прийняли на себе страхові зобов'язання по майновим інтересам банківського сегмента фінансового сектора економіки України на суму, що перевищує 450 млрд. грн. або 51% сукупних активів банків. Нестабільність банківської системи України у 2008-2009 рр. призвела до зниження платоспроможності та ліквідності ряду страхових компаній.

Крім цього, з кожним роком відбувається зростання обсягів незабезпечених банківських кредитів. Станом на 1 липня 2010 року обсяг довгострокових кредитів, виданих банками 24 страховим компаніям, становив 156,5 млн. грн., а обсяг короткострокових кредитів, виданих банками 35 страховим компаніям, – відповідно 608,5 млн. грн. [132]. При цьому переважна частина кредитів не забезпечена відповідним заставним майном і видана страховим компаніям, що за змістом своєї діяльності можуть бути віднесені до кептивних, або мають проблеми із забезпечення платоспроможності. Слід відмітити, що на даний момент часу практично відсутня оперативна інформація у Нацкомфінпослуг щодо мети кредитування зазначеної групи страхових компаній, і щодо потенційних наслідків впливу такої ситуації на покриття у них страхових резервів, а в НБУ – про ризики, які несуть банківській системі зазначені операції [132].

Підтвердженням високого рівня залежності страхових компаній від банків є і те, що банківський сегмент фінансового сектора економіки забезпечує 2,4 млрд. грн. страхових платежів (30% реального страхування) за операціями страхування заставного майна і банківських ризиків, а також майже 800,0 млн. грн. по квазістраховим операціями. У сукупності це становить 25% валових страхових платежів. При цьому при страхуванні іпотеки розмір агентської винагороди банків протягом 2008-2011 рр. коливався у межах 40-65%, автострахування – 20-40% [86].

Зазначені розміри аквізиції є завищеними, істотно впливають на рівень платоспроможності відповідних страхових компаній, а також ставлять під сумнів виконання ними зобов'язань перед страхувальниками і перед самим банком-вигодонабувачем. Крім цього є певний конфлікт інтересів, оскільки за договором страхування банк виступає і як страховий агент, і як вигодонабувач. Тому при відсутності нагляду за банками як страховими агентами, Нацкомфінпослуг не має реального інструмента впливу, а Національний банк України не володіє інформацією щодо потенційних ризиків, які несуть в собі зазначені операції для банків.

Варто відзначити, що скорочення обсягів страхування заставного майна

протягом 2009-2011 рр. відбулося під впливом ринкових факторів: закриття діючих кредитних договорів, суттєве скорочення обсягів нових. За даними Національного банку України, на початок 2011 року обсяг кредитів, отриманих фізичними особами, становив 204 400,0 млн. грн., а станом на 1 січня 2012 року – вже 196 200,0 млн. грн. (-4%) [94]. З падінням обсягів кредитування автоматично відбувається зниження надходжень від банкострахування, яке займає досить значну частку в портфелях багатьох страхових компаній. Ситуацію погіршує ще й той факт, що при зниженні обсягів страхових премій, обсяги страхових виплат, як правило, на фазах спаду та кризи тільки збільшуються.

Крім цього, у 2008 році на банківських депозитах перебувало більш, ніж 8 млрд. грн. грошових коштів страхових компаній, що, як правило, є страховими резервами. Введення мораторію на дострокове зняття депозитів суттєво вплинуло на платоспроможність та ліквідність майже всіх страхових компаній, які не могли здійснювати страхові виплати.

На нашу думку, паралельний розвиток всіх каналів продажів страхових продуктів дозволить страховим компаніям нівелювати високий рівень залежності від банків, та забезпечити собі постійне зростання обсягів страхових платежів, а отже і обумовить збільшення рівня прибутковості власної діяльності. У даному аспекті необхідною є переорієнтація збутової політики страхових компаній в напрямі використання мультиканальної стратегії.

2.3 Теоретико-методичні засади оцінки інтегрального синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції

Дослідження теоретичних положень інтеграції фінансових посередників свідчить про її синергетичну основу. Взаємозалежність банків та страхових компаній дозволяє їм, об'єднуючи ресурси, отримати додаткові доходи, а

банкам, окрім цього, ще й розподіляти ризики у часі та мінімізувати потенційні збитки від своєї діяльності.

Так, першочерговою метою банківсько-страхової інтеграції є отримання додаткової вартості бізнесу за рахунок ефективного використання потенціалів як банків, так і страхових компаній внаслідок синергії [158]. Проте, аналіз практичного досвіду функціонування інтеграційних об'єднань за останні двадцять років дозволяє стверджувати, що у більшості випадків отриманий синергетичний ефект є негативним, що як правило обумовлено його неадекватно завищеною оцінкою учасниками інтеграції перед здійсненням об'єднання ресурсів.

Не дивлячись на існування ряду наукових розробок щодо оцінки ефективності інтеграції промислових підприємств та фінансових посередників, проблема адекватної математичної формалізації потенційного синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції залишається невирішеною, проте практично значимою.

Питання аналізу та кількісної оцінки ефективності створення банківсько-страхових груп актуальні як для самих учасників, так і для інвесторів, органів державного регулювання та нагляду за функціонуванням ринку фінансових послуг. Усе це обумовлює теоретичну та практичну значимість дослідження теоретико-методичних засад оцінки інтегрального синергетичного ефекту, що може бути отриманий внаслідок інтеграції банків і страхових компаній.

Аналіз існуючих теоретичних досліджень свідчить про наявність двох підходів до розуміння сутності синергетичного ефекту від інтеграції.

Відповідно до першого, такий ефект розглядається як кумулятивний позитивний результат, абсолютне вираження якого перевищує суму результатів діяльності окремо функціонуючих банків та страхових компаній. У межах другого підходу враховується можливість досягнення і негативного результату внаслідок реалізації синергії. У цьому випадку, під синергетичним ефектом розуміється добавлений економічний ефект (або від'ємний результат), створений

у результаті включення до складу фінансової групи банків і страхових компаній (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Систематизація підходів до ідентифікації сутності поняття «синергетичний ефект»

№ п/п	Автор	Сутність поняття
Синергетичний ефект – виключно позитивний результат		
1.	[154]	Ефект, у результаті якого взаємодоповнення різних ресурсів двох або більше підприємств призводить до сукупного результату, що перевищує суму результатів відособлено діючих підприємств. При цьому ціле або перевищує суму частин, або набуває нової якості, якою не володіють жодні зі складових.
2.	В.О. Кузьмінський [95]	Кумулятивний позитивний ефект, що збільшує сумарні результати різних бізнесів порівняно з рівнем ефективності кожного з окремо взятих учасників.
3.	О. Гошовська [23, с. 5].	Результат об'єднання якісно відмінних типів поведінки економічної системи за рахунок нелінійних динамічних взаємозв'язків між елементами самої системи і її середовищем. Наслідком впливу таких зв'язків є виникнення специфічних режимів еволюції складників системи, що дає змогу досягти результатів у її діяльності, які є неможливими за відсутності таких взаємозв'язків.
4.	І.М. Кривцун, А.В. Панченко [69]	Сумарний позитивний результат, котрий отримують учасники інтеграційного процесу за рахунок досягнення маркетингових, управлінських та фінансових ефектів синергії.
Синергетичний ефект – позитивний або негативний результат		
5.	А.Є. Іванов [42]	Доданий економічний ефект (або від'ємний результат), створений в результаті включення до складу корпорації нових підприємств.
6.	М.Л. Сіроуер [191]	Збільшення ефективності діяльності об'єднаного підприємства у порівнянні з сумарною ефективністю діяльності фірм, які можуть або здатні незалежно функціонувати по відношенню один до одного.

Варто відзначити, що деякими вченими синергетичний ефект від банківсько-страхової інтеграції розглядається дуалістично: як синергетичний ефект

витрат та синергетичний ефект доходів [69, с. 443].

Синергія витрат пов'язана з можливістю для банків та страхових компаній за рахунок інтеграції суттєво скоротити обсяги інформаційних і маркетингових витрат; трансакційних витрат по всьому циклу руху грошей від їх залучення до розміщення; витрат на утримання агентської мережі; витрат на етапи управління ризиками; кадрових витрат за рахунок об'єднання штату працівників (див. рис. 1.4).

Підтвердження наявності синергії витрат у процесі банківсько-страхової інтеграції є результати дослідження компанії «Мілліман» («Milliman») – всесвітньо відомої компанії актуаріїв та консультантів. У 2002-2003 роках було проведено емпіричне дослідження діяльності 100 банків і страхових компаній, які пов'язані між собою спільною участю в капіталі один одного та активно використовують принципи концепції «bancassurance». Отримані результати засвідчили, що інтеграція діяльності банків та страхових компаній дозволила скоротити їм витрати:

- на збут фінансових продуктів – на 63%;
- адміністративні витрати – відповідно на 71% [201, с. 9].

Можливість зниження витрат обумовлена більш ефективним розподілом ресурсів в межах інтеграційного об'єднання, а також спільним використанням клієнтської бази, існуючих технологій та каналів збуту банківсько-страхових продуктів.

Наслідком реалізації синергії витрат є отримання синергетичного ефекту доходів:

- по-перше, відбувається збільшення доходів за рахунок розширення спеціалізації, підвищення ефективності маркетингу та посилення позиції на ринку;
- по-друге, зростає рівень доходності та продуктивності як банківської, так і страхової діяльності.

Проте, аналіз теоретичних засад сутнісного змісту синергетичного ефекту внаслідок банківсько-страхової інтеграції, а також існуючих в економічній теорії емпіричних досліджень щодо оцінки ефективності інтеграційних процесів

дозволяє стверджувати про наявність не лише позитивного, а й негативного ефекту синергії (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Систематизація результатів емпіричних досліджень щодо оцінки ефективності інтеграційних процесів

Автори дослідження	Результати дослідження
Позитивний ефект	
Е. Беркович, М. Нарайанан [40].	У 49,4% випадків підприємство, що ініціює інтеграційних процес, отримує позитивний дохід від об'єднання. У той час, як підприємство, що є об'єктом інтеграції, отримує додаткові вигоди у 95,8% випадків. Загальна дохідність від інтеграційних процесів виявилась позитивною у 76,4% випадків.
М. Бредлі, А. Десаї, Е. Ким [2].	Використовуючи дані 236 тендерних пропозицій за період з 1963 по 1984 рр., вчені обґрунтували, що у середньому вартість нової компанії, створеної внаслідок інтеграції, зростає на 7,4%.
П. Малатести [2].	Аналіз даних щодо 336 інтеграційних угод, здійснених за період з 1969 по 1974 рр., виявив, що протягом п'яти наступних за об'єднанням місяців, акціонерами було збільшено чистий дохід у середньому на 19,67 млн. дол. США.
Негативний ефект	
[157]	Від 60 до 80% всіх здійснюваних у світі інтеграційних процесів не призводять до створення додаткової вартості.

Результати аналітичних досліджень закордонних науковців свідчать про те, що в окремих випадках наслідком банківсько-страхової інтеграції може бути і отримання негативного синергетичного ефекту, що виражається у зниженні ефективності роботи інтегрованої групи по відношенню до сумарної ефективності окремо функціонуючих фінансових посередників. За різними даними за останні двадцять років 60-80% усіх інтеграційних угод у світі в цілому, в Україні зокрема, не призводили до створення додаткової вартості інтеграційного об'єднання. Погоджуючись з думками практиків та теоретиків у сфері інтеграційних процесів, наведемо результати систематизації основних причин отримання негативного сумарного результату внаслідок банківсько-страхової інтеграції [23; 42; 69; 158; 210]:

1. Суттєва переоцінка потенційного синергетичного ефекту ініціаторами інтеграції. Так, власники банків та страхових компаній, сподіваючись на досягнення синергії у результаті об'єднання капіталів та взаємодоповнення ресурсів,

суттєво збільшують розмір премії за інтеграцію, що як правило є невиправданим.

2. Переважання витрат, понесених внаслідок банківсько-страхової інтеграції, над додатковими доходами, отриманими внаслідок реалізації ефекту синергії. Так, як свідчить світовий досвід інтеграційних процесів, додаткові доходи не завжди покривають усі витрати процесу об'єднання. Останні включають як прямі витрати, пов'язані з придбанням акцій, викупом зобов'язань, так і непрямі (наприклад, зниження ефективності управління фінансовою групою).

3. Складність кількісної оцінки синергетичного ефекту. Оцінити синергетичний ефект, отриманий внаслідок вертикальної інтеграції банків та страхових компаній, набагато складніше, у порівнянні з аналогічною оцінкою додаткової вартості, що формується внаслідок горизонтальної інтеграції гетерогенних посередників (наприклад, «банк-банк»). Так, по-перше, складність здійснення кількісної оцінки викликана ускладненням бізнес-моделей не лише в кількісному, а й у якісному відношенні. З одного боку, повинне відбуватись (хоча на практиці не завжди відбувається) зниження транзакційних витрат між управлінськими рівнями. З іншого боку – існує ймовірність отримання збитків (витрат), пов'язаних з забезпеченням сумісності різних за своєю сутністю банківських та страхових технологій. По-друге, інша проблема адекватного оцінювання ефективності банківсько-страхової інтеграції полягає в необхідності математичної формалізації нових укрупнених фінансових потоків, що формуються як на рівнях окремого банку і страхової компанії, так і на рівні фінансової групи в цілому. При цьому практично неможливо врахувати окремі елементи фінансово-економічного механізму інтеграції банків та страхових компаній, такі як рівень концентрації фінансових ресурсів, трансфертне ціноутворення в межах банківсько-страхової групи, рівень оптимізації інвестиційної діяльності, тощо.

Узагальнення науково-методичних засад оцінки ефективності інтеграційного процесу дозволяє виокремити чотири ключові підходи до математичної формалізації синергетичного ефекту, що може бути результатом банківсько-страхової інтеграції: інвестиційний, ринковий, подвійного ефекту та системний (рис. 2.11).

Рисунок 2.11 – Виокремлення підходів до оцінки синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції

У межах інвестиційного підходу синергетичний ефект оцінюється як рівень повернення на інвестиції та розраховується як відношення різниці між доходами та витратами, понесеними внаслідок банківсько-страхової інтеграції, та обсягу інвестиційних вкладень, здійснених для забезпечення організації інтеграційного процесу (2.7).

$$CE_{BCI} = \frac{(D_{BCI} - B_{BCI})}{I_{BCI}}; \quad (2.7)$$

де CE_{BCI} – синергетичний ефект банківсько-страхової інтеграції;

D_{BCI} – обсяг доходів, отриманих внаслідок банківсько-страхової інтеграції;

B_{BCI} – обсяг витрат, понесених внаслідок банківсько-страхової інтеграції;

I_{BCI} – обсяг інвестицій, здійснених для забезпечення інтеграційного процесу між банками та страховими компаніями.

Відповідно до інвестиційного підходу, внаслідок банківсько-страхової інтеграції потенційний рівень повернення інвестицій в інтеграційному об'єднанні є більшим, ніж сукупний рівень повернення інвестицій, отриманий внаслідок вкладення того ж обсягу інвестицій в окремо функціонуючі фінансові посередники.

З іншого боку, синергетичний ефект від банківсько-страхової інтеграції може бути оцінений за такими критеріями, як збільшення обсягу прибутку; зниження оперативних (операційний) витрат; зниження потреби в інвестиціях при попередньому обсязі реалізації банківсько-страхових продуктів.

Таким чином, обсяг потенційного прибутку від інвестиційних вкладень інтеграційного об'єднання є більшим, у порівнянні з узагальненим фінансовим результатом окремо функціонуючих банків та страхових компаній. Це обумовлено тим, що один і той же обсяг фінансових продуктів може бути реалізований

у межах інтеграційного об'єднання за більш низького рівня витрат (адміністративних, збутових, управлінських тощо).

Кількісна оцінка ефективності операцій зі злиття та поглинання в фінансовому секторі, що проведені з виключно спекулятивних мотивів, здійснюється відповідно до ринкового підходу. Так, інтегральний синергетичний ефект розраховується як різниця між ринковою ціною продажу та ринковою ціною купівлі банку / страхової компанії з урахуванням супутніх (транзакційних) витрат.

Більшість існуючих методів кількісної оцінки синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції у країнах Європи та Північної Америки базується на визначенні ринкової ціни акцій фінансових посередників, що може бути використаний виключно для фінансових груп (банківсько-страхових), акції учасників яких котуються на фондовому ринку. Проте, що стосується ринку злиттів та поглинань у межах фінансового сектору економіки України, то все частіше до інтеграційних процесів приєднуються банки та страхові компанії, незначні за обсягами активів та капіталу, оцінити синергетичний ефект яких відповідно до зазначеного методу є практично неможливим.

На основі оцінки синергетичного ефекту інвестор приймає рішення про максимальну суму, яку він готовий сплатити за придбання нової компанії (банку/страхової компанії) та здійснює прогноз зростання капіталізації інтегрованого бізнесу. Це виражається в оцінці зростання ринкової вартості бізнесу на основі розрахунку різниці між прогнозованою вартістю об'єднаної компанії (з урахуванням об'єкту злиття/поглинання) та прогнозованою вартістю бізнесу з поточною структурою активів. Тобто відповідно до ринкового підходу синергетичний ефект є функцією зростання вартості бізнесу до та після інтеграції.

Особливістю ринкового підходу є наявність суб'єктивності в оцінці синергетичного ефекту. Для управління інвестиційними ризиками операцій зі злиття та поглинання в фінансовому секторі використовується інструмент реальних опціонів (опціонна модель Блека-Шоулза), яка дозволяє врахувати та вчасно зреагувати на появу нової інформації. Це в результаті дозволяє інвестору максимально точно розрахувати справедливую вартість об'єкта інтеграції. Коригу-

вання остаточної вартості інтеграції здійснюється шляхом встановлення премій (акціонерам) та знижок за контрольний пакет, тощо. При цьому, кількісна оцінка таких премій та знижок базується на суб'єктивних припущеннях та пропозиціях щодо ефектів синергії, матеріалізованих (втілених) у зростанні чистого грошового потоку [2].

У порівнянні з двома попередніми методиками більш точною є оцінка синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції на основі підходу подвійного ефекту, запропонованого для оцінювання ефективності інтеграції підприємств реального сектору економіки [95]. У роботі здійснено адаптацію даного підходу до оцінки ефекту від БСІ.

Серед вчених та практиків у сфері інтеграційних процесів розповсюджена думка, що синергетичний ефект інтеграційного об'єднання є здебільшого ефектом компанії (банку чи страхової компанії), що є ініціатором інтеграції. Проте, варто погодитись з позицією науковців, що вважають підхід подвійного ефекту одним з найбільш раціональним та об'єктивним.

Відповідно до методу оцінки синергетичного ефекту за підходом подвійного ефекту інтегральний ефект складається з відмінних один від одного ефектів генеруючої компанії та компанії-об'єкту інтеграції [95]. Зазначена методика, на нашу думку, може бути використана і для оцінки інтегрального синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції.

У межах даного підходу синергетичний ефект від БСІ може розглядатись у вигляді єдиного ефекту, що складається з ефекту компанії-ініціатора (банк або страхова компанія) та ефекту фінансового посередника, що є об'єктом інтеграції. Таким чином, при визначенні ефекту від банківсько-страхової інтеграції необхідно враховувати те, що два зазначені ефекти виражаються через різні кількісні показники.

Так, розглянемо методичні засади їх оцінки відповідно до підходу подвійного ефекту на прикладі інтеграції одного банку (ініціатора БСІ) та однієї страхової компанії (компанії-об'єкту БСІ). Математична формалізація інтегрального ефекту від банківсько-страхової інтеграції буде виражена через вартість

інтеграційного об'єднання та вартість кожного окремого учасника наступним чином (2.8):

$$V_{БСК} > V_{Б} + V_{СК}; \quad (2.8)$$

де $V_{БСК}$ – вартість інтегрованого банківсько-страхового об'єднання,
 $V_{Б}$ та $V_{СК}$ – вартість банку та страхової компанії до інтеграції.

Для страхової компанії, що є об'єктом БСІ, синергетичний ефект буде визначатись перш за все розміром «премії», що розраховується за формулою (2.9).

$$P_{СК} = (C_{a1} - C_{a2}) * K_a, \quad (2.9)$$

де $P_{СК}$ – премія, яку отримує страхова компанія внаслідок БСІ,
 C_{a1} – ціна акцій після реалізації угоди,
 C_{a2} – ціна акцій до оголошення про реалізацію угоди,
 K_a – кількість акцій.

Для банку – ініціатора БСІ – синергетичний ефект буде розраховуватись за формулою (2.10).

$$CE_{Б} = V_{БСК} - P_{СК}, \quad (2.10)$$

де $CE_{Б}$ – синергетичний ефект банку – ініціатора БСІ,
 $V_{БСК}$ – вартість інтегрованого банківсько-страхового об'єднання,
 $P_{СК}$ – премія, яку отримує страхова компанія внаслідок БСІ.

Варто відзначити, що ефект банку – ініціатора БСІ – на практиці як правило є нижчим у порівнянні з ефектом страхової компанії – об'єкту БСІ, що обумовлено наявністю так званих трансакційних (інфраструктурних, супутніх) витрат.

По-перше, необхідним є врахування форми викупу активів (за рахунок обміну акцій, або використання кредитування).

По-друге, виникають витрати, пов'язані з отриманням дозволу на інтеграцію між банком та страховою компанією, враховуючи антимонопольне законодавство країни, резидентами якої є дані фінансові посередники.

По-третє, інвестиційні витрати, пов'язані з необхідністю забезпечення технологічної сумісності інформаційних технологій банку та страхової компанії. У зв'язку з цим, деякі науковці [95, 40, 2] пропонують визначати ціну інтеграції для компанії-ініціатора (у нашому випадку банку), яка в узагальненому вигляді розраховується відповідно до формули (2.11).

$$C_{BCI} = PB_{CK} + П_{CK} + B_{\kappa} + B_{di} + B_{mc} + IB, \quad (2.11)$$

де C_{BCI} – ціна банківсько-страхової інтеграції для банку як ініціатора,
 PB_{CK} – ринкова вартість страхової компанії як об'єкту БСІ до інтеграції,
 $П_{CK}$ – премія, яку отримує страхова компанія внаслідок БСІ,
 B_{κ} – витрати, пов'язані з розрахунками за отримані кредити для здійснення БСІ,
 B_{di} – витрати, пов'язані з наданням дозволу на інтеграцію,
 B_{mc} – витрати на забезпечення технологічної сумісності учасників БСІ,
 IB – інші трансакційні витрати на здійснення БСІ.

Синергетичний ефект для банку – ініціатора БСІ з урахуванням ціни інтеграції буде визначатись відповідно до формули (2.12).

$$CE_B = B_{BCK} - C_{BCI} \quad (2.12).$$

Остаточна оцінка доцільності та ефективності банківсько-страхової інтеграції відповідно до підходу подвійного ефекту передбачає порівняння ціни банківсько-страхової інтеграції та прогнозованої вартості інтеграційного

об'єднання. За умови, якщо $C_{BCI} < V_{BCK}$ – інтеграція є обґрунтованою.

Доцільним є розгляд системного підходу до оцінки інтегрального синергетичного ефекту банківсько-страхової інтеграції відповідно до методики, запропонованої в роботі [2]. У межах даного підходу, формула для оцінки одномоментного (на момент конкретного часу t) синергетичного ефекту має наступний вигляд (2.13).

$$CE_t^{BCI} = CE_t^{mu} + CE_t^k + CE_t^n + CE_t^m + CE_t^y + CE_t^o; \quad (2.13)$$

де CE_t^{BCI} – синергетичний ефект БСІ у момент часу t після інтеграції;

CE_t^{mu} – синергетичний ефект масштабу при досягненні більш оптимального обсягу реалізації комплексних фінансових продуктів банку та страхової компанії;

CE_t^k – синергетичний ефект, що досягається на ринку капіталу у момент часу t ;

CE_t^n – синергетичний ефект, що досягається внаслідок оптимізації оподаткування у момент часу t ;

CE_t^m – синергетичний ефект, що досягається за рахунок монопольної позиції інтегрованого об'єднання на фінансовому ринку у момент часу t ;

CE_t^y – синергетичний ефект, що досягається внаслідок підвищення якості управління як в банку, так і в страховій компанії, внаслідок БСІ у момент часу t ;

CE_t^o – синергетичний ефект, що досягається за рахунок диверсифікації у момент часу t .

Охарактеризуємо кожну складову оцінки синергетичного ефекту за вище наведеним методом.

Синергетичний ефект масштабу при досягненні більш оптимального обсягу реалізації комплексних фінансових продуктів банку та страхової компанії.

Даний ефект може бути розрахований як сума різниць неоптимальних та оптимальних витрат на одиницю продукту, помноженого на реальний обсяг випуску за кожним видом банківсько-страхових продуктів.

Синергетичний ефект, що досягається на ринку капіталу у момент часу t може бути визначений через такі показники, як, наприклад, прибуток на кредити та інший капітал, прибуток на акціонерний капітал при випуску акцій, що може бути отриманий виключно внаслідок БСІ тощо.

Синергетичний ефект, що досягається за рахунок монопольної позиції інтегрованого об'єднання на фінансовому ринку у момент часу t . Даний вид ефекту може бути визначений через систему якісних показників, що характеризують можливість впливати на клієнтів та партнерів, здатність уникати цінової конкуренції, отримання знижок для банків з боку страхових компаній, що є учасниками БСІ у порівнянні зі звичайними страховими компаніями.

Синергетичний ефект, що досягається внаслідок підвищення якості управління як в банку, так і у страховій компанії, внаслідок БСІ у момент часу t . Даний вид ефекту може бути отриманий за рахунок усунення неефективних бізнес-процесів, а тому розрахунок здійснюється шляхом порівняння старих та нових витрат за окремими бізнес-процесами в банку та страховій компанії.

Синергетичний ефект, що досягається за рахунок диверсифікації у момент часу t може бути визначений на основі кількісної оцінки якісних показників, що, у свою чергу, характеризують підвищення попиту на продукцію фінансових посередників внаслідок розширення асортименту, використання переваг «все з одних рук», збільшення обсягів реалізації внаслідок використання нових каналів збуту та ринків збуту при географічній девирсифікації.

У свою чергу, інтегральний очікуваний синергетичний ефект БСІ повинен розраховуватись як дисконтована у часі сума ефектів за вирахуванням величини сплаченої премії, а також трансакційних витрат на здійснення інтеграційного процесу між банками та страховими компаніями (2.14).

$$CE_{BCI} - \frac{\sum_{t=1} CE_t}{(1+k)} - C_{BCI} ; \quad (2.14)$$

де SE_{BCI} – синергетичний ефект банківсько-страхової інтеграції,
 SE_t – відповідний синергетичний ефект за джерелом досягнення,
 C_{BCI} – ціна банківсько-страхової інтеграції,
 k – ставка дисконтування.

Недоліками системного методу є практична складність оцінки кожного окремого виду синергетичного ефекту. Так, якщо потенціал зниження витрат, отримуваний внаслідок реалізації ефекту масштабу, піддається кількісній оцінці. То, наприклад, розрахувати додатковий ефект, отриманий банком або страховою компанією від монопольного положення на фінансовому ринку є практично неможливим. Проте їх оцінка є необхідною для прийняття раціональних рішень щодо доцільності та вигідності здійснення банківсько-страхової інтеграції (рис. 2.12).

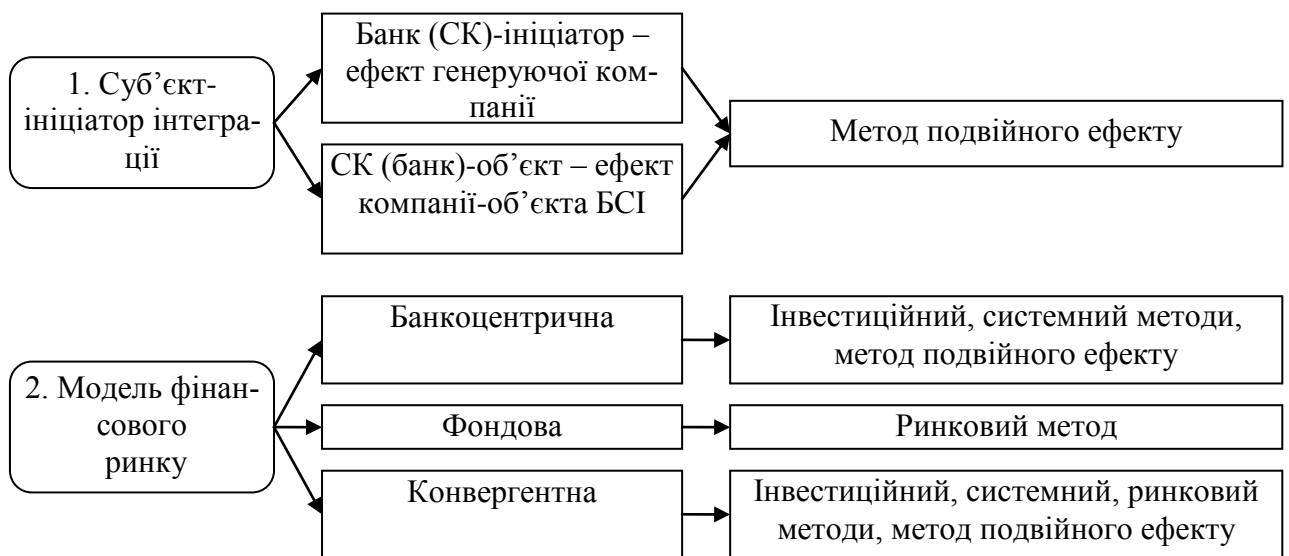

Рисунок 2.12 – Критерії вибору методу оцінки ефекту від БСІ

Розглянемо практичні аспекти оцінки синергетичного ефекту. У 1993 р. європейська страхова компанія «Colonial» придбала банк «State Bank of New South Wales». У процесі інтеграції фінансовим посередникам вдалось досягнути очікуваного зниження витрат. Про успіх зазначеної угоди свідчить зростання кількості клієнтів з 3% від загального числа клієнтів у 1996 р. до 30% у 1998 р, і до 50% у 1999 р. [210]. У ряді випадків банки, що інтегруються зі страховими

компаніями, створюють додаткову вартість, виходячи на нові фінансові ринки, на яких до злиття вони були неконкурентоспроможними. Досить часто, об'єднуючи капітал, інформаційні, технологічні, управлінські, кадрові та інші ресурси, учасники банківсько-страхової інтеграції стають потужними гравцями не лише на національному, регіональному, а й на світовому фінансовому ринку.

Слід відмітити, що оцінювання синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції на практиці є досить складним процесом. Потенційний ефект може бути як штучно завищеним, так і недооціненим. Тому на ранньому етапі, як правило, необхідним є здійснення аналізу, перш за все, можливостей для зниження адміністративних та збутових витрат, а також потенційних короткострокових результатів, а не проведення оцінки довгострокового стратегічного потенціалу від БСІ. Вибір конкретного підходу до оцінки синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції залежить від групи факторів, характеристика яких наведена на рис. 2.12 та рис. 2.13.

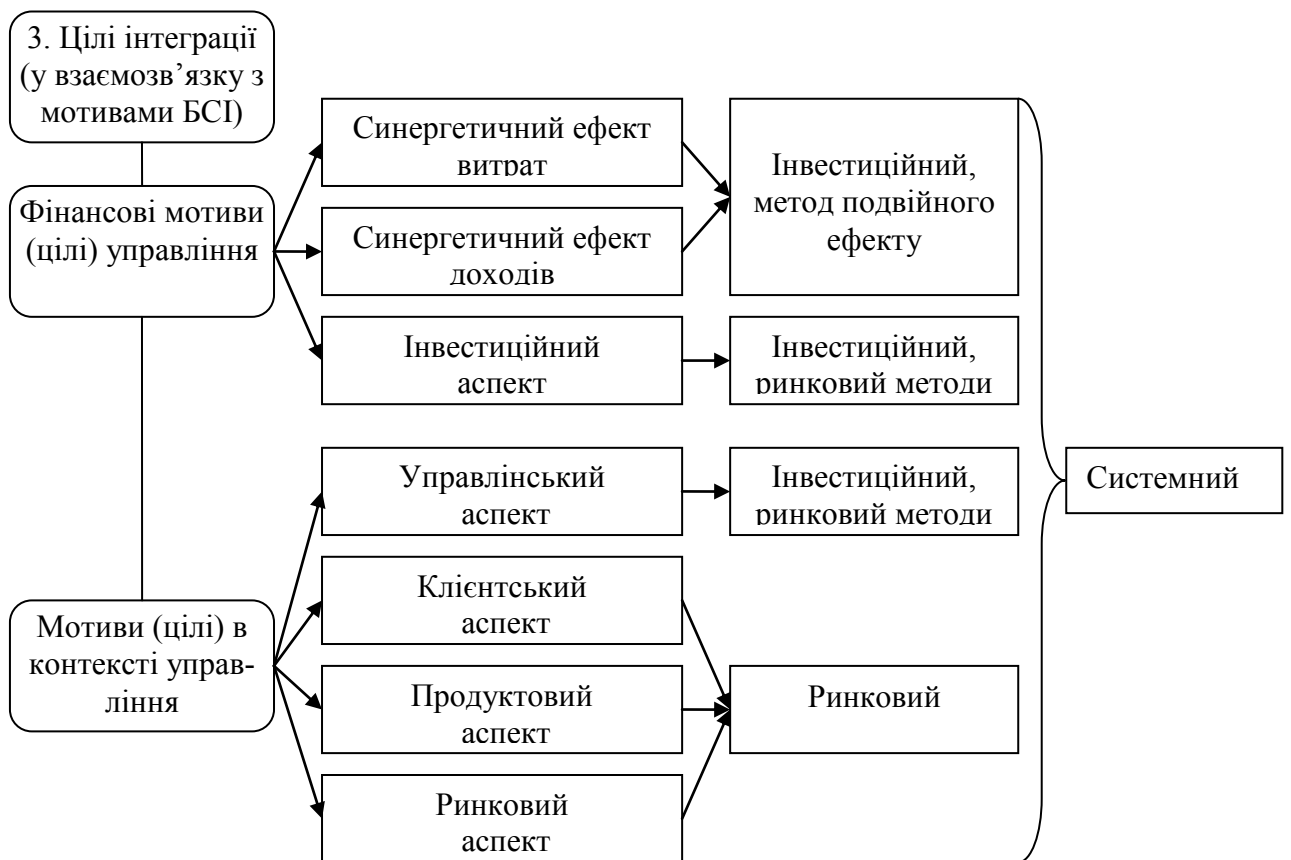

Рисунок 2.13 – Критерії вибору методу оцінки синергетичного ефекту від БСІ

Так, наприклад, якщо банк і страхова компанія, що мають намір інтегрувати власні капіталу, здійснюють свою діяльність у межах країни з банкоцентричною моделлю фінансового ринку, то застосування ринкового підходу є практично неможливим, враховуючи практичну відсутність дієвого фондового ринку.

Висновки до розділу 2

1. Розвиток економічної системи за своєю сутністю не може бути стабільним, враховуючи циклічність спадів та підйомів у фінансовому секторі, що у свою чергу здебільшого викликані розширенням банківського кредитування. Страховий сегмент в Україні є недостатньо потужним для максимального покриття ризиків банківського сегмента і навіть в середньостроковій перспективі дана ситуація навряд чи зміниться, враховуючи стан та динаміку розвитку банків. Крім цього, страхові компанії знаходяться у практичній залежності від фінансового стану банків. При чому, якщо має місце банківсько-страхова інтеграція, то така залежність обумовлює виникнення ще більшого негативного ефекту в діяльності страхових компаній, особливо на фазі кризи. Тобто інтеграція фінансових посередників в такому випадку лише підсилює коливання економічних циклів.

2. Рівень БСІ певною мірою обумовлює характер розвитку фінансового сектора економіки залежно від фази економічного циклу, на якій перебуває економіка країни (перш за все це стосується країн з банкоцентричною моделлю фінансового ринку). На фазі підйому ділової активності, банки і страхові компанії, об'єднуючи власний капітал та інші ресурси, здатні повною мірою задовольнити потреби споживачів фінансових послуг, забезпечити грошовими ресурсами інвестиційний процес в країні та підвищення прибутковості своєї діяльності. З іншого боку, на фазі спаду, високий рівень БСІ є загрозовим, адже дифу-

зія кризових імпульсів з банківського сегмента на страховий розповсюджується більш швидкими темпами, що дестабілізує функціонування всього фінансового сектора економіки. У роботі обґрунтовано, що головним фактором такого впливу БСІ є мультиплікативний прояв ризиків, що супроводжують діяльність банків та страхових компаній.

3. МПР виникає внаслідок наявності часткової/повної інтеграції капіталів фінансових посередників та існування залежності страхових компаній від банків. Така залежність полягає в тому, що поступовий перехід з попередньої на наступну фазу коливань в розвитку страхового сегмента фінансового сектора економіки певним чином обумовлений зміною фази коливань у розвитку банківського сегмента. Лаг між такими коливаннями в Україні складає в середньому три квартали. Математична формалізація залежності страхових компаній від банків здійснена на основі побудови системи авторегресійних рівнянь залежності рядів оцінки нормалізованих значень активів і статутного капіталу страхових компаній від аналогічних рядів оцінки функціонування банків в Україні.

4. Взаємозалежність банків та страхових компаній дозволяє їм, об'єднуючи ресурси, отримати додаткові доходи, а банкам, окрім цього, ще й розподіляти ризики у часі та мінімізувати потенційні збитки від своєї діяльності. Узагальнення науково-теоретичних підходів до оцінки ефективності інтеграційних процесів між господарюючими суб'єктами – підприємствами дозволило виокремити чотири ключові підходи до оцінювання синергетичного ефекту: інвестиційний, ринковий, подвійного ефекту та системний. Вибір конкретного підходу до оцінки синергетичного ефекту від банківсько-страхової інтеграції залежить від групи факторів, серед яких основними є такі: мета інтеграції, суб'єкт-ініціатор інтеграції, модель фінансового ринку, у межах якого функціонують учасники БСІ.

Основні положення даного розділу опубліковано автором у роботах [5; 7; 8; 10; 12; 54; 131].

РОЗДІЛ 3

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РІВНЯ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1 Науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції

Дослідження розвитку фінансового сектора дозволяє стверджувати про виконання ним ролі «посилювача» амплітуди коливань економічних циклів на різних їх фазах. Крім цього, у залежності від спаду чи підйому в економіці, змінюється характер і рівень інтеграційних взаємозв'язків між основними суб'єктами фінансового сектора – банками та страховими компаніями. Так, високий рівень банківсько-страхової інтеграції на фазі «кризи» обумовлює підсилення негативних явищ у функціонуванні страхового сегмента, що у свою чергу впливає на ще більшу дестабілізацію всього фінансового сектора економіки. Адже паралельно зі скрутним становищем банків відбувається автоматичне зниження ефективності діяльності страхових компаній, що обумовлене їх високим рівнем фінансової залежності від банків.

У таких умовах проведення дієвої контрциклічної політики та застосування адекватних заходів державного регулювання, нагляду і контролю за функціонуванням фінансових посередників на різних фазах економічних циклів з метою попередження турбулентності фінансового сектора стають можливими при наявності інформації щодо характеру та рівня інтеграції. Така постановка питання обумовлює необхідність розробки науково-методичних засад оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції в країні та визначення інструментів впливу на дані процеси в Україні.

Характеристика потенційних користувачів інформації щодо фактичного рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні наведена на рис. 3.1.

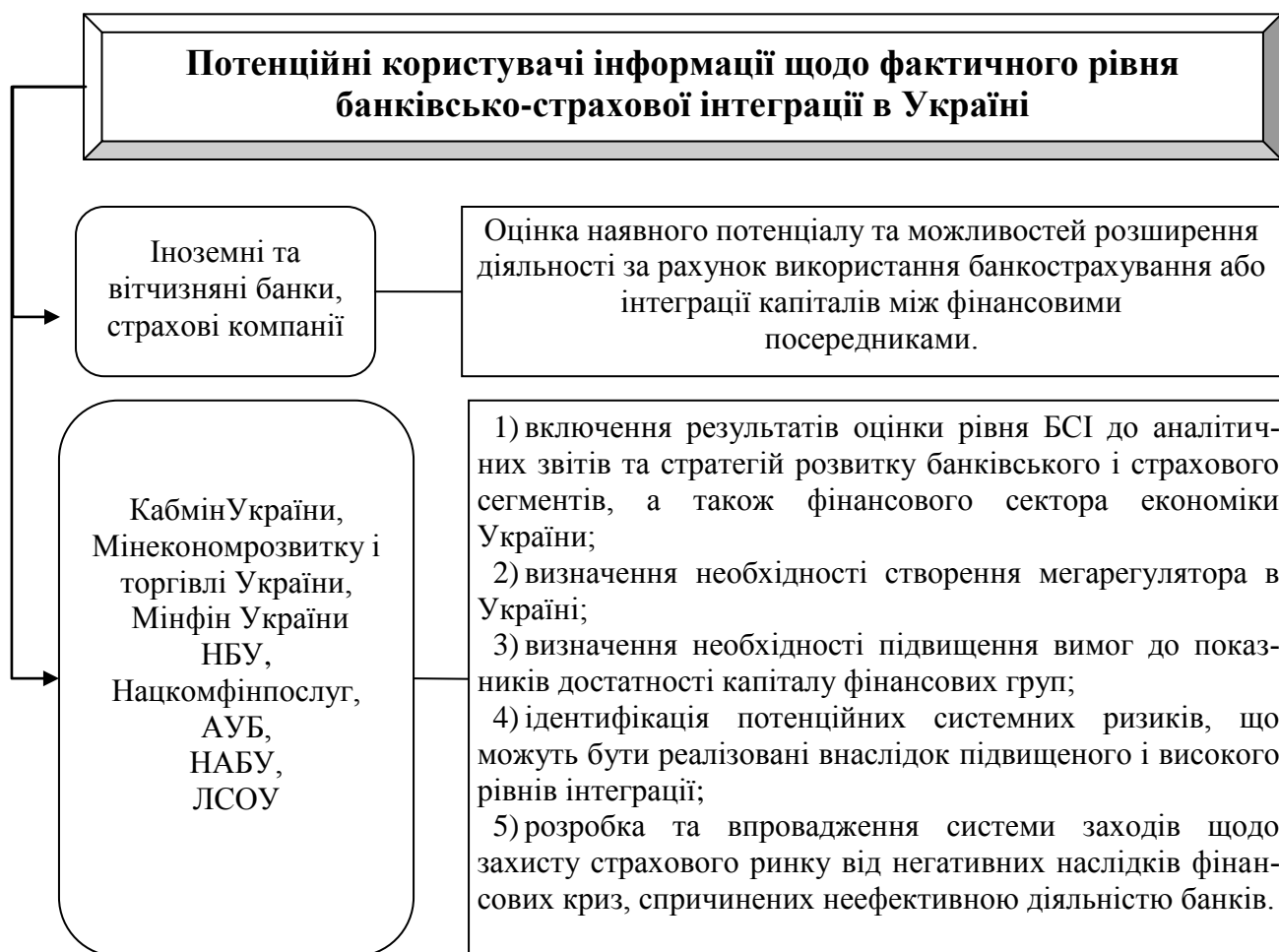

Рисунок 3.1 – Характеристика напрямів використання потенційними користувачами інформації щодо оцінки фактичного рівня БСІ в Україні

Основними користувачами оцінок рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні є банки і страхові компанії стосовно визначення можливостей та наявності потенціалу розширення власної діяльності за рахунок використання різних форм БСІ – від банкострахування до інтеграції капіталів фінансових посередників. Так, відповідно до законодавства України, один банк і одна страхова компанія можуть бути учасниками лише однієї фінансової групи [106; 111]. А тому за високого рівня банківсько-страхової інтеграції страхові компанії і банки, що характеризуються незначними обсягами капіталу та активів, можуть не мати реальної можливості приймати участь в інтеграційних об'єднаннях.

Окремою групою потенційних користувачів інформації стосовно фактичного рівня БСІ в Україні є органи державного регулювання і контролю, а також саморегулівні організації.

Так, наприклад, Національний банк України (НБУ), Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), Асоціація українських банків (АУБ), Незалежна асоціація банків України (НАБУ), Ліга страхових організації України (ЛСOU) можуть використовувати отримані внаслідок розрахунків дані при підготовці аналітичних звітів щодо сучасного стану та тенденцій розвитку банківського та страхового сегментів фінансового сектора економіки, а також при прийнятті управлінських рішень стосовно:

1. Визначення необхідності створення мегарегулятора в Україні. За умови підвищеного або високого рівнів інтеграції створення консолідованої структури нагляду в Україні буде об'єктивно необхідним. Проте, говорити про необхідність об'єднання наглядових функцій у різних сферах фінансового ринку в Україні у найближчій перспективі завчасно. Тим паче, що досвід окремих країн Європи в останні п'ять років засвідчив невисокий рівень ефективності мегарегулятора.

Крім цього, формування системи консолідованого нагляду за діяльністю саме фінансових груп може здійснюватись і без створення єдиного органу державного регулювання. Це можливо реалізувати за рахунок підвищення рівня взаємозв'язку та координації дій різних за функціями органів держнагляду. Враховуючи низький рівень банківсько-страхової інтеграції в Україні, найбільш оптимальною формою консолідованого нагляду може стати законодавчо закріплена багатостороння угода між НБУ, Нацкомфінпослуг та ДКЦПФР. З іншого боку, враховуючи перспективи розвитку БСІ в Україні, у довгостроковій перспективі достатнім може бути створення мегарегулятора і на базі Національного банку України, враховуючи банкоцентричність фінансового ринку України.

2. Визначення необхідності підвищення вимог до показників достатності капіталу фінансових груп. Актуальними залишаються питання щодо створення уніфікованої та стандартної системи регулювання достатності капіталу фінансових груп. Адже вимоги до мінімальних обсягів статутних капіталів

банків та страхових компаній значно відрізняються (відповідно 120 млн. грн. та 1 (1,5) млн. євро відповідно). Відмінними є і методики розрахунку нормативів достатності капіталу для досліджуваних фінансових посередників. Подальших досліджень потребують питання розробки науково-методичного підходу до визначення достатнього обсягу капіталу фінансової групи. Очевидним є той факт, що з метою захисту від ризиків, обсяг мінімально дозволеного сукупного капіталу банківсько-страхової групи має бути більшим за абсолютну суму мінімальних обсягів статутних капіталів її учасників. Це, перш за все, викликано можливістю прояву «мультиплікативного ефекту» між ризиками банків, що виникають найчастіше в активах, та ризиками страхових компаній, які як правило мають відношення до пасивів.

3. Ідентифікації потенційних системних ризиків, що можуть бути реалізовані внаслідок підвищеного і високого рівнів інтеграції.

4. Розробка та впровадження системи заходів щодо захисту страхового ринку від негативних наслідків фінансових криз, спричинених неефективною діяльністю банків.

Інформація щодо фактичного рівня банківсько-страхової інтеграції може бути використана і окремими структурними підрозділами Кабінету міністрів України, зокрема Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, а також Міністерством фінансів України. Щодо Мінекономрозвитку і торгівлі України, то така інформація може бути застосована при формуванні стратегічних планів роботи міністерства на кожний рік. Так, у межах плану заходів даного структурного підрозділу Кабміну України на 2012 рік, одним із ключових завдань визначено «забезпечення формування та реалізації державної економічної політики, здійснення прогнозування та державного регулювання національної економіки, а також розроблення відповідних прогнозних і програмних документів». З метою реалізації вказаного завдання у сфері регулювання фінансового сектора економіки України основними заходами Департаменту фінансової політики є наступні: опрацювання проектів нормативно-правових актів з питань функціонування фінансових ринків; участь

у розробці стратегії розвитку фінансового ринку; проведення моніторингів та оцінка стану розвитку банківського і страхового сегментів фінансового сектора економіки України.

Саме при реалізації вище зазначених заходів може бути використаний науково-методичний підхід до оцінювання рівня інтеграції між найбільш впливовими та потужними учасниками фінансового ринку в Україні – банками і страховими компаніями.

Міністерством фінансів України у межах офіційного документу «Стратегічні напрями роботи Міністерства фінансів України на 2011–2013 роки» від 17 грудня 2010 р. одними із стратегічних завдань визначені управління борговою політикою, фінансовою політикою та підтримка міжнародного та кредитного рейтингу країни. Реалізація зазначених завдань передбачає у свою чергу виконання такої короткострокової цілі, як створення правових засад для формування єдиної державної фінансової політики у сфері фінансових послуг та впровадження його норм у практику роботи Міністерства. Саме з метою розробки заходів щодо державного регулювання діяльності учасників фінансового сектора економіки Департамент політики розвитку ринку фінансових послуг може використовувати інформацію щодо фактичних значень рівня БСІ в Україні.

Усе це обумовлює актуальність та об'єктивну необхідність розробки науково-методичного підходу до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції.

Грунтовний аналіз існуючих науково-практичних досліджень та теоретичних напрацювань із зазначеної проблематики виявив практичну відсутність на практиці адекватних методичних підходів щодо кількісної оцінки рівня інтеграції між банками та страховими компаніями в країні.

У межах дисертаційного дослідження математична формалізація рівня БСІ передбачає розрахунок інтегрального показника рівня банківсько-страхової інтеграції «LBII» – «Level of the Banks and Insurance companies Integration».

Алгоритм розрахунку рівня банківсько-страхової інтеграції наведений на рис. 3.2.

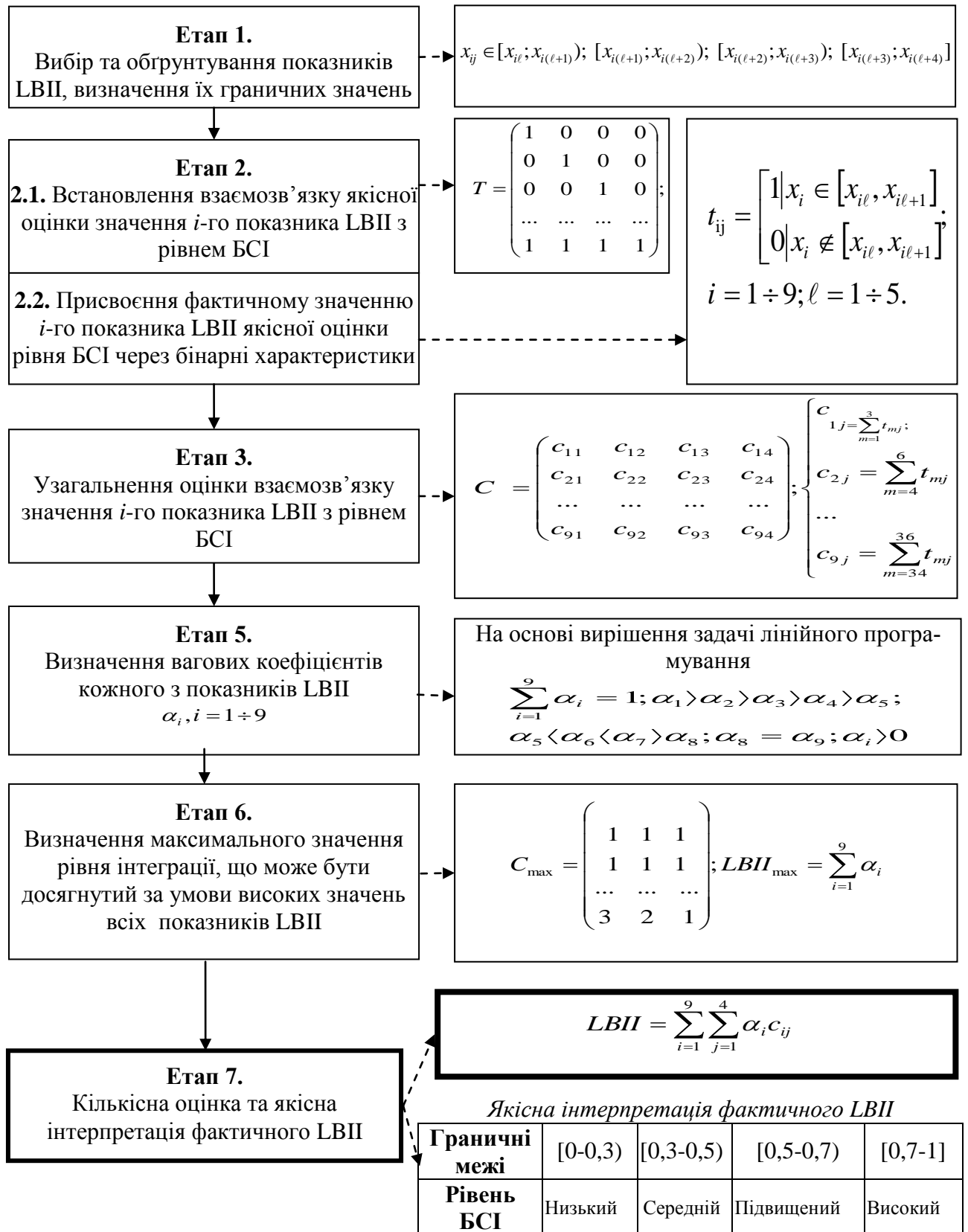

Рисунок 3.2 – Науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції (LBII)

На рис. 3.2 використано наступні умовні позначення:

x_i – кількісне значення i -го показника ($i=1\div 9$);

j – індикатор рівня інтеграції ($j=1\div 4$);

α – ваговий коефіцієнт i -го показника ($i=1\div 9$);

t_{ij} – бінарна характеристика відповідності i -го показника відповідному j -му рівню інтеграції;

c_{ij} – характеристика інтенсивності впливу кількісного значення i -го показника на j -ий рівень інтеграції;

t_{mj} – бінарна характеристика інтенсивності впливу якісної оцінки значення i -го показника на відповідний рівень БСІ ($m=1\div 36$);

ℓ – індикатор визначення нижньої, середньої та верхньої граничної межі рівня інтеграції.

Перший етап сформованого науково-методичного підходу передбачає вибір та обґрунтування показників ЛВП, а також визначення їх граничних значень. У роботі запропонована система з двох груп показників, що сформовані виходячи з удосконаленої класифікації видів та форм реалізації банківсько-страхової інтеграції (див. рис. 1.10).

Так, до першої групи включено п'ять індивідуальних показників, що у сукупності характеризують щільність інтеграційних зв'язків між банками і страховими компаніями, та враховують наявність прямої участі в капіталі (БСІ у вузькому розумінні). Це, зокрема, такі показники, як: питома вага сукупного обсягу капіталу (активів, кількості) банків і страхових компаній, що входять до складу інтеграційних об'єднань, у загальному обсязі капіталу (активів, кількості) всіх банків і страхових компаній країни; рівень участі банків у капіталі страхових компаній та страхових компаній у капіталі банків.

Граничні межі розраховувались виходячи з максимально можливого значення, визначеного для кожного окремого показника, та враховують підхід до розподілу інтервалів, що характеризують в математиці значення рівня тісноти зв'язку між факторними та результативними ознаками (коефіцієнт детермінації). Обґрунтуємо вибір максимальних граничних значень для кожного з показників групи (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Граничні межі показників для розрахунку інтегрального рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні

№ п/п	Показник БСІ	Граничні межі показника на відповідному рівні інтеграції, %			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
Показники банківсько-страхової інтеграції (у вузькому розумінні)					
x_1	Питома вага сукупного обсягу капіталу банків та страхових компаній, що входять до складу інтеграційного об'єднання, у загальному обсязі капіталу всіх банків та страхових компаній у країні	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-1]
x_2	Питома вага сукупного обсягу активів банків та страхових компаній, що входять до складу інтеграційних об'єднань, у загальному обсязі активів всіх банків та страхових компаній у країні	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-1]
x_3	Питома вага кількості банків і страхових компаній, що є учасниками інтеграційних об'єднань, у сукупній кількості всіх банків та страхових компаній	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-1]
x_4	Участь банків у капіталі страхових компаній	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-1]
x_5	Участь страхових компаній у капіталі банків	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-1]
Показники банківсько-страхової взаємодії					
<i>Показники щодо сфери страхування життя</i>					
x_6	Частка банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя	[0-0,1)	[0,1-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,8]
x_8	Частка математичних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банках, або у вигляді банківських металів, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках в банківських металах	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-0,85]
<i>Показники щодо сфери ризикового страхування</i>					
x_7	Частка банкострахування у валових страхових преміях з ризикового страхування	[0-0,1)	[0,1-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,8]
x_9	Частка технічних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банках, у банківських металах, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках в банківських металах	[0-0,3)	[0,3-0,5)	[0,5-0,7)	[0,7-1]

Максимальне значення показників питомої ваги обсягу капіталу (активів) об'єднань за участю банків та страховиків у загальному обсязі капіталу (активів) банків і страхових компаній теоретично може досягати 100% за умови абсолютно повної їх інтеграції.

Граничне максимальне значення питомої ваги кількості банків і страхових компаній, що є учасниками інтегрованих об'єднань, у сукупній кількості всіх банків та страхових компаній дорівнює 100%. Дане значення може бути досягнуте за умови, що кожний банк і кожна страхова компанія, які функціонують у межах фінансового сектора економіки, є учасниками однієї фінансової групи (інше заборонено законодавством).

Граничне максимальне значення участі банків у капіталі страхових компаній та участі страхових компаній у капіталі банків пропонується встановити на рівні 100%, враховуючи відсутність законодавчих обмежень щодо перехресного володіння акціями даних фінансових посередників.

Друга група містить показники, що характеризують наявність взаємозв'язків, не пов'язаних з інтеграцією капіталів банків та страхових компаній. Фактично мова йде про:

1) використання фінансовими посередниками такої форми банківсько-страхової інтеграції, як банкострахування, що не потребує прямого об'єднання капіталів;

2) використання страховими компаніями таких напрямів розміщення власних страхових резервів як депозитні рахунки в банках та банківські метали.

У роботі запропоновано у межах другої групи показників виділити такі, що характеризують БСІ у сферах:

– страхування життя: частка банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя; частка математичних резервів, що розміщені на депозитних рахунках у банках, або у вигляді банківських металів, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках у банківських металах;

– ризикового страхування: частка банкострахування у валових страхових преміях з ризикового страхування; частка технічних резервів, що розміщені на

депозитних рахунках у банках, або у вигляді банківських металів, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках у банківських металах.

Обґрунтуємо вибір максимальних граничних значень для кожного з показників другої групи.

Показники щодо сфери страхування життя. Враховуючи європейський досвід організації банкострахування, максимальне значення частки банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя протягом 1999-2009 рр. було характерним для Португалії і досягало 88% (див. пункт 1.1, рис. 1.13, табл. 1.3). При цьому, рівень розвитку ринку банкострахування у даній країні практиками та теоретиками з досліджуваного питання вважається високим. Виходячи з цього, у роботі зроблено припущення, що максимальне значення даного показника може становити 90%. Дане значення теоретично може бути і більшим, але необхідно враховувати і наявність інших, небанківських каналів збуту страхових продуктів, таких як: прямі продажі працівниками страхових компаній (офісний метод), агенти, брокери.

Наступним показником є частка математичних резервів, що розміщені на депозитних рахунках у банках, або у вигляді банківських металів, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках у банківських металах. Максимальне значення граничної межі даного показника обране на рівні 85%. Це пов'язано з існуючими законодавчими обмеженнями щодо можливих обсягів розміщення страхових резервів із страхування життя. Так, відповідно до Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Правила розміщення страхових резервів із страхування життя» №2875 від 26.11.2004 р. страховим компаніям дозволено розмістити у банківські вклади (депозити) не більше 70% страхових резервів, а у банківські метали відповідно – не більше 15% [108].

Показники щодо сфери ризикового страхування. Граничне максимальне значення частки банкострахування у валових страхових преміях з ризикового страхування пропонується встановити на рівні 0,8, яке враховує фактичне максимальне значення такого показника в країнах Європи (Італія, Іспанія).

Проте теоретично даний показник може досягати і рівня 90-100%, хоча в жодній з країн світу таке явище не спостерігалось.

Враховуючи відсутність жодних законодавчих обмежень в Україні щодо обсягів розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя [109], граничне максимальне значення частки технічних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банку, або у вигляді банківських металів, у т.ч. на поточних та вкладних (депозитних) рахунках у банківських металах, пропонується встановити на рівні 100%.

Побудова економіко-математичної моделі оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції потребує формування інформаційної бази, що здійснюється на першому етапі сформованого науково-методичного підходу. У роботі запропоновано кожний з дев'яти показників умовно позначити як x_i , де $i=1\div 9$. Кожне значення x_i може відповідати одному з чотирьох граничних інтервалів (формула (3.1)).

$$x_{ij} \in [x_{i\ell}; x_{i(\ell+1)}); [x_{i(\ell+1)}; x_{i(\ell+2)}); [x_{i(\ell+2)}; x_{i(\ell+3)}); [x_{i(\ell+3)}; x_{i(\ell+4)}], \quad (3.1)$$

де ℓ - індикатор визначення нижньої, середньої та верхньої граничної межі чотирьох рівнів інтеграції;

j – індикатор рівня інтеграції ($j=1\div 4$).

У табл. 3.2 наведена формалізація граничних меж значень i -го показника.

Таблиця 3.2 – Інформаційна база економіко-математичної моделі

№ п/п	Показник	Граничні межі показника на відповідному рівні інтеграції, %			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
1	x_1	$[x_1 \ x_{1\ell+1})$	$(x_{1\ell+1} \ x_{1\ell+2}]$	$[x_{1\ell+2} \ x_{1\ell+3})$	$[x_{1\ell+3} \ x_{1\ell+4}]$
2	x_2	$[x_2 \ x_{2\ell+1})$	$(x_{2\ell+1} \ x_{2\ell+2}]$	$[x_{2\ell+2} \ x_{2\ell+3})$	$[x_{2\ell+3} \ x_{2\ell+4}]$
3	x_3	$[x_3 \ x_{3\ell+1})$	$(x_{3\ell+1} \ x_{3\ell+2}]$	$[x_{3\ell+2} \ x_{3\ell+3})$	$[x_{3\ell+3} \ x_{3\ell+4}]$
4	x_4	$[x_4 \ x_{4\ell+1})$	$(x_{4\ell+1} \ x_{4\ell+2}]$	$[x_{4\ell+2} \ x_{4\ell+3})$	$[x_{4\ell+3} \ x_{4\ell+4}]$
5	x_5	$[x_5 \ x_{5\ell+1})$	$(x_{5\ell+1} \ x_{5\ell+2}]$	$[x_{5\ell+2} \ x_{5\ell+3})$	$[x_{5\ell+3} \ x_{5\ell+4}]$
6	x_6	$[x_6 \ x_{6\ell+1})$	$(x_{6\ell+1} \ x_{6\ell+2}]$	$[x_{6\ell+2} \ x_{6\ell+3})$	$[x_{6\ell+3} \ x_{6\ell+4}]$
7	x_7	$[x_7 \ x_{7\ell+1})$	$(x_{7\ell+1} \ x_{7\ell+2}]$	$[x_{7\ell+2} \ x_{7\ell+3})$	$[x_{7\ell+3} \ x_{7\ell+4}]$
8	x_8	$[x_8 \ x_{8\ell+1})$	$(x_{8\ell+1} \ x_{8\ell+2}]$	$[x_{8\ell+2} \ x_{8\ell+3})$	$[x_{8\ell+3} \ x_{8\ell+4}]$
9	x_9	$[x_9 \ x_{9\ell+1})$	$(x_{9\ell+1} \ x_{9\ell+2}]$	$[x_{9\ell+2} \ x_{9\ell+3})$	$[x_{9\ell+3} \ x_{9\ell+4}]$

На другому етапі здійснюється кількісна оцінка кожного з дев'яти показників ($x_1 \dots x_9$) та встановлення взаємозв'язку якісної оцінки значення i -го показника ЛВП з рівнем банківсько-страхової інтеграції.

Спочатку здійснюється ідентифікація взаємозв'язку кожної якісної оцінки значення i -го показника (низький, середній, підвищений, високий) з відповідним рівнем БСІ (низьким, середнім, підвищеним, високим), результати якої наведені в таблиці Е.1. Кожне значення даної таблиці може бути представлене у вигляді матриці T , окремий елемент якої, у залежності від того, до яких граничних меж потрапляє значення i -го показника, являє собою бінарну характеристику (t_{ij}) 1 або 0 (формула (3.2), (3.3)).

$$T_{3 \times 4} = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ 1 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix}; \quad (3.2)$$

$$t_{ij} = \begin{cases} 1 & | x_i \in [x_{i\ell}, x_{i\ell+1}] \\ 0 & | x_i \notin [x_{i\ell}, x_{i\ell+1}] \end{cases}; i = 1 \div 9; \ell = 1 \div 5. \quad (3.3)$$

Охарактеризуємо логіку побудови вище зазначеної таблиці.

Перший показник x_1 характеризує питому вагу сукупного обсягу капіталу банків і страхових компаній, що входять до складу інтеграційного об'єднання, у загальному обсязі капіталу всіх банків і страхових компаній фінансового сектора економіки України. Даний показник є найбільш значимим для оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції, адже саме його значення є прямим відображенням фактичного рівня БСІ відповідно до сутності даного поняття, запропонованого в роботі (БСІ – це процес об'єднання капіталів/участі в капіталі банків і страхових компаній, та/або сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного/негативного синергетичного ефекту (мікрорі-

вень) та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки на макрорівні). Тому, якщо значення даного показника потрапляє до граничного інтервалу «низький», рівень БСІ у фінансовому секторі країни автоматично не може бути середнім, підвищеним або високим. Відповідно, якщо значення даного показника є високим, то незалежно від значень інших восьми показників рівень БСІ вже за своєю сутністю буде високим також. Проте це не свідчить про відсутність необхідності у врахуванні інших восьми показників в процесі оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції. Кожен з наступних показників дозволяє оцінити рівень інтеграційної взаємодії між банками і страховими компаніями з абсолютно різних позицій.

Так, наприклад, наступним за пріоритетним значенням при розрахунку інтегрального рівня БСІ є показник питомої ваги сукупного обсягу активів банків і страхових компаній, що входять до складу інтеграційного об'єднання, у загальному обсязі активів усіх банків і страхових компаній фінансового сектора економіки України. Необхідність у врахуванні значень даного показника обумовлена наступним. По-перше, обсяг активів банків та страхових компаній у декілька разів перевищує обсяги їх капіталів. А тому, значення даного показника дозволяє максимально врахувати рівень інтеграційної взаємодії між фінансовими посередниками. По-друге, обраний показник дозволяє розглянути банківсько-страхову інтеграцію з точки зору розміщення ресурсів банками та страховими компаніями.

Необхідність включення до системи індивідуальних показників оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції питомої ваги кількості банків і страхових компаній, що є учасниками інтеграційних об'єднань, у скупній кількості всіх банків і страхових компаній, обумовлена наступним:

– по-перше, участь системних банків та топ-20 страхових компаній в інтеграційних процесах може обумовити високі значення показників x_1 та x_2 , враховуючи високий рівень концентрації капіталів та активів таких фінансових посередників, що у кінцевому підсумку може призвести до завищення значення інтегрального показника рівня БСІ;

– по-друге, в інтеграційних процесах може приймати участь значна кількість банків з третьої та четвертої груп відповідно до класифікації Національного банку України та значна кількість кептивних страхових компаній, які за рівнем ефективності та масштабності власної діяльності можуть не здійснювати суттєвий вплив на рівень БСІ, враховуючі низькі у такому випадку значення перших двох показників.

Усе це обумовлює необхідність врахування питомої ваги кількості банків і страхових компаній, що є учасниками фінансових груп, у скупній кількості всіх банків та страхових компаній, які здійснюють діяльність на території країни.

Більш детального обґрунтування потребує й ідентифікація взаємозв'язку кожної якісної оцінки (низький, середній, підвищений, високий) значень показників x_6 (частка банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя) та x_7 (частка банкострахування у валових страхових преміях з ризикового страхування) з відповідним рівнем БСІ (низьким, середнім, підвищеним, високим). Так, наприклад, якщо значення даних показників є низькими, то рівень банківсько-страхової інтеграції не може бути підвищеним або високим. Адже за наявності великої кількості фінансових груп, у будь-якому випадку частка банкострахування у валових страхових премій з ризикового страхування (рідше страхування життя) буде характеризуватись підвищеними або високими значеннями. З іншого боку, за умови високих або підвищених значень вище наведених показників, рівень банківсько-страхової інтеграції теоретично не може бути низьким. Як правило, якщо у країні частка банкострахування у валових страхових преміях перевищує 50% у середньому по фінансовому сектору, то це є безпосереднім свідченням наявності значної кількості фінансових груп, у межах яких реалізуються комплексні фінансові (банківсько-страхові) продукти.

Третій етап передбачає узагальнення оцінки взаємозв'язку значення i -го показника ЛВП з рівнем БСІ. З цією метою формується матриця S , відповідне

значення якої (c_{ij}) дорівнює сумі бінарних характеристик кожної з чотирьох якісних оцінок відповідного показника (3.4).

$$C = \begin{pmatrix} c_{11} & c_{12} & c_{13} & c_{14} \\ c_{21} & c_{22} & c_{23} & c_{24} \\ c_{31} & c_{32} & c_{33} & c_{34} \\ c_{41} & c_{42} & c_{43} & c_{44} \\ c_{51} & c_{52} & c_{53} & c_{54} \\ c_{61} & c_{62} & c_{63} & c_{64} \\ c_{71} & c_{72} & c_{73} & c_{74} \\ c_{81} & c_{82} & c_{83} & c_{84} \\ c_{91} & c_{92} & c_{93} & c_{94} \end{pmatrix}, \text{ де } \begin{cases} c_{1j} = \sum_{m=1}^4 t_{mj} \\ c_{2j} = \sum_{m=5}^8 t_{mj} \\ c_{3j} = \sum_{m=9}^{12} t_{mj} \\ \dots \\ c_{9j} = \sum_{m=32}^{36} t_{mj} \end{cases} \quad (3.4).$$

На четвертому етапі здійснюється визначення вагових коефіцієнтів кожного з дев'яти показників LBII (α_i , $i=1 \div 9$).

Враховуючи, що кожний окремий показник здійснює різний вплив на формування низького, середнього, підвищеного чи високого рівнів БСІ, доцільним є визначення вагових коефіцієнтів. На основі вирішення задачі лінійного програмування можливим є ідентифікація значень кожного з дев'яти вагових коефіцієнтів. Для цього в роботі сформовано систему обмежень (3.5).

$$\begin{aligned} \sum_{i=1}^9 \alpha_i &= 1; \\ \alpha_1 &> \alpha_2 > \alpha_3 > \alpha_4 > \alpha_5; \\ \alpha_5 &< \alpha_6 < \alpha_7 > \alpha_8; \\ \alpha_8 &= \alpha_9; \\ \alpha_i &> 0 \end{aligned} \quad (3.5)$$

Результати проведених розрахунків значень вагових коефіцієнтів наведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Вагові коефіцієнти показників оцінки рівня БСІ

Ваговий коефіцієнт	α_1	α_2	α_3	α_4	α_5	α_6	α_7	α_8	α_9
Значення	0,21	0,17	0,15	0,11	0,08	0,08	0,1	0,05	0,05

П'ятий етап передбачає визначення максимального значення рівня інтеграції, що може бути досягнутий за умови високих значень всіх показників LBII (3.6).

$$C_{\max} = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 \\ \dots & \dots & \dots \\ 3 & 2 & 1 \end{pmatrix}; LBII_{\max} = \sum_{i=1}^9 \alpha_i \quad (3.6)$$

На шостому етапі проводиться кількісна оцінка та якісна інтерпретація фактичного LBII (3.7).

$$LBII = \sum_{i=1}^9 \sum_{j=1}^4 \alpha_i c_{ij} \quad (3.7)$$

Достатньо важливим та практично значимим є питання визначення якісної характеристики рівня банківсько-страхової інтеграції – граничних інтервалів. У роботі запропоновано виокремлення чотирьох інтервалів з градацією на: низький, середній, підвищений, високий. При цьому, слід відмітити, що розподіл інтервалів у даному випадку відповідає існуючому в економетриці та статистиці [148] підходу щодо виділення граничних меж оцінки тісноти взаємозв'язку: 0-0,3 – зв'язок слабкий (низький рівень БСІ); 0,3- 0,5 – помітний зв'язок (середній рівень БСІ); 0,5-0,7 – тісний зв'язок (підвищений рівень БСІ); 0,7-1,0 – сильний зв'язок (високий рівень БСІ).

Отже, рівень банківсько-страхової інтеграції в країні або географічному регіоні в певній мірі визначає рівень розвитку фінансового сектора економіки в цілому. Крім цього, у залежності від того, який етап ділового циклу су-проводжує функціонування фінансового сектора в конкретний період часу (спад, дно, зростання, пік), може відрізнитись і рівень банківсько-страхової інтеграції.

Варто відзначити, що в теорії для згладжування циклічності даний рівень повинен змінюватися. Зрозуміло, що в період активного підйому економіки інтеграційні взаємозв'язки між банками і страховими компаніями посилюються (див. пункт 2.1). Проте, таке зближення банківського та страхового сегментів під час кризи несе в собі потенційну загрозу для всього фінансового сектора економіки.

Якщо рівень за оцінкою моделі виявиться підвищеним або високим, то за допомогою адміністративних інструментів регулювання можна буде вплинути на зниження даного рівня шляхом припинення тих операцій, що призводять до посилення суміжних фінансових потоків між банками і страховими компаніями.

У випадку, коли за кількісною оцінкою рівень БСІ є низьким, а економіка (відповідно і фінансовий сектор в цілому) знаходиться на фазі підйому, то за допомогою ринкових методів впливу органи державного регулювання здатні створити стимули для активізації інтеграційного процесу між фінансовими посередниками.

Крім цього, привертає увагу те, що глибина процесу банківсько-страхової інтеграції є нерівномірною. Ситуація розвитку секторів українського фінансового ринку в останні роки характеризується підвищенням активності на рівні окремих вітчизняних банків та страхових компаній, тобто на найнижчому рівні інтеграційних процесів між фінансовими посередниками. Безперечно, найвпливовішими учасниками зазначеного рівня інтеграції є системні та великі банки (перша двадцятка за обсягом капіталу) та перша двадцятка в рейтингу страхових компаній за рівнем капіталізації.

Враховуючи, що банки і страхові компанії є найбільшими та найпотужнішими учасниками фінансового сектора економіки України, то отриманий внаслідок побудованої моделі інтегрований показник рівня банківсько-страхової інтеграції відображає інтегральний показник консолідації фінансового сектора в цілому.

3.2 Оцінка рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні

Проведемо оцінку рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні на основі розробленого науково-методичного підходу.

Варто відзначити, що специфікою досліджуваного інтеграційного процесу в Україні є відсутність будь-якої відкритої офіційної статистичної інформації та консолідованої звітності щодо спільної діяльності банків і страхових компаній, стану та динаміки банкострахування, кількості стратегічних альянсів, фінансових груп тощо. Це суттєво ускладнює здійснення аналізу сучасного стану банківсько-страхової інтеграції та є однією з найбільш гострих проблем.

Статистична база дослідження по кожному з дев'яти показників протягом 2002-2011 рр. сформована у табл. Ж.1, Ж.2. Об'єктами дослідження є двадцять п'ять банків та двадцять шість страхових компаній, що є учасниками банкострахування та фінансових груп в Україні.

Наведемо розрахунок інтегрального показника рівня банківсько-страхової інтеграції, що характеризувався найбільшим значенням у 2008 році.

На основі визначення інтенсивності впливу якісної оцінки значення індивідуальних показників на відповідний рівень БСІ (див. табл. Е.1), у роботі сформовано матрицю «Т» для бінарних характеристик значень кожного з дев'яти показників ЛВП на основі даних за 2008 рік (табл. Ж.3). Визначимо складові елементи матриці «с» за формулою (3.4).

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 1 \\ 0 & 1 & 1 & 1 \end{pmatrix} \quad (3.8)$$

Підставивши елементи вище наведеної матриці у формулу розрахунку ЛВІІ (3.7), отримаємо:

$$\text{ЛВІІ} = \alpha_1 \times 0 + \alpha_2 \times 0 + \alpha_3 \times 0 + \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 0 + \alpha_6 \times 1 + \alpha_7 \times 1 + \alpha_8 \times 1 + \alpha_9 \times 1 = \\ = 0,11 + 0,08 + 0,08 + 0,1 + 0,05 + 0,05 = 0,47.$$

Результати оцінки свідчать про низький рівень банківсько-страхової інтеграції в Україні, значення якого протягом 2002–2011 рр. коливались у межах 0,13–0,47 (табл. Ж.4 – Ж.12). Кількісна оцінка та якісна інтерпретація значень рівня БСІ в Україні представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Динаміка значень рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні протягом 2002-2011 рр.

Рік	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Значення	0,19	0,19	0,24	0,24	0,24	0,29	0,47	0,19	0,19	0,19
Якісна оцінка	Низький рівень БСІ						Середній рівень БСІ	Низький рівень БСІ		

Результати отриманих розрахунків свідчать про те, що у 2008 році рівень банківсько-страхової інтеграції характеризувався найвищим значенням протягом аналізованого періоду. Так, активне нарощення банками кредитних портфелів супроводжувалось розширенням діяльності страхових компаній у сфері страхування фінансових ризиків та страхування життя позичальників банків. Крім цього, на фазі піку в економіці України фінансові посередники активно використовували банкострахування з метою підвищення прибутковості власної діяльності.

З одного боку, можна припустити, що такий рівень не є загрозливим для функціонування фінансового сектора економіки України в цілому. Проте, наслідки кризи 2008 року підтвердили наявність суттєвої залежності між ефективною діяльністю банків і страхових компаній. Це свідчить про те, що навіть за умови низького рівня інтеграційної взаємодії між досліджуваними фінансовими посередниками, на фазах спаду та кризи взаємодія банків і

страхових компаній у формі банкострахування є загрозовою. Дана ситуація викликана рядом проблем, що існують у сфері організації банківсько-страхової інтеграції в Україні.

У роботі визначено ключові проблеми, що, по-перше, стримують розвиток інтеграційних процесів між банками і страховими компаніями в Україні, а, по-друге, є причинами негативного впливу інтеграції на стабільне функціонування страхових компаній.

Проведений аналіз дозволив узагальнити існуючі проблеми у межах наступних груп [33-35; 92; 96; 97; 117; 118; 122-124; 127; 134; 143; 144]:

– законодавчі: проблеми ефективного регулювання та нагляду, правового забезпечення діяльності банків і страхових компаній у складі інтеграційних об'єднань;

– кон'юнктурні (ринкові): високий рівень залежності страхових компаній від банків; невідповідність обсягів страхових операцій банківським; фінансова неспроможність страхових компаній прийняти на страхування ризику банків, що характеризується значними за розмірами потенційними збитками;

– проблеми зіставності інформаційно-технологічної сфери банків і страхових компаній: низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками; технічне програмне забезпечення банків не передбачає продаж страхових продуктів;

– проблеми у сфері організації взаємовідносин з клієнтами: недостатня прозорість акредитації страхових компаній у банках тощо.

На сучасному етапі розвитку інтеграційних взаємозв'язків між фінансовими посередниками в Україні особливо гостро постають законодавчі проблеми, а саме проблеми ефективного регулювання та нагляду, правового забезпечення діяльності банків і страхових компаній у складі інтеграційних об'єднань. Подальший розвиток банківсько-страхової інтеграції в Україні буде

пов'язаний з формуванням відповідного правового поля діяльності її учасників (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Аналіз законодавчих проблем розвитку БСІ в Україні та можливих шляхів їх вирішення

№ п/п	Проблема	Напрями вирішення проблеми
1.	Недосконалість страхового законодавства.	Створення адекватної законодавчої бази регулювання діяльності страхових компаній в цілому, банківсько-страхової інтеграції, зокрема. Спільна діяльність державних органів та саморегулювних організацій у сфері застосування інструментів регулювання за діяльністю страхових компаній та прийняття відповідних нормативно-правових актів.
2.	Відмінність у вимогах щодо капіталізації банків і страхових компаній.	Встановлення нормативів достатності капіталу для інтеграційних об'єднань. Збільшення мінімального значення нормативно встановлених обсягів статутного капіталу та страхових резервів страхових компаній.
3.	Практично відсутнє державне регулювання та нагляд за консолідованими об'єднаннями у фінансовому секторі.	Адаптація закордонного досвіду регулювання та нагляду за фінансовими конгломератами. Залучення закордонних науковців та практиків для розробки та впровадження рекомендацій щодо організації БСІ.
4.	Відсутність законодавчої бази щодо забезпечення розвитку банківсько-страхової інтеграції у межах правового поля (зокрема конкретних форм БСІ).	Законодавче закріплення координації дій Національного банку України та Нацкомфінпослуг у процесі прийняття конкретних заходів щодо регулювання діяльності банків і страхових компаній.

Розробка та прийняття нормативно-правових актів, регламентуючих діяльність фінансових груп (банківсько-страхових зокрема), мають бути здійснені спільними зусиллями державних органів і саморегулювних організацій двох сегментів фінансового сектора, а саме: Національного банку України (НБУ), Асоціації українських банків (АУБ), Незалежної асоціації

банків України (НАБУ) (банківський сегмент); Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), Асоціацією страхувальників України, Асоціацією професійних страхових посередників України (АПСПУ), Лігою страхових організацій України (ЛСОУ) (страховий сегмент).

Важливим при цьому є обов'язкове їх виконання всіма без виключення суб'єктами інтеграційного процесу, а не лише фактичне прийняття таких положень законодавчими органами влади.

Варто відзначити, що незважаючи на відсутність можливості поєднання банківських та страхових операцій у межах однієї юридичної установи, у правовому полі України закріплено декілька форм БСІ. Так, дозволяється створення і спільне володіння системним банком та універсальною страховою компанією, що входять до складу промислово-фінансової групи (ПФГ). Крім цього, банки і страхові компанії можуть бути інтегровані у межах фінансової групи, яка відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 (в останній редакції від 18.12.2011, підстава 3394-17) може бути представлена банківською групою або небанківською фінансовою групою. При цьому, у межах вітчизняного законодавства:

– банківська група визначається як група юридичних осіб, які мають спільного контролера, що складається: з материнського банку та його українських та іноземних дочірніх та/або асоційованих компаній, які є фінансовими установами; з двох або більше фінансових установ та в якій банківська діяльність є переважною;

– небанківська фінансова група ідентифікується як група юридичних осіб, які мають спільного контролера (крім банку), що складається з двох або більше фінансових установ, у якій небанківська фінансова установа (небанківські фінансові установи) здійснює переважну діяльність [106].

Перешкоджає швидкому розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні і наявність суттєвих відмінностей щодо вимог до капіталізації банків і

страхових компаній. При цьому, актуальним залишаються питання щодо створення уніфікованої та стандартної системи регулювання достатності капіталу фінансових груп. Так, вимоги до мінімального обсягу статутного капіталу банків і страхових компаній (non-life і life) відрізняються.

Проведений у попередньому розділі дисертаційної роботи аналіз залежності страхових компаній від банків дозволяє стверджувати, що спільна діяльність фінансових посередників у межах банківсько-страхової інтеграції може призвести до зниження обсягів власного капіталу як страхової компанії (наприклад, внаслідок неадекватної оцінки ризиків банків), так і банку, зокрема на фазах спаду та кризи в економіці України.

Як засвідчила криза 2008 року, практично відсутня координація дій з боку органів регулювання та нагляду за діяльністю банків (НБУ) і страхових компаній (Нацкомфінпослуг). Так, прийняття мораторію на дострокове зняття депозитних вкладів (Постанова № 413 від 04.12.2008 р.) з метою захисту банківської системи, негативно вплинуло на діяльність страхових компаній, страхові резерви яких опинились практично «заморожені». Це свідчить про неузгодженість дій між Національним банком України та Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Це у свою чергу опосередковано здійснює негативний вплив на розвиток інтеграційних процесів між банками і страховими компаніями.

Стримують розвиток інтеграційного процесу між досліджуваними фінансовими посередниками і кон'юнктурні (ринкові) проблеми. Результати аналізу сучасного стану банківського та страхового сегментів фінансового сектора економіки України засвідчили:

- високий рівень залежності ефективності функціонування страхових компаній від ефективності функціонування банків, що здійснюють свою діяльність у межах фінансового сектора економіки України;

- низький рівень розвитку страхової діяльності: за темпами розвитку, рівнями капіталізації, масштабами діяльності страхові компанії відстають від

банків. Це у свою чергу обумовлено, по-перше, невідповідністю обсягів страхових операцій банківським, а, по-друге, фінансовою неспроможністю страхових компаній прийняти на страхування ризику банків, що характеризується значними за розмірами потенційними збитками (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Аналіз кон'юнктурних проблем розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні та можливі шляхи їх вирішення

№ п/п	Проблема	Напрями вирішення проблеми
1.	Високий рівень залежності між страховим та банківським сегментами фінансового сектора економіки.	Нарощення активів та капіталу страховими компаніями, збільшення обсягів діяльності для становлення страхового сегмента як рівноцінного партнера для банківського. Підвищення вимог до рівня капіталізації страхових компаній. Стимулювання з боку державних регулюючих органів консолідації страхових компаній, незначних за обсягом капіталу та активів.
2.	Невідповідність обсягів страхових операцій банківським. Фінансова неспроможність страхових компаній прийняти на страхування значні за розміром потенційні збитки банків.	
3.	Наявність слабкої конкуренції серед фінансових груп (монополізм інтегрованих груп, учасниками яких є системні банки).	Підвищений контроль з боку органів регулювання та нагляду за ціноутворенням та правилами ведення банківсько-страхових операцій.
4.	Відсутність гарантій своєчасності та повноти страхових виплат банкам з боку страхових та пере страхових компаній.	Підвищення рівня контролю з боку наглядових органів за рівнем платоспроможності страхових та перестрахових компаній. Створення фонду гарантування страхових виплат за рахунок визначеної частки страхових резервів у довгостроковій перспективі.

Вирішення зазначених проблем практично неможливе в короткостроковій перспективі, а тому потребує впровадження в дію адекватних стратегічних програм розвитку фінансового сектора економіки в цілому, страхового та банківського сегментів, зокрема.

Світовий досвід взаємодії фінансових посередників свідчить про те, що одним з вирішальних факторів успішної банківсько-страхової інтеграції є наявність необхідного для цього процесу інформаційно-технологічного забезпечення. В Україні банки і страхові компанії, прагнучи до інтеграції (від банкострахування до інтеграції капіталів), стикаються з рядом проблем у зазначеній сфері, шляхи вирішення яких наведені у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Аналіз проблем у сфері інформаційно-технологічного забезпечення БСІ в Україні та можливих напрямів їх вирішення

№ п/п	Проблема	Напрями вирішення проблеми
1.	Технічне програмне забезпечення банків не передбачає продаж страхових продуктів. Суттєва відмінність здійснення операцій щодо розробки та дистрибуції банківських і страхових продуктів.	Інтеграція систем страхових компаній з системами банків, що дозволить уникнути великої кількості помилок і подвійного введення інформації
2.	Низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками.	Використання бенчмаркетингу у сфері передання досвіду щодо інтеграції систем автоматизації банків і страхових компаній. Придбання у закордонних банків вже функціонуючих інтегрованих систем. Розробка та впровадження нових технологій автоматизації продажів страхових продуктів через банки, розробка чітких схем подання звітності.
3.	Незначна кількість банків, що володіють інтегрованими банківськими системами та засобами автоматизації роботи фронт-офісу.	
4.	Висока вартість розробки та впровадження в роботу банків інтегрованих систем, що дозволяють виконувати будь-які операції у сфері БСІ.	

Однією з перешкод для побудови тісних інтеграційних взаємозв'язків між досліджуваними фінансовими посередниками є низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками. Крім цього, технічне програмне забезпечення більшості банків не передбачає продаж страхових продуктів, адже існує суттєва відмінність у здійсненні операцій щодо розробки та дистрибуції банківських і страхових продуктів.

У даному контексті слід звернути увагу на досвід страхової компанії «Альфа-Страховання» (учасника фінансової групи) щодо розробки інноваційного інформаційно-технологічного забезпечення здійснення операцій з банкострахування. У 2009 році даною фінансовою установою було розроблено програмне забезпечення (ПЗ) SAGA-Insurance®, яке дозволило автоматизувати процес оформлення страхових полісів у межах таких банків, як ПАТ «Альфа-Банк», ПАТ «Фольксбанк», ПАТ «Кредобанк», ПАТ «БТА Банк», ПАТ «Плюс-Банк» [86]. Дане ПЗ функціонує на основі віддаленого доступу «on-line» та не потребує встановлення на кожне робоче місце працівника відповідного банку.

Через ПЗ SAGA-Insurance® реалізується дванадцять страхових продуктів у розрізі п'яти видів страхування, серед яких ОСАГО, КАСКО, КАСКО 50/50, програми страхування від нещасних випадків, експрес-страхування майна фізичних осіб, що виїжджають за кордон, комплексне страхування власників пластикових карток тощо.

Основною перевагою використання банками-партнерами страхової компанії «Альфа-Страховання» такого ПЗ з продажу страхових продуктів для клієнтів є швидкість та комплексність обслуговування. Так, протягом 7-15 хвилин працівник банку має можливість внести інформацію щодо клієнта в базу даних, оформити договір страхування та здійснити оплату через касу банку або термінал I-Vox [86].

Підтвердженням ефективності використання банками і страховими компаніями спільного ПЗ SAGA-Insurance® є те, що протягом травня 2009 – серпня 2011 року було оформлено більше 15 000 шт. страхових полісів для 12 500 клієнтів. При цьому, частка продажів страхових полісів через дане програмне забезпечення у загальному обсязі продажу СК «Альфа-Страховання» протягом 2009-2011 рр. коливалась від 11 до 25 % щомісяця.

Розвиток банківсько-страхової інтеграції в Україні супроводжується і проблемами у сфері організації взаємовідносин між фінансовими

посередниками та клієнтами (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Аналіз проблем БСІ у сфері організації клієнтських відносин в Україні та можливих напрямів їх вирішення

№ п/п	Проблема	Напрями вирішення проблеми
1.	Незахищеність інформації щодо клієнтської бази у процесі банківсько-страхової інтеграції.	Розробка та прийняття додаткових регуляторних положень щодо захисту клієнтів у процесі інтеграції банків та страхових компаній.
2.	Національний менталітет: економічний інтерес страхових компаній до банків перевищує інтерес банків до страхових організацій.	Популяризація страхування, розробка диференційованого підходу до продажу полісів для різних верств населення, збільшення рівня доступності страхових послуг для клієнтів з різними видами доходів. Розробка високо інтегрованих банківсько-страхових продуктів.
3.	Високий рівень недовіри клієнтів до страхових компаній та банків після кризових явищ 2008 року.	
4.	Недостатня прозорість процесу акредитації страхових компаній в банках. Обмеженість можливостей клієнтів щодо обрання страхової компанії при підписанні договорів з банками.	Більш жорстке регулювання діяльності банків: обмеження їх права щодо вибору страхової компанії лише для страхування власних ризиків.

Найбільш гостро постає проблема конфіденційності та захисту інформації щодо клієнтської бази, яка досить часто передається банками страховим компаніям у процесі здійснення спільної діяльності. Так, існуюче законодавство в Україні жорстко регулює конфіденційність інформації щодо клієнтів, яка в межах банківської таємниці не може бути оприлюднена третім особам (страховим компаніям у тому числі). Проте така заборона досить часто порушується фінансовими посередниками, враховуючу практичну відсутність системи відповідальності за такий вид порушення.

Розробка та прийняття додаткових регуляторних положень, захищаючих клієнтів у процесі банківсько-страхової інтеграції, дозволять збільшити гарантії з боку регулюючих органів щодо недопущення примусового підписання

договорів страхування при використанні будь-яких послуг банку. У даному контексті практично не вирішеною залишається проблема недостатньої прозорості акредитації страхових компаній у банках України.

В Україні даний процес найчастіше залежить не від об'єктивного фінансового стану та репутації страхової компанії, а від лояльності банку до неї, розміру комісійних винагород, а також обсягу страхових ресурсів, що розташовані у конкретному банку на депозитних рахунках. А тому, акредитація не виконує свою головну функцію – підтвердження довіри до акредитованих страхових компаній з боку банків з метою захисту прав споживача. На сьогодні практично в кожному великому за розміром активів банку України акредитовано в середньому 40-60 страхових компаній [47]. При цьому, одна страхова компанія найчастіше акредитована не в одному, а одразу в декількох банках. Так, наприклад, СК «Брокбізнес» акредитована у 26 провідних банках України [34].

Варто відзначити, що у 2011 році Антимонопольним комітетом України було порушено лише декілька справ по відношенню до ПАТ «ПриватБанк», ПАТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «ОТП банк», ПАТ «Укрсиббанк» за невиконання вимог антимонопольного законодавства. На адреси даних фінансових посередників були відправлені письмові попередження та рекомендації щодо підвищення прозорості відбору страхових компаній у ролі страхових агентів [64]. У даному контексті слід перелічити основні критерії, які найчастіше використовуються банками по відношенню до потенційних страхових компаній, що мають намір пройти акредитацію.

1. Наявність ліцензії на здійснення відповідних видів страхування.
2. Дотримання страховими компаніями вимог щодо мінімально необхідного обсягу статутного капіталу.
3. Обсяг отриманих страхових премій за останні два місяці має перевищувати в середньому п'ять мільйонів євро.
4. Наявність договорів облігаторного перестраховання з міжнародними страховими компаніями з рейтингом як мінімум одного з провідних рейтинго-

вих агентств (AM Best, Fitch Ratings, Moody's Investors Service, Standard & Poor's, т. д.) на рівні не нижче «А».

5. Строк функціонування страхової компанії в Україні має перевищувати п'ять років.

6. Розмір комісійної винагороди, яку прагне отримати банк за виконання ним ролі страхового агента, у середньому досягає 25-40%, а в окремих випадках і 60-80%.

7. Обсяг ресурсів, які страхова компанія зобов'язана тримати на депозитних рахунках в банку, має бути не меншим двадцяти-тридцяти млн. грн.

Можливим напрямом вирішення зазначеної проблеми є більш жорстке регулювання діяльності банків: обмеження їх права щодо вибору страхової компанії лише для страхування власних ризиків. Дієвим та показовим є досвід Російського Уряду щодо вирішення проблеми недостатньої прозорості акредитації між досліджуваними фінансовими посередниками. Так, у зв'язку зі збільшенням кількості неправомірних дій з боку банків щодо акредитації страхових компаній – партнерів при страхуванні ризиків позичальників, у 2009 році набрала чинності Постанова «Про випадки припустимості угод між кредитними і страховими організаціями» [93].

Прискореному розвитку банківсько-страхової інтеграції в Україні перешкоджають і ризики, що загрожують ефективній діяльності банків і страхових компаній у межах інтеграційних об'єднань. Так, поряд з позитивними ефектами БСІ (проаналізовані у підрозділі 1.1.), інтеграційна взаємодія може призвести до посилення ризикової складової у діяльності банків і страхових компаній. Систематизація та характеристика негативних наслідків для учасників БСІ представлена на рис. Д.1., що складений на основі [19-21, 28-30, 37, 41, 51, 52, 62, 80, 81, 155, 156].

Так, основними загрозами інтеграції для банків і страхових компаній з позиції фінансового (витратного) аспекту є наступні:

– додаткові витрати на уніфікацію бізнесів та поєднання внутрішніх технологій;

- витрати на придбання фінансової установи;
- витрати на навчання та фахову підготовку працівників фінансових установ, що є учасниками БСІ;
- неадекватний розподіл боргового навантаження;
- подвійний та множинний облік капіталу.

З позиції управлінського аспекту основними недоліками інтеграційного процесу є:

- негативні наслідки зміни керівництва;
- тотальна реструктуризація бізнесу;
- різниця у бізнес-менталітеті;
- відсутність взаємопорозуміння між колегами інтегрованих фінансових установ;
- негативний вплив з боку слабкого учасника інтеграційних процесів на лідера;
- недостатня прозорість організаційної структури інтеграційного об'єднання;
- конфлікт інтересів;
- зниження незалежності в процесі прийняття тактичних та стратегічних управлінських рішень.

Ключовими загрозами банківсько-страхової інтеграції з точки зору наглядного аспекту є:

- монополізація фінансової галузі, зловживання економічною владою, зниження конкуренції;
- штучне підвищення бар'єра входження на страховий або банківський сегмент фінансового сектора економіки України для його потенційних учасників;
- зниження ефективності функціонування фінансового сектора економіки України у довгостроковій перспективі;
- недостатня прозорість інтеграційного об'єднання: унаслідок великих розмірів та складно побудованої структури інтегрованого бізнесу наглядним

органам достатньо складно отримати необхідну інформацію щодо ризиків, враховуючи специфіку внутрішньо-групових трансакцій та можливість виникнення «мультиплікативного ефекту» між ризиками банків та страхових компаній.

Крім цього, у межах фінансової групи можливим є:

- виникнення «мультиплікативного прояву» між ризиками банків та страхових компаній, що призведе до розбалансування фінансових потоків у межах інтегрованої структури, а отже обумовить і зниження фінансової стійкості кожної учасника;

- посилення дії кредитного, відсоткового, валютного, операційно-технологічного ризиків та ризику ліквідності.

Підводячи підсумок, варто зауважити, що протягом останніх дев'яти років рівень банківсько-страхової інтеграції в Україні характеризувався в середньому як низький. При цьому, криза 2008 року засвідчила наявність суттєвої залежності між ефективністю функціонування страхових компаній і банків. Враховуючи це, актуальним та практично значимим є розробка заходів щодо захисту страхових компаній від кризових явищ, що виникають, перш за все, у банківському сегменті фінансового сектора економіки.

3.3 Розвиток системи заходів щодо державного регулювання та нагляду за учасниками банківсько-страхової інтеграції в Україні

Дослідження сучасного стану та фактичного рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні дозволяє сформулювати наступні узагальнюючі підсумки:

1. Рівень інтеграційної взаємодії між банками і страховими компаніями в Україні протягом 2002-2011 років є низьким, за виключенням 2008 року (значення LBI досягало 0,47 та характеризувалось як середнє). Банкостраховання є найпоширенішою формою банківсько-страхової інтеграції. Протягом

досліджуваного періоду серед 180 банків (у середньому) та 400 страхових компаній (у середньому) безпосередніми учасниками інтеграції капіталів та банкострахування були лише 25 банків і 26 страхових компаній. При цьому 20 банків за класифікацією Національного банку України є системними, а 23 страхові компанії входять до ТОП-30 установ відповідно до рейтингу журналу «Страхова справа» за обсягом активів та капіталу.

2. Математична формалізація залежності страхових компаній від банків в Україні засвідчила наявність суттєвого впливу нестабільної діяльності банків на ефективність функціонування страхових компаній. Наявність такої залежності навіть за низького рівня БСІ свідчить про те, що активний розвиток інтеграційної взаємодії між даними фінансовими посередниками на сучасному етапі функціонування фінансового сектора економіки України буде загрозливим до тих пір, доки страховий сегмент за рівнем капіталізації та масштабами діяльності не досягне відповідного рівня банківського сегмента.

Подальший розвиток банківсько-страхової інтеграції, безпечний для функціонування як страхових компаній, так і всього фінансового сектора економіки в цілому, першочергово потребує переорієнтації існуючої в Україні системи нагляду, контролю та регулювання діяльності учасників фінансових груп на створення таких законодавчих умов діяльності фінансових посередників, які б, по-перше, забезпечили вирішення вказаних у підрозділі 3.2 проблем в організації інтеграційної взаємодії між банками і страховими компаніями, а, по-друге, сприяли недопущенню поширення наслідків фінансової кризи з банківського на страховий сегмент фінансового сектора економіки (рис. 3.3).

Першою спробою щодо захисту страхового ринку в Україні від кризових явищ в економіці була розробка Проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо недопущення поширення наслідків фінансової кризи на страховий ринок України» [107] (на заміну раніше поданого № 4254 від 20.03.2009 р.), який у 2009 році не був прийнятий Верховною Радою України.

Даний законопроект був розроблений з метою створення умов для

недопущення погіршення стану страхового ринку і захисту інтересів страхувальників, застрахованих, а також вигодонабувачів за умов світової фінансової кризи та ситуації, що склалася у фінансово-кредитній сфері України протягом 2008-2009 років.

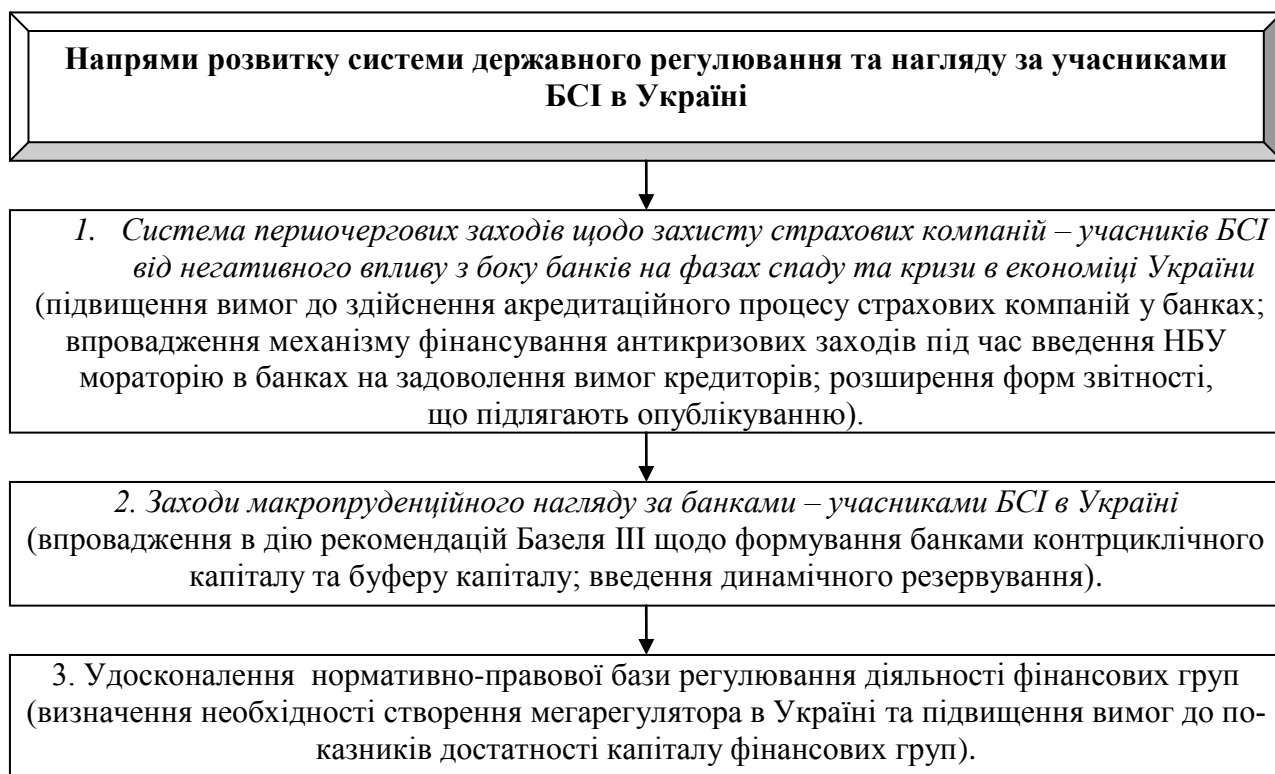

Рисунок 3.3 – Напрями розвитку системи державного регулювання та нагляду за учасниками банківсько-страхової інтеграції в Україні

Варто відзначити, що реалізація положень поданого законопроекту після його прийняття не потребувала змін до інших Законів України та здійснення будь-яких витрат із Державного бюджету України.

Антикризовий законопроект був спрямований на врегулювання ряду важливих питань, вирішення яких дозволило б створити всі можливі умови для захисту страхових компаній від дифузії кризових імпульсів з банків на фазах спаду та кризи в економіці, а також сприяло б підвищенню прозорості та рівноправності взаємовідносин між банками і страховими компаніями у процесі інтеграційної взаємодії.

У розробці вказаного законопроекту приймали участь Українська

федерація страхування, Ліга страхових організацій України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Асоціація страхувальників України, Асоціація професійних страхових посередників України.

Серед основних пропозицій, що, мають бути обов'язково прийняті в найближчій перспективі, слід виділити наступні.

1. Декларування конкретних вимог щодо прозорості здійснення акредитаційного процесу страхових компаній у банках України на основі трьох головних принципів, а саме відкритості, прозорості, недискримінаційності.

У даному контексті досить важливим є прийняття змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність», зокрема стосовно статті 48. По-перше, необхідно зобов'язати банки, що виконують функції страхових агентів:

– встановлювати конкретні критерії вибору страхових компаній, здійснювати регулярне оприлюднення їх та процедури включення до переліку певних страхових компаній, з якими споживачі їх послуг можуть укласти договори страхування;

– задекларувати права страхувальників незалежно і самостійно обирати страхову компанію з числа тих, які задовольняють критеріям відбору та включені до визначеного переліку.

По-друге, необхідно заборонити страховим агентам – банкам:

– відмовляти страховим компаніям, якщо вони відповідають встановленим критеріям відбору, в укладенні договору доручення про надання послуг у ролі страхових агентів;

– встановлювати не достатньо прозорі, дискримінаційні критерії та закрити процедуру відбору страхових компаній [107] (рис. 3.4).

Функції у сфері встановлення вимог до банків (страхових агентів) щодо умов співпраці зі страховими компаніями на основі вказаних принципів, а також щодо контролю за дотриманням цих положень та застосування заходів впливу у разі їх порушення мають бути покладені на уповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг, тобто

Нацкомфінпослуг, проте за згодою Антимонопольного комітету та Національного банку України.

2. Урегулювання проблеми взаємозаліку коштів страхових компаній, розташованих на депозитних рахунках у банку, в якому введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, і коштів, які належать банку як вигодонабувачу за укладеними договорами страхування, як однорідних зустрічних вимог.

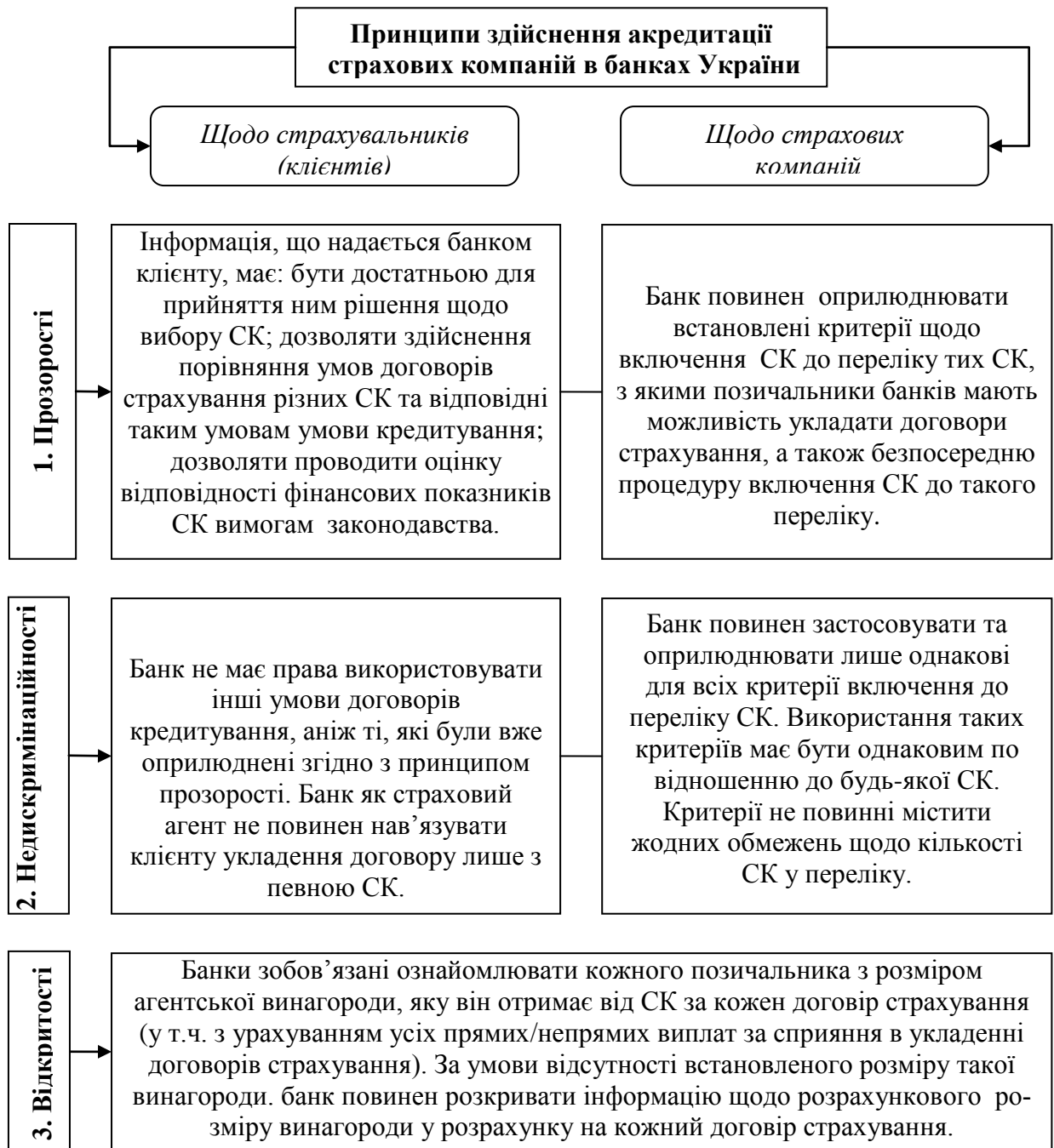

Рисунок 3.4 – Принципи акредитації страхових компаній у банках України

3. Введення механізму фінансування антикризових заходів у страхуванні, що реалізується на основі представлення Нацкомфінпослуг до НБУ. За умов введення НБУ мораторію на задоволення вимог кредиторів, центральний банк країни повинен здійснити рефінансування уповноваженого банку, який у свою чергу надає кредит страховій компанії під заставу його майна або майна третіх осіб – поручителів з встановленням відсоткової маржі. Така вимога має бути визначена у Законі України «Про страхування» [107].

За умови порушення банком умов договорів стосовно обслуговування рахунків (деPOSITНИХ та/або поточних) страхової компанії або у сфері строків повернення коштів, або розпорядження ними (у т.ч. у разі дострокового припинення за ініціативою страхової компанії депозитного договору, або у зв'язку з введенням НБУ мораторію на задоволення вимог кредиторів) страхова компанія надає Уповноваженому органу заяву про рефінансування відповідного банку.

На підставі заяв страхових компаній Нацкомфінпослуг формує подання до Національного банку України. За таким поданням центральний банк країни зобов'язаний здійснити рефінансування такого банку, а у свою чергу банк зобов'язаний отримати таке рефінансування та забезпечити повернення на вказаний страховою компанією рахунок коштів, розміщених у цьому банку на будь-якому з видів рахунку страхової компанії. При цьому, щодо таких операцій не може застосовуватись обмеження мораторію на задоволення вимог кредиторів, встановлені статтею 85 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [107].

Доцільним є ідентифікація у якості однорідних зустрічних вимог, з одного боку, вимоги банками коштів, належних їм, як вигодонабувачам за договором страхування, та, з іншого боку, вимоги страхових компаній щодо коштів, розташованих на депозитних, поточних та інших рахунках у цих банках, у т.ч. за умови введення в таких банках мораторію на задоволення вимог кредиторів.

4. Впровадження щомісячної звітності у формі, що дозволяє забезпечити оперативний її розгляд та прийняття оперативних рішень Нацкомфінпослуг по відношенню до страхових компаній, показники діяльності яких зазнають суттєвих змін протягом звітного періоду.

Як було з'ясовано вище, однією з гострих проблем дослідження банківсько-страхової інтеграції є закритість більшої частини інформації стосовно діяльності страхових компаній. У межах дисертаційної роботи необхідним вважається опублікування Нацкомфінпослуг щомісячної, щоквартальної та за результатами року таких форм звітності:

- агрегований звіт щодо страхового ринку, який містить зведені звіти бухгалтерського балансу, та про страхові платежі (у тому числі, отримані через банки за видами страхування), зведений звіт щодо страхових виплат, зведений звіт щодо обсягу зобов'язань страхових і перестрахових компаній;

- звіт в розрізі страхових компаній, який містить інформацію про фінансові показники: активи в розрізі окремих їх категорій; страхові резерви; власний капітал; статутний капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток) звітного періоду; звіт про надходження страхових платежів і про страхові виплати за групами та видами страхування, у тому числі, отримані / здійснені через / на користь банків;

- аналітична довідка щодо стану банкострахування в Україні.

Отже, розвиток ефективно діючої системи нагляду, регулювання та контролю за діяльністю банків і страхових компаній, що є учасниками інтеграції, має стати першочерговим завданням НБУ та Нацкомфінпослуг.

Вирішення існуючих проблем у сфері організації банківсько-страхової інтеграції в Україні дозволить: підвищити прозорість інтеграційних взаємозв'язків між банками і страховими компаніями, з одного боку, та між ними і клієнтами – з іншого; мінімізувати мультиплікативний прояв ризиків, що супроводжують діяльність зазначених фінансових посередників; максимально захистити страхові компанії від поширення на їх діяльність кризових імпульсів з банків.

Проте, у рамках дисертаційної роботи, упровадження зазначених заходів є недостатнім. Вплив банків на страхові компанії все ж таки є вирішальним, негативні наслідки якого суттєво збільшуються на фазах спаду та кризи в економіці країни. А тому, досить важливим є впровадження органами державного регулювання та контролю контрциклічних заходів, які у свою чергу дозволять згладити амплітуду коливань в розвитку банківського сегмента, а

отже, і залежного від нього, страхового сегмента фінансового сектора економіки. У даному контексті мова йде про необхідність застосування інструментів макропруденційного регулювання, перш за все, банків. Адже саме дані фінансові посередники найбільше піддаються впливу з боку ринкових ризиків та ризику ліквідності, у порівнянні зі страховими компаніями. Так, поєднання традиційних норм регулювання банківської діяльності з макропруденційними інструментами дозволить отримати більший синергетичний ефект.

З теоретичної точки зору органами макроекономічного регулювання може бути використаний цілий ряд методів стримування кредитної активності банків на фазах підйому та піку ділової активності. Наприклад, інструменти грошово-кредитної, фіскальної, податкової політики, кредитні ліміти та обмеження для банків тощо. Слід відмітити і застосування деякими країнами Європи адміністративних важелів впливу на кредитну активність банків:

1. Національний банк Болгарії практикує встановлення щоквартальних лімітів на приріст кредитного портфеля банків, а також застосовує граничні резервні вимоги щодо сум перевищення фактично наданих кредитів над обсягами доведених лімітів [39].

2. У Румунії максимально можлива сума валютних кредитів, наданих позичальникам, у яких відсутні постійні джерела валютної виручки, обмежується 300% власного капіталу банку. Крім цього, у даній країні регламентується контингент позичальників у сфері іпотечного кредитування (щомісячні платежі не повинні перевищувати 25% чистого доходу) [44].

Проте дані методи не є досить дієвими в умовах циклічності економіки та характеризуються короткостроковим ефектом.

Наслідки фінансової кризи 2008 року в Україні засвідчили, що служби ризик-менеджменту банків не змогли своєчасно та об'єктивно ідентифікувати і зменшити системні ризики, пов'язані зі швидким зростанням обсягів саме кредитних операцій (а також підвищенням цін на активи, зокрема нерухомість). Погіршення якості активів більшості українських банків призвело до зниження рівнів капіталізації, фінансової стійкості та ліквідності. Це негативно вплинуло на ефективність функціонування страхових компаній, особливо тих, які перебували в межах однієї фінансової групи з банками.

Масштабні негативні наслідки світової фінансової кризи засвідчили об'єктивну необхідність у переосмисленні традиційних заходів регулювання банківської діяльності, а також в розробці та впровадженні принципово нових підходів до оцінки системних ризиків.

Так, наприклад, створення контрциклічних норм достатності капіталу та формування резервів на покриття можливих збитків за позиками на періоди економічних піднесень і спадів [87]. Саме з цією метою Базельським комітетом з питань банківського нагляду (Комітет) було розроблено пакет реформ, який отримав назву Базель III.

У дисертаційному дослідженні підтримується позиція щодо необхідності впровадження ключових положень вище зазначеного документу в банках України. Характеристика основних пропозицій, включених до нової редакції Базеля III «Загальні регулятивні підходи щодо підвищення стійкості банків та банківського сектора» [159, 161], наведена на рис. 3.1. Так, у межах Базеля III передбачено необхідність створення банками «буферного капіталу» (буфер захисту капіталу) і контрциклічного капіталу.

Покриття збитків банків, що виникають на фазах спаду та кризи в економіці, є основним призначенням буферного капіталу.

Формування буферного капіталу, перш за все, передбачає: нарощення банками додаткових резервних запасів капіталу на фазах підйому та піку ділової активності; використання додатково збільшених резервів капіталу у разі настання збитків на фазах спаду та кризи в економіці країни. Такий підхід сприятиме суттєвому зниженню ефекту проциклічності. Рекомендаціями Комітету передбачена можливість зниження обсягу акціонерного капіталу за умови виникнення стресових ситуацій або криз, проте виключно у межах буфера збереження капіталу. Джерелом наповнення додаткового обсягу буферного капіталу є таким же, як і джерело формування мінімального рівня капіталу – акціонерний капітал після всіх необхідних відрахувань. Розмір буфера становить 2,5% від активів, зважених на ризик.

Слід відмітити, що вимога до мінімального обсягу буферного капіталу, який покликаний забезпечувати пом'якшення дії тиску на банківський капітал у кризові періоди, встановлена на рівні 4,5 та 2,5% (разом – 7% ефективного

рівня акціонерного капіталу від активів, зважених на ризик). Це свідчить про фактичне посилення вимоги до капіталу першого рівня порівняно з існуючими вимогами (2%) практично більш, ніж у три рази (рис. 3.2). Таким чином, під час економічного зростання нові вимоги Базеля III повинні стимулювати банки до створення буферів збереження капіталу. При цьому, у періоди спаду ділової активності та кризи подібні заходи впливу не будуть застосовуватися, доки мінімальна вимога дотримується. На думку науковців та практиків з банківської справи, банки орієнтуватимуться саме на рівень у 7%, щоб вільно розпоряджатися тими коштами, які вони заробили [87-89].

Слід відмітити існуючі обмеження щодо виплат з прибутку, які повинні накладатись на банк у випадку, коли рівень його буферного капіталу не відповідає нормам (табл. 3.1). У межах Базеля III передбачено, що такі обмеження повинні збільшуватись паралельно зі зниженням обсягу буферу захисту капіталу. Відповідно до запропонованого в Базелі III підходу, обмеження, що накладені на розподіл прибутків банків з рівнем буферу захисту капіталу наближеним до 2,5%, будуть мінімальними [87].

Дослідження ролі та місця банківсько-страхової інтеграції в забезпеченні розвитку фінансового сектора економіки на різних фазах економічного циклу країни з банкоцентричною моделлю фінансового ринку засвідчило наступне: фази спаду та кризи виникають здебільшого внаслідок наявності кредитного буму в економіці, спровокованого саме агресивною політикою банків (див. підрозділ 2.1). Формування контрциклічного буферу капіталу паралельно з буфером захисту капіталу здійснюється з метою гарантування того, що банківський сегмент нарощує власний захист капіталу в періоди перевищення кредитного зростання над допустимим значеннями. Такий буфер повинен не лише захищати банківський сегмент у періоди спаду та кризи, а й стримувати в певній мірі прискорене зростання обсягів кредитних портфелів банків на фазах піку ділової активності [164].

Іншими словами, досить обґрунтованим є формування банками додаткового обсягу капіталу понад регулятивний мінімум саме на фазі економічного зростання. Таким чином буде запроваджено новий підхід до формування

додаткового резервного капіталу (буфера) на основі моделі очікуваних втрат, а не фактично отриманих збитків банків. Що стосується розміру «контрциклічного» резерву, то в межах Базеля III передбачений його обсяг на рівні 2,5% від капіталу, при цьому у залежності від розміру банків. Фактично за нових вимог банки будуть змушені забезпечувати дотримання співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів на рівні 10,5% [87], а не 8%, як було раніше (див. рис. 3.2).

Формально, на фазах спаду та кризи мінімальний рівень достатності капіталу залишається незмінним (8% від зважених за ступенем ризику активів). А вже у періоди надмірного зростання кредитування наглядові органи використовуватимуть «контрциклічний буфер» як інструмент макропруденційного регулювання. Проте, у даному аспекті виникає об'єктивна необхідність у правильному визначенні моменту часу, з якого починається фаза спаду. Для ідентифікації моменту, з якого Національному банку України необхідно буде прийняти рішення щодо введення контрциклічного буфера капіталу, доцільним є використання запропонованого Комітетом такого індикатору, як відношення обсягів кредитів, наданих приватному сектору, до ВВП країни.

Механізм визначення стартової позиції для прийняття рішення щодо необхідності накопичення та розміру контрциклічного буфера капіталу наступний: 1) ідентифікація тренду, що описує динаміку відношення кредитів до ВВП; 2) визначення відхилення фактичних значень вказаного показника від тренду (розрахунок GAP); 3) трансформація GAP в обсяг контрциклічного буферного капіталу [88]. Ґрунтуючись на історичних даних країн Європи, Комітетом сформовані рекомендовані граничні межі для введення контрциклічного капіталу в залежності від фактичного гепу (табл. 3.2). Національний банк України повинен спостерігати за зростанням коефіцієнту співвідношення обсягу кредитів, наданих банками до ВВП та здійснювати оцінювання стосовно наявності перевищення граничних меж. У випадку перевищення рекомендованих значень, центральний банк країни повинен паралельно з іншими макроекономічними інструментами впливу ввести вимогу до накопичення банками контр-

циклічного капіталу.

Строки впровадження банками контрциклічного капіталу та буферного капіталу наведені в таблиці 3.3. Слід звернути увагу на те, що країни, у яких на сучасному етапі розвитку фінансового сектора економіки спостерігається масштабне розширення кредитної діяльності з боку банків, мають розглянути можливість впровадження концепції контрциклічного та буферного капіталу в прискореному порядку з метою недопущення наступного спаду в економіці [87].

У якості прикладу в дисертаційному дослідженні проведено розрахунок можливого обсягу контрциклічного капіталу для банків України протягом 2002-2011 рр. Динаміка значень співвідношення обсягів кредитів, наданих банками України приватному сектору, та обсягів валового внутрішнього продукту країни представлена на рис. 3.5.

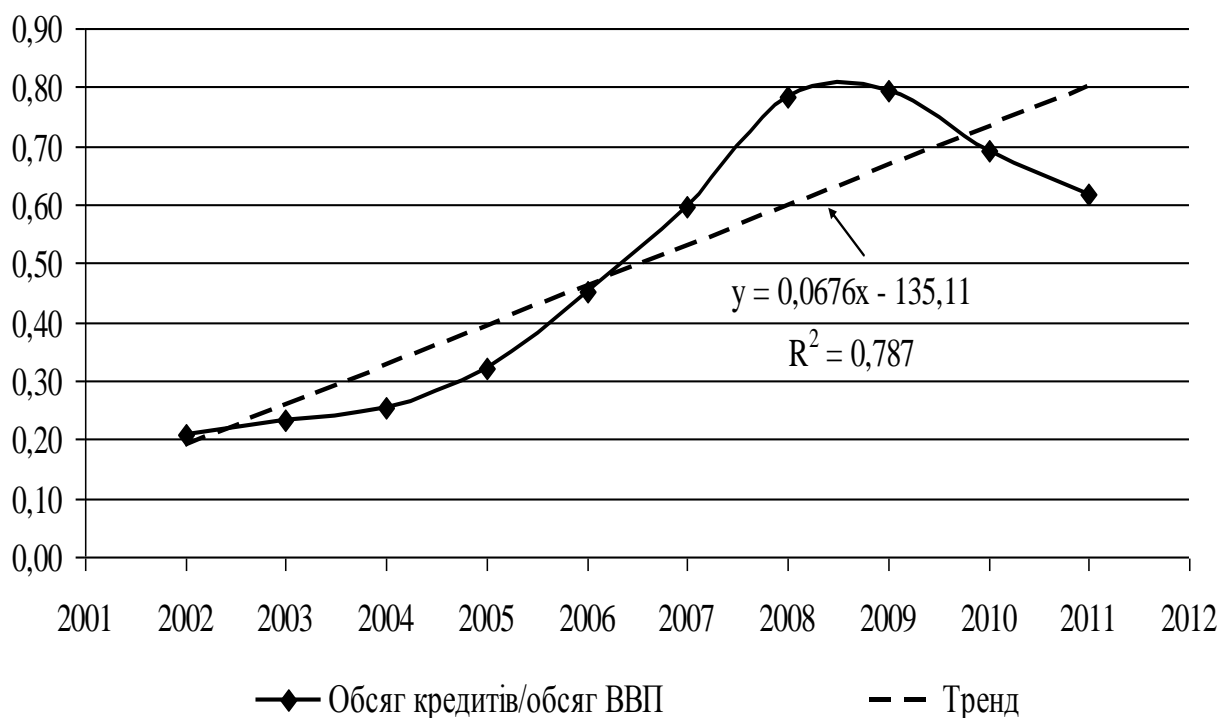

Рисунок 3.5 – Динаміка співвідношення обсягів кредитів та ВВП в Україні протягом 2002-2011 рр., частка

Як видно з рис. 3.5, обсяг контрциклічного капіталу мав би бути максимальним – 2,5% – протягом 2007-2009 років (значення гепу в даний період перевищувало 10%) та нульовим – починаючи з 2010 року.

Не потребує додаткових доказів той факт, що циклічність банківської діяльності є закономірною в умовах ринкової економіки. При чому підсилення амплітуди коливань в даному контексті як правило ще й обумовлюється формуванням резервів під кредитні операції. На фазі кредитного буму ризики ідентифікуються банками як низькі, а обсяги резервів за кредитами є мінімальними. Проте, така ситуація змінюється на протилежну, коли настає фаза спаду та кризи. Банки у такому випадку повинні створювати додаткові резерви під нестандартні кредити, частка яких у загальному кредитному портфелі зростає прискореними темпами, хоча обсяги їх доходів стрімко знижуються паралельно зі зниженням рівня кредитоспроможності позичальника [89]. У такому випадку традиційне статичне резервування лише поглиблює фінансову нестабільність банківського сегмента.

Досвід застосування макропруденційного нагляду за діяльністю банків у таких країнах, як Іспанія, Південна Корея, Колумбія, Перу дозволяє науковцям та практикам з банківського регулювання і нагляду стверджувати про досить високий рівень ефективності ще й такого інструменту, як контрциклічне (динамічне) резервування [90]. Контрциклічне резервування передбачає зміну норм відрахувань до резервів під активні (кредитні) операції в залежності від фази циклу, на якій перебуває економіка країни. Так, наприклад, в Іспанії реалізація зазначеного макропруденційного інструменту регулювання полягає у щоквартальному відрахуванні банками з поточного прибутку коштів на створення додаткових резервів від 0 до 1,5% у залежності від фази кредитного циклу та категорії кредиту [113].

Принцип динамічного резервування передбачає, що резерви на можливі втрати за кредитним портфелем повинні враховувати не лише поточні, а й довгострокові очікувані втрати. За своєю економічною сутністю динамічне резервування є механізмом буферу резервів, що дозволяє амортизувати кредитні шоки [89]. Протягом кредитного буму банки повинні створювати додаткові резерви, а на фазі скорочення кредитної пропозиції використовувати їх, а отже не здійснювати формування нових. Таким чином реалізується меха-

нізм послаблення навантаження на банківський сегмент фінансового сектора економіки та прибуток банків на фазах спаду та кризи.

Застосування інструменту динамічного резервування сприяє меншій волатильності сукупного рівня резервів протягом кредитного циклу, на відміну від традиційного методу створення резервів під активні (кредитні) операції, що передбачає скорочення їх обсягів на фазах підйому і піку ділової активності, та стрімке їх зростання при кредитному звуженні. Зазначений вид резервування означає більш згладжені коливання фінансового результату банку, який у свою чергу залежить від зміни обсяги резервів [88]. На фазі буму обсяги динамічних резервів збільшуються прискореними темпами, у порівнянні з нарощенням стандартних резервів. На фазі спаду та кризи стандартні резерви навпаки зростають, а контр циклічні резерви – витрачаються на покриття простроченої заборгованості [89].

Найбільш суттєвими недоліками застосування динамічного резервування є [149, 166, 185, 202]: 1) складність ідентифікації фаз кредитного циклу; 2) необхідність перегляду на регулярній основі норм та стандартів резервування; 3) потреба в наявності досить значної статистичної вибірки за значний проміжок часу; 4) експертна суб'єктивна оцінка очікуваних втрат за кредитними операціями; 5) необхідність формування додаткових резервів на фазі перегріву призводить до тимчасового операційного збитку, що сприяє деякому замороженню кредитування на фазі піку (кредитного буму). Проте протягом найбільш важкої фази фінансової кризи контрциклічний інструмент здійснює нейтральний вплив на фінансовий результат банків. На фазі посткризового відновлення прибуток банків збільшується на суму раніше додатково створених резервів.

Таким чином відбувається перерозподіл фінансового результату в часі: у довгостроковому періоді його величина не змінюється. Адже на короткостроковому горизонті збиток у момент зміни фази кредитного циклу компенсується підвищеною прибутковістю під час виходу з кризи. Слід відмітити, що російським дослідником Моїсеєвим С.Р., фахівцем з макропруденційної політики,

встановлено, що тимчасовий операційний збиток може і не виникати, за умови, якщо норми додаткового резервування є удвічі нижчими від фактичних (у Росії це значення 2–7% по I категорії кредитів, та 7–20% за II категорією кредитів) [88, 89].

Результати узагальнення ключових відмінностей між ключовими інструментами макропруденційного нагляду, а саме резервного капіталу та контрциклічних резервів, здійсненого на основі [79, 83-85, 160, 163-165], представлені в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Характеристика відмінностей між резервним капіталом та динамічними (контрциклічними) резервами банків

№ п/п	Критерій	Резервний капітал	Контрциклічні резерви
1.	Момент здійснення відрахувань	Формується за рахунок відрахувань з прибутку після оподаткування	Формуються до розрахунку прибутку
2.	Відображення у звітності	Власний капітал банку (нерозподілений капітал)	Зобов'язання або активи
3.	Складність аналітичних розрахунків	Відсутність методики розрахунку необхідного обсягу резервного капіталу по відношенню до потенційних збитків за кредитними операціями	Складність визначення норм відрахувань резервів в залежності від фази циклу та виду кредиту (стандартний, субстандартний, сумнівний, безнадійний)
4.	Контрциклічний вплив	Менший вплив на згладжування циклічності. Власний капітал банку та його прибуток є волатильними. Збільшення нормативу достатності капіталу.	Прямий вплив на згладжування амплітуди коливань кредитного циклу
5.	Період впровадження	Враховуючи суттєве навантаження на обсяг власного капіталу, введення в дію резервного капіталу має відбуватись після виходу банківського сегмента фінансового сектора економіки з кризи	Можливість та ефективність впровадження на фазах підйому та піку ділової активності, а також спаду

У роботі підтримується точка зору щодо необхідності поєднання даних видів інструментів макропруденційного регулювання в Україні, враховуючи те,

що вони є взаємодоповнюючими.

Підводячи підсумок, варто відзначити, що реалізація вказаних заходів з боку органів державного регулювання та нагляду (НБУ, Нацкомфінпослуг) дозволить розширити можливості організації банківсько-страхової інтеграції в Україні, не допустити поширення негативних наслідків у функціонуванні банків на діяльність страхових компаній, а також сприятиме ефективному регулюванню діяльності фінансових груп і забезпеченню стабільного функціонування фінансового сектора економіки в цілому.

Висновки до розділу 3

1. У роботі запропоновано науково-методичний підхід до оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції на основі розрахунку інтегрального показника, що враховує як наявність спільного капіталу фінансових посередників, так і взаємозв'язки між банками і страховими компаніями у сферах страхування життя та ризикового страхування за відсутності їх взаємної участі в капіталі. Система оцінки рівня БСІ включає дві групи показників. До першої групи включено такі показники, як: питома вага сукупного обсягу капіталу (активів, кількості) банків та страхових компаній, що входять до складу інтеграційних об'єднань, у загальному обсязі капіталу (активів, кількості) всіх банків та страхових компаній країни; рівень участі банків у капіталі страхових компаній та страхових компаній у капіталі банків.

Друга група містить показники, що характеризують використання фінансовими посередниками такої форми банківсько-страхової інтеграції, як банкострахування, що не потребує прямого об'єднання капіталів, а також використання страховими компаніями таких напрямів розміщення власних страхових резервів, як депозитні рахунки в банках та банківські метали. Результати оцінки свідчать про низький рівень БСІ в Україні, значення якого протягом 2002–2011

рр. коливались у межах 0,13–0,47.

2. Низькі значення рівня банківсько-страхової інтеграції пов'язані з рядом проблем, що виникають у сфері організації інтеграційних взаємовідносин між досліджуваними фінансовими посередниками, та які узагальнені автором в межах наступних груп: законодавчі (проблеми ефективного регулювання та нагляду, правового забезпечення діяльності банків і страхових компаній у складі інтеграційних об'єднань); кон'юнктурні (ринкові) проблеми (високий рівень залежності страхових компаній від банків; невідповідність обсягів страхових операцій банківським; фінансова неспроможність страхових компаній прийняти на страхування ризику банків, що характеризується значними за розмірами потенційними збитками); проблеми зіставності інформаційно-технологічної сфери банків та страхових компаній (низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками; технічне програмне забезпечення банків не передбачає продаж страхових продуктів); проблеми у сфері організації взаємовідносин з клієнтами (недостатня прозорість акредитації страхових компаній у банках).

3. Розвиток ефективно діючої системи нагляду, регулювання та контролю за діяльністю банків і страхових компаній, що є учасниками інтеграції, має стати першочерговим завданням НБУ та Нацкомфінпослуг. Так, автором обґрунтовано, що вирішення існуючих проблем у сфері організації банківсько-страхової інтеграції в Україні дозволить: підвищити прозорість інтеграційних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями, з одного боку, та між ними і клієнтами – з іншого; мінімізувати мультиплікативний прояв ризиків, що супроводжують діяльність зазначених фінансових посередників; максимально захистити страхові компанії від поширення на їх діяльність кризових імпульсів з банків. У цілому це сприятиме згладжуванню амплітуди коливань в розвитку фінансового сектора економіки країни

Основні положення даного розділу опубліковано автором у роботах [8; 11; 13; 58; 131].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає у розвитку теоретичного підґрунтя банківсько-страхової інтеграції як фактора впливу на характер розвитку фінансового сектора економіки та розробці науково-методичного забезпечення оцінки її рівня.

За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Основними передумовами започаткування та подальшого розвитку інтеграційних процесів між банками та страховими компаніями є законодавчо-політичні, кон'юнктурні, інфраструктурні (макроекономічні), та передумови у сферах відносин з клієнтами, фінансово-економічних відносин і продуктової політики (мікроекономічні).

2. Під банківсько-страховою інтеграцією доцільно розуміти процес об'єднання капіталів/участі в капіталі банків і страхових компаній, та/або сумісного використання їхніх інформаційних, технологічних, кадрових, управлінських та інших ресурсів при реалізації спільних функцій, результатом якого є досягнення даними суб'єктами певного позитивного/негативного синергетичного ефекту на мікроекономічному рівні та зміни у характері розвитку фінансового сектора економіки на макrorівні. Однією з форм банківсько-страхової інтеграції є банкострахування, у межах якої передбачається кооперація діяльності банків і страхових компаній у фінансовій, операційно-технологічній, структурно-управлінській сферах один одного з метою отримання синергетичного ефекту від спільного продажу комплексних банківсько-страхових продуктів спільній клієнтській базі на добровільній основі.

3. Основними видами банківсько-страхової взаємодії є інтеграція капіталів, консолідація, конвергенція та кооперація, кожному з яких відповідає визна-

чена форма банківсько-страхової інтеграції, а саме фінансові групи, фінансові конгломерати, фінансові супермаркети; стратегічні альянси; спільні канали збуту, комплексні фінансові продукти; агентські договори. Інтеграція капіталів банків і страхових компаній є БСІ у вузькому розумінні.

4. У дисертаційному дослідженні удосконалено науково-методичний підхід до періодизації історії розвитку банківсько-страхової інтеграції у світі та в Україні. Ключовими етапами є: започаткування, що тривав протягом 1967–1985 рр. у світі та протягом 1991–1996 рр в Україні; становлення – 1985–1995 рр. у світі, 1997–2004 рр. – в Україні; прискореного розвитку – 1995–2007 рр. у світі, 2005–2012 рр. – в Україні; концентрації – 2008–2012 рр. у світі, а в Україні даний етап ще не наступив. Обґрунтовано, що розвиток банківсько-страхової інтеграції в Україні відстає від тенденцій розвитку БСІ у світі (Західній Європі зокрема) у середньому на десять років.

5. Організація банківсько-страхової інтеграції в різних регіонах світу побудована відповідно до принципів європейської, північноамериканської та азійсько-океанійської моделей БСІ. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що найбільш розвинутим у даному аспекті є європейський регіон, зокрема Франція, Іспанія, Італія, Португалія, Туреччина, а банківсько- страхова інтеграція в азійсько-океанійському регіоні розвивається прискореними темпами. Практично відсутні інтеграційні взаємозв'язки між банками та страховими компаніями в північноамериканському регіоні.

6. Фактичний рівень банківсько-страхової інтеграції певною мірою обумовлює характер розвитку фінансового сектора економіки, у тому числі залежно від фази циклу ділової активності, на якій перебуває економіка країни. На фазі підйому фінансові посередники за рахунок інтеграції капіталу та/або спільного використання інформаційно-технологічних, управлінських, кадрових ресурсів сприяють, з одного боку, підвищенню ефективності мобілізації ресурсів від суб'єктів господарювання та населення, а, з іншого, – обумовлюють

більш раціональний їх розподіл, забезпечуючи тим самим інвестиційний процес в Україні додатковими грошовими ресурсами.

На фазі спаду економічного циклу (кризи), високий рівень банківсько-страхової інтеграції може виявитись загрозливим, адже більш прискореними темпами відбувається поширення кризових явищ з нестабільно функціонуючого банківського сегмента на залежний від нього страховий, що дестабілізує функціонування всього фінансового сектора економіки. У роботі обґрунтовано, що головним фактором такого впливу БСІ є мультиплікативний прояв ризиків, які супроводжують діяльність банків та страхових компаній.

7. У роботі доведено, що МПР виникає внаслідок наявності часткової/повної інтеграції капіталів фінансових посередників та існування залежності страхових компаній від банків. Така залежність полягає в тому, що поступовий перехід з попередньої на наступну фазу коливань у функціонуванні страхових компаній певним чином обумовлений зміною фази коливань у розвитку банківського сегмента. У роботі визначено, що лаг між такими коливаннями в Україні складає в середньому три квартали. Це дозволяє страховим компаніям та органам державного регулювання здійснювати більш точний прогноз негативних наслідків, викликаних дестабілізацією функціонування банків, та вчасно впроваджувати в дію антикризові заходи (наприклад, переорієнтацію збутової політики страхових компаній на основі мультиканального підходу).

8. З метою визначення фактичного рівня банківсько-страхової інтеграції у дисертаційній роботі запропоновано науково-методичний підхід, який передбачає розрахунок інтегрального показника на основі застосування інструментарію бінарних характеристик і матричного аналізу. Сформований інтегральний показник включає розрахунок девяти індивідуальних, що розподілені в роботі в межах двох груп. Перша група показників характеризує наявність часткової/повної інтеграції капіталів банків і страхових компаній, а саме: питома вага сукупного обсягу капіталу (активів, кількості) банків та страхових компаній, що

входять до складу інтеграційних об'єднань, у загальному обсязі капіталу (активів, кількості) всіх банків та страхових компаній країни; рівень участі банків у капіталі страхових компаній та страхових компаній у капіталі банків.

Наступна група дозволяє врахувати взаємозв'язки між банками і страховими компаніями у сферах страхування життя (частка банкострахування у валових страхових преміях зі страхування життя; частка математичних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банках, або у вигляді банківських металів) та ризикового страхування (частка банкострахування у валових страхових преміях з ризикового страхування; частка технічних резервів, що розміщені на депозитних рахунках в банках, або у вигляді банківських металів) за відсутності їх взаємної участі в капіталі (банкострахування). Результати оцінки свідчать про низький рівень БСІ в Україні, значення якого протягом 2002–2011 рр. коливались у межах 0,13–0,47.

9. У роботі аргументовано, що існуючі проблеми у сфері організації інтеграційних взаємовідносин між досліджуваними фінансовими посередниками обумовлюють низькі значення рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні. Основними проблемами є: проблеми ефективного регулювання та нагляду, правового забезпечення діяльності банків і страхових компаній у складі інтеграційних об'єднань; високий рівень залежності страхових компаній від банків; невідповідність обсягів страхових операцій банківським; фінансова неспроможність страхових компаній прийняти на страхування ризику банків, що характеризується значними за розмірами потенційними збитками; низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками; технічне програмне забезпечення банків не передбачає продаж страхових продуктів; недостатня прозорість акредитації страхових компаній у банках тощо.

10. Вирішення вказаних вище питань потребує: 1) удосконалення нормативно-правової бази регулювання діяльності фінансових груп; 2) врегулювання відносин між страховими компаніями та страховими агентами (банками) на ос-

нові відкритості та прозорості здійснення акредитації страхових компаній в банках; 3) впровадження механізму взаємозаліку коштів страхових компаній, що розміщені на депозитах в банку, під час введення мораторію на дострокове їх зняття, та коштів, що належать банку – вигодонабувачу за договором страхування, як однорідних зустрічних вимог; 4) впровадження проміжної фінансової звітності для страхових компаній, з обов'язковим розкриттям інформації стосовно обсягів премій, зібраних за кожним видом страхування за рахунок банківського каналу збуту; 5) поступове впровадження Директив Європейського Парламенту і Ради Європи Basel II, Basel III, зокрема, стосовно формування банками контрциклічного буфера капіталу; 6) розвиток системи пруденційного та макропруденційного нагляду за діяльністю банків і страхових компаній.

11. Невідкладним завданням Національного банку України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг є прискорений розвиток існуючої системи державного нагляду та регулювання діяльності учасників інтеграційних процесів, а саме банків і страхових компаній. Вирішення існуючих проблем шляхом сформованих у роботі перспективних напрямів сприятиме підвищенню прозорості, відкритості та зниженню дискримінаційності інтеграційних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями, з одного боку, та між ними і клієнтами – з іншого; дозволить суттєво мінімізувати мультиплікативний прояв ризиків досліджуваних фінансових посередників; обумовить максимальний захист страхових компаній від поширення на їх діяльність кризових імпульсів з банків. У цілому це сприятиме згладжуванню амплітуди коливань в розвитку фінансового сектора економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошина Л. Активізація інтеграційних процесів у взаємовідносинах банків і страхових організацій / Л. Альошина, Л. Петрик // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 107–113.
2. Анализ основных мотивов слияний и поглощений [Электронный ресурс] / Менеджмент в России и за рубежом // Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/2001-5/04.shtml> – Назва з екрану.
3. Арутюнян Р. Р. Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній : дис. канд. екон. наук : 08.00.08 / Рузана Разміковна Арутюнян ; Одеський державний економічний університет МОН України ; наук. кер. Кузнєцова Л. В. – Одеса. : [б. в.], 2007. – 228 с.
4. Багмет К. В. Банківсько- страхова інтеграція в умовах формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку / К. В. Багмет // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 4 (58). – С. 106–111.
5. Багмет К. В. Взаємопроникнення страхового та фінансового ринків у сучасних умовах глобалізації світової економіки / К. В. Багмет // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (27–28 травня 2010 р.) : у 2 т., м. Суми ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – [Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ»], 2010. – Т. 2. – С. 28-30.
6. Багмет К. В. Дослідження передумов банківсько-страхової інтеграції / К. В. Багмет // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 123–129.
7. Багмет К. В. Ключові ознаки банківсько-страхової інтеграції в контексті забезпечення розвитку фінансового сектору / К. В. Багмет, В. П. Левченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIV Всеукр. наук.-практ. конф. (27–28 жовтня 2011 р.) у 2 т., м. Суми ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – [Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ»], 2011. – Т. 2. – С. 94-96.

8. Багмет К. В. Механізми страхування та перестраховування банківських ризиків: зміна пріоритетів / К. В. Багмет, О. М. Пахненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доп. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т., м. Суми ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – [Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ»], 2010. – Т. 2. – С. 29–30.

9. Багмет К. В. Ризик-менеджмент в системі банківського страхування / К. В. Багмет // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4(118). – С. 203–211.

10. Багмет К. В. Розвиток банківсько-страхової інтеграції на різних фазах економічного циклу / К. В. Багмет // Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации : сб. тр. XIV Междунар. науч.-практ. конфер. аспирантов и студентов (21–23 марта 2012 г.), г. Симферополь ; «Центр Стабилизации» ; Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского. – [Симферополь], 2012. – С. 15.

11. Багмет К. В. Сучасні напрямки державного регулювання та нагляду у сфері банківсько-страхової інтеграції / К. В. Багмет, І. М. Сіроштан // Проблеми державного управління фінансово-економічною системою національної економіки : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф. (29-31 березня 2012 р.), м. Донецьк; ДонДУУ. – [Донецьк : ДонДУУ], 2012. – С. 12-14.

12. Багмет К. В. Трансформація моделей банківського страхування в умовах інтеграції світової фінансової системи / К. В. Багмет // Розвиток економіки України в умовах глобалізації : зб. наук. робіт Всеукр. наук.-практ. конференції з міжнародною участю молодих вчених та студентів (18 березня 2011 р.), м. Харків ; ХНЕУ. – [Харків], 2011. – № 5 (102). – С. 48-50.

13. Багмет К. В. Функціональна підсистема у структурі ризик-менеджменту організації / К. В. Багмет // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. – Вип. 28. – С. 164-172.

14. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов – М. : Книжный мир, 2007. – 860 с.

15. Бочкарьов А. Bancassurance як фінансовий продукт і бізнес / А. Бочкарьов, А. Слюсар // Фінансовий ринок України. – 2006. – № 3. – С. 21-22.

16. Бут Т. В. Развитие интеграции страхового и банковского бизнеса: дис. кандидата экономических наук : 08.00.10 / Татьяна Викторовна Бут ; Ставропольский гос. ун-т. ; научн. руков. Акинин П. В. – Ставрополь : [б. из.], 2007. – 183 с.

17. Васильченко З. М. Сучасні форми конвергенції в міжнародних фінансах / З. М. Васильченко // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2002. – №61. – С. 100-103.

18. Васильченко З. М. Фінансова консолідація як сучасна тенденція розвитку банківського бізнесу / З. М. Васильченко // Світ фінансів. – № 3(8), – 2006. – С.60-70.

19. Власенкова Ю. Фінансовий супермаркет як стратегія розвитку міжнародних фінансових посередників в умовах конкуренції [Електронний ресурс] / Ю. Власенкова // Ринок та послуги. – 2008. – №5(63). – С. 27-29. – Режим доступу : http://www.ndc.ru/common/img/uploaded/files/depo/63/27_29_ndc_vlasenkova.pdf. – Назва з екрану.

20. Вовчак О. Д. Банківська справа : навчальний посібник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2008. – 560 с.

21. Вовчак О. Д. Страхова справа : підручник / О. Д. Вовчак. – К. : Знання, 2009. – 425 с.

22. Вовчак О. Д. Страхові послуги : навчальний посібник / О. Д. Вовчак, О. І. Завійська ; М-во науки і освіти України. – Львів : «Компакт-ЛВ», 2007. – 656 с.

23. Гошовська О. В. Стратегічне управління підприємств на синергічних засадах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.06.01 / Гошовська Оксана Вікторівна ; нац. ун-т. «Львівська політехніка». – Львів : [б.в.], 2002. – 20 с.

24. Демченко В. Н. Bancassurance в России и за рубежом. Интеграция страховых компаний и банков в распространении страховых услуг [Электронный ресурс] / В. Н. Демченко, П. А. Гришин, А. А. Цыганов // Журнал «Русский полис». – 2004. – 136 с. – Режим доступа : http://www.in-sure.ru/files/analytics/pdf/RP_Bancassurance_2004.pdf. – Название с экрана.

25. Дибань О. Л. Види взаємовідносин «страхова компанія – банк» / О. Л. Дибань // Наука й економіка. – №3 (19). – 2010 р. – С. 20-26.

26. Єрмошенко А. М. Bancassurance як форма взаємодії страхових компаній і банківських установ / А. М. Єрмошенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2007. – Вип. 20. – С. 265-269.

27. Єрмошенко А. М. Альтернативні стратегії інтеграції страхових організацій і банківських установ / А. М. Єрмошенко // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 2. – С. 62-67.

28. Єрмошенко А. М. Аналіз сценаріїв як інструмент протидії ризикам взаємодії страховиків і комерційних банків / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10 (100).– С. 88-96.

29. Єрмошенко А. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення взаємодії страхових організацій і банківських установ / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №10 (76).– С. 59-65.

30. Єрмошенко А. М. Параметри успіху взаємодії страхового сектора і банківської сфери / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 204-212.

31. Єрмошенко А. М. Порівняння основних моделей банківського страхування / А. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 3. – С. 167-175.

32. Єрмошенко А. М. Теоретичні і практичні аспекти інтеграції страховиків і банків / А. М. Єрмошенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад

«Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2007. – Вип. 22. – С. 230-240.

33. Єрмошенко А. М. Фінансовий конгломерат як модель взаємодії страхових компаній і банківських установ / А. М. Єрмошенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Вип. 25. – С. 197-207.

34. Загребной В. М. О некоторых актуальных аспектах взаимоотношений страховых компаний и банков в Украине [Электронный ресурс] / В. М. Загребной // IV український банківський форум інституту Адама Сміта. – Режим доступу : http://www.bbs.ua/useful_information/index.php?id=46&sid=1422. – Назва з екрану.

35. Загребной В. М. Проблеми та перспективи розвитку інноваційних моделей співпраці банку та страхової компанії [Електронний ресурс] / В. М. Загребной // III український банківський форум інституту Адама Сміта. – Режим доступу : http://bbs.ua/useful_information/index.php?id=46&sid=1165&lang=uk. – Назва з екрану.

36. Зайцев О. Альянс банков и страховых компаний в новых рыночных странах / О. Зайцев // Банковская практика за рубежом. – 2004. – №5. – С.48-53.

37. Зайцев О. Банки и страховой бизнес: необходимость согласования / О. Зайцев // Банковская практика зарубежом. – 2006. – № 9. – С. 53–61.

38. Залетов А. В Украине наблюдается высокий уровень зависимости страховщиков от банков [Электронный ресурс] / А. Залетов // «Insurance Top» – Режим доступа : <http://forinsurer.com/public/11/02/01/4304> – Название с экрана.

39. Земцов А. А. Принципы формирования эффективных моделей контрциклической политики государства [Электронный ресурс] / А. А. Земцов // Вопросы экономики и права. – 2011. – №1 – С.40-45. – Режим доступа : <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/09/22/1267452222/8.pdf> – Название с экрана.

40. Золотаревский В. Количественная оценка синергетического эффекта является основным мотивом осуществления сделок M&A / В. Золотаревский //

«Инвестгазета». 2006. №51. – С. 13-15.

41. Зубарев В. Банк і страхування: «за» і «проти» / В. Зубарев // Вісник НБУ. – 2004. – № 11. – С 32-38.

42. Иванов А. Е. Оценка синергетического эффекта в экономическом обосновании интеграции в промышленности : диссертация кандидата экономических наук : 08.00.05 / Иванов Алексей Евгеньевич ; Южно-Уральский государственный университет ; научн. руков. Гусев Е. В. – Челябинск : [б.в.], 2007. – 142 с.

43. Іващук Н. Л. Причини утворення та форми банківсько-страхових груп / Н. Л. Іващук, О. В. Іващук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 611. – С. 64-71.

44. Каурова Н. Н. Макропруденциальное регулирование финансовых рынков / Н. Н. Каурова // Финансовый журнал – 2012. – №1. – С. 5-18.

45. Качанова А. Методологические основы построения банковско-страхового блока финансового супермаркета / А. Качанова // Страховое ревю. – 2005. – №8. – С. 26-33.

46. Клапків Ю. Банківське страхування : нові виклики та можливості [Електронний ресурс] / Ю. Клапків, В. Тринчук // Страхова справа. – 2008. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/public/08/12/26/3665>. – Назва з екрана.

47. Клапків Ю. М. Концептуальні форми ефективної співпраці банків та страхових компаній в умовах фінансової глобалізації / Ю. М. Клапків // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 5. – С. 287-290.

48. Клапків Ю. М. Стратегічні альянси як прояв інтеграції страхової та банківської сфери: зарубіжний досвід та перспективи формування в Україні / Ю. М. Клапків // Світ фінансів. – 2008. – №1 (14).– С. 177-182.

49. Клапків Ю. М. Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / Клапків Юрій Михайлович ; ТНЕУ. – Тернопіль : [б. в.], 2011. – 24 с.

50. Клапків Ю. М. Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури в розрізі страхування автотранспорту в Україні / Ю. Клапків

// Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 97-104.

51. Кльоба Л. Г. Банки та страхові компанії, як основні суб'єкти фінансових супермаркетів / Л. Г. Кльоба // Науковий вісник НЛТУ України. – 2007. – №17.3. – С. 303-311.

52. Коваленко Ю. М. Інституційна організація фінансового сектора економіки України / Ю. М. Коваленко // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2 (29). – С. 5-11.

53. Кожевникова И. Н. Взаимоотношение страховых организаций и банков / И. Н. Кожевникова. – М. : Анкил, 2005. – 112 с.

54. Козьменко О. В. Розвиток фінансового сектору України як основа забезпечення стабільності економіки / О. В. Козьменко, К. В. Багмет, О. М. Пахненко // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України : мат. міжнар. конф. (21–22 жовтня 2010 р.), м. Одеса ; ІПРЕЕД НАН України. – [Одеса : ІПРЕЕД НАН України], 2010. – С. 172–174.

55. Козьменко С. М. Глобалізація банківської діяльності й регіональні інтереси / С. М. Козьменко, С. О. Горіна, О. М. Андронов // Фінанси України. – 2000. – №9. – С.141-149.

56. Козьменко С. М. Консолідація капіталу в банківській системі України: пошуки оптимального рівня / С. М. Козьменко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.), у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми, 2010. – Т. 1. – С. 35-37.

57. Козьменко С. М. Розвиток регіональних ринків банківського страхування: закордонний досвід / С. М. Козьменко, К. В. Багмет // Вісник НБУ. – 2011. – № 6. – С. 20–26.

58. Козьменко С. М. Теоретичне підґрунтя банківсько-страхової інтеграції / С. М. Козьменко, К. В. Багмет // Вісник НБУ. – 2012. – № 2 (192). – С. 22–27.

59. Козьменко С. Н. Финансовые аспекты слияний и поглощений банков

/ С. Н. Козьменко, В. В. Колдовский, С. А. Горина // Проблемы і перспективи розвитку банківської системи України. – 2007. – №4. – С. 13-22

60. Кокшаров Р. В. Форми взаємодії страхової та банківської систем та причинно-наслідкові зв'язки цих систем [Електронний ресурс] / Р. В. Кокшаров // WEB-ресурс научно-практических конференций. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek2_koksharov.php. – Назва з екрану.

61. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды / Н. Д. Кондратьев, Ю. В. Яковец, Л. И. Абалкин. – М. : Экономика, 2002. – 766 с.

62. Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2005 р. №369-р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=369-2005-%F0> – Назва з екрану.

63. Косова Т. Д. Корпоративні чинники інтеграції банків і страхових компаній / Т. Д. Косова, Н. Е. Деева // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – 2009. – вип. 4. – С. 144-155.

64. Костусев А. АМКУ накажет банки, которые навязывают заемщикам конкретных страховщиков [Електронний ресурс] / А. Костусев // Фориншурер – Режим доступу : <http://forinsurer.com/public/10/07/12/4126> – Название с экрана.

65. Костюк А. Н. Корпоративное управление в банке : монография / А. Н. Костюк. – Сумы : ГВУЗ «УАБД НБУ», 2008. – 332 с.

66. Костюк А. Н. ФПГ на рынках корпоративного контроля и инвестиций в Украине / А. Н. Костюк, Е. В. Костюк // Проблемы теории и практики управления. – 2005. – №2. – С. 81–90; № 3. – С. 100–108.

67. Кремень В. М. Виникнення і особливості діяльності фінансових конгломератів на світовому фінансовому ринку / В. М. Кремень // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С. 32-38.

68. Кремень В. М. Особливості використання концепції «bancassurance» у діяльності фінансових конгломератів / В. М. Кремень // Економічний простір:

зб. наук. пр. / Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». – Дніпропетровськ, 2008. – № 20/1. – С. 99-107.

69. Кривцун І. М. Інтеграційні процеси на страховому ринку України / І. М. Кривцун, А. В. Панченко // Логістика : зб. наук. пр. / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2007. – № 594. – С. 442-448.

70. Кузнецова Н. П. Конвергенция в сфере финансовых услуг / Н. П. Кузнецова, Г. В. Чернова // Вестник СПбГУ. Серия 5. – 2001. – Выпуск 4 (29). – С. 129-136.

71. Кузьмінський В. О. Теоретичні основи інтеграції капіталів / В. О. Кузьмінський // Фінанси України. – 2003. – №2. – С. 124–131.

72. Кучеренко В. В. Економічна природа інтеграції банків і страхових компаній / В. В. Кучеренко // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №2. – С. 97-105.

73. Кучеренко В. В. Форми інтеграції банківського та страхового капіталів / В. В. Кучеренко // Вісник КНТЕУ. – №3. – 2010. – С. 57-66.

74. Ларіонова К. Л. Управління стратегічним співробітництво банків та страхових компаній в межах фінансового супермаркету / К. Л. Ларіонова, О. С. Чубата // Наука й економіка. – Т.1 – 2009. – № 3 (15). – С. 69-77.

75. Латыпова Д. Процесс слияний и поглощений как фактор роста и повышения конкурентоспособности страховых компаний [Електронний ресурс] / Д. Латыпова // Финансовый менеджмент в страховой компании. – 2005. – №1(1). – Режим доступа : http://www.reglament.net/ins/finmng/2005_1_article.htm. – Название с экрана.

76. Леонов С. В. Використання інвестиційного потенціалу банків як організаторів інтегрованих структур бізнесу / С. В. Леонов // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки і практики : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, (27-28 листопада 2008 р.), м. Харків / [Александрова К. М. (гол. Ред.)] ; Х. – «ІНЖЕК», 2008. – С. 224-226.

77. Лилик О. Bancassurance та перспективи його розвитку в Україні / О. Лилик // Вісник НБУ. – 2007. – № 2. – С. 32-37.

78. Лібералізація руху капіталу в ході євроінтеграції: досвід країн Центральної Європи : монографія / [А. О. Єпіфанов та ін.]. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 109 с.

79. Лопаткина И. В. Концепция про- и контрциклического регулирования как результат глобального кризиса экономики [Электронный ресурс] / И. В. Лопаткина // Вестник УАБД – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2010_1/28_01_05.pdf – Название с экрана.

80. Луців Б. Л. Bancassurance – як форма ефективної співпраці банків і страхових компаній / Б. Л. Луців, О. Притула // Світ фінансів. – 2008. – №2. – С. 119-124.

81. Мазуренок О. Bancassurance – неизбежность сотрудничества? / О. Мазуренок // Банковский вестник. – 2003. – № 1. – С. 47–49.

82. Макконнелл К. Р. Аналітична економія. Принципи, проблеми і політика : у 2 ч. Ч.1 : Макроекономіка: пер. с англ. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – 13-е вид. – Львів : Просвіта, 1997. – 671 с.

83. Макропруденциальный подход и принцип контрциклическости в регулировании финансового сектора Казахстана [Электронный ресурс] / КБЗО ЦИФН // – Режим доступа : http://www.cifn.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=300:2011-02-21-06-52-28&catid=38:publicationru&Itemid=61 – Название с экрана.

84. Малыгина С. И. Подходы Национального банка Республики Беларусь к формированию системы управления рисками банковской деятельности: IV Международный форум по банковским технологиям «БанкИТ'07» / С. И. Малыгина // Вестник Ассоциации белорусских банков. 2007. – №45. – С. 8-15.

85. Малыгина С. Новые стандарты Базель III — перспективы внедрения [Электронный ресурс] / С. Малыгина // – Режим доступа : <http://www.nbrb.by/bv/narch/534/2.pdf> – Название с экрана.

86. Мейзнер Я. Нам удалось создать инновационный для Украины bancassurance [Электронный ресурс] / Я. Мейзнер // Фориншурер – Режим дос-

тупа : <http://forinsurer.com/public/10/09/13/4148> – Название с экрана.

87. Міщенко В. Методологічні засади запровадження макропруденційного регулювання та нагляду / В. Міщенко // Вісник НБУ. – 2011. – №3. – С. 12-15.

88. Моисеев С. Р. Контрциклическое регулирование: динамические резервы и резервный капитал / С. Р. Моисеев // Банковское дело. – 2009. – №10. – С.12–20.

89. Моисеев С. Р. Макропруденциальная политика: цели, инструменты и применение в России / С. Р. Моисеев // Банковское дело. – 2011. – №5. – С. 12-20.

90. Мы не спешим предугадать, как Базель III нам отзовется... [Электронный ресурс] / Банкир – Режим доступа : <http://bankir.ru/tehnologii/s/my-ne-speshim-predugadat-kak-bazel-iii-nam-otzovetsya-10001076/#ixzz1vy5NSgKa> – Название с экрана.

91. Одинцов О. Загадки экономического цикла: кредитный бум, ошибочные инвестиции и долговой кризис [Электронный ресурс] / О. Одинцов // Элитный трейдер. – 2011. – Режим доступа : <http://www.elitetrader.ru/index.php?newsid=127418> – Название с экрана.

92. Ордовская И. Как работает банковское страхование в Украине и в чём конфликт взаимных интересов страховщиков и банков? [Электронный ресурс] / И. Ордовская // Интернет – журнал о страховании «forINSURER». – Режим доступа : <http://forinsurer.com/public/08/04/24/3470>. – Название с экрана.

93. Ордовська І. Акредитація страховиків у банках / І. Ордовська // Страхова справа. – 2008. – №1 (29). – С. 4-14.

94. Офіційна статистика Національного банку України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України // Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674 – Назва з екрану.

95. Оценка синергетического эффекта при формировании интегрированных структур [Электронный ресурс] / Е. Н. Машкова, С. В. Володин // Режим

доступа : <http://www.readings.gmik.ru/lecture/2011-OTSENKA-SINERGETICHESKOGO-EFFEKTA-PRI-FORMIROVANII-INTEGRIROVANNIH-STRUKTUR> – Назва з екрану.

96. Панасенко Г. Особливості взаємодії фінансових посередників на шляху поліпшення інвестиційних процесів в Україні та ключові фактори їх успіху / Г. Панасенко // Вісник НБУ. – 2010. – № 5. – С. 16-22.

97. Партин Г. Роль небанківських фінансових посередників у фінансуванні інноваційного розвитку / Г. Партин, О. Тивончук // Вісник НБУ. – 2005. – №5. – С. 46-51.

98. Пасько О. М. Визначення оптимальної форми взаємодії банків та страхових компаній в Україні / О. М. Пасько // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – Випуск 25. Частина 3. Том 2. – С. 112-118.

99. Пасько О. М. Определение понятия эффективного механизма взаимодействия страховых компаний и банков / О. М. Пасько // Економіка ринкових відносин. – 2010. – № 5. – С. 199-203.

100. Пасько О. М. Узгодження умов взаємодії банків і страхових компаній / О. М. Пасько // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 3. – С. 260-263.

101. Перспективы развития мировой экономики: финансовый стресс, экономические спады и подъемы [Электронный ресурс] // МВФ. – 2008. – 331 с. – Режим доступа : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/weo/2008/02/pdf/texttr.pdf> – Название с экрана.

102. Плотников А. Что такое банковское страхование? / А. Плотников // Банковские технологии. – 2003. – №4. – С. 55-59.

103. Приказюк Н. В. Інтеграція страхових компаній і банків: стратегічний альянс / Н. В. Приказюк // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка : Серія «Економіка». – 2008. – №106. – С. 30-32.

104. Приказюк Н. В. Співпраця банків і страхових компаній: проблеми та перспективи розвитку / Н. В. Приказюк // Теоретичні та прикладні питання еко-

номіки. - 2011. - № 25. - С. 106-113.

105. Приказюк Н. В. Стратегії поведінки страхових організацій на сучасному страховому ринку / Н. В. Приказюк, Г. Ю. Марченко // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка : Серія «Економіка». – 2010. – №120. – С. 24-27.

106. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] / Закон України від 07.12.2000 № 2121-III [зі змін. та доп.] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14> – Назва з екрану.

107. Про внесення змін до деяких законів України щодо недопущення поширення наслідків фінансової кризи на страховий ринок України [Електронний ресурс] / Проекту закону №4254 від 03.06.2009 – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=34822 – Назва з екрану.

108. Про затвердження Правил розміщення страхових резервів із страхування життя [Електронний ресурс] / Розпорядження Державної Комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 26.11.2004 року №2875 із змінами. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1626-04> – Назва з екрану.

109. Про затвердження Правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя [Електронний ресурс]: Розпорядження Державної Комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 17.12.2004 року №3104 із змінами. – Режим доступу : – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0019-05> – Назва з екрану.

110. Про окремі питання діяльності банків [Електронний ресурс] : Постанова від 4 грудня 2008 року N 413 – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/pb08025.html – Назва з екрану.

111. Про страхування [Електронний ресурс] / Закон України від 22 грудня 2011 року N 4270-VI [зі змін. та доп.] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> – Назва з екрану.

112. Про схвалення Концепції захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 р. № 1026-р. – Режим доступу :

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1026-2009-%F0>. – Назва з екрану.

113. Прозов Ю. Макропруденциальный надзор как альтернатива мегарегулятору [Электронный ресурс] / Ю. Прозов // – Режим доступа : http://www.my-banks.info/ekspert_makroprudencialnyi_nadzor_kak_alternativa_megaregulyatoru/ – Название с экрана.

114. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 495 с.

115. Реверчук С. К. Фінансовий супермаркет – перспективна форма розвитку ринку фінансових послуг / С. К. Реверчук, Л. Г. Кльоба // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – № 13. – С. 28-30.

116. Річні звіти Держфінпослуг [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг // Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/734.html> – Назва з екрану.

117. Родякин Я. Банковское страхование: особенности становления и перспективы развития / Я. Родякин // Страхование дело. – 2001. – №8. – С. 15-19.

118. Розвиток банківської системи України / [за ред. О. І. Барановського]. – К. : Ін-тут економіки та прогнозування, 2008. – 554 с.

119. Розвиток фінансового сектора та економічне зростання : монографія / [відп. ред. А. І. Даниленко]. – К. : НАН України, Інст. економіки, 2001. – 238 с.

120. Розмаинский И. В. «Гипотеза финансовой нестабильности» Мински : теория делового цикла XXI века [Электронный ресурс] / И. В. Розмаинский // – Режим доступа : <http://ie.boom.ru/Rozmainsky/fragilation.htm> – Название с экрана.

121. Романова А. О. Формирование механизма взаимодействия страховых компаний с банковскими учреждениями : дис. канд. экон. наук : 08.00.10 / Анна Александровна Романова ; ФГОБУ ВПО «Всероссийская государственная налоговая академия Министерства финансов Российской Федерации» ; науч. рук.

Цыганов А. А. – М. : [б. в.], 2005. – 231 с.

122. Сабодаш Р. Банківське страхування : форми існування в Україні / Р. Сабодаш // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №2. – С. 30-32.

123. Сисоєва Л. Ю. Банки України в інтеграційних процесах та інвестиційному ринку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Л. Ю. Сисоєва ; ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми. : [б. в.], 2011. – 22 с.

124. Сисоєва Л. Ю. Напрямки активізації банківського інвестування / Л. Ю. Сисоєва // Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (31 жовтня 2008 р.) : – Тернопіль, 2008. – С. 168-169.

125. Сисоєва Л. Ю. Напрямки взаємодії страхових компаній з банківськими установами на інноваційному ринку / Сисоєва Л. Ю. // Конкурентоспроможність та інновації : проблеми науки та практики : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 листопада) : 2008 р. – Х., 2008. – С. 78-80.

126. Сисоєва Л. Ю. Напрямки інтеграції банків і страхових компаній на інвестиційному ринку України / Сисоєва Л. Ю. – Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – 2010. – Вип. 28. : – С. 117-124.

127. Сисоєва Л. Ю. Сутність та особливості формування інтегрованих фінансових посередників / Л. Ю. Сисоєва // Стратегії економічного розвитку країн в умовах глобалізації : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та студентів. (26-27 листоп. 2009 р.) : Дніпропетровськ., 2009. – Т. 2. – С. 105-106.

128. Статистика асоціації українських банків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Асоціації українських банків // Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=87&menu=104&It

emid=96 – Назва з екрану.

129. Статистика страхового ринку України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт журналу «Страхова справа» // Режим доступу : <http://forinsurer.com/stat/> – Назва з екрану.

130. Стратегія розвитку фінансового сектора економіки України до 2015 року [Електронний ресурс] : проект на виконання Указу Президента України №659/2007 від 20.07.2007. – Режим доступу : <http://www.kbs.org.ua/files/dpee1.pdf>. – Назва з екрану.

131. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / [Козьменко О. В. та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с.

132. Страховщики избавляются от зависимости [Электронный ресурс] / Коммерсант Украина. – 2012. – Режим доступа : <http://www.kommersant.ua/doc/1877923> – Название с экрана.

133. Ткаченко Н. В. Об'єднання банків і страхових компаній / Н. В. Ткаченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №2. – С. 105-111.

134. Ткаченко Н. В. Страхування : навчальний посібник / Н. В. Ткаченко. – К. : Ліра К, 2007. – 376 с.

135. Туган-Барановський М. І. Політична економія : Курс популярний / М. І. Туган-Барановський ; Акад. Наук України, Ін-т економіки. – К. : Наукова думка, 1994. – 262 с.

136. Україна. Фінансовий сектор та економіка: нова стратегія реформ : матеріали Всеукр. наук. конференції, (Київ, 22-23 червня 2006 р.). – К. : Козаки. – 124 с.

137. Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України [Електронний ресурс] : Аналітична записка. / Асоціація українських банків. – Режим доступу : <http://aub.org.ua/images/analitzaraub.doc> – Назва з екрану.

138. Финансовая интеграция [Электронный ресурс] : Экономический словарь. – Режим доступа : http://abc.informbureau.com/html/oeiainiaass_eioaadaoess.html. – Название с экра-

на.

139. Формування та розміщення фінансових ресурсів депозитних корпорацій України [Електронний ресурс] : Статистичний випуск НБУ. Вересень 2011 року. – Режим доступу :

<http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=72197>. – Назва з екрану.

140. Фурман В. М. Перспективи створення альянсів страхових компаній і банків в Україні / В. М. Фурман // Вісник НБУ. – 2005. - №4. – с. 20-22.

141. Фурман В. М. Формування ефективної стратегії взаємодії страхових компаній та банків / В. М. Фурман // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 137-141.

142. Цыганов А. А. Интеграционные структуры банковско-страховых групп / А. А. Цыганов, П. А. Гришин // Финансы и кредит. – №36 (276). – 2007. – С. 51-57.

143. Шевцова О. Й. Структурний розвиток фінансового ринку України / О. Й. Шевцова, О. С. Коваленко // Економічний простір. – 2009. – №23/2. – С. 35-43.

144. Шепілова В. Проблеми і перспективи розвитку фінансового ринку в секторі банківської та страхової діяльності / В. Шепілова, М. Сідак, А. Вихристюк // Схід. – 2008. – №5 (89). – С. 15-21.

145. Школьник І. О. Вплив міжнародних фінансових конгломератів на розвиток фінансового ринку України / І. О. Школьник, В. М. Кремень // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 34-42.

146. Школьник І. О. Критерії ідентифікації фінансового конгломерату: вітчизняний та європейський підходи / І. О. Школьник, О. В. Козьменко, В. М. Кремень // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 6. – С. 32-36.

147. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія / І. О. Школьник. – Суми : Мрія : УАБС НБУ, 2008. – 348 с.

148. Шмойлова Р. А. Теория статистики: ученик / Р. А. Шмойлова. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 464 с.

149. A new approach to financial regulation: building a stronger system [Electronic resource] / HM Treasury. – 2011. – 138 p. Mode of access http://www.hm-treasury.gov.uk/d/consult_newfinancial_regulation170211.pdf – Title from the screen.

150. An update for Accord Members in Bancassurance [Electronic resource] // Accord. – 2011 – №2. – 3 p. – Mode of access : <http://accord-myunion.org/wp-content/uploads/2011/04/02-2011.pdf> – Title from the screen.

151. Balassa B. The theory of economic integration / Bela A. Balassa. – Greenwood Press, 1982. – 304 p.

152. Baltensperger E. Regulation and intervention in the insurance industry – fundamental issues [Electronic resource] / E. Baltensperger, P. Buomberger, A. Iuppa // Zurich Insurance Group Report. – September, 2007. – 52 p. – Access mode : <http://zdownload.zurich.com/main/reports/White%20Paper%20Regulation%20and%20Intervention%20in%20the%20Insurance%20Industry.pdf>. – Title from the screen.

153. Bancassurance – new options for the development of Serbian financial sector [Electronic resource] // Economics and Organization. – 2011 – №1. –p. 15-29 – Mode of access : <http://facta.junis.ni.ac.rs/eao/eao201101/eao201101-02.pdf> – Title from the screen.

154. Bancassurance : Ties that strengthen [Electronic resource] // Newstrack. – 2011. – №9. – 32 p. – Mode of access : http://www.bajajallianz.com/Corp/content/newstrack/2011/Newstrack_sept_11_final.pdf – Title from the screen.

155. Bancassurance in HSBC [Electronic resource] // Insurance and Finance. – 2011. – 5 p. – Mode of access : http://www.genevaassociation.org/PDF/Insurance_And_Finance/GA2011-I&F08-Fried.pdf – Title from the screen.

156. Bancassurance.com [Electronic resource] // A Global Glance Reveals Bank Insurance Opportunity. – 2011 – 23 p. – Mode of access : <http://www.bankinsurance.com/editorial/news/bi-com-news/BankInsurance-com-News-2011-09.pdf> – Title from the screen.

157. Bancassurance: Stale or Staunch? A pan-European country analysis [Electronic resource] // PWC. – 2011 – 53 p. – Mode of access : <http://oathesis.eur.nl/ir/repub/asset/10140/MA-thesis%20Olivier%20Jongeneel-final.pdf> 53 – Title from the screen.

158. Banking and Insurance Market Overview [Electronic resource] // Ensignt. – 2011. – 54 p. – Mode of access : http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Banking_and_Insurance_Market_Overview_ADVFIL20110404_0005.pdf – Title from the screen.

159. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – 2010 – Mode of Access : <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> – Title from the screen.

160. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – 2010. – Mode of Access : <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf> – Title from the screen.

161. Basel Committee on Banking Supervision. Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer. [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – 2010. – Mode of Access : <http://www.bis.org/publ/bcbs187.pdf> – Title from the screen.

162. Basel Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurements and Capital Standards. A Revised Framework. Comprehensive Version [Electronic resource] / Bank for International Settlements. – 2006. – Mode of Access : <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf> – Title from the screen.

163. Basel III : What the draft proposals might mean for European banking April 2010 Philipp Härle Matthias Heuser Sonja Pfetsch Thomas Poppensieker [Electronic resource] / McKinsey&Company. – 2010. – Mode of Access : http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/gebi/mckinsey_en.pdf – Title from the screen.

164. Basel III and Its Consequences Confronting a New Regulatory

Environment [Electronic resource] / Accenture. – 16 p. – Mode of Access : http://www.accenture.com/SiteCollectionDocuments/PDF/Accenture_Basel_III_and_its_Consequences.pdf – Title from the screen.

165. Basel III New Capital and Liquidity Standards – FAQs [Electronic resource] / Moody`s analytics. – 6 p. – Mode of Access : <http://www.moodyanalytics.com/~media/Insight/Regulatory/Basel-III/Thought-Leadership/2012/2012-19-01-MA-Basel-III-FAQs.ashx> – Title from the screen.

166. Basel III: what's new? Business and technological challenges [Electronic resource] / Algorithmics. – 42 p. – 2010 Mode of Access : <http://www.algorithmics.com/EN/media/pdfs/Algo-WP0910-LR-Basel3-Exd.pdf> – Title from the screen.

167. Benoist G. Bancassurance: The New Challenges [Electronic resource] / G. Benoist // The Geneva Papers on Risk and Insurance. – 2002. – Vol. 27, №3. – P. 295-303. – Mode of access : [http://www.genevaassociation.org/PDF/Geneva_papers_on_Risk_and_Insurance/GA_2002_GP27\(3\)_Benoist.pdf](http://www.genevaassociation.org/PDF/Geneva_papers_on_Risk_and_Insurance/GA_2002_GP27(3)_Benoist.pdf). – Title from the screen.

168. Bente C. Benefits of bancassurance [Electronic resource] / C. Bente, E. Ghilimei. – Mode of access : <http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2008/v3-finances-banks-accountancy/012.pdf>. – Title from the screen.

169. Bonnet Y. Analysis and prospects of the French bancassurance market [Electronic resource] / Y. Bonnet, P. Arnal // Association Actuarielle Internationale. Congres Interational des Actuaries. – 9 p. – Mode of access : http://www.actuaries.org/EVENTS/Congresses/Cancun/ica2002_subject/bancassurancce/bancass_67_arnal.pdf. – Title from the screen.

170. Boyd J. Bank holding company mergers with nonbank financial firms: Effects on the risk of failure / J. Boyd, S. Graham, R. Hewitt // Journal of Banking & Finance. – 1993. – vol. 17(1). – P. 43-63.

171. Canals J. Competitive Strategies in European Banking / J. Canals // Oxford University Press. – 2005. – P. 34-56.

172. Cummins J. D. Convergence of Insurance and Financial Markets: Hybrid

and Securitized Risk-Transfer Solutions [Electronic resource] / J. D. Cummins // Journal of Risk and Insurance. – 2009. – Vol. 76 Nbr. 3. – Mode of access : <http://vlex.co.uk/vid/convergence-hybrid-securitized-solutions-68272676>. – Title from the screen.

173. Cummins J. D. Market concentration, vertical integration and bancassurance: consolidation and the “Insurance Middleman” [Electronic resource] / J. D. Cummins, M. A. Weiss, X. Xie // Washington : ARIA Annual Meeting, 2006. – 47 p. – Mode of access : <http://www.aria.org/meetings/2006papers/CumminsWeissXieM&ABroker080406.pdf>. – Title from the screen.

174. Daniel J. The Integration of Financial Services in Europe / J. Daniel // North American Actuarial Journal. – 2000. – № 4. – P. 53– 63.

175. Davis S. Bancassurance : The lessons of global experience in banking and insurance collaboration [Electronic resource] / S. Davis // VRL KnowledgeBank Ltd, 2007. – 152 p. – Mode of access : http://www.atmia.com/ClassLibrary/Page/Information/DataInstances/1762/Files/821/bancassurance_report_final.pdf. – Title from the screen.

176. Development of bancassurance in Malaysia [Electronic resource] : Central Bank of Malaysia. – 2004. – P. 20-26. – Mode of access : <http://www.bnm.gov.my/files/publication/dgi/en/2004/06.box1.pdf>. – Title from the screen.

177. Dierick F. The supervision of mixed financial services groups in Europe / F. Dierick // Occasional paper series. – 2004. – № 20. – 60 p.

178. Draghi M. Financial market integration and the intermediation of savings / M. Draghi // BIS Review. – 2006. – № 15. – P. 1-6.

179. Duenwald Ch. Too Much of a Good Thing? Credit Booms in Transition Economies: The Cases of Bulgaria, Romania, and Ukraine / Ch. Duenwald, N. Gueorguiev, A. Schaechter. – IMF Working Paper. – 2005. – 32 p.

180. European Insurance — Key Facts September 2011 [Electronic resource] // CEA. – 2011 – 16 p. – Mode of access :

<http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/key-facts-2011.pdf> – Title from the screen.

181. Fagan C. Distribution strategies in bancassurance [Electronic resource] / C. Fagan // Presentation to the Cologne Re International Seminar, 1995 – 6 p. – Mode of access : http://www.lifestrategies.ie/pdf/25_distribution_strategies.pdf. – Title from the screen.

182. Falautano I. Integrated Distribution and Financial Services and Value Creation: Challenges Ahead / I. Falautano, E. Marsiglia // The Geneva Papers on Risk and Insurance. – 2003. – Vol. 28 No. 3. – P. 481-494.

183. Fischer S. Introduction to macroeconomics / S. Fischer. – New York : McGraw-Hill Inc., 1988. – 460 p.

184. From Bancassurance to affinity insurance products [Electronic resource] // Societe Generale. – 2011 – 16 p. – Mode of access : <http://www.insure.ru/images/lib/files/Alban%20Lavril.pdf> – Title from the screen.

185. Galati G. Moessner R. Macroprudential policy – a literature review / G. Galati, R. Moessner // Netherlands Bank DNB Working Papers – 2010. – №267. p. 1-38/

186. Garcia-Herrero A. Global and regional financial integration : progress in emerging markets [Electronic resource] / A. Garcia-Herrero, P. Woolridge // BIS Quarterly Review. – September, 2007. – P. 57-70. – Mode of access : http://www.dcenter.ru/eaes/lit/07_03_3.pdf. – Title from the screen.

187. General Insurance in Japan. Factbook 2008-2009 [Electronic resource] // The General Insurance Association in Japan. – 2009. – 54 p. – Mode of access : <http://www.sonpo.or.jp/en/publication/pdf/fb2009e.pdf>. – Title from the screen.

188. Genetay N. Bancassurance / N. Genetay, P. Molyneux. – Hampshire : Palgrave Macmillan, 1998. – 290 p.

189. Gryse B. La bancassurance: des origins aux oligopolies financiers. Regard critique d'un praticien / B. De Gryse. – Bruxelles: Kluwer, 2000. – 25 p.

190. Hess T. Bancassurance developments in Asia – shifting to a higher gear [Electronic resource] / T. Hess // Sigma, Swiss Re, 2002. – № 7. – 40 p. – Mode of

access : http://media.swissre.com/documents/sigma7_2002_en.pdf. – Title from the screen.

191. Hirtle B. Macroprudential Supervision of Financial Institutions: Lessons from the SCAP. / B. Hirtle, T. Schuermann, K. Stroh // Federal Reserve Bank of New York. – 2009. – №409. – p. 1-13.

192. Holynski T. New Era of bancassurance: situation, threats, opportunities / T. Holynski. – Sopot, 2009. – 13 p.

193. Hoschka T. C. Bancassurance in Europe / Tobias C. Hoschka. – The MacMillan Press, LTD, Houndmills, 1994. – 192 p.

194. How bancassurance can Dominate the UK Life Insurance Industry [Electronic resource] // Accenture Multi-Channel Distribution Consumer Survey. – 2010. – 10 p. – Mode of access : <http://www.accenture.com/us-en/blogs/accenture-blog-on-insurance/archive/2011/08/01/how-bancassurance-can-dominate-the-uk-life-insurance-industry-1-of-2.aspx>. – Title from the screen.

195. Insurance Sector: a sector with possibilities [Electronic resource] // Madrid Centro Financiero. – 2009. – 5 p. – Mode of access : www.madridfinancialcentre.org/.../ficha-xi-seguros-ingles-final-julio-09.doc. – Title from the screen.

196. Johnson J. Valuing the potential transformation of banks into financial conglomerates: evidence from a Citigroup merger / J. Johnson, J. Madura // The Financial Review. – 2000. – № 35. – P. 17-36.

197. Kanhert F. Economic integration among developing countries / F. Kanhert. – Paris : OECD : Development Centre Studies, 1969. – 162 p.

198. Kaye C. Bancassurance in China : Reaching the next level [Electronic resource] / C. Kaye, F. Leung, H. Michaelis // The Boston Consulting Group, Inc./Swiss Reinsurance Company Ltd. – 2009. – № 12 – 20 p. – Mode of access : http://www.bcg.com.cn/export/sites/default/en/files/publications/reports_pdf/China_Bancassurance_in_China_English_Dec_2009.pdf. – Title from the screen.

199. Kostyuk A. Financial-industrial groups at the markets for corporate control and investments: the case of Ukraine / A. Kostyuk, K. Tchernyshov, H.

Kostyuk // Corporate Ownership and Control. – Volume 2, Issue 2, 2004. – P. 77-90.

200. Kumar M. Bancassurance : A SWOT Analysis [Electronic resource] / M. Kumar // Insurance Professional. – Mode of access : <http://www.einsuranceprofessional.com/artbuzz.html>. – Title from the screen.

201. Legrand C. New trends in World Bancassurance [Electronic resource] / C. Legrand // Milliman Research report, 2004. – 12 p. – Mode of access : <http://publications.milliman.com/research/life-rr/archive/pdfs/New-Trends-In-World-Bancassurance-RR-10-01-04.pdf>. – Title from the screen.

202. Macroprudential instruments and frameworks: a stocktaking of issues and experiences [Electronic resource] / CGFS // Committee on the Global Financial System. – 2010. – № 38. Mode of access : <http://www.bis.org/publ/cgfs38.pdf> – Title from the screen.

203. Minsky H. The Financial Instability Hypothesis [Electronic resource] / Minsky H. // The Jerome Levy Economics Institute. – 1992 – №74. – Mode of access : <http://www.levyinstitute.org/pubs/wp74.pdf> – Title from the screen.

204. New Bancassurance regulations in Indonesia [Electronic resource] // Milliman. – 2011 – 5 p. – Mode of access : <http://publications.milliman.com/publications/life-published/pdfs/030220011-asia-ealert.pdf> – Title from the screen.

205. Nigh J. O. Bancassurance in Latin America [Electronic resource] / J. O. Nigh // Emphasis. – 2000. – №1. – 6-9 p. – Mode of access : <http://www.towersperrin.com/tp/getwebcachedoc?webc=TILL/USA/2000/200003/2002051510.pdf>. – Title from the screen.

206. Nisanke M. Financial Integration and Development: Liberalization and Reform in Sub-Saharan Africa / M. Nisanke, E. Aryeetey. – London and New York: Routledge. 1998. – 47 p.

207. Nurullah M. The Separation of Banking from Insurance : Evidence from Europe [Electronic resource] / M. Nurullah, S. Staikouras // Multinational Finance Journal, Global Business Publications : Quarterly publication of the Multinational Finance Society, a nonprofit corporation. – 2008. – Vol. 12, no. 3/4. – P. 157–184. –

Mode of access : <http://mfs.rutgers.edu/MFJ/Articles-pdf/V12N34p1.pdf>. – Title from the screen.

208. Okeahalam C. Does Bancassurance Reduce the Price of Financial Service Products / C. Okeahalam // *Journal of Financial Services Research*. – 2008. – № 33. – P. 147–162.

209. Paige F. L. Bidder returns in bancassurance mergers: Is there evidence of synergy? / Fields L. Paige, Fraser R. Donald, Kolari W. James // *Journal of Banking & Finance*. – 2007. – № 31. – P. 3646–3662.

210. Report of the Committee on Bancassurance [Electronic resource] // Insurance Regulatory and Development Authority. – 2011 – 145 p. – Mode of access : <http://www.bimabazaar.com/Contents/BANCASSURANCE%20REPORT.pdf> – Title from the screen.

211. Retail Financial Services Technology Outlook [Electronic resource] // Business Insights. – Mode of access : <http://www.globalbusinessinsights.com/content/rbtc0068m.pdf>. – Title from the screen.

212. Sahay K. Bancassurance – an Effective Distribution Model / Kamalji Sahay // *Banking frontiers*. – 2010. – № 2. – P. 14-15.

213. Saunders A. Universal banking in the United States / A. Saunders, I. Walter. – New York. Oxford University Press, 1994. – 288 pages.

214. Savchenko T. G. Economic cycles in the CIS countries / T. G. Savchenko // *Problems of design and development of human communities self-organization forms: materials digest of the IV International scientific and practical conference (April 21-28)*. – Kiev, London, 2011. – P. 193-197.

215. Skipper H. Financial Services Integration Worldwide: Promises and Pitfalls [Electronic resource] / H. Skipper // Atlanta : Georgia State University, 2000. – 56 p. – Mode of access : http://www.soa.org/library/journals/north-american-actuarial-journal/1997-09/2000/july/naaj0007_6.pdf. – Title from the screen.

216. Staikouras S. Business opportunities and market realities in financial conglomerates / S. Staikouras // *The Geneva Papers*. – 2006. – № 31. – P. 124–148.

217. Staikouras S. K. An event study analysis of international ventures between banks and insurance firms / S. K. Staikouras // Journal of International Financial Markets, Institutions & Money. – 2009. – № 19. – P. 675-691.

218. Tassin E. Success Factors for Bancassurance in France / E. Tassin // Abelica Global Consultants and Actuaries. Insurance News. – 2009. – № 3. – 8 p.

219. Violaris Y. Bancassurance in practice [Electronic resource] / Y. Violaris // Munich Re publications. – 2001. – 40 p. – Mode of access : <http://www.marclife.com/research/pdf/banc.pdf>. – Title from the screen.

220. Voutilainen R. Comparing Alternative Structures of Financial Alliances / R. Voutilainen // The Geneva Papers on Risk and Insurance. – 2005. – No. 30. – P. 327-342.

221. World financial centers : New horizons in insurance and banking [Electronic resource] // Sigma, Swiss Re. – 2001. – № 7. – 89 p. – Mode of access : <http://www.insureegypt.com/financial%20services.PDF>. – Title from the screen.

222. World Investment Report 2000: Cross-border mergers and acquisitions and development [Electronic resource] // United Nations Conference on Trade and Development – 2000. – 140 p. – Mode of access : http://unctad.org/en/docs/wir2000_en.pdf – Title from the screen.

223. Yasuoka A. Prospects for Bancassurance: Trends towards Integration of Banking Services and Insurance Sales / A. Yasuoka // Nomura Research Institute Papers. – 2005. – № 85. – 14 p.

224. Yasuoka A. Bancassurance – a perspective / A. Yasuoka // Nomura Research Institute Papers. – 2008. – № 113. – 8 p.

225. Yasuoka A. Bancassurance in India - An Emerging Concept [Electronic resource] / A. Yasuoka // Free content article directory. – 2012. – 10 p. – Mode of access : <http://career-management.ezinemark.com/bancassurance-in-india-an-emerging-concept-7d34f987e5e4.html> – Title from the screen.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розвиток процесів злиттів та поглинань у фінансовій сфері

Таблиця А.1 – Вартість угод з придбання банків та страхових компаній протягом 2002-2007 рр. [55-56; 59]

Рік	Фірма (страхова компанія)	Продавець (банк)	Покупець	Вартість придбання (млрд. дол. США)
2002	Alliance & Leicester Life	Alliance & Leicester Pic	Legal & General Pic (страхова компанія)	-
2002	Deutsche Herold	Deutsche Bank	Zurich Financial Services (страхова компанія)	1,3
2002	Insurance operations	ABN Amro	Aviva (страхова компанія)	0,5
2003	National Australia Life (UK)	National Australia Bank Ltd	Century Group (страхова компанія)	-
2004	Codan Liv & Pension	Royal & Sun Alliance	SEB Bank (банк)	0,4
2004	FinecoVita (57.7%)	Capitalia	CNP Assurances (страхова компанія)	0,7
2005	Life operations (51 %)	Banco Comercial Portugues	Fortis (банк)	0,6
2005	MLP Life	MLP	HBOS (банк)	0,4
2006	Winterthur	Credit Suisse	AXA (страхова компанія)	9,8
2006	Abbey National Life	Banco Santander	Resolution Life Pic (страхова компанія)	6,7
2007	Nationwide Life	Nationwide Building Society	Legal & General Pic (страхова компанія)	-
2007	CaiFor (50%)	Fortis	La Caixa (банк)	1,4
2007	Insurance & pension fund operations (50%)	BMPS	AXA (страхова компанія)	1,5
2007	BHW Leben	Postbank	Talanx (страхова компанія)	0,8
2007	Assurances Federates IARD (60%)	Allianz	Credit Agricole (банк)	-
2007	Ecureuil Vie (49.9%)	Caisse d'Epargne	CNP Assurances (страхова компанія)	1,9

продовження додатку А

Таблиця А.2 – Розвиток процесів злиттів та поглинань у фінансовій сфері у світі за період 2000-2006 рр. [59]

(млрд. дол. США)

Країни й регіони	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Економічно розвинені країни*	459,5	306,0	215,0	302,1	442,1	513,0	778,5
Інші частини світу	42,5	70,2	44,1	28,8	57,3	85,3	124,1
Загалом	502,0	376,1	259,1	330,9	499,4	598,2	902,5

*Австралія, Канада, Японія, Нова Зеландія, США, країни Західної Європи

Додаток Б

Узагальнення категоріально-понятійної бази дослідження банківсько-страхової інтеграції

Таблиця Б.1 – Систематизація підходів до розуміння сутності поняття «банківсько-страхова інтеграція»

Автор	Термін	Визначення
Організаційний підхід		
Каммінс Дж., Вейс М., Ксіаойінг К. (Cummins J., Weiss M., Xiaoqing X. [173])	Банківсько-страхова інтеграція	комплексний процес добровільної взаємодії, зближення і переплетіння банків та страховиків, що передбачає створення широкого об'єднання, яке функціонує згідно зі спеціально підписаними угодами і має певну організаційну структуру.
Клапків Ю., Тринчук В. [46]	Інтеграція банківського і страхового бізнесу	суттєва зміна бізнес архітектури фінансового ринку, а саме не лише зміна його структури, але і запровадження нових моделей співпраці поміж учасниками ринку та формування продуктів і каналів, що не мали поширення до цього.
Функціональний підхід		
Кучеренко В. [72, с. 103]	Інтеграція банків і страхових компаній	фінансова категорія, яка відображає процес поєднання та узгодження їх спільних відносин, пов'язаних із залученням і використанням грошових надходжень від населення, підприємств та установ, на що спрямовані функції цих суб'єктів фінансового ринку в їх інтересах, а також в інтересах суспільного відтворення.
Кожевнікова І. М. [53, с. 18]	Інтеграція банків та страхових компаній	діяльність банків та страхових компаній, обумовлена загальною потребою в капіталізації вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб, заснована на їх акумуляції та інвестуванні
Даніель Дж. (Daniel J.) [174], Г. Панасенко [96, с.18]	Інтеграція банків і страхових компаній	стан або процес поєднання діяльності банків та страховиків на основі притаманних їм функцій, який проявляється у поглибленні їх взаємодії, що породжує причинну обумовленість та узгодженість дій, з метою досягнення економічних цілей в межах обмежень зовнішнього середовища.
Результатний підхід		
Драґхі М. (Draghi M.) [178]	Банківсько-страхова інтеграція	процес досягнення єдності зусиль усіх підсистем організації діяльності банків та страхових компаній для реалізації їх спільних завдань та цілей.
Арутюнян Р.Р. [3]	Інтеграція банківської і страхової діяльності	процес поступового об'єднання діяльності банків та небанківських фінансових установ (від спільного продажу послуг до створення спеціалізованих фінансових установ), спрямованих на отримання економічного ефекту, що досягається в результаті взаємодії трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.

Таблиця Б.2 – Систематизація підходів до визначення сутнісного змісту поняття «фінансова інтеграція»

Автор	Термін	Визначення
Як форма інтернаціоналізації діяльності учасників фінансового ринку		
Джонстон Дж., Мадуро Дж. (Johnston, J., Madura J.) [37]	Інтеграція фінансових посередників	- процес розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків та поділу сфер діяльності між фінансовими посередниками; - форма інтернаціоналізації діяльності учасників фінансового ринку, зближення та поглиблення їх взаємодії.
Альошина А. [1]	Фінансова інтеграція	- процес послаблення та ліквідації бар'єрів між внутрішніми та міжнародними фінансовими ринками та розвитку зв'язків між ними; - процес уніфікації та гармонізації основних понять, категорій та принципів організації фінансово-кредитної діяльності.
Гарсія-Херреро А., Вулдрідж Ф. (Garcia-Herrero A., Woolridge Ph.) [186]	Фінансова інте- грація	процес розширення та поглиблення взаємозв'язків між секторами фінансового ринку, що, перш за все, передбачає відкриття національних фінансових ринків та інститутів для іноземних учасників, а також, у свою чергу, дозвіл локальним суб'єктам фінансових відносин здійснювати інвестиційну діяльність закордон.
Організаційно-функціональний підхід		
Баласса Б. (Balassa B.) [151, 153]	Інтеграція фі- нансових посе- редників	об'єднання фінансових посередників з метою досягнення переваг більш ефективного фінансового розвитку і реалізації завдань фінансової політики.
Канхерт Ф. (Kanhert F.) [197]	Фінансова інте- грація	узагальнюючий процес пошуку найбільш ефективної організаційно-функціональної та керуючої структури в умовах еволюції фінансових відносин в економіці.
Драгхі М. (Draghi M.) [178]	Інтеграція фі- нансових посе- редників	зосередження, концентрація повноважень в руках вищих адміністративних або виконуючих робітників двох чи більше фінансових посередників з метою взаємної вигоди: зменшення конкуренції, зниження витрат, забезпечення більшої частки ринку.
Кузнецова Н.П., Чернова Г.В. [70]	Фінансова інте- грація	процес, заснований на дотриманні принципу «гомогенності», що відображає об'єднання однорідних суб'єктів фінансового ринку – банків, страхових компаній, інвестиційних та пенсійних фондів.
	Фінансова кон- вергенція	процес, заснований на дотриманні принципу «гетерогенності», що передбачає об'єднання неоднорідних суб'єктів за однією чи кількома ознаками, тобто різнорідних посередників за стратегіями управління, котрі застосовуються фінансовими інститутами, за складом, якістю та обсягом послуг і фінансових продуктів.

Таблиця Б.3 – Систематизація форм та видів банківсько-страхової інтеграції

Автори підходу	Ознака	Форми БСІ	Характеристика форми БСІ	Переваги форми БСІ	Недоліки форми БСІ
Герінг Р., Сантомеро А. [43]	Принцип правового та операційного розділення діяльності	1.1. Повна інтеграція	Характерна для <i>німецької</i> моделі конгломератів. Є теоретичною моделлю, адже поєднання банківських та страхових послуг в одній установі є забороненим. Не існує жодних відмінностей операційного чи правового характеру.	Порівняно менші затрати за допомогою економії від масштабу	Монополістичні дії конгломерату; конфлікт інтересів; ретельний нагляд з боку органів державного регулювання
		1.2. Материнська компанія – банк, дочірня – страхова компанія	Характерна для <i>британської</i> моделі конгломератів. Юридичне розмежування банківської та страхової діяльності, існує контроль за збутом комплексних фінансових продуктів.	Гарантії фінансової надійності для страховика, менші управлінські витрати	Зниження операційної ефективності в порівнянні із німецькою моделлю
		1.3. Материнська компанія – фінансовий холдинг	Характерна для <i>американської</i> моделі. Повне правове розділення діяльності. Материнська компанія є єдиним власником банківської установи і страхової організації.	Спрощення регулюючих та внутрішніх контрольних процедур	Менший ефект економії від суміщення
Voutilainen R. [220, с. 330-331]	Структурна модель фінансового альянсу	3.1. Угода про перехресний продаж	Сторони угоди погоджуються реалізовувати власні продукти клієнтам одне одного. Угода в більшості випадків носить односторонній характер, тобто банк реалізовує страхові продукти власним клієнтам	Високоприбутковий напрямок діяльності для банку в галузі реалізації продуктів зі страхування життя	Порушується баланс інтересів, складність у задоволенні інтересів обох сторін в частині розподілу доходів і витрат
		3.2. Союз незалежних партнерів	Підвид угоди про перехресний продаж, де союз партнерів підкріплюється перехресним (обмін міноритарним пакетом акцій) / спільним володінням банку і страховика	Перехресний обмін міноритарним пакетом акцій є умовою виключення домінування одного із суб'єктів союзу над іншим	Не дозволяє отримати ефект на маркетинговому, інформаційно-аналітичному рівнях

продовження додатку Б
продовження табл. Б.3

Автори підходу	Ознака	Форми БСІ	Характеристика форми БСІ	Переваги форми БСІ	Недоліки форми БСІ
		3.3. Контроль шляхом володіння	Банк купує страхову компанію або навпаки. У більш ускладненому варіанті холдингова компанія володіє декількома банками і страховиками (міжсегментна і міжгеографічна консолідація)	Повна концентрація контролю над партнером фінансового альянсу (союзу).	
Хосшка Т. (Hoschka T.C.) [193, с. 57]; страхова група SCOR [48, с. 5]; Вайт М.Д. [49]; Дайрік Ф. [50], Сабодаш Р. [122], Фурман В. [141]	Спосіб виходу на ринок	2.1. Створення нової компанії <i>De novo entry</i>	в більшості випадків банком створюється страхова компанія. Банки, маючи повний контроль над процесом створення страхової організації, повністю нав'язують їй власні сталі нормативи та правила поведінки в середині компанії.	Серйозні проблеми в поєднанні корпоративних культур страховика і банку можуть бути легко вирішені, значні інвестиції	Монополістичні дії конгломерату; конфлікт інтересів; ретельний нагляд з боку органів державного регулювання
		2.2. Злиття/поглинання <i>Mergers /acquisitions</i>	Інтеграція банку і страхової компанії шляхом об'єднання або купівлі контрольного пакету акцій.	Координування діяльності обох установ в одному напрямі	
		2.3. Спільна діяльність <i>Joint ventures</i>	Заснований на відповідній угоді між двома або більше компаніями про створення незалежної юридичної особи, такої, що знаходиться у власності та підконтрольній материнській компанії (банк чи страховик). Банк є учасником одного або декількох страховиків.	Успішно використовується у світовій практиці для організації компаній з іноземним капіталом, спільний обмін знаннями	Короткостроковість діяльності, 80% спільних підприємств перепродаються.
		2.4. Угода про дистрибуцію <i>Distribution alliances</i>	Банк і страховик незалежні. Спільне розповсюдження послуг через спільно організовану збутову мережу. Банк відіграє роль фінансового посередника для страховика.	Незалежність установ, що дозволяє уникнути ефекту «зараження» при виникненні фінансової кризи	Не дозволяє отримати ефект на маркетинговому, інформаційно-аналітичному рівнях.

продовження додатку Б
продовження табл. Б.3

Автори підходу	Ознака	Форми БСІ	Характеристика форми БСІ	Переваги форми БСІ	Недоліки форми БСІ
<p>Falautano [182, с. 482-483] Шепілова В. [144]</p>	<p>Ступінь інтеграції дистрибуції фінансових послуг страховика і банку</p>	<p>4.1. Комерційна угода між банком і страховиком</p>	<p>Банк і страховик незалежні. Спільне розповсюдження послуг через спільно організовану збутову мережу. Банк відіграє роль фінансового посередника для страховика.</p>	<p>Незалежність установ, що дозволяє уникнути ефекту «зараження» при виникненні фінансової кризи</p>	<p>Не дозволяє отримати ефект на маркетинговому, інформаційно-аналітичному рівнях, розходження корпоративних культур установ.</p>
		<p>4.2. Стратегічний альянс</p>	<p>укладення угоди про розповсюдження страхових продуктів банком, який іноді посилюється обміном міноритарних пакетів акцій між фінансовими установами</p>	<p>Успішно використовується у світовій практиці для організації компаній з іноземним капіталом, спільний обмін знаннями</p>	<p>Короткостроковість діяльності, 80% спільних підприємств перепродаються.</p>
		<p>4.3. Спільне підприємство</p>	<p>в більшості випадків банком створюється страхова компанія. Банки, маючи повний контроль над процесом створення страхової організації, повністю нав'язують їй власні сталі нормативи та правила поведінки в середині компанії.</p>	<p>Серйозні проблеми в поєднанні корпоративних культур страховика і банку можуть бути легко вирішені, значні інвестиції</p>	
		<p>4.4. Кептивна компанія</p>	<p>шляхом купівлі контрольного пакета акцій банком чи страховиком або за допомогою утворення нової компанії</p>	<p>Оптимізація схем оподаткування, легальний відтік капіталів закордон через перестраховання.</p>	<p>Зосередження не на потребах клієнтів, а на легалізації обміну грошовими ресурсами.</p>

продовження додатку Б
продовження табл. Б.3

Автори підходу	Ознака	Форми БСІ	Характеристика форми БСІ	Переваги форми БСІ	Недоліки форми БСІ
В.М. Загребной [34, 35], О.Л. Дибань [25], О. Лилик [77, с. 35]	Вид взаємовідносин	5.1. Початкова форма співпраці	яка обмежується наданням страховою компанією послуг клієнтам банку і самому банку на договірних засадах. Ця форма не є по суті bancassurance, оскільки відсутні конвергенція каналів продажів і загальних продуктів.	Незалежність фінансових посередників, низькі витрати на проведення спільної діяльності	Не дозволяє отримати ефект на маркетинговому, інформаційно-аналітичному рівнях, розходження корпоративних культур установ.
		5.2. Форма агентських відносин	яка допускає поширення страхових послуг за згодою банку через його агентську мережу.	Більш повна загрузка збутових каналів банку	
		5.3. Форма кооперації	Партнери утворюють альянс, створюючи на договірній основі режим найбільшого сприяння в усіх галузях співробітництва. Це вища ступінь співробітництва, яка потребує координації спільного бізнесу на довгостроковій постійній основі.	Незалежність установ, що дозволяє уникнути ефекту «зараження» при виникненні фінансової кризи	
		5.4. Форма контролю	допускає застосування механізму контролю аж до злиття і поглинання, за допомогою якого банк або страховик має намір досягти своїх стратегічних цілей.	Порівняно менші затрати за допомогою економії від масштабу	
		5.5. Форма фінансового супермаркету	Є вищою фазою інтеграції банку і страхової компанії. При цьому структури банку і страхової компанії повинні бути тісно інтегровані між собою не тільки на рівні фронт-офісних структурних підрозділів, що забезпечують спільне використання каналів продажів фінансових послуг, але і на рівні загального бек-офісу.	Наявність маркетингового, фінансового, управлінського синергетичних ефектів	

продовження додатку Б
продовження табл. Б.3

Автори підходу	Ознака	Форми БСІ	Характеристика форми БСІ	Переваги форми БСІ	Недоліки форми БСІ
В. Кучеренко [73, с.64-65]	Наявність взаємозв'язків між капіталом банків та страховиків (законодавчі обмеження в Україні)	6.1. Фінансова холдингова група	складається переважно або винятково з установ, які надають фінансові послуги, наприклад, страхові компанії, серед яких повинен бути хоча б один банк (фінансова група "ТАС");	Координування діяльності обох установ в одному напрямі	Монополістичні дії конгломерату; конфлікт інтересів; ретельний нагляд з боку органів державного регулювання
		6.2. Материнсько-дочірня форма	передбачає, що банк створює свою дочірню страхову компанію ("Укрсоцбанк" та СК "Укрсоцстрах" – у 2004 р. злиття з НАСК "Оранта");		
		6.3. Спільне підприємство	створення банком і страховою компанією нової страхової компанії;	Серйозні проблеми в поєднанні корпоративних культур страховика і банку можуть бути легко вирішені, значні інвестиції	Короткостроковість діяльності, 80% спільних підприємств перепродаються.
		6.4. Форма перехресного володіння капіталом	банк чи страхова компанія частково або повністю контролюють активи один одного, через процеси злиття та поглинання ("Укрсоцбанк" та НАСК "Оранта", банк "Аваль" та СК "Еталон" і "Еталон плюс").	Високоприбутковий напрямок діяльності для банку в галузі реалізації продуктів зі страхування життя	Складність у задоволенні інтересів обох сторін в частині розподілу доходів і витрат
Ю.М. Клапків [47, 48]	Рівень інтеграції капіталів банків та страхових компаній	7.1. Моделі, базовані на договірній основі	Дві форми: акредитація страхових компаній та діяльність на основі договору про співпрацю. Відсутнє взаємне вкладення капіталів.	Незалежність фінансових установ	Відсутність значного синергетичного ефекту
		7.2. Коінтеграція капіталів на рівні інституцій	Включає спільне підприємство, стратегічну модель «де ново», обмін акціями, фінансову групу та стратегічний альянс.		

продовження додатку Б
продовження табл. Б.3

Автори підходу	Ознака	Форми БСІ	Характеристика форми БСІ	Переваги форми БСІ	Недоліки форми БСІ
І. Школьник, О. Козьменко, В. Кремень [146, с. 33]	Рівень інтеграції капіталів банків та страхових компаній	8.1. «Автономна діяльність»	Фінансово-господарська самостійність. Клієнтські відносини між різними фінансовими посередниками.	Незалежність фінансових посередників, низькі витрати на проведення спільної діяльності	Відсутність об'єднання баз даних.
		8.2. Агентські відносини	Дистрибуторська співпраця. Просування фінансових послуг через філіальні мережі колег-учасників на основі дистрибуторської угоди.		
		8.3. Партнерські відносини	Стратегічні альянси та спільні підприємства. Спільний розвиток каналів просування фінансових продуктів. Спільний розвиток продуктів.	Спільне користування базами даних.	Не дозволяє отримати ефект на маркетинговому, інформаційно-аналітичному рівнях, розходження корпоративних культур установ
		8.4. Кооперація	Формування спільного ринку збуту, використання та обмін базами даних. Розробка стратегії інтеграції. Створення спільних фінансових продуктів і послуг.	Незалежність установ, що дозволяє уникнути ефекту «зараження» при виникненні фінансової кризи	
		8.5. Єдиний фінансовий сервіс	Спільний бренд, повна інтеграція бізнес-процесів. Єдина система управління та стандарти обслуговування. Єдина спільна стратегія діяльності учасників. Універсалізація та розширення спектра фінансових послуг.	Наявність маркетингового, фінансового, управлінського синергетичних ефектів	Є неможливим, адже законодавчо заборонене поєднання банківських та страхових операцій в одній фінансовій установі

Таблиця Б.4 – Систематизація підходів до розуміння сутності поняття «банкостраховання»

Автор	Визначення
Банкостраховання як канал збуту фінансових продуктів	
Thomas Hess [190, p. 5]	форма продажу страхових продуктів через банківську мережу
Steven I Davis [175, с. 5] Tobias C.Hoschka [193]	продаж роздрібних страхових продуктів клієнтській базі комерційного банку
M. Nurullah, S. K. Staikouras [207, с. 159]	система стимулювання та збуту страхових продуктів за рахунок використання сформованої розгалуженої мережі банківських відділень та філіалів.
Chris Kaye, Frankie Leung [211]	процес залучення банків, ощадних банків і будівельних спілок (кас) до створення, маркетингу та поширення страхових продуктів.
Skipper H. [215, с. 72]	продаж страхових продуктів через систему банківських відділень та/або продаж банківських продуктів через збутову мережу страховиків.
Bonnet Y., Arnal P. [169, p. 1]	продаж фінансових продуктів, пов'язаних з банківською діяльністю, шляхом залучення страхових збутових мереж та з зосередженням на таких страхових продуктах, як страхування здоров'я, майнове страхування та страхування від нещасних випадків.
Плотніков А. [102, с. 55]	реалізація страховими компаніями та банками страхових продуктів/послуг через загальні системи збуту і/або з використанням однієї клієнтської бази
Банкостраховання як кінцевий спільний продукт	
Manoj Kumar [200]	сфера, що поєднує страхові та банківські продукти та послуги, які у свою чергу надаються шляхом залучення спільного каналу дистрибуції та/або визначеним групам клієнтів. активний (active) – активні стимулювання та збут страхових продуктів клієнтам банку. пасивний (passive) – взаємодія між банками та страховими компаніями з метою захисту банківських активів від ризиків.
Банкостраховання як форма банківсько-страхової інтеграції	
Yiannis Violaris [219, p. 2]	співпраця між банками та страховими компаніями, що охоплює широкий діапазон заходів з боку обох фінансових установ щодо просування банківських та страхових продуктів та послуг з одного джерела на одній і тій самій клієнтській основі.
А.М. Єрмошенко [27, 32]	інтеграція страхових організацій і банківських установ на основі партнерських відносин, а також на основі поєднання їхньої фінансової, маркетингової та технологічної діяльності з метою отримання синергетичного ефекту від координації продажу, об'єднання страхових і банківських продуктів, використання спільних каналів продажу, розробки нових спільних фінансових продуктів.

Автор	Визначення
Івашук Івашук [43, с. 66]	довготривале об'єднання банківської установи зі страховою компанією, з метою надання банківських та страхових послуг в межах існуючих банківських структур; стратегія, яку застосовують банки з метою надання фізичним особам інтегрованих фінансових послуг.
Кокшаров Р.В. [60]	інтеграція банків і страхових компаній для координації продажів, об'єднанні страхових і банківських продуктів, каналів їхнього поширення або виходу на ту саму клієнтську базу, а також доступу до внутрішніх фінансових ресурсів партнера.
Шевцова О.Й., Коваленко О.С. [143, с. 38]	найскладніший етап взаємодії банку та страховика, що передбачає глибоку інтеграцію учасників фінансового ринку із створенням різних продуктів та послуг – нескладних експрес-послуг, спільних продуктів, комплексних або інтегрованих фінансових послуг.
Лилик О. [77, с. 32]	вид бізнесу, що полягає в інтеграції банків та страхових компаній з метою координації продажів, поєднання страхових та банківських продуктів, налагодження спільних каналів їх розповсюдження, використання однієї і тієї ж клієнтської бази з метою отримання прибутку.
Ткаченко Н.В. [133, с. 110]	пропозиція страховиками та банками єдиного фінансового продукту, проникнення різних фінансових інститутів у сфери діяльності один одного, що в кінцевому підсумку повніше задовольняє потреби клієнтів через надання комплексу фінансових послуг.
К.Л. Ларіонова, О.С. Чубата [74, с. 69]	концепція, що полягає у координації роботи банку та страхової компанії, об'єднанні страхових та банківських продуктів, загальному використанні каналів їх розповсюдження, формуванні спільної клієнтської бази.
Єрмошенко А.М. [33, с. 230]	стратегія взаємодії страховика та банківської установи, спрямована на підвищення прибутковості їх діяльності та зростання конкурентоспроможності на фінансово-кредитному ринку.

Додаток В

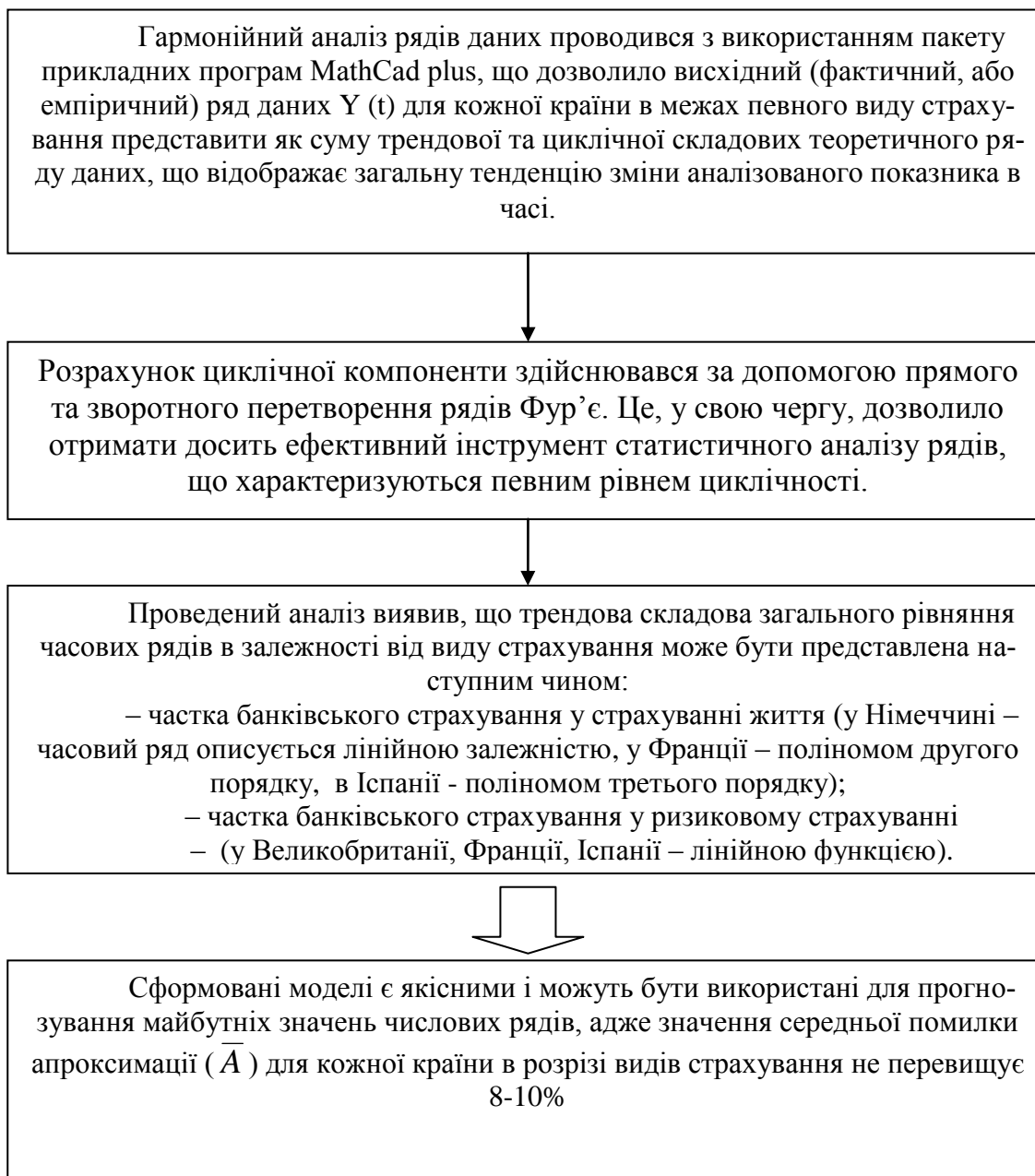
Прогнозування частки банкострахування у валових страхових преміях у
країнах Європи

Рисунок В.1 – Алгоритм прогнозування частки банкострахування на 2011 рік у
країнах Європейського регіону

Таблиця В.1 – Параметри моделей для часових рядів, що описують частку банкострахування на європейському фінансовому ринку

Країна	Середня помилка апроксимації, %	Рівняння
Страховання життя		
Німеччина	6,22	$Y(t) = 4,647 + 1,119 \cdot t + 1,063 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{1}{16} + (-1) \cdot 2,51\right)$
Франція	4,06	$Y(t) = 23,046 + 3,634 \cdot t - 0,072 \cdot t^2 + 0,974 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{1}{16} + (-1) \cdot (-0,532)\right)$
Іспанія	3,84	$Y(t) = 65,194 - 11,767 \cdot t + 1,554 \cdot t^2 - 0,049 \cdot t^3 + 4,05 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{1}{16} + (-1) \cdot (-2,286)\right) + 4,195 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{2}{16} + (-1) \cdot 2,677\right) + 2,361 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{5}{16} + (-1) \cdot (-3,135)\right)$
Ризикове страхування		
Великобританія	4,44	$Y(t) = 6,584 + 0,536 \cdot t + 0,263 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{2}{16} + (-1) \cdot (-1,686)\right) + 0,190 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{3}{16} + (-1) \cdot 0,858\right)$
Франція	2,51	$Y(t) = 7,792 + 0,202 \cdot t + 0,146 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{2}{16} + (-1) \cdot 1,178\right)$
Іспанія	5,70	$Y(t) = 5,858 + 0,882 \cdot t + 0,199 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{2}{16} + (-1) \cdot (-1,593)\right) + 0,324 \cdot \cos\left(2 \cdot \pi \cdot t \cdot \frac{8}{16}\right)$

продовження додатку В

Таблиця В.2 – Прогнозні значення частки банкострахування у ризиково-му страхуванні та страхуванні життя за побудованими моделями, %

Рік	Страхування життя			Ризикове страхування		
	Німеччина	Франція	Іспанія	Великобританія	Франція	Іспанія
2009 (факт)	21,50	60,00	61,00	10,00	8,00	9,00
2009	32,36	67,95	64,49	11,02	9,74	13,53
2010	33,17	68,31	60,13	11,67	9,95	14,71
2011	33,90	68,61	51,31	12,49	10,07	15,72

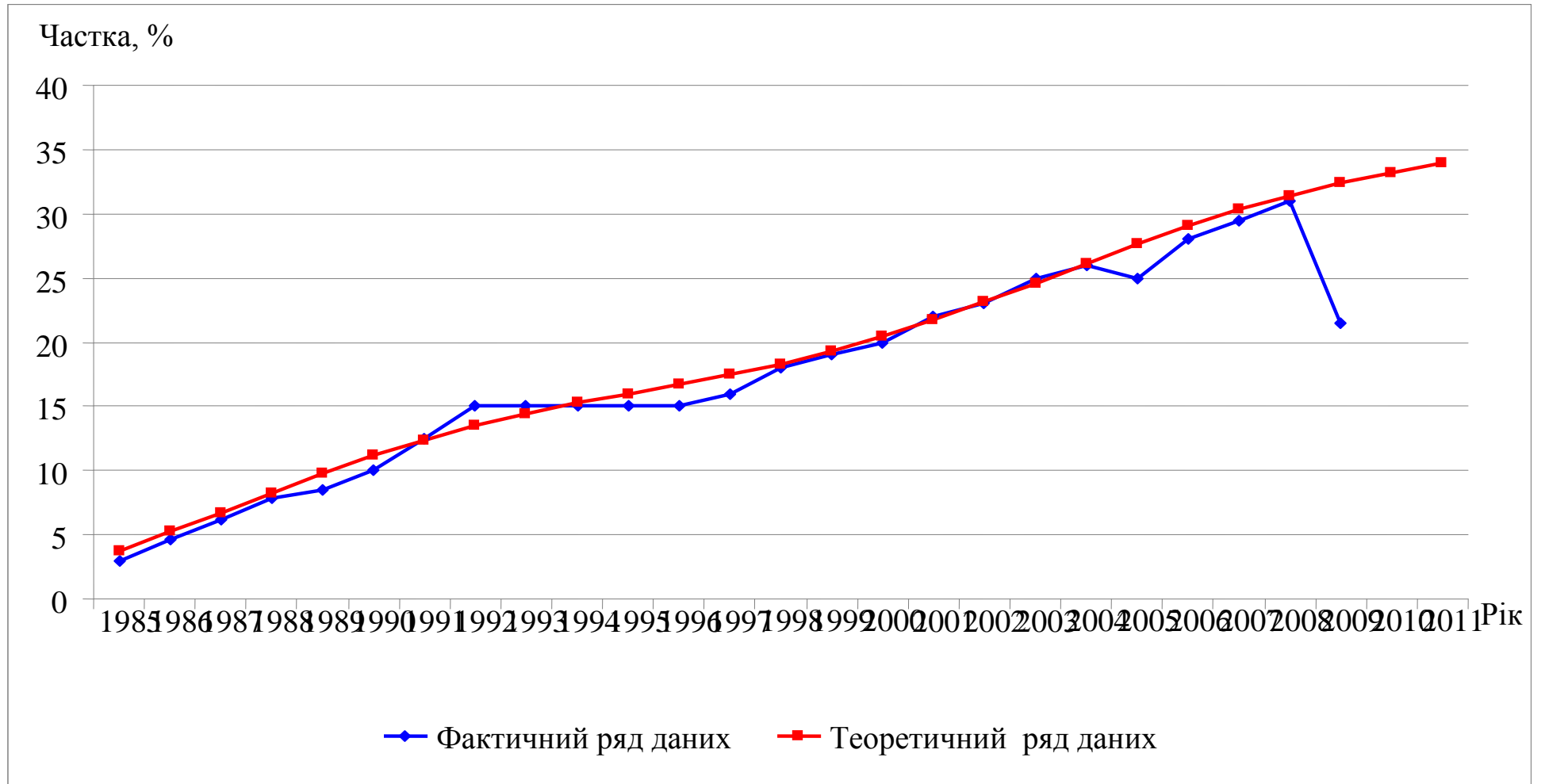

Рисунок В.2 – Частка банкострахування у «life» страхуванні Німеччини, %

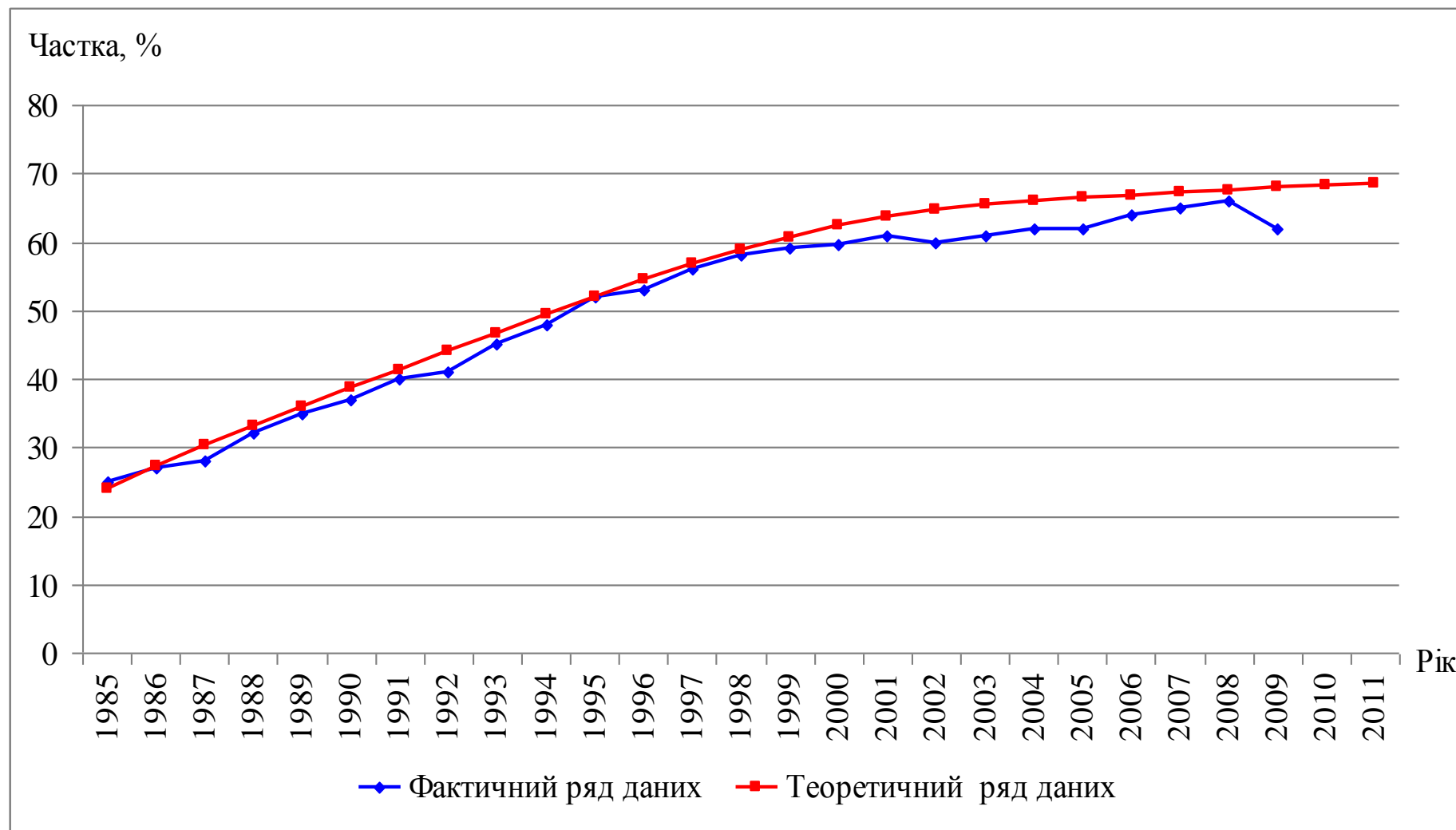

Рисунок В.3 – Частка банкострахування у «life» страхуванні Франції, %

продовження додатку В

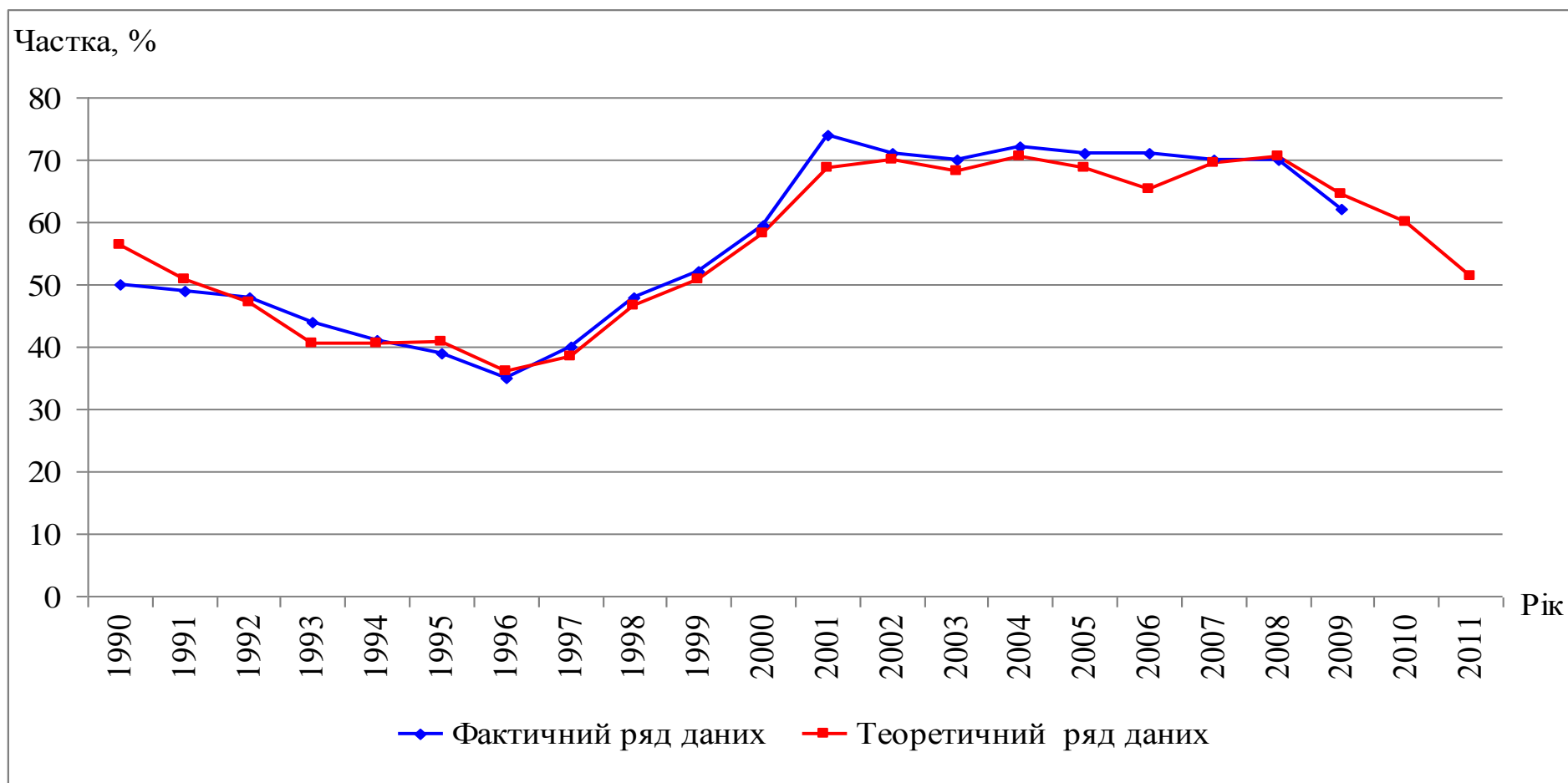

Рисунок В.4 – Частка банкострахування у «life» страхуванні Іспанії, %

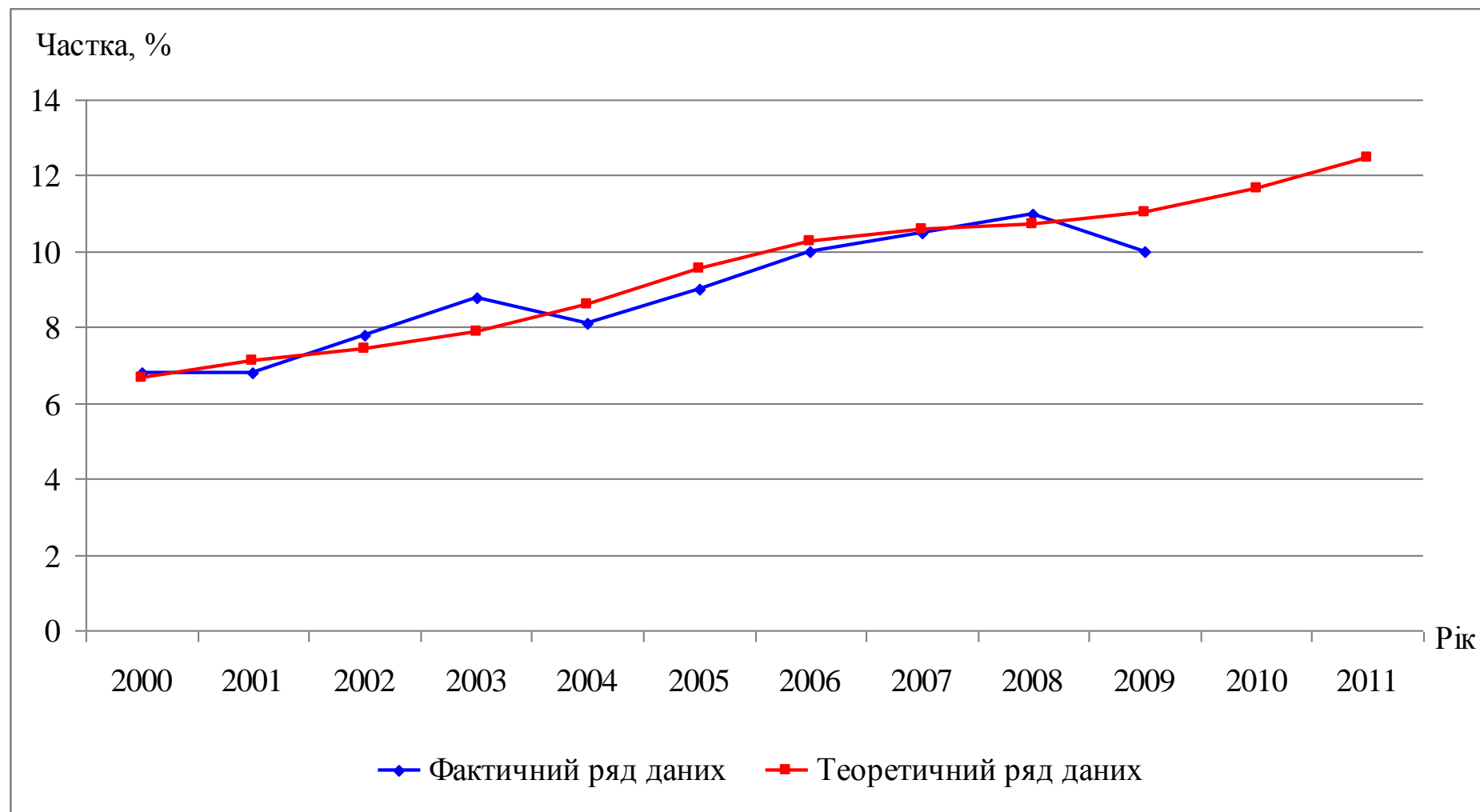

Рисунок В.5 – Частка банкострахування у «non-life» страхуванні Великобританії, %

продовження додатку В

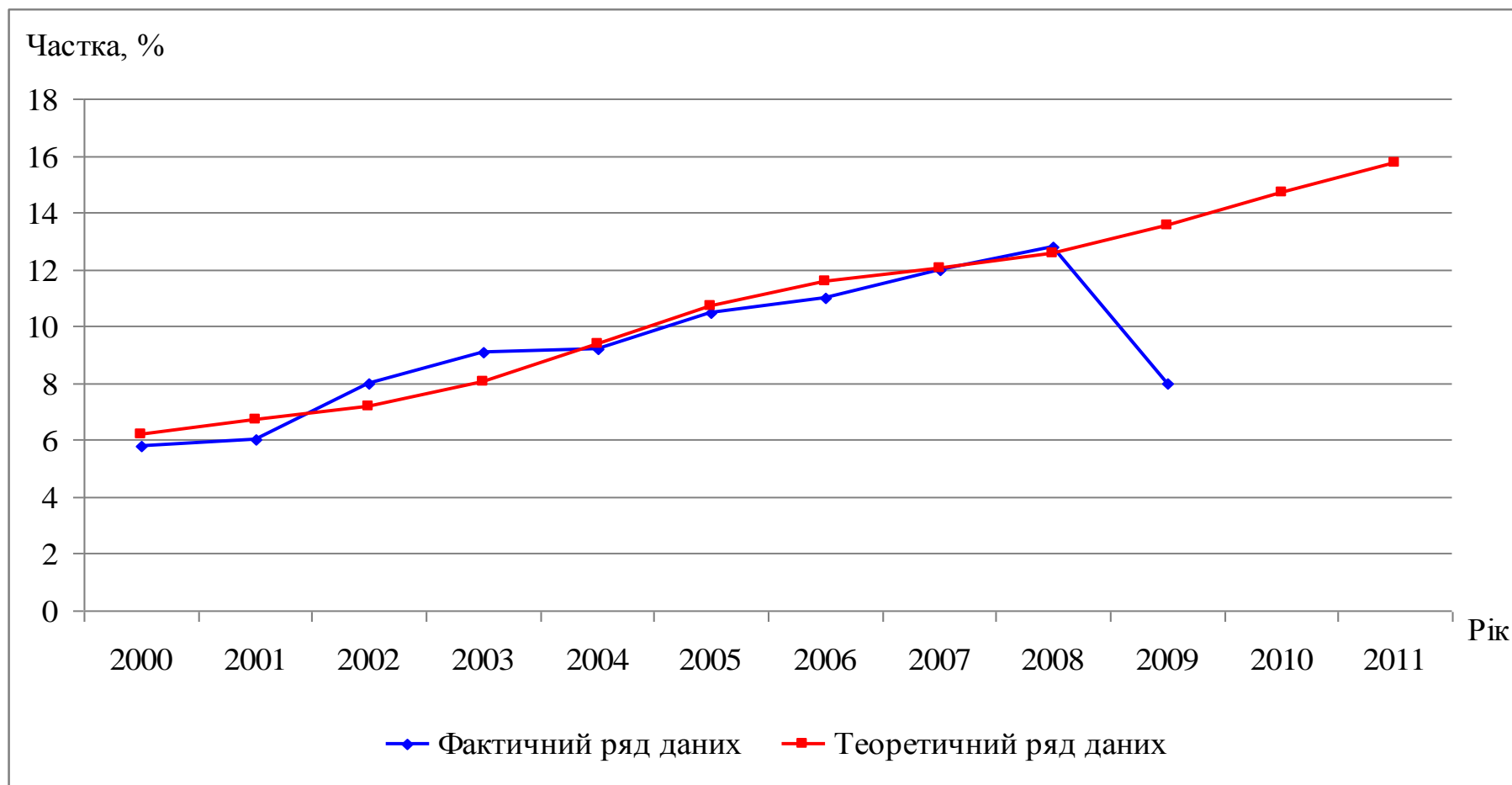

Рисунок В.6 – Частка банкострахування у «non-life» страхуванні Іспанії, %

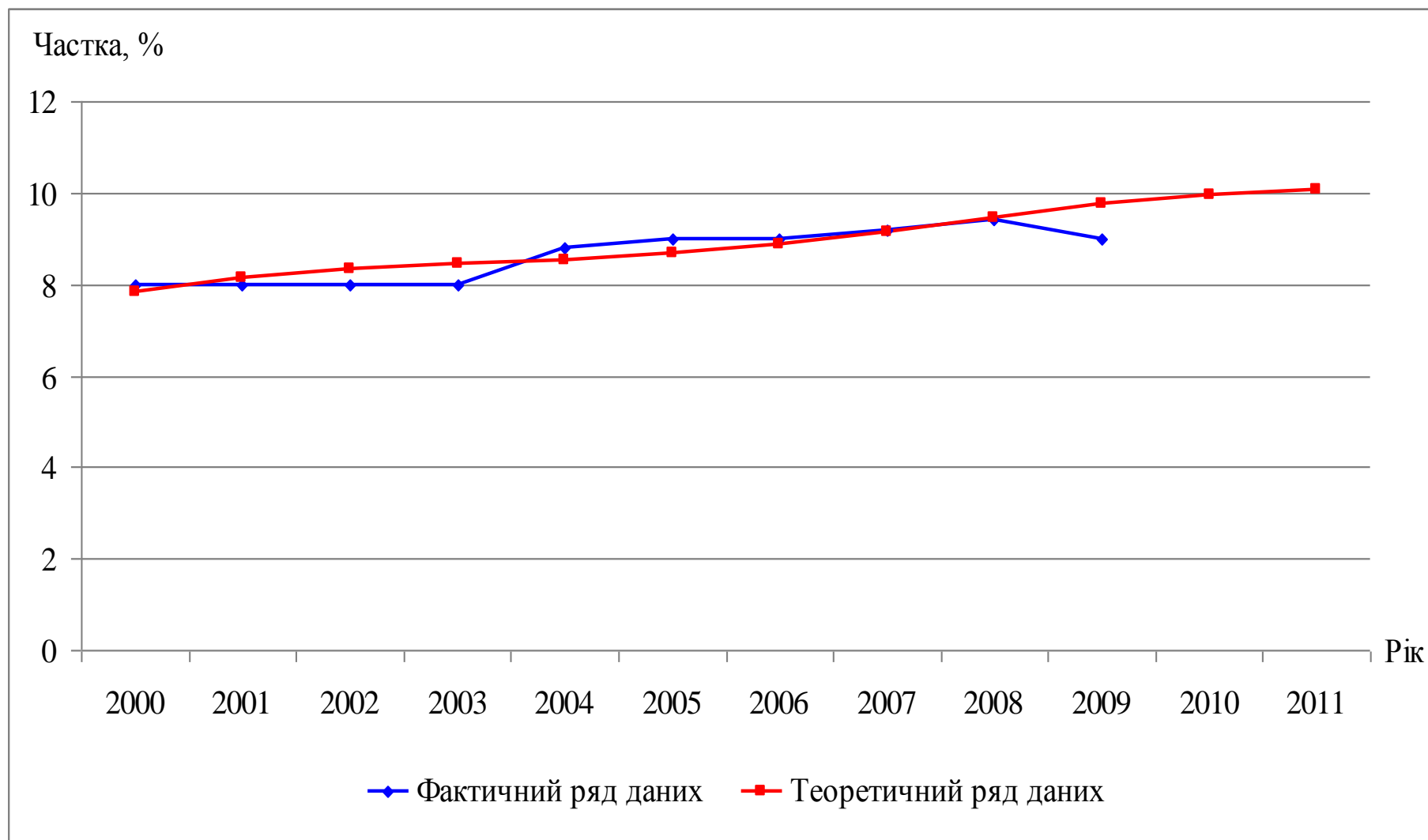

Рисунок В.7 – Частка банкострахування у «non-life» страхуванні Франції, %

Таблиця В.3 – Порівняльна характеристика моделей організації банківсько-страхової інтеграції

№ п/п	Ознака моделі	Європейська модель	Північноамериканська модель	Азійсько-океанійська модель
1.	Країни	Франція, Німеччина, <i>перспективна</i> Італія, Іспанія, Бельгія, Туреччина, Польща, Білорусь, Росія.	США, Канада, Австралія.	Японія, Китай, Таїланд, Індонезія, Австралія, Гон Конг, Сінгапур, Індія, Малайзія.
2.	Тип регулювання банківсько-страхової взаємодії	Лібералізоване державне регулювання. Існують податкові пільги щодо сплачених премій по страхуванню життя. Проте наявне податкове навантаження на розмір банківської маржі.	<i>Північна Америка</i> – перехід від жорсткого регулювання до лібералізації (<i>крім Канади</i>). <i>Латинська Америка</i> – фінансова лібералізація: – знято бар'єри страховим агентам дозволено здійснювати продаж страхових продуктів у філіях банків.	Перехід від лібералізованого до жорсткого. – жорсткі вимоги законодавчої бази щодо перехресного володіння фінансовою установою, спільних фінансових продуктів. –обтяження податками маржі банків.
3.	Рівень розвитку банкострахування	<i>Західно- та Північно перспективний регіон</i> : високий. <i>Центральний та Східноєвропейський регіон</i> : низький.	<i>Північна Америка</i> : низький. <i>Латинська Америка</i> : середній.	низький.
4.	Тип та потенціал зростання ринку банкострахування	<i>Західно- та Північно перспективний регіон</i> : Зрілий ринок, проте пенсійні реформи спонукають до ще більшого зростання в секторі страхування життя. <i>Центральний та Східноєвропейський регіон</i> : слабо розвивається, проте є значний потенціал.	Ринок, що розвивається. Існуючий потенціал зростання банківсько-страхової взаємодії до 2008 р. був пов'язаний зі сприятливим макроекономічним середовищем, приходом іноземних фінансових груп зі значним досвідом взаємодії. Після кризи 2008 р. ринок лише починає відновлюватись.	Ринок, що розвивається. Високий потенціал зростання, особливо в Китаї, Таїланді, Індії.

продовження додатку В
продовження табл. В.3

5.	Форма та вид БСІ в залежності від рівня БСІ	Високий рівень: банківсько-страхова інтеграція представлена фінансовими конгломератами, холдинговими компаніями, ПФГ, спільними підприємствами, дочірніми компаніями.	Низький рівень – найпоширенішими формами банківсько-страхової інтеграції є банківське страхування та агентські (дистрибуторські) договори.	Середній рівень – банківсько-страхова інтеграція представлена стратегічними альянсами та спільними компаніями (тимчасового характеру).
6.	Асортимент послуг щодо банкострахування	<i>Центральний та Східноєвропейський регіон:</i> каско, іпотечне страхування, страхування життя позичальника (перехресний продаж банківських кредитних продуктів і ризикового страхування життя).	Середньострокові та довгострокові інвестиційні продукти, що користуються пільговим податковим режимом. Страхові продукти зі страхування життя повністю інтегровані до асортименту ощадних і інвестиційних продуктів банку.	Переважно пакетні продукти: страхування життя у поєднанні з банківськими послугами – управлінням депозитами.
7.	Система збуту	До 2000 р. – змішані канали дистрибуції, з 2001 р. – банківські відділення.	Здебільшого основним каналом збуту є працівники банків та банківська філіальна мережа.	Починаючи з 2007 р. основним каналом збуту стають відділення банків.
8.	Основні гравці	Вітчизняні та іноземні банки та страхові компанії.	Переважно американські банки та страховики.	Іноземні компанії відіграють вирішальну роль.
9.	Інноваційний досвід та рішення	перспективи, генератори нових ідей щодо послуг. Започаткування банкострахування у Франції.	Використання існуючого досвіду організації банкострахування (європейського).	Переважно запозичують досвід, самостійно здійснюють розробки.
10.	Ступінь відкритості інформації щодо клієнтської бази банку	Західноєвропейський регіон – вище середнього рівень відкритості інформації щодо клієнтів. У країнах Східної та Центральної Європи дане питання остаточно законодавчо не врегульоване.	Існує заборона щодо обміну клієнтською інформацією між банками та страховиками (особливо у Бразилія, Чілі, Канаді).	Заборонено страховим компаніям та іншим небанківським установам використовувати клієнтську базу даних.
12.	Тип ринку банкострахування	Розвинений, зрілий (mature market), вже не відбувається різка зміна тенденцій, ринок насичений.	Слабо розвинений (emerging market). Лише відбувається формування ринку.	Ринок, що розвивається (developing market). Є достатньо перспективним.

Джерело: 65; 66; 75; 76; 78; 80; 81; 96-98; 102; 103; 105; 117; 123; 124; 127; 134.

Таблиця В.4 – Характеристика відмінних особливостей банкоцентричної та ринково орієнтованої моделей розвитку фінансового ринку

№ п/п	Критерій	Банкоцентрична	Фондова
1.	Країни	Німеччина, Австрія, Франція, Бельгія, Італія, Португалія, Іспанія, Фінляндія, Норвегія. Індія та Індонезія.	США, Великобританія, Канада, Австралія, Мексика, Туреччина, Гонконг, Малайзія та Сінгапур.
2.	Рівень розвитку ринку капіталу	Порівняно низький рівень розвитку ринку капіталу	Високий рівень розвитку ринку капіталу
3.	Провідні інвестори	Універсальні банківські установи	Небанківські фінансові установи, що спеціалізуються на операціях з цінними паперами. Банківські холдингові компанії, інвестиційні банки.
4.	Основне джерело фінансування економіки	Короткострокове та довгострокове банківське кредитування	Фінансові ресурси обумовлені ринковими цінами на фінансові активи.
5.	Головний фінансовий посередник	Банківська система як сукупність банківських установ	Система спеціалізованих небанківських фінансових установ
6.	Рівень спеціалізації фінансових посередників	Переважають універсальні фінансові інститути, зокрема банки; обмежена кількість небанківських фінансових інститутів	Високий ступінь спеціалізації фінансових інститутів; функціонує велика кількість небанківських фінансових інститутів
7.	Вид банківської системи за рівнем спеціалізації її суб'єктів	Універсальна банківська система	Сегментна банківська система

продовження додатку В
продовження таблиці В.4

8.	Структура фінансових продуктів	Консервативна	Ліберальна
9.	Модель ринку цінних паперів	Банківська	Небанківська (фондова)
10.	Обмеження щодо структури інвестиційного портфелю банку та можливістю контролю за діяльністю корпорацій	Зазвичай банки не мають обмежень. Банки виступають основними покупцями акцій та облігацій підприємств. Вони володіють акціями та контролюють операції їх купівлі-продажу, домінують на ринках капіталу.	Існують законодавчі та ринкові обмеження. Ринок акцій віддалений від банків. Розміщення капіталу здійснюється або безпосередньо підприємствами, або через професійних учасників фондового ринку.

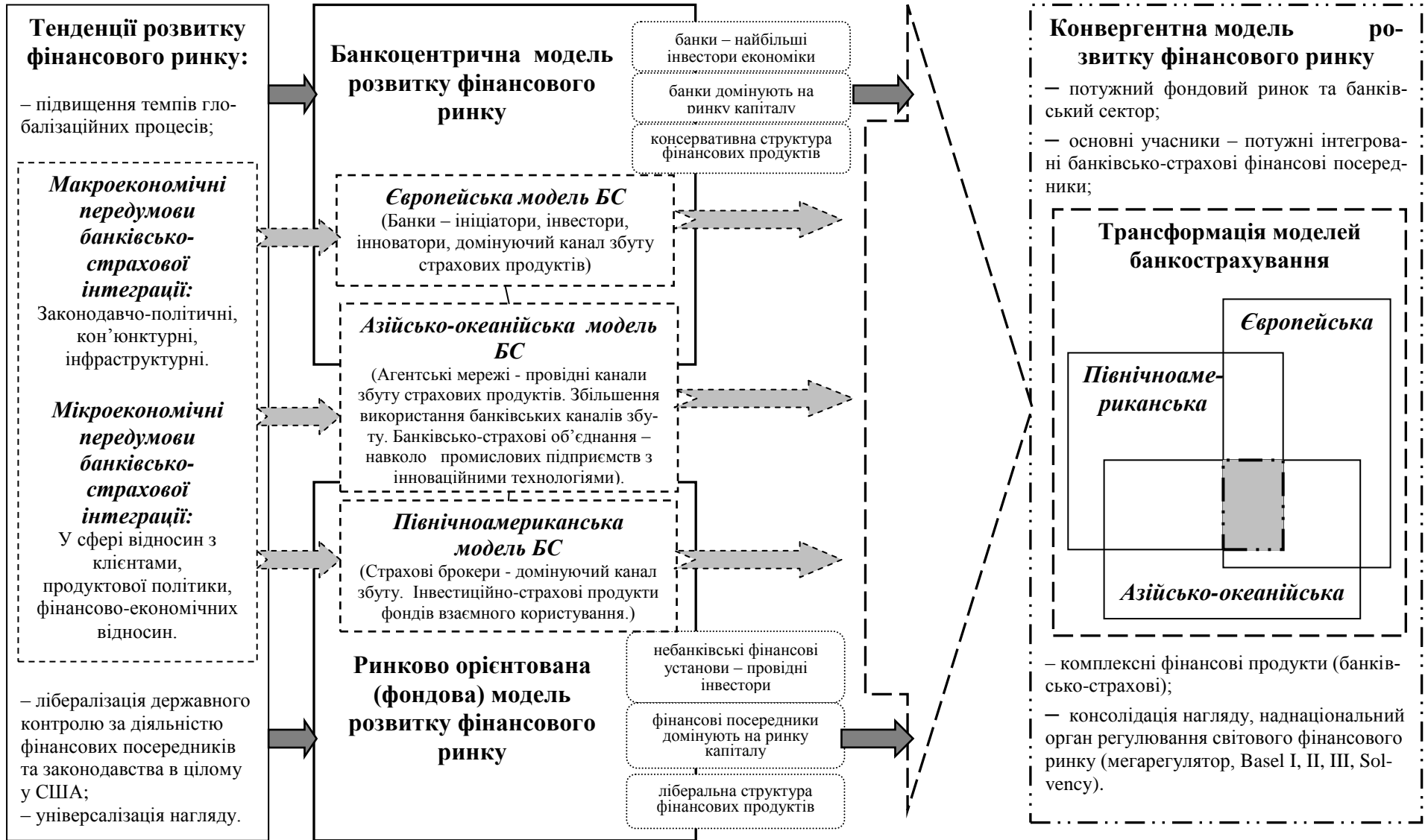

Рисунок В.8 – Трансформація моделей банкострахування в умовах формування конвергентної моделі розвитку фінансового ринку

Додаток Д

Науково-методичні засади банківсько-страхової інтеграції

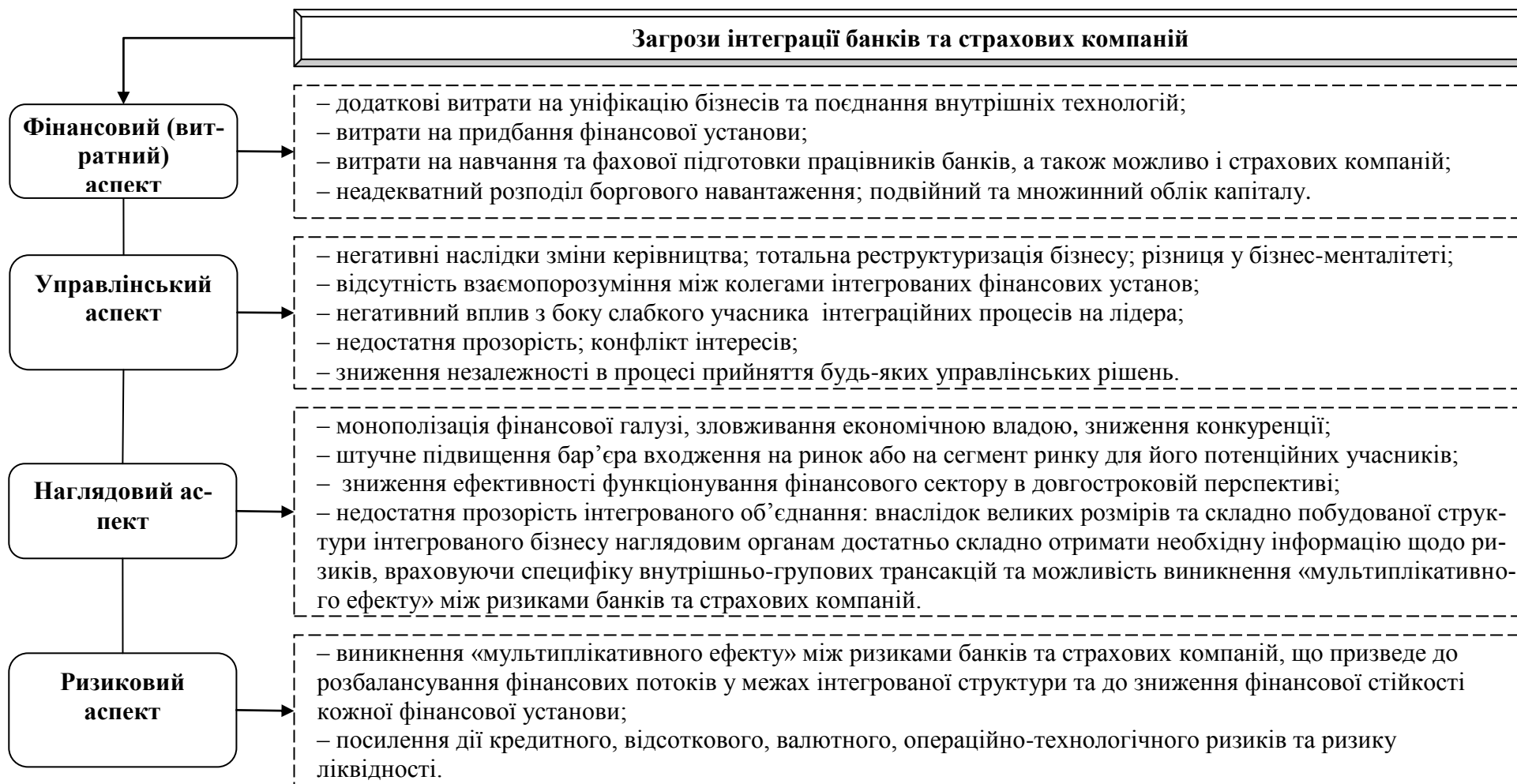

Рисунок Д.1 – Систематизація негативних наслідків банківсько-страхової інтеграції для її учасників

Джерело: 19-21; 28-30; 37; 41; 51; 52; 62; 80; 81; 155; 156.

Таблиця Д.1 – Статистична база аналізу залежності страхових компаній від банків в Україні

Період	Активи, млн. грн.		Статутний капітал, млн. грн.		Нормалізовані значення активів		Нормалізовані значення статутного капіталу	
	банків	страхових компаній	банків	страхових компаній	банків	страхових компаній	банків	страхових компаній
III кв. 2002	62 784,81	н/д	5 321,98	1 394,00	-	-	0,00	0,03
IV кв. 2002	67 773,51	5 329,40	5 908,12	1 550,50	-	-	0,00	0,05
I кв. 2003	74 833,66	н/д	6 426,88	1 853,70	-	-	0,01	0,07
II кв. 2003	84 420,71	н/д	6 821,39	2 066,60	-	-	0,01	0,08
III кв. 2003	89 865,81	н/д	6 915,81	2 443,30	-	-	0,01	0,11
IV кв. 2003	100 234,36	10 457,40	8 116,11	3 523,90	-	-	0,02	0,19
I кв. 2004	107 403,27	н/д	8 341,23	3 769,90	-	-	0,02	0,20
II кв. 2004	119 431,65	н/д	9 531,99	4 446,60	-	-	0,03	0,25
III кв. 2004	135 100,19	н/д	11 648,34	4 948,90	-	-	0,04	0,29
IV кв. 2004	134 347,88	20 012,80	12 308,69	5 514,50	0,08	0,07	0,04	0,33
I кв. 2005	151 165,96	18 097,70	12 721,11	5 800,40	0,10	0,00	0,04	0,35
II кв. 2005	164 920,23	18 538,60	13 827,71	6 285,90	0,11	0,02	0,05	0,38
III кв. 2005	183 647,97	20 227,00	16 144,44	6 735,80	0,13	0,07	0,06	0,42
IV кв. 2005	213 877,98	20 920,10	17 005,43	6 641,00	0,16	0,10	0,07	0,41
I кв. 2006	227 486,07	20 998,00	18 757,44	7 054,00	0,17	0,10	0,08	0,44
II кв. 2006	254 558,44	21 016,10	21 475,54	7 528,00	0,20	0,10	0,10	0,47
III кв. 2006	287 458,98	22 498,80	26 266,18	7 812,00	0,23	0,15	0,13	0,49
IV кв. 2006	340 179,29	23 994,60	28 426,22	8 391,20	0,29	0,20	0,14	0,54
I кв. 2007	378 440,52	23 967,00	31 477,64	8 655,60	0,32	0,20	0,16	0,55
II кв. 2007	440 070,46	26 274,30	36 808,64	9 351,70	0,39	0,28	0,19	0,60

продовження додатку Д
продовження таблиці Д.1

III кв. 2007	508 635,49	29 650,00	42 872,63	10 133,30	0,45	0,39	0,23	0,66
IV кв. 2007	599 396,10	32 213,00	49 716,37	10 633,60	0,55	0,48	0,27	0,70
I кв. 2008	645 631,37	32 691,20	53 239,87	11 065,10	0,59	0,50	0,29	0,73
II кв. 2008	659 241,47	35 561,70	60 292,58	11 970,50	0,61	0,60	0,33	0,79
III кв. 2008	755 604,06	37 306,80	82 454,24	12 698,82	0,70	0,66	0,46	0,84
IV кв. 2008	926 086,50	41 930,50	88 245,97	13 206,40	0,87	0,81	0,50	0,88
I кв. 2009	870 633,53	39 636,40	92 006,02	12 967,50	0,82	0,74	0,52	0,86
II кв. 2009	864 694,97	41 999,50	104 358,38	13 627,10	0,81	0,82	0,59	0,91
III кв. 2009	889 958,53	41 753,50	119 188,50	13 970,10	0,84	0,81	0,68	0,94
IV кв. 2009	873 449,57	41 970,10	128 389,89	14 876,00	0,82	0,82	0,74	1,00
I кв. 2010	874 964,71	41 312,10	133 203,20	14 343,20	0,82	0,79	0,77	0,96
II кв. 2010	885 255,71	43 166,19	139 959,37	14 563,00	0,83	0,86	0,81	0,98
III кв. 2010	917 497,47	43 917,20	145 857,21	14 528,80	0,86	0,88	0,84	0,98
IV кв. 2010	942 083,99	45 234,60	147 062,48	14 429,20	0,89	0,93	0,85	0,97
I кв. 2011	995 033,19	41 590,60	159 254,06	13 209,10	0,94	0,80	0,92	0,88
II кв. 2011	1 019 811,04	42 844,60	164 367,00	13 546,30	0,97	0,85	0,95	0,90
III кв. 2011	1 029 162,52	45 248,50	167 644,83	13 728,60	0,97	0,93	0,97	0,92
IV кв. 2011	1 054 272,30	47 381,30	171 864,70	13 954,70	1,00	1,00	1,00	0,93

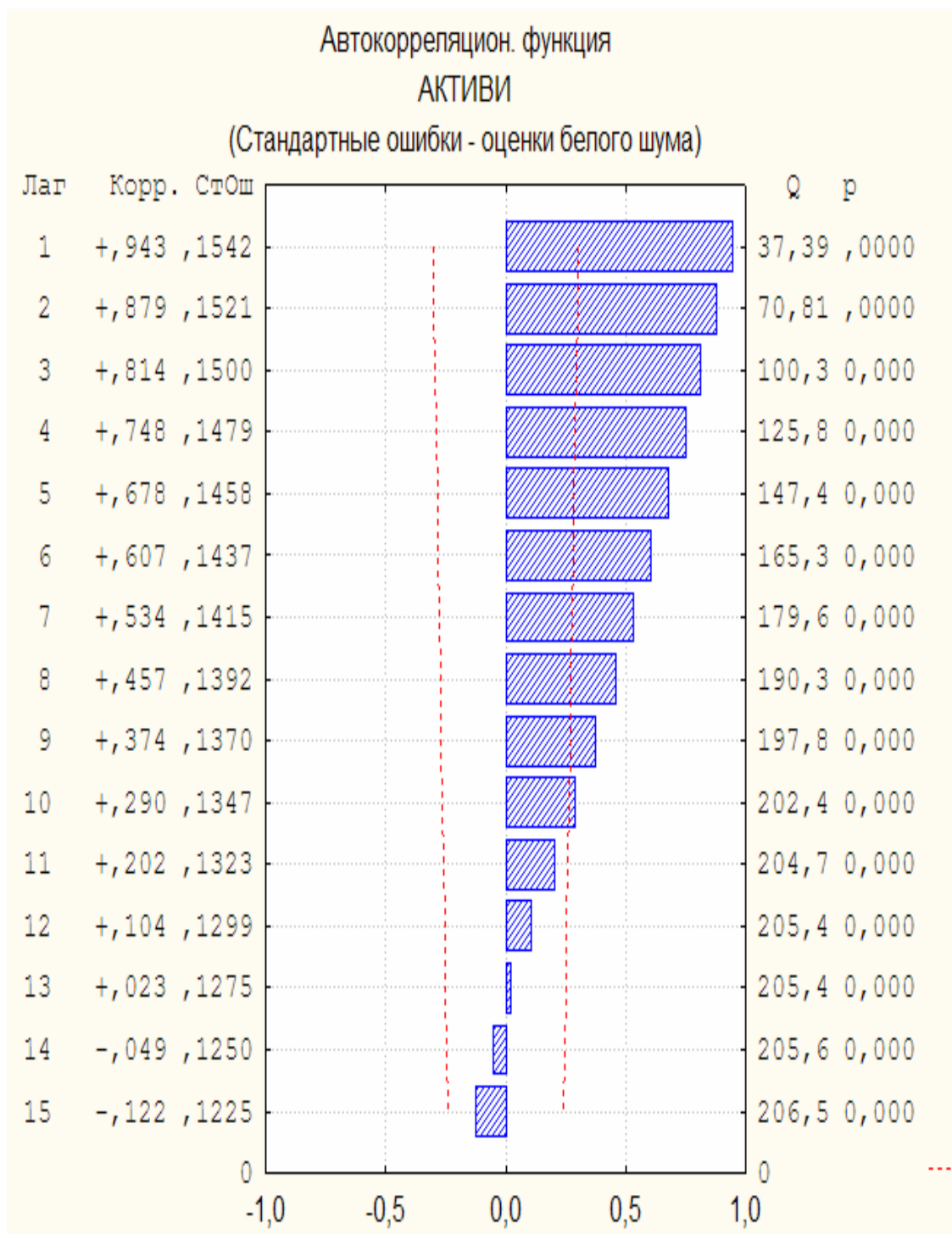

Рисунок Д.2 – Графічне представлення автокореляційної функції активів страхових компаній в Україні за період з IV кв. 2004 р. по IV кв. 2011 р.

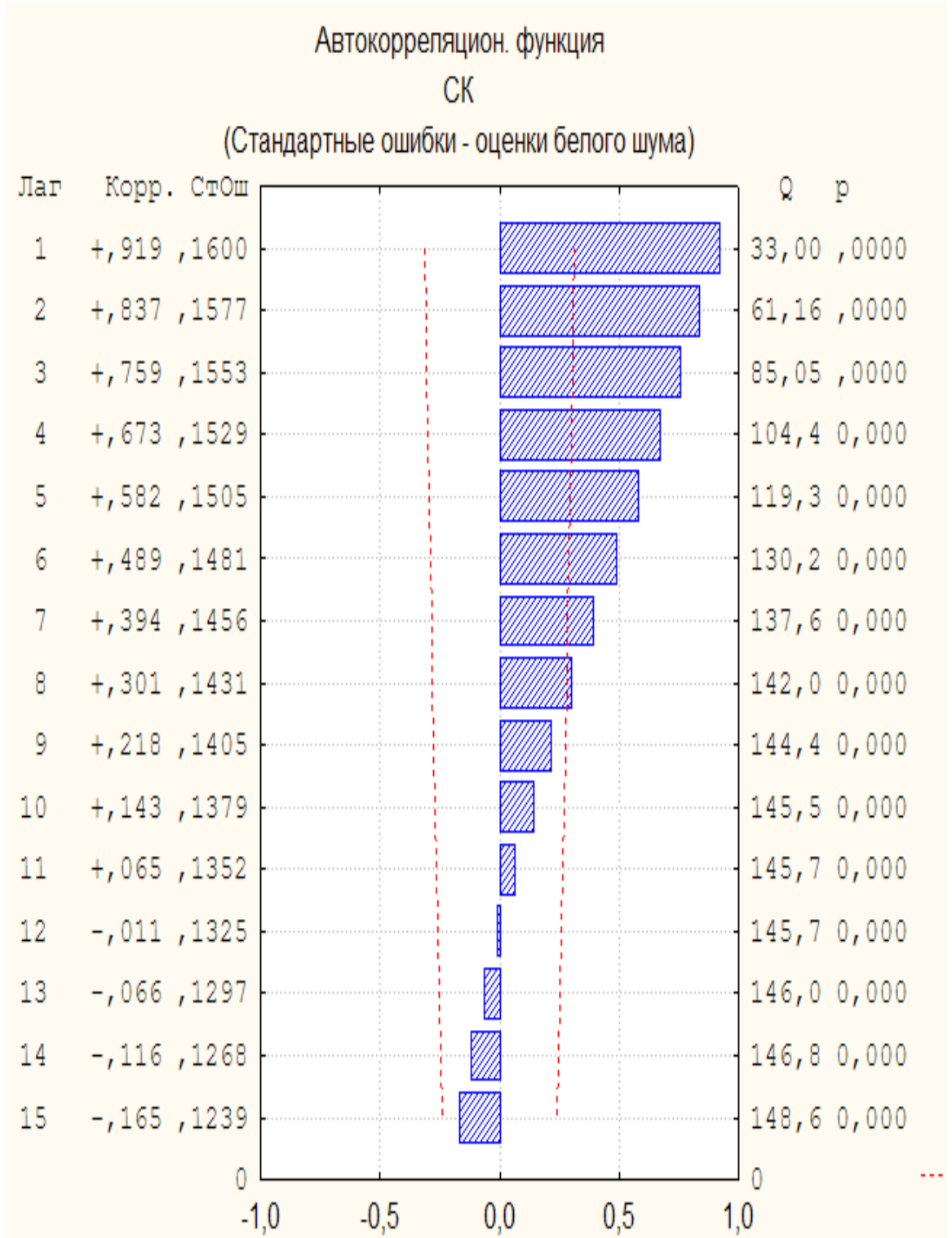

Рисунок Д.3 – Графічне представлення автокореляційної функції статутного капіталу банків в Україні за період з IV кв. 2002 р. по IV кв. 2011 р.

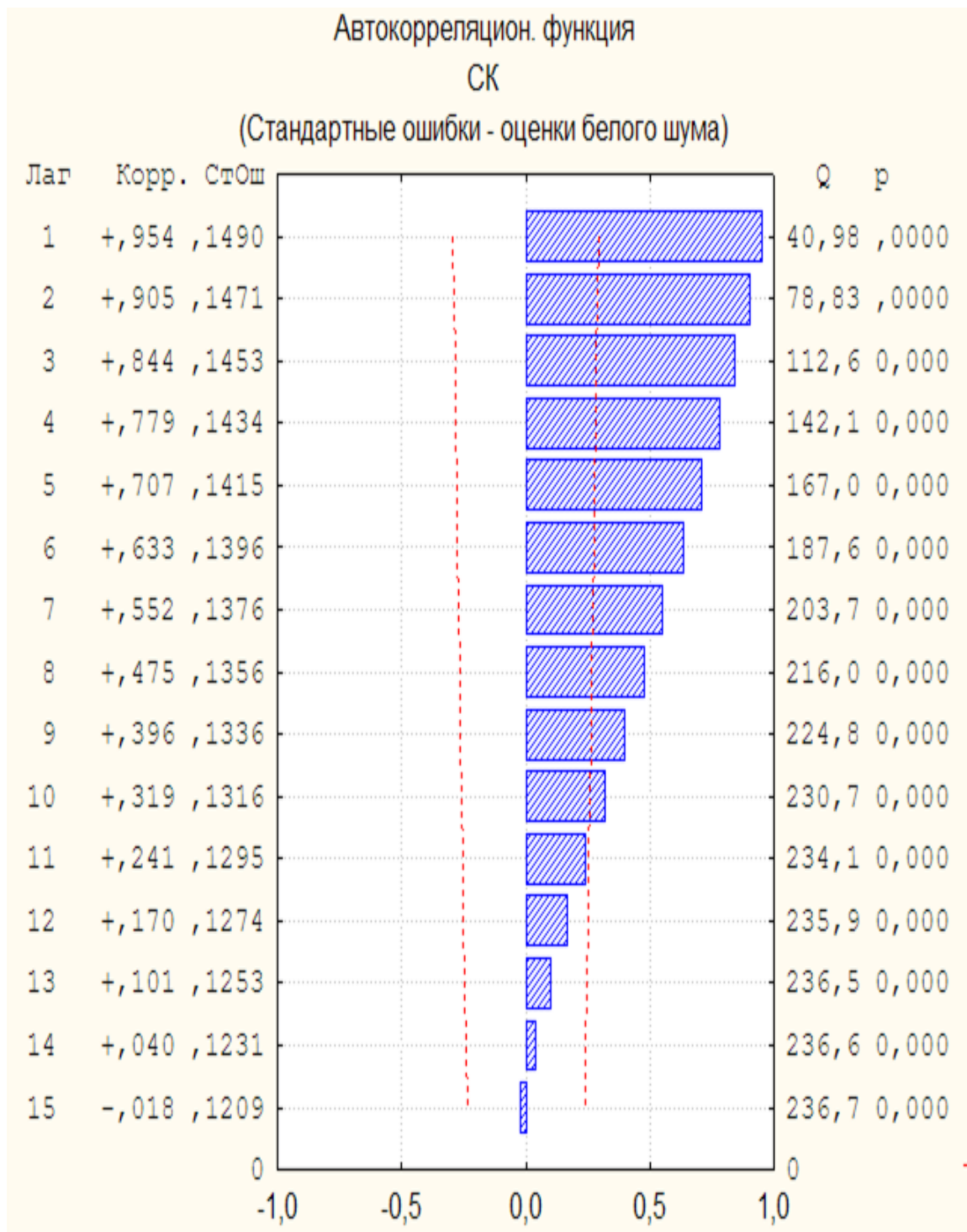

Рисунок Д.4 – Графічне представлення автокореляційної функції статутного капіталу страхових компаній в Україні за період з IV кв. 2002 р. по IV кв. 2011

р.

продовження додатку Д

Таблиця Д.2 – Динаміка обсягів прибутків/збитків банків і страхових компаній України протягом

Період	Фінансовий результат (прибуток/збиток), тис. грн.		Нормалізовані значення фінансового результату	
	банків	страхових компаній	банків	страхових компаній
I кв. 2008	2 078 910,00	468 336,17	0,98	0,55
II кв. 2008	2 197 262,00	210 494,33	0,98	0,44
III кв. 2008	2 392 180,00	386 992,33	1,00	0,52
IV кв. 2008	635 890,00	1 498 914,62	0,86	1,00
I кв. 2009	-7 019 821,00	505 856,70	0,27	0,57
II кв. 2009	-7 301 601,00	-127 646,72	0,25	0,29
III кв. 2009	-6 622 484,00	-533 275,58	0,30	0,12
IV кв. 2009	-10 547 935,00	-802 058,52	0,00	0,00
I кв. 2010	-4 423 405,00	226 029,74	0,47	0,45
II кв. 2010	-3 882 736,00	474 158,14	0,51	0,55
III кв. 2010	-1 692 763,00	329 346,84	0,68	0,49
IV кв. 2010	-3 027 680,00	205 867,81	0,58	0,44
I кв. 2011	-210 766,00	861 982,20	0,80	0,72
II кв. 2011	-851 238,00	726 397,19	0,75	0,66
III кв. 2011	-4 579 487,00	920 197,91	0,46	0,75

продовження додатку Д

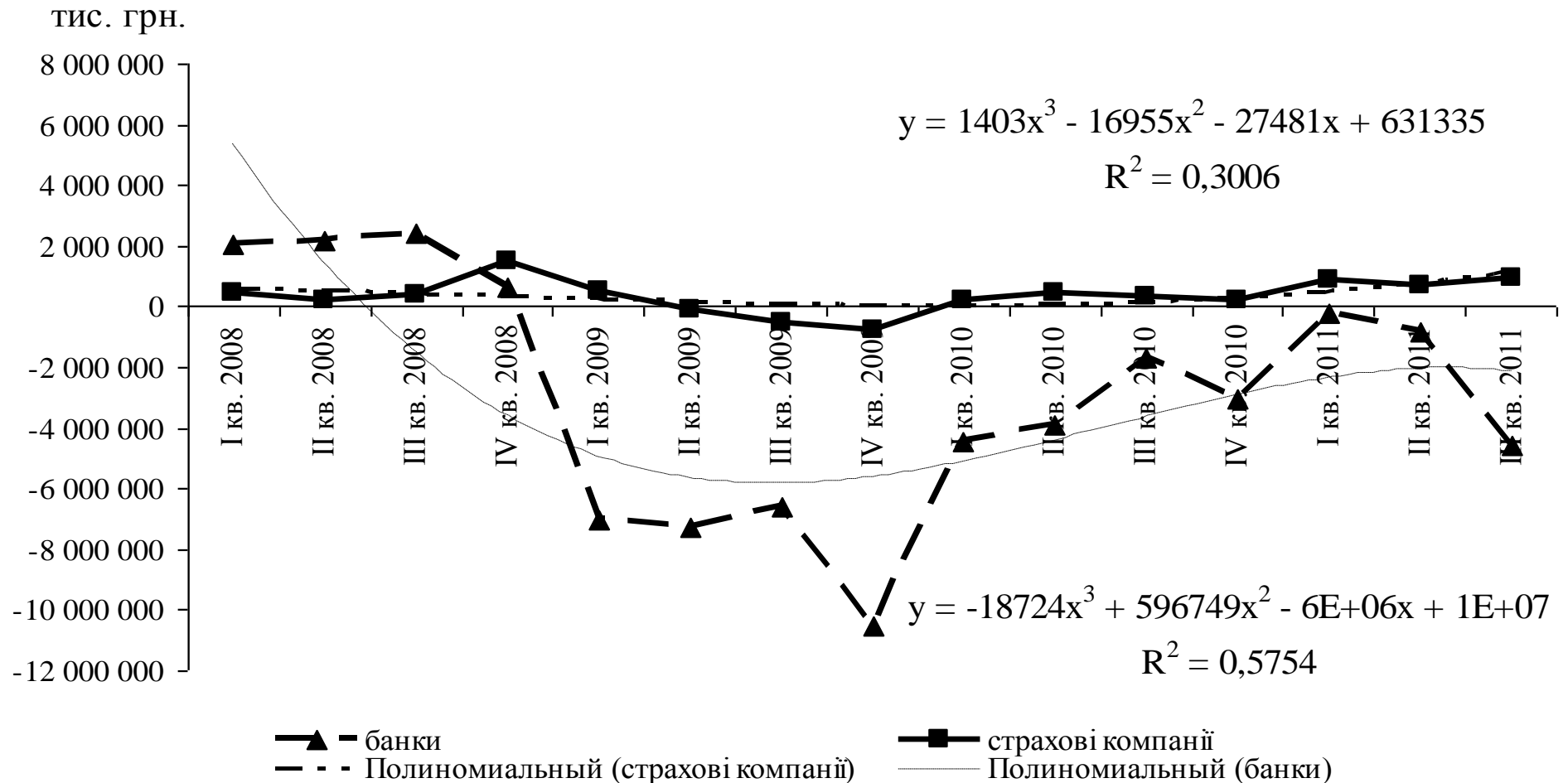

Рисунок Д.5 – Динаміка фінансового результату банків і страхових компаній України за період з I кв. 2008р. по III кв. 2011 р., тис. грн.

продовження додатку Д

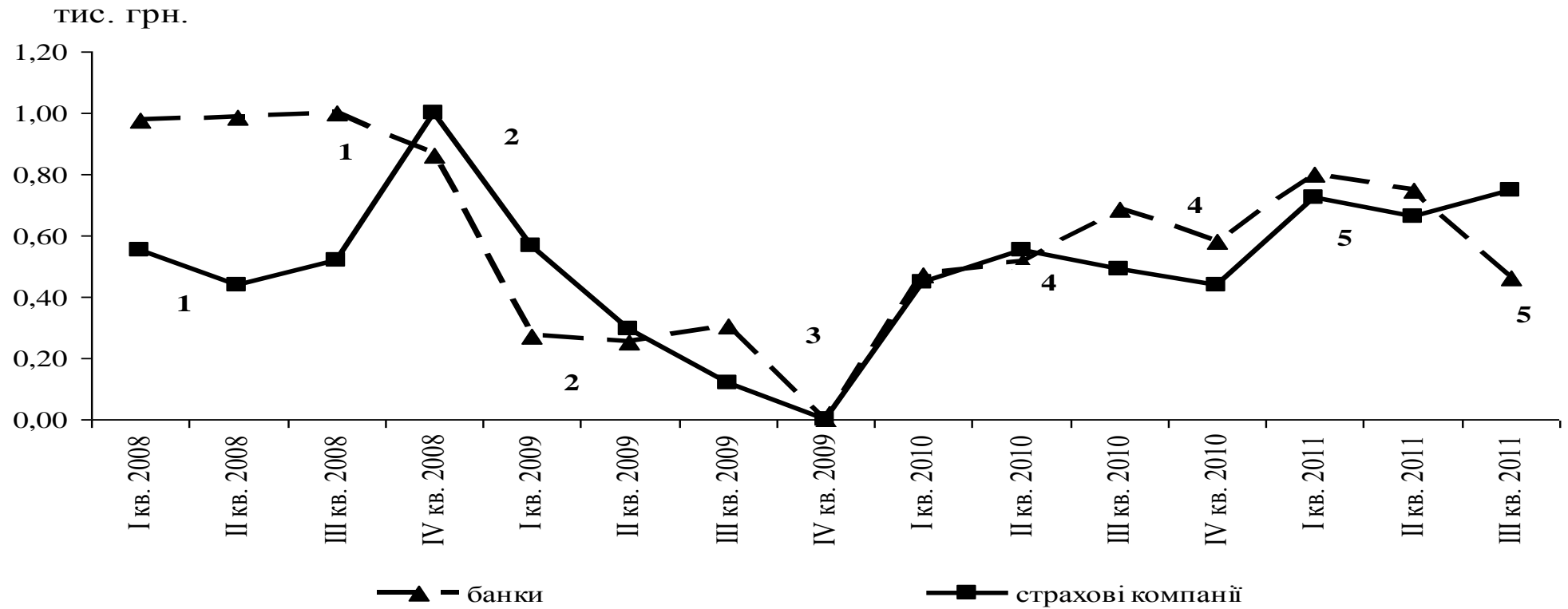

Рисунок Д.6 – Динаміка нормалізованих значень фінансового результату банків і страхових компаній України за період з I кв. 2008р. по III кв. 2011 р., тис. грн.

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,993458139
R-квадрат	0,778543975
Нормированный R-квадрат	0,985180767
Стандартная ошибка	37646,28743
Наблюдения	26

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	2,36E+12	7,87E+11	554,999	7,13352E-21
Остаток	22	3,12E+10	1,42E+09		
Итого	25	2,39E+12			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	-220310,165	542758,1	-0,40591	0,688731	-1345921,648	905301,3	-1345922	905301,3
x	1,888455393	55,72931	0,033886	0,973273	-113,6870498	117,464	-113,687	117,464
x2	0,001277935	0,001828	0,699034	0,491856	-0,002513405	0,005069	-0,00251	0,005069
x3	-1,6462E-08	1,93E-08	-0,85338	0,402647	-5,64679E-08	2,35E-08	-5,6E-08	2,35E-08

Рисунок Д.7 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників активів банків і страхових компаній
(лаг=1)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,990095394
R-квадрат	0,798478095
Нормированный R-квадрат	0,97760101
Стандартная ошибка	0,047144791
Наблюдения	26

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	2,431829	0,81061	364,7073	6,68938E-19
Остаток	22	0,048898	0,002223		
Итого	25	2,480727			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	0,084	0,028446	2,959869	0,007236	0,025202916	0,143189	0,025203	0,143189
x	1,279	0,301036	4,249914	0,000328	0,655066476	1,903687	0,655066	1,903687
x2	-0,353	0,726471	-0,48656	0,631379	-1,860083306	1,153134	-1,86008	1,153134
x3	-0,078	0,482763	-0,1626	0,872317	-1,079687576	0,922693	-1,07969	0,922693

Рисунок Д.8 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників активів банків і страхових компаній

(лаг=2)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,994344377
R-квадрат	0,988720741
Нормированный R-квадрат	0,987249533
Стандартная ошибка	0,040870617
Наблюдения	27

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	3,367776704	1,122592235	672,047	1,57E-22
Остаток	23	0,038419369	0,001670407		
Итого	26	3,406196073			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение		0,046756423	0,940126556	0,356922	-0,05277	0,14068	-0,052766075	0,14068
Переменная X 1		0,389777333	-0,594441202	0,55802	-1,03802	0,574616	-1,038015547	0,574616
Переменная X 2		0,839842618	3,65290393	0,001326	1,330518	4,805211	1,330517587	4,805211
Переменная X 3		0,523765934	-3,710533303	0,001151	-3,02694	-0,85996	-3,026943321	-0,85996

Рисунок Д.9 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників активів банків і страхових компаній

(лаг=3)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,994344377
R-квадрат	0,547887207
Нормированный R-квадрат	0,987249533
Стандартная ошибка	0,040870617
Наблюдения	27

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	3,367776704	1,122592235	672,047	1,57E-22
Остаток	23	0,038419369	0,001670407		
Итого	26	3,406196073			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение		0,046756423	0,940126556	0,356922	-0,05277	0,14068	-0,052766075	0,14068
Переменная X 1		0,389777333	-0,594441202	0,55802	-1,03802	0,574616	-1,038015547	0,574616
Переменная X 2		0,839842618	3,65290393	0,001326	1,330518	4,805211	1,330517587	4,805211
Переменная X 3		0,523765934	-3,710533303	0,001151	-3,02694	-0,85996	-3,026943321	-0,85996

Рисунок Д.10 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників активів банків і страхових компаній

(лаг=4)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,985049974
R-квадрат	0,732032345
Нормированный R-квадрат	0,967541275
Стандартная ошибка	0,056718679
Наблюдения	36

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	3,365932	1,121977	348,7642	1,65E-24
Остаток	32	0,102944	0,003217		
Итого	35	3,468876			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	0,149988526	0,018581	8,072114	3,23E-09	0,11214	0,187837	0,11214	0,187837
Переменная X 1	3,198146471	0,252943	12,64375	5,46E-14	2,682919	3,713374	2,682919	3,713374
Переменная X 2	-4,317676541	0,676401	-6,38331	3,59E-07	-5,69546	-2,93989	-5,69546	-2,93989
Переменная X 3	1,925337608	0,476028	4,044591	0,000309	0,955701	2,894975	0,955701	2,894975

Рисунок Д.11 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників капіталу банків і страхових компаній (лаг=1)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>					
Множественный R	0,98497766				
R-квадрат	0,848180991				
Нормированный R-квадрат	0,96729528				
Стандартная ошибка	0,055407697				
Наблюдения	35				

<i>Дисперсионный анализ</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	3,096431	1,032144	336,2018	1,01E-23
Остаток	31	0,09517	0,00307		
Итого	34	3,191602			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	0,170005396	0,018462	9,208263	2,21E-10	0,132351	0,207659	0,132351	0,207659
Переменная X 1	3,477690823	0,266371	13,05583	3,87E-14	2,934424	4,020957	2,934424	4,020957
Переменная X 2	-5,172916117	0,760359	-6,80325	1,28E-07	-6,72368	-3,62215	-6,72368	-3,62215
Переменная X 3	2,517734421	0,567385	4,437437	0,000107	1,360545	3,674923	1,360545	3,674923

Рисунок Д.12 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників капіталу банків і страхових компаній (лаг=2)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>					
Множественный R	0,985565562				
R-квадрат	0,98539476				
Нормированный R-квадрат	0,968473424				
Стандартная ошибка	0,052726488				
Наблюдения	34				

<i>Дисперсионный анализ</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	2,82661	0,942203	338,912	3,19E-23
Остаток	30	0,083402	0,00278		
Итого	33	2,910012			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	0,192705373	0,017924	10,75132	8,25E-12	0,1561	0,229311	0,1561	0,229311
Переменная X 1	3,733466543	0,275822	13,53577	2,6E-14	3,170162	4,296771	3,170162	4,296771
Переменная X 2	-6,005067544	0,842208	-7,13015	6,24E-08	-7,72509	-4,28505	-7,72509	-4,28505
Переменная X 3	3,115385241	0,66549	4,681341	5,72E-05	1,756274	4,474497	1,756274	4,474497

Рисунок Д.13 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників капіталу банків і страхових компаній (лаг=3)

продовження додатку Д

ВЫВОД ИТОГОВ

<i>Регрессионная статистика</i>	
Множественный R	0,987245962
R-квадрат	0,823465459
Нормированный R-квадрат	0,972032651
Стандартная ошибка	0,047985107
Наблюдения	33

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	3	2,567807	0,855936	371,7305	3,13E-23
Остаток	29	0,066775	0,002303		
Итого	32	2,634581			

	<i>Кoeffициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	0,219682995	0,016401	13,39488	5,99E-14	0,18614	0,253226	0,18614	0,253226
Переменная X 1	3,89177401	0,257146	15,13447	2,67E-15	3,365851	4,417697	3,365851	4,417697
Переменная X 2	-6,533497475	0,803627	-8,13002	5,77E-09	-8,1771	-4,8899	-8,1771	-4,8899
Переменная X 3	3,469802944	0,650762	5,331912	1,01E-05	2,138846	4,80076	2,138846	4,80076

Рисунок Д.14 – Статистичні характеристики для нормалізованих значень показників капіталу банків і страхових компаній (лаг=4)

Додаток Е

Таблиця Е.1 – Оцінка інтенсивності впливу якісної оцінки значення індивідуальних показників на відповідний рівень БСІ

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	1
x_2	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	1
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	1
x_4	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	1
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	1	1	1
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	1	1
x_7	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	1	1
x_8	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	1	1
x_9	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	1	1	1
	Високе	0	1	1	1

Додаток Ж

Оцінка рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні

Таблиця Ж.1 – Банки і страхові компанії – учасники фінансових груп, обрані для оцінки рівня БСІ в Україні

№ п/п	Банки	№ п/п	Страхові компанії
1	ПАТ «Донгорбанк» (з 2011 р.)	1	«Вексель»
2	ПАТ «ПУМБ»	2	«Альфа-Страхування»
3	ПАТ «Кредитпромбанк»	3	«Брокбізнес»
4	ПАТ банк «Кредит-Дніпро»	4	ЗАТ «VAB Страхування»
5	ПАТ «Укрсоцбанк»	5	«Дельта Життя»
6	ПАТ «Приватбанк»	6	«Ренесанс»
7	ПАТ «Промінвестбанк»	7	«Аркада-Гарант»
8	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»	8	ЗАТ «VAB Життя»
9	ПАТ «ТАС-комерцбанк»	9	«Ренесанс Життя»
10	ПАТ «ТАС-інвестбанк»	10	«Аска»
11	ПАТ «Біг-енергія»	11	НАСК «Оранта»
12	ПАТ «Перший інвестиційний банк»	12	«Еталон»
13	ПАТ «Український кредитний банк»	13	«ТАС»
14	ПАТ банк «Хрещатик»	14	«ТАС страхування життя»
15	ПАТ «Укрсиббанк»	15	«Скайд-Вест»
16	ПАТ «Надра»	16	«АХА Страхування» (з 1994 р.)
17	ПАТ банк «Базис»	17	«АХА Україна» з 2001 р.
18	ПАТ банк «Мрія» (ВТБ)	18	«Кардіф» з 2006 р.
19	ПАТ VAB (ВАБАНК)	19	«Кардіф Життя» з 2006 р.
20	ПАТ «Брокбізнес банк»	20	«Дженералі Г арант» з 2005 р.
21	ПАТ «Ренесанс» банк з 2006 р.	21	«Дженералі Гарант Страхування Життя» з 2005 р.
22	ПАТ «ОТП Банк»	22	«Уніка Життя» з 1994 р.
23	ПАТ «Альфа-Банк»	23	«СЕБ Лайф Юкрейн» з 2006 р.
24	ПАТ банк «Дельта» з 2006 р.	24	«ТАС-капітал»
25	ПАТ банк «Аркада»	25	ALICO AIG Life (з 2002 р.)
		26	AIG Украина (з 2000 р.)

Таблиця Ж.2 – Статистична база оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Кількість банків	157	157	160	163	169	173	182	179	175	175
Кількість банків учасників БСІ	23	23	23	23	25	22	22	22	21	20
Кількість страхових компаній	338	357	387	398	407	446	469	469	456	445
Кількість страхових компаній учасників БСІ	12	14	15	19	22	22	22	19	18	18
Активи всіх банків, тис. грн.	67 773 514	100 234 360	134 347 880	213 877 981	340 179 289	599 396 103	926 086 498	873 449 574	942 083 994	1 054 272 287
Активи всіх страхових компаній, тис. грн.	5 329 400	10 457 400	20 012 800	20 920 100	22 498 800	32 213 000	41 930 500	41 970 100	45 234 600	45 248 500
(x_1)	0,3072	0,2842	0,2964	0,3196	0,3623	0,3615	0,3844	0,3169	0,2956	0,3280
(x_2)	0,4997	0,5097	0,4994	0,5229	0,5399	0,5282	0,5626	0,5066	0,5059	0,4974
(x_3)	0,0707	0,0720	0,0695	0,0749	0,0816	0,0711	0,0676	0,0633	0,0618	0,0613

продовження додатку Ж
продовження табл. Ж.2

(x_4)	0,7000	0,7000	0,7000	0,7000	0,7000	0,8000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
(x_5)	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
(x_6)	0,0560	0,0562	0,0600	0,0640	0,0723	0,0834	0,1150	0,0570	0,0594	0,0680
(x_7)	0,1200	0,1600	0,1840	0,2350	0,2540	0,3100	0,3320	0,1745	0,1934	0,2635
(x_8)	0,4451	0,4270	0,5137	0,5198	0,5075	0,5176	0,5248	0,3739	0,4080	0,4504
(x_9)	0,2414	0,2027	0,188	0,4794	0,4618	0,4878	0,510	0,3565	0,3689	0,3437

Джерело: 94; 116; 128; 129.

Таблиця Ж.3 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВПІ в Україні у 2008 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	1
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0

Таблиця Ж.4 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2002 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 = 0,11 + 0,08 = 0,19 \quad (\text{Ж.1})$$

продовження додатку Ж

Таблиця Ж.5 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2003 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 = 0,11 + 0,08 = 0,19 \quad (\text{Ж.2})$$

Таблиця Ж.6 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2004 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 + \alpha_8 \times 1 = 0,11 + 0,08 + 0,05 = 0,24 \quad (\text{Ж.3})$$

Таблиця Ж.7 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2005 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 + \alpha_8 \times 1 = 0,11 + 0,08 + 0,05 = 0,24 \quad (\text{Ж.4})$$

Таблиця Ж.8 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2006 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 + \alpha_8 \times 1 = 0,11 + 0,08 + 0,05 = 0,24 \quad (\text{Ж.5})$$

Таблиця Ж.9 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2007 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	1
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 + \alpha_7 \times 1 = 0,11 + 0,08 + 0,1 = 0,29 \quad (\text{Ж.6})$$

Таблиця Ж.10 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2009 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 = 0,11 + 0,08 = 0,19 \quad (\text{Ж.7})$$

Таблиця Ж.11 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2010 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	1	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 = 0,11 + 0,08 = 0,19 \quad (\text{Ж.8})$$

Таблиця Ж.12 – Матриця бінарних характеристик (Т) для фактичних значень показників ЛВП в Україні у 2011 році

Якісна оцінка значення показника		Рівень інтеграції			
		Низький	Середній	Підвищений	Високий
x_1	Низьке	0	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_2	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_3	Низьке	1	1	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_4	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	1
x_5	Низьке	1	1	1	1
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_6	Низьке	1	0	0	0
	Середнє	0	0	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_7	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	0	1	1	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_8	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0
x_9	Низьке	0	0	0	0
	Середнє	1	1	0	0
	Підвищене	0	0	0	0
	Високе	0	0	0	0

$$C = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 & 0 \end{pmatrix}; \text{ЛВП} = \alpha_4 \times 1 + \alpha_5 \times 1 = 0,11 + 0,08 = 0,19 \quad (\text{Ж.9})$$

Додаток 3

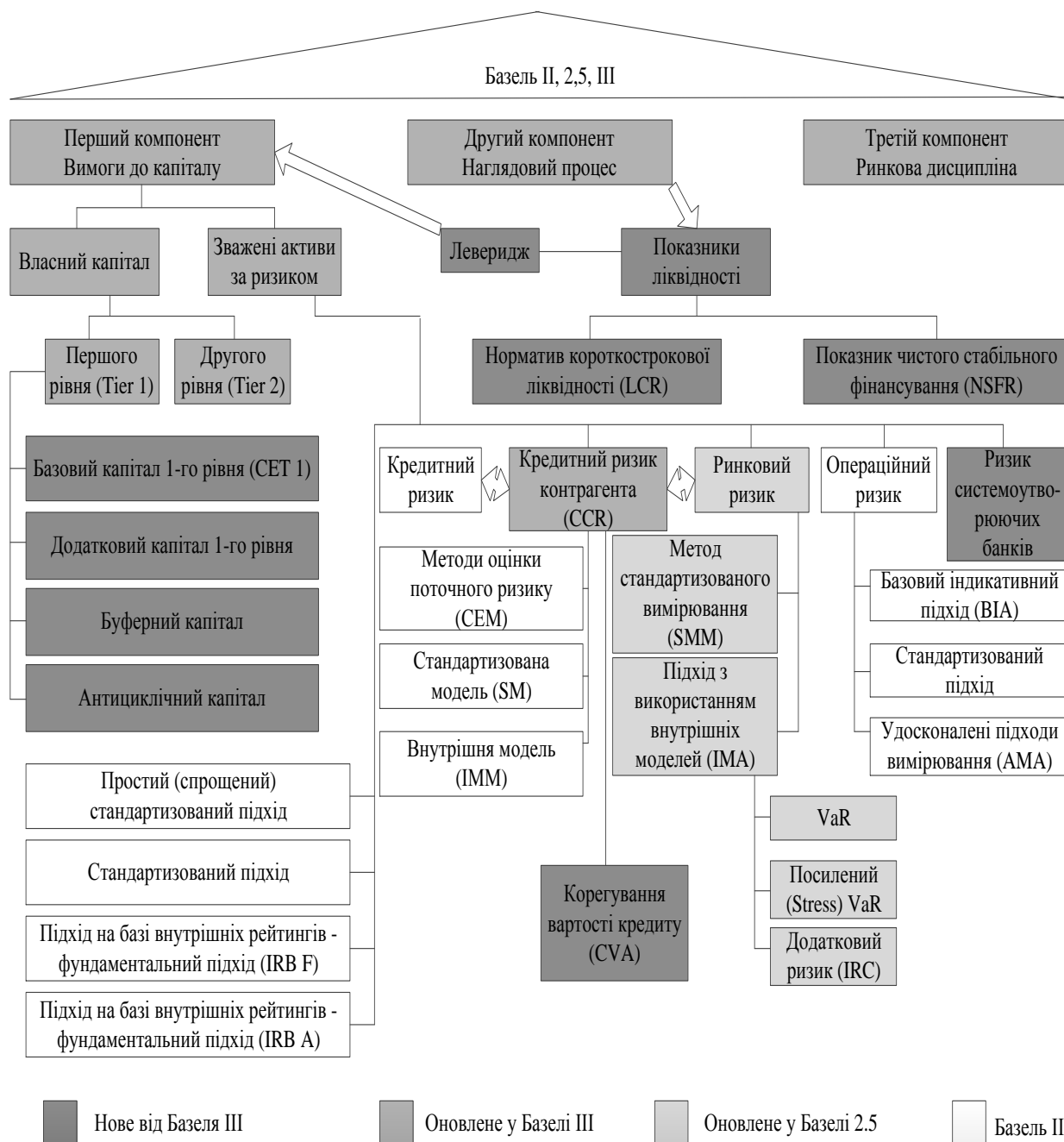

Рисунок 3.1 – Характеристика основних документів Базеля

Джерело: 90; 149; 159-166.

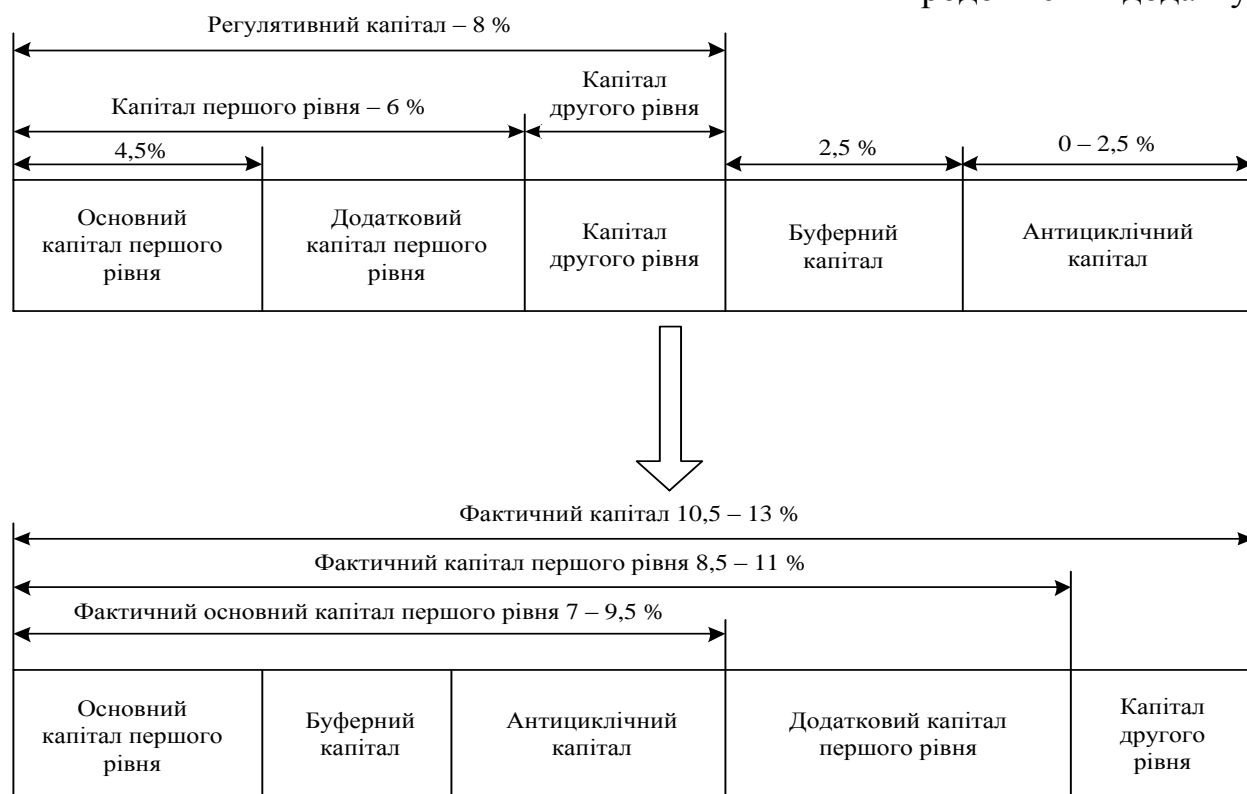

Рисунок 3.2 – Характеристика нових вимог до капіталу відповідно до положень Базеля III

Джерело: 90; 161; 185; 202.

Таблиця 3.1 – Мінімальні вимоги до консервації отриманих доходів

Розмір буферного капіталу, %	Обмеження на розподіл прибутку, %
0 – 0,625	100
< 0,625 – 1,25	80
< 1,25 – 1,875	60
< 1,875 – 2,5	40
< 2,5	0

Джерело: 90; 161.

Таблиця 3.2 – Рекомендовані граничні межі для введення контрциклічного капіталу в залежності від фактичного гепу

GAP	Буфер
≤ 0	0
2 % / 10 %	0 / 2,5 %
≥ 10 %	2,5 %

Джерело: 90; 161.

Таблиця 3.3 – Строки введення банками ключових положень Базеля III, %

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Базовий капітал першого рівня/RWA, %		3,5	4	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Капітал першого рівня/RWA, %	4	4,5	5,5	6	6	6	6	6
Власний капітал/RWA, %	8	8	8	8	8	8	8	8
Буферний капітал/RWA, %					0,625	1,25	1,875	2,5
Контрциклічний капітал, %					0,625	1,25	1,875	2,5
Фінансовий важіль (леверидж)	Моніторинг	Тестування на рівні 3%, банки повинні розкривати інформацію з 01.01.2015			Корегування	Уточнене значення		
Норматив короткостроєвої ліквідності	Моніторинг			≥100%	≥100%	≥100%	≥100%	≥100%
Показник чистого стабільного фінансування	Моніторинг						>100%	>100%

Джерело: 90; 161.

Додаток К

Довідки про результати впровадження дисертаційного дослідження

№178 від 21.12.2010р.

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

Довідка

**про впровадження науково-практичних результатів дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
Багмет Ксенії Вікторівни
на тему: «Банківсько-страхова інтеграція в забезпеченні розвитку
фінансового сектору економіки»**

Результати наукового дослідження Багмет Ксенії Вікторівни були використані Шостим інспекційним відділом (м. Харків) інспекційного департаменту Держфінпослуг при розробці рекомендацій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності страхових компаній і банків у складі фінансових груп.

Зокрема, враховано пропозиції автора щодо необхідності розробки та впровадження в дію нормативів достатності капіталу фінансових об'єднань за участю страхових компаній та банків, а також щодо подальшого розвитку системи консолідованого нагляду за діяльністю фінансових посередників за рахунок підвищення рівня координації дій між Національним банком України та Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Це дозволить удосконалити існуючу систему консолідованого нагляду за діяльністю фінансових груп, підвищити рівень ефективності діяльності страхових компаній – учасників інтеграційних процесів, знизити потенційний рівень мультиплікативного ефекту ризиків між банками та страховими компаніями, а отже сприятиме забезпеченню стабільності функціонування фінансового сектору економіки в цілому.

**Начальник шостого інспекційного
відділу (м. Харків) інспекційного
Департаменту Держфінпослуг**

З.Г. Кішак

ЛІГА СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ
LEAGUE OF INSURANCE ORGANISATION OF UKRAINE

вул. Грушевського, 10, офіс 308 м. Київ, Україна, 01001
 10, Grushevskogo str., office 308, Kyiv, 01001, Ukraine
 e-mail: Rada.Liga@uainsur.com

тел./факс: +38 (044) 253-1388
 tel./fax: +38 (044) 253-1388
 www.uainsur.com

№ 157/ч-6
 від «17» 04 2012 р.

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
 Державного вищого навчального закладу
 «Українська академія банківської справи
 Національного банку України»
 д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

Довідка

**про впровадження науково-практичних результатів дисертації
 на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
 Багмет Ксенії Вікторівни
 на тему: «Банківсько-страхова інтеграція в забезпеченні розвитку
 фінансового сектору економіки»**

Результати науково-практичного дослідження автора, а саме пропозиції щодо здійснення оцінки рівня банківсько-страхової інтеграції, розглянуті та прийняті до уваги Лігою страхових організацій України.

Запропонований Багмет К.В. науково-методичний підхід до оцінювання рівня банківсько-страхової інтеграції на основі розрахунку інтегрального показника, що базується на використанні економіко-математичного моделювання, дозволив, по-перше, оцінити фактичний рівень інтеграційної взаємодії страхових компаній з банками на фінансовому ринку України, по-друге, визначити потенціал страхових компаній, які є лідером на страховому ринку, щодо подальшого розширення діяльності у співпраці з банківськими установами.

Результати, отримані при розрахунку фактичного рівня банківсько-страхової інтеграції в Україні протягом 2001-2011 рр. були використані при підготовці аналітичних звітів щодо сучасного стану та перспектив розвитку вітчизняного страхового ринку.

Голова Ради ЛСОУ

О.Філонюк

000206

СТОЛИЧНИЙ

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СТОЛИЧНИЙ"
PUBLIC JOINT-STOCK COMPANY JOINT STOCK BANK "STOLYCHNYIY"

УКРАЇНА, 40024, СУМИ, вул. Харківська, 1, тел./факс +380 542 659815, код ЄДРПОУ 20028816
К/Р 32000101400 УПРАВЛІННЯ НБУ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ, МФО 337308

№234 від 15.02.2011р.

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Спіфанову А.О.

Довідка

про впровадження науково-практичних результатів дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
Багмет Ксенії Вікторівни
на тему: «Банківсько-страхова інтеграція в забезпеченні розвитку
фінансового сектору економіки»

У дисертаційному дослідженні Багмет К.В. сформовані науково-теоретичні пропозиції та практичні рекомендації щодо оцінки потенційного синергетичного ефекту, який може бути отриманий банком внаслідок розширення діяльності за рахунок використання концепції банківського страхування, або інтеграції зі страховою компанією.

Використання в практичній діяльності запропонованого автором методу оцінки «подвійного ефекту» дає можливість керівництву банку визначити як обсяг додаткових доходів, що отримує банк у процесі співпраці зі страховими компаніями, так і обсяг понесених транзакційних витрат на організацію діяльності з банківського страхування (зокрема, витрати на забезпечення технологічної сумісності учасників інтеграції). Запропонований підхід забезпечує більш точну оцінку потенційного синергетичного ефекту від банківсько-страхової взаємодії та дозволяє обрати для акредитації ті страхові компанії, співпраця з якими для банку є найбільш вигідною.

Голова Правління

Г.М. Шульженко

№055/16 Виг 17.09.2011р.

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
Державного вищого навчального закладу
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

Довідка
про впровадження науково-практичних результатів дисертації
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
Багмет Ксенії Вікторівни
на тему: «Банківсько-страхова інтеграція в забезпеченні розвитку
фінансового сектору економіки»

У дисертаційному дослідженні Багмет К.В. розроблений науково-практичний підхід до оцінки взаємозалежності функціонування банківського та страхового сегментів фінансового сектору економіки на основі побудови авторегресійних моделей, що дозволили визначити наявність лагу між коливаннями їх розвитку.

Результати розрахунків, отриманих при використанні запропонованого в роботі підходу, були використані в практичній діяльності страхової компанії, при аналізі ефективності взаємодії з ПАТ «Укрсоцбанк» (UniCreditbank), ПАТ «Дельта банк», ПАТ «Демарк банк», ПАТ «Банк Кредит Дніпро», що підтвердило зниження прибутковості діяльності нашої компанії внаслідок зниження прибутковості діяльності банків-партнерів під час фінансової кризи.

Врахування залежності формування фінансових результатів страхової компанії від ефективності діяльності банків-партнерів на різних фазах циклу ділової активності є важливим при формуванні стратегічних орієнтирів щодо розширення подальшої співпраці НАСК «Оранта» з банківськими установами.

Заступник Голови Правління
НАСК «Оранта»

(Handwritten signature)

Л.М.Іваніна

НАЦІОНАЛЬНА АКЦІОНЕРНА СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ОРАНТА»
вул. Жилинська 75, Київ, 01032, Україна
Телефон: +38 (044) 537-58-00. Факс: +38 (044) 537-58-83
e-mail: oranta@oranta.ua
www.oranta.ua